

การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2691-7

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT GUIDELINES IN VISUAL ARTS
LEARNING STRAND OF PRATHOM SUKSA FOUR TO SIX BY USING THAI WISDOM

Miss Benjaporn Kiatkumjornwong

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Art Education

Department of Art , Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

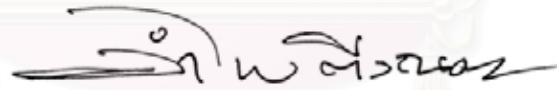
ISBN 974-53-2691-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย
โดย	นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์
สาขาวิชา	ศิลปศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พทุทธิ์ ศรีบริวรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ)

เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ : การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
 ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย (A STUDY OF INSTRUCTIONAL
 MANAGEMENT GUIDELINES IN VISUAL ARTS LEARNING STRAND OF PRATHOM SUKSA FOUR
 TO SIX BY USING THAI WISDOM.) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี,
 285 หน้า. ISBN 974-53-2691-7.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้
 ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย กลุ่มตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ครู
 ศิลปะศึกษาจำนวน 346 คน และผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยจำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย
 แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์
 เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนการ
 สอน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียน
 การสอน ด้านการกำหนดเนื้อหาสาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียน
 การสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) ด้านการวัดและประเมินผล

2. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยเห็นด้วยมาก ในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไปจัดการเรียนการสอน
 ในโรงเรียน ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ และวางแผนการสอนโดยปราศรัยท้องถิ่นเป็น
 ผู้ให้คำแนะนำ จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และเชิญปราศรัยท้องถิ่นมาสอนโดยตรงในวิชาที่ปราศรัยท้องถิ่น
 มีความชำนาญ และควรจัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื้อหาความรู้ต้องอ้างอิงจากแหล่งการ
 เรียนรู้ต่างๆ และโรงเรียนควรช่วยเหลือสนับสนุน ในด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ ด้านการเชิญปราศรัยท้องถิ่นเป็นวิทยากร
 ด้านงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวางแผนจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่
 เหมาะสม ด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอน ด้านยานพาหนะที่จะน่านักเรียนไปสู่แหล่งการเรียนรู้ และด้านการสร้าง
 แหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน

3. ครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะควรได้รับ
 การอนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับชั้น โดยให้มีการเรียนการสอนทั้ง
 ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้รู้เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ ตะหนัก
 เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชม และร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยสืบทอดต่อไป

หน่วยงานต่างๆในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ควรประสาน
 การเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายในชุมชน ส่งเสริมการศึกษากับภูมิปัญญาไทย และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่ง
 เป็นการให้ความสำคัญต่อคุณค่าของภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรัก ความภาคภูมิใจ และเข้าใจในบทบาทของตนที่
 มีต่อชุมชน อันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
 สาขาวิชา ศิลปะศึกษา
 ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิติศ.....เบญจพร เกียรติกำจรวงศ์
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4683706827 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : INSTRUCTIONAL MANAGEMENT GUIDELINES IN VISUAL ARTS LEARNING STRAND / PRATHOM SUKSA / THAI WISDOM. BENJAPORN KIATKUMJORNWONG : A STUDY OF INSTRUCTIONAL MANAGEMENT GUIDELINES IN VISUAL ARTS LEARNING STRAND OF PRATHOM SUKSA FOUR TO SIX BY USING THAI WISDOM.
 THESIS ADVISOR : ASSIST. PROF. SULAK SRIBURI, Ed.D., 285 pp.
 ISBN 974-53-2691-7.

The purpose of this research was to study on instructional management guidelines in visual arts learning strand of prathom sukxa four to six by using Thai wisdom. The research sampling were 346 art teachers and 10 Thai wisdom experts. The research instruments were the questionnaire and interview form. The collected data were analyzed by means of percentage, arithmetic mean, standard deviation, and content analysis technique.

The results of the research were revealed that

1. Most art teachers agreed at the high level of the three basic elements of instructional management; teacher, student, and curriculum, and four main elements of instructional management ; specification of learning objectives, selecting content, and instructional organizing (teaching preparation, teaching technique, teaching and learning activity, teaching and learning media) and measurement and evaluation.

2. The experts of Thai wisdom agreed at the high level of using Thai wisdom in instructional management in the school. Art teachers should analyzed curriculum, specified learning objectives, and plan lessen with guidance of local scholars, local curriculum should be making continually. Local scholars should be invited to teach in certain area as to their specialization. The training courses should be held for art teachers to gain knowledge about Thai local wisdom, learning content should be provided from various learning resources. Each school should support learning instruments, budget, quest speaker, learning madia, rooms, workshop, supplementary books and paper, transportation to learning resources, curriculum planning with community, and arrangement of learning resources in schools.

3. The art teachers and Thai wisdom experts gave suggestions that Thai art wisdom should be conserved and transmissed. Using Thai wisdom should be on the process of educational management in all levels of educational institutions which provided both theory and practice. Teaching should be emphasized on understanding of Thai art wisdom value on the purpose of making students have knowledge, realize its value, proud, appreciate, and willing to preserve Thai local art wisdom as the Thai identity inherit next.

Public and private organization and educational institutions should co-operate community learning network, support using Thai wisdom in education, encourage community learning organization which emphasized on Thai wisdom in order to motivate students to love, proud, and understand their roles in their community, finally for constructing the strength of the community.

Department	Art , Music and Dance Education	Student's signature.....	<i>Benjaporn</i>
Field of study	Art Education	Advisor's signature.....	<i>Sulak</i>
Academic year	2005	Co- advisor's signature.....	

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ แนะนำตรวจสอบแก้ไขรายละเอียดต่างๆในแต่ละขั้นตอน ให้กำลังใจ และให้ความห่วงใยมาโดยตลอด เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อำไพ ตีรณสาร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ปิยะชาติ แสงอรุณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบให้ข้อคิดแก้ไข และข้อเสนอแนะในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้เสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งครู อาจารย์ ในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรุงเทพมหานคร และผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยทุกท่าน ซึ่งเป็นผู้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยในพื้นที่ด้วยดีมาโดยตลอด

กราบขอบพระคุณ อ.วิรัตน์ คุ่มคำ และ อ.นิยม ออไอศุรย์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ คุณชนะชัย ช้อยหิรัญ สำหรับคำแนะนำ ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจที่ดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณ พี่ๆ เพื่อนๆ เจ้าหน้าที่ภาควิชาศิลปศึกษา และบุคคลอื่นๆที่เกี่ยวข้องทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และกำลังใจมาโดยตลอด

อนึ่ง ความชื่นชมยินดี ความดีทั้งปวงอันเกิดจากการวิจัยนี้ ขอมอบแก่บิดา มารดา น้องชายทุกคน ในการให้กำลังใจ และความช่วยเหลือให้ประสบความสำเร็จในวันนี้ ด้วยความสำนึกในพระคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฐ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
3. ขอบเขตของการวิจัย.....	9
4. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
5. คำจำกัดความในการวิจัย.....	10
6. วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
1. ภูมิปัญญาไทย.....	14
1.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย.....	14
1.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย.....	17
1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย.....	19
1.4 ขอบข่ายหรือสาขาของภูมิปัญญาไทย.....	21
2. คุณค่าภูมิปัญญาไทย.....	22
2.1 ความหมายของคุณค่า.....	22
2.2 คุณค่าภูมิปัญญาไทย.....	23
2.3 คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	25
2.4 ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาไทยทางด้านศิลปะ.....	33

บทที่

2.	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
3.	แนวคิดและหลักการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน.....	48
3.1	แนวนโยบายในการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา.....	49
3.2	แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน.....	62
3.3	วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน.....	67
3.4	แนวทางการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์โดยการใช้อง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	70
4.	การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา.....	84
4.1	ความหมายของการจัดการเรียนการสอน.....	84
4.2	องค์ประกอบแนวทางการจัดการเรียนการสอน.....	84
4.3	กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์.....	91
5.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	98
5.1	งานวิจัยในประเทศ.....	98
5.2	งานวิจัยในต่างประเทศ.....	104
3.	วิธีดำเนินการวิจัย.....	111
1.	การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น.....	111
2.	กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร.....	111
3.	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	112
4.	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	115
5.	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	116
6.	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	118
4.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
1.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของครูศิลปศึกษา.....	121
1.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	121

บทที่

4.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล (ต่อ)	
1.2	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย.....	123
1.3	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	142
2.	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	
2.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์.....	160
2.2	ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะด้านทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย.....	164
2.2.1	การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน.....	164
2.2.2	การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	168
2.2.3	ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการเรียน การสอน.....	174
2.3	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆของผู้ให้สัมภาษณ์.....	177
5.	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	180
1.	สรุปผลการวิจัย.....	181
2.	อภิปรายผลการวิจัย.....	195
3.	ข้อเสนอแนะ.....	219
	รายการอ้างอิง.....	222
	ภาคผนวก.....	231
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ.....	232
	ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่ให้สัมภาษณ์.....	234
	ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้เครื่องมือ.....	240
	ภาคผนวก ง รายชื่อโรงเรียนที่ทำการเก็บข้อมูล.....	242

บทที่

ภาคผนวก จ	หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย.....	250
ภาคผนวก ฉ	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	255
ภาคผนวก ช	ภาพประกอบ.....	275
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		285

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ตารางวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	26
2. ตารางวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย.....	79
3. สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ครูศิลปศึกษา).....	121
4. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู.....	123
5. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน.....	125
6. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร.....	126
7. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน.....	128
8. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหา / สารระ.....	130
9. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การเตรียมการสอน.....	132
10. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / เทคนิควิธีสอน.....	134
11. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดการเรียนการสอน... ..	136
12. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน.....	138
13. ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ ครูศิลปศึกษาจากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล.....	140
14. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู...	142
15. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานใน ด้านนักเรียน.....	145

ตารางที่	หน้า
16. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร.....	148
17. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน.....	150
18. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา..	152
19. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน.....	154
20. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล.....	157
21. สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้เชี่ยวชาญภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ).....	160
22. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	164
23. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	168
24. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน....	174
25. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย.....	177

สารบัญแนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1. โครงสร้างของการศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ.....	27
2. โครงสร้างของการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย.....	81
3. โครงสร้างขององค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน.....	88
4. แนวคิดการเรียนการสอนทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย.....	110

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสังคมไทยได้ละเลยภูมิปัญญาไทยอันทรงคุณค่า และรับเอาภูมิปัญญาตะวันตกเข้ามา โดยผ่านระบบการศึกษาสากลที่สอนในโรงเรียน และปราศจากการเลือกสรรประยุกต์ใช้ จนนำมาซึ่งการทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการดำรงชีวิตนานัปการ การอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาไทยจะทำได้ ก็ด้วยกระบวนการให้การศึกษแก่ประชาชน การศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยนำภูมิปัญญาไทยที่เป็นความภูมิใจของชาติ กลับคืนสู่สังคมไทยได้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เล็งเห็นว่า การพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการเรียนรู้บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย โดยสามารถบูรณาการความรู้ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากลได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตไทย จะเป็นหนทางในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541)

ปัญหาด้านภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่สุด คือ ภูมิปัญญาไทยได้สูญหายไปจากสังคมไทย เป็นอันมากเกือบจะหมดสิ้น โดยมีภูมิปัญญาสากลที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยเข้ามาแทนที่ ภูมิปัญญาไทยจากเนื้อหาการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบมีเนื้อหาด้านภูมิปัญญาสากลมากกว่าภูมิปัญญาไทย จึงทำให้ภูมิปัญญาไทยไม่ได้รับการฟื้นฟูและนำคุณค่ามาปรับใช้ในการจัดการศึกษาและวิถีชีวิตไทยในปัจจุบัน ทำให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยลดน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากขาดแคลนผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ละทิ้งไม่สนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาไทย การจัดการศึกษาในปัจจุบันจัดแบบขาดดุลทางภูมิปัญญา ขาดการสร้างเสริมองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง ขาดนโยบายในการส่งเสริมด้านภูมิปัญญาไทย จากสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาภูมิปัญญาไทยข้างต้น พบว่ามีผลกระทบต่อประเทศไทยและสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทำให้เด็กไทยขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาของตนเอง ภูมิปัญญาใหม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน ผิดปกติไป (นันทสาร สีสลับ, 2541)

การศึกษาที่มีบทบาทและความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนและสังคม โดยเฉพาะการเตรียมคนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นภารกิจของการศึกษาโดยตรง ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลกก็ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องกลับมาทบทวนและออกแบบการศึกษากันใหม่ การจัดการศึกษาที่ตื้นเขินจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี แต่การจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของบุคคล สังคมและประเทศ การพัฒนาประเทศเพื่อให้ความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น เราให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีตลอดมา แต่ยิ่งพัฒนาก็พบว่า ประเทศไทยต้องวิ่งตามและฟังพายุภูมิปัญญาความรู้ของต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา เป็นการพัฒนาที่นำมาซึ่งปัญหาต่างๆมากมาย นับตั้งแต่การเสียดุลการค้า ความไม่สมดุลระหว่างวิทยาศาสตร์กับวัฒนธรรม ความไม่สมดุลระหว่างอุตสาหกรรมกับเกษตรกรรมและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะเราได้พัฒนาประเทศและจัดการศึกษาโดยทอดทิ้งของดีที่ประเทศเรามีอยู่คือภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (รุ่ง แก้วแดง, 2542)

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทยซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญาศาสนาและประเพณี และด้านโภชนาการ (รุ่ง แก้วแดง, 2542)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะ เพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลงานทางด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบและรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541)

การศึกษาภูมิปัญญาไทยทางด้านศิลปะนั้น ก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และสำนึกในคุณค่าแห่งมรดกอันเป็นสมบัติทางศิลปะของบรรพบุรุษ สมควรที่จะได้สืบสานให้ดำรงคงอยู่คู่กับประเทศไทย (วิทย์ พิณคันเงิน , 2547) ภูมิปัญญาไทยจึงสะสมกันมาจากประสบการณ์ของชีวิตสังคมและในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่ามหาศาลของสังคมตลอดจนประเทศไทย ที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และหวงแหน (ประเวศ วะสี , 2547) การจัดการศึกษาของไทยได้เปลี่ยนกระบวนทัศน์ การจัดการศึกษาเป็นความรู้สากลเพียงอย่างเดียวไปสู่การให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย โดยเน้นผู้เรียนทุกคนเห็นความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ควบคู่กับภูมิปัญญาไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2541)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ, 2544) ได้พัฒนาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ซึ่งได้กำหนดให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมแห่งความเป็นไทยในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (กรมวิชาการ, 2546)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) จัดระบบการศึกษาระดับพื้นฐานของโรงเรียนและจัดขึ้นบนพื้นฐานของชุมชน ความสำคัญของการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ได้ปรากฏเป็นมาตราสำคัญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังนี้

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษหรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 69 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พิทักษ์ ปกป้อง และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัย ในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาการวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 289 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อบรมของรัฐ แต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

การจัดการเรียนการสอนนั้น ควรที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความต้องการใหม่ๆของผู้เรียนและความก้าวหน้าของวิชาการอยู่เสมอ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดความพร้อมต่อสภาพบรรยากาศการเรียนการสอน แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแนวทางดำเนินการจัดการเรียนการสอนดังนี้คือ ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน และโรงเรียนกับชุมชนประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน (กรมวิชาการ, 2541) การเรียนการสอนศิลปศึกษากับชุมชนท้องถิ่นเป็นการเรียนที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ความรู้ และความอยากรู้อยากเห็นให้แก่ผู้เรียน อันนำไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ศิลปศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจถึงความสำคัญของศิลปะที่มีต่อบุคคลและสังคม โดยเป้าหมายหลักสูตร คือ ตระหนักถึงมรดกทางศิลปะและตระหนักถึงบทบาทของศิลปะในสังคม (Chapman, 1978)

ศิลปะ มีบทบาทอันสำคัญต่อวิถีทางการดำเนินชีวิตมนุษย์ที่เป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันและรวมถึงสังคมในอนาคต ซึ่งศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในสังคมที่จะขาดเสียมิได้โดยที่ศิลปะจะเป็นส่วนของการสร้างสรรค์ชีวิตชีวา ส่งเสริมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์แห่งร่องรอยของอารยธรรม และวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องแสดงให้นานาชาติในโลกได้ประจักษ์เพื่อเป็นการตัดสินความมีอารยธรรมของประเทศ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะให้กับคนไทยในสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการอนุรักษ์ สร้างสรรค์และสืบทอดเจตนารมณ์ทางค่านิยม รวมถึงวัฒนธรรมทางศิลปะมิให้สูญหายไปจากสังคม ซึ่งนักวิชาการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องรับผิดชอบต่อการวางแผนในการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวให้กลุ่มวิชาศิลปศึกษาได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างมีเป้าหมาย และมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งได้ให้การยอมรับว่าเป็นกลุ่มรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ โดยมีครูศิลปศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และปลูกฝังรสนิยมอันสุนทรีย์ทางศิลปะ นับเป็นความสำคัญยิ่งต่อการสร้างมาตรฐานการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ , 2541)

ศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกระบวนการเรียนการสอน และแนวปฏิบัติในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตลอดจนพัฒนาการด้านต่างๆ วิธีการสอนศิลปศึกษาจึงต่างจากวิชาสามัญทั่วไป เพราะว่าลักษณะวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนปฏิบัติ การลงมือทำจริงและคิดค้นแก้ปัญหา (อารี สุทธิพันธ์, 2535) อีกทั้งการเรียนศิลปะในระดับประถมศึกษาเป็นการวางรากฐานการเรียนรู้ให้มีความเข้าใจ และสามารถสร้างประดิษฐ์สิ่งต่างๆได้ตามวุฒิภาวะและความสามารถเฉพาะ นอกจากนั้นศิลปะยังช่วยในการพัฒนาเสริมสร้างความเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ด้วย (เกษร ธิตะจारी , 2542) ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 หรือระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย เด็กจะมีอายุประมาณ 9-12 ปี จัดอยู่ในขั้นเข้าสู่วัยรุ่น (Pre-adolescence) ซึ่งตรงกับเด็กชั้นประถมศึกษา ซึ่งพัฒนาการในด้านต่างๆ ของเด็กเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ เช่น สติปัญญาสังคม อารมณ์ เป็นต้น ลักษณะที่สำคัญของเด็กในวัยนี้คือ “การเตรียมตัว” เพื่อเป็นเด็กวัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถรับผิดชอบตนเองในด้านต่างๆต่อไป (ศรีเวื่อน แก้วสังวาล, 2540) เด็กในวัยนี้สามารถควบคุมตัวเองได้มากขึ้น สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถยอมรับกฎเกณฑ์ต่างๆที่ถือเป็นแนวปฏิบัติได้ สามารถเข้าใจความหมายต่างๆได้ดีขึ้น ความจำพัฒนาขึ้น เด็กเริ่มมองทุกอย่างอย่างมีเหตุผล มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา รู้อะไรถูก รู้อะไรผิด รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมมากขึ้น ซึ่งลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กคือ มีความสนใจสิ่งต่างๆ

นานขึ้น การแก้ไขปัญหามีความคิดความสามารถที่จะดำเนินการด้วยตนเอง โดยการตัดสินใจจะอาศัยประสบการณ์และคิดอย่างไตร่ตรอง มีความสนใจในทักษะต้องการทำงาน เพื่อหาความสามารถและประสบการณ์ใหม่ และเริ่มสนใจปัญหาสังคมภายนอก ขอบอภิปรายและแสดงความคิดเห็นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (สุชา จันทรเอม, 2541) จากที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จึงเป็นวัยที่เหมาะสมกับการปลูกฝังความรัก ห่วงเห่นในภูมิปัญญาไทย และเรียนรู้ลักษณะของภูมิปัญญาไทยเอกลักษณ์มรดกของชาติ เพื่อเกิดความภาคภูมิใจ อนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะออกเป็น 3 สาระการเรียนรู้มีทัศนศิลป์เป็นสาระหนึ่งร่วมอยู่ด้วย ซึ่งมีประเด็นสำคัญของหลักสูตรที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจ จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆทั้งที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์จะมุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชื่นชมความงาม ความมีคุณค่า มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) มาตรฐาน ศ 1.2 จะเน้นความสำคัญของศิลปะในท้องถิ่นและศิลปะไทย ความพึงพอใจและยอมรับในภูมิปัญญาของการสร้างงานทัศนศิลป์ การสืบทอดการทำงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ไทยควรให้นักเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาไทย (กรมวิชาการ, 2544)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบการรับรู้ศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ, 2544)

การเรียนรู้ศิลปะ ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการรับรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่างานศิลปะ และสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมานธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะกระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมีปฏิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์ กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ความเข้าใจในทัศนด้านอื่นๆสะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล (กรมวิชาการ, 2544)

จากปัญหาภูมิปัญญาไทยได้สูญหายไปจากสังคมไทย เนื่องจากขาดการสนับสนุนให้มีการศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาไทย โดยมีภูมิปัญญาสากลที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาไทย ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งมีการเน้นภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาตามมาตรา 7 กล่าวว่ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนแนวทางการจัดการศึกษาตามมาตรา 23 กล่าวว่ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ได้กล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้

ภูมิปัญญา และมาตรา 27 วรรค 2 กล่าวว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชนสังคมในท้องถิ่นตลอดจนเรียนรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ท้องถิ่นของตนมากขึ้น(กระทรวงศึกษาธิการ , 2545)

ด้วยเหตุผลข้างต้นนี้ ได้บ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทยหลายประการ ดังนั้น จากหลักการ แนวคิด ข้อมูล ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญ ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาไทย โดย ทำการศึกษาหาข้อมูลต่างๆ จากความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ(ปราชญ์ท้องถิ่น)ในด้านที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ เรื่อง ดังนี้

ความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา โดยการตอบแบบสอบถาม ในด้านต่อไปนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

- 1.ครู หรือผู้สอน
2. นักเรียน หรือผู้เรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบหลัก

1. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. การกำหนดเนื้อหา / สาระ
3. การดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

3.2 เทคนิควิธีสอน

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

4.การวัดและประเมินผล

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยการสัมภาษณ์ ในด้าน
ต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน

โดยทั้งนี้มุ่งหวังว่า ข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย อันจะส่งผลโดยอ้อมโดยตรงต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในท้องถิ่นให้สอดคล้อง และตรงตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่มีหลักการสำคัญ คือ ต้องกระจายอำนาจให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการศึกษา และเหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ ของชุมชนนั้นๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน และเสริมสร้างวัฒนธรรมไทยอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้นจำนวน 346 โรงเรียน ปีการศึกษา 2548

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการศึกษาครั้งนี้ คำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ให้ถือว่า มีความหมายเดียวกัน

2. การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยของครูศิลปศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3. ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ถือว่า ผู้ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ ตอบตามความเป็นจริงทุกประการ

5. คำจำกัดความในการวิจัย

1. ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร ปรุงแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งมีการเชื่อมโยงทุกส่วนของสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนไทย ความรอบรู้ ประสบการณ์ ที่ได้ประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตมาอย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี จนกลายมาเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน(สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

2. ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานด้านศิลปะ เพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรีย์ภาพในสังคม ผลงานงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบและรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม ในด้านศิลปกรรม คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนศิลป์ เป็นต้น (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542 ; นันทสาร สีสลับ และคณะ , 2542)

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ของครู ศิลปินศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

เริ่มจากการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หลักสูตรศิลปศึกษา และการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6

2. กลุ่มตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 346 คน ในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 346 โรงเรียน ปีการศึกษา 2548

2. ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกคุณสมบัติไว้ดังนี้

2.1 เป็นผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน ที่เผยแพร่ในวงวิชาการอย่างต่อเนื่อง

2.2 เป็นปราชญ์ท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้าน ที่มีประสบการณ์และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 ชุด แบ่งเป็น ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา และ ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลต่างๆ

3.2 นำโครงร่างเครื่องมือที่สร้างเสร็จ ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติมจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

3.3 นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความตรงด้านเนื้อหาและโครงสร้าง

3.4 นำเครื่องมือที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพิจารณาแล้ว ปรับปรุงแก้ไข แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

3.5 นำเครื่องมือไปทดลองใช้(Try – out) เพื่อหาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์โดยการส่งแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ของโรงเรียน ผู้วิจัย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนได้สะดวกส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งผู้วิจัยเดินทางเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบตรวจรายการ (Check-list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดนั้น แจกแจงความถี่ และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และในส่วนของแบบสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง นำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์ได้ทั้งหมด สรุป และอภิปรายผลต่อไป

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย
2. สามารถนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางและประโยชน์ต่อครูศิลปศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทย
 - 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย
 - 1.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย
 - 1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย
 - 1.4 ขอบข่ายหรือสาขาของภูมิปัญญาไทย
2. คุณค่าภูมิปัญญาไทย
 - 2.1 ความหมายของคุณค่า
 - 2.2 คุณค่าภูมิปัญญาไทย
 - 2.3 คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
 - 2.4 ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
3. แนวคิดและหลักการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
 - 3.1 แนวนโยบายในการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา
 - 3.2 แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน
 - 3.3 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน
 - 3.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
4. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา
 - 4.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน
 - 4.2 องค์ประกอบแนวทางการจัดการเรียนการสอน
 - 4.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. ภูมิปัญญาไทย

1.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาความหมายที่ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการต่างๆซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย สามารถรวบรวมได้ ดังนี้

ภูมิปัญญา ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Wisdom” ซึ่งมีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม สามารถใช้ในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ซึ่ง นักวิชาการศึกษาไทยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญา คือ ระบบความรู้ความคิด ซึ่ง บรรพบุรุษคิดขึ้นเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต แก้ปัญหาในการดำรงชีวิตในการที่จะให้ชีวิตรอดอยู่ได้

ปรีชา อุยตระกูล (อ้างจากกุลจิตรา ภักคานนท์ , 2531) กล่าวว่า ภูมิปัญญา เป็นเรื่องที่ สัมผัสกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านขบวนการทางจารีตประเพณี ถ้าเกิดปัญหาทางด้านความไม่ สมดุลย์กันขึ้น ก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขเกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2534) กล่าวว่า ภูมิปัญญา เป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการ สัมผัสสืบทอดกันมายาวนานที่มีหลากหลายไร้เอกภาพ แต่ก็ได้สัมผัสประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมุมที่ จรัสคงทนและทำทายตลอดกาลเวลา ความรู้อาจจะไม่ได้เป็นเอกภาพ (Unity) แต่ภูมิปัญญาจัด ว่าเป็นเอกลักษณ์ (Identity)

ธวัช ปุณโณทก (2531) กล่าวว่า ภูมิปัญญาหมายถึงประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียนการที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การเอาควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยการใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอยใน ชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักเอาดินขึ้นี่กระทามาแช่น้ำ ต้มให้เหือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

พัชรา อุยตระกูล (2531) กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมมาแต่อดีตเป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิธีชีวิตการทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆทุกอย่าง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านั้น

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2537) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถอันแสดงถึงความชาญฉลาด ที่ได้สะสมประสบการณ์มาเป็นเวลานานปี สืบทอดจากบรรพชนไทย และเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานไทยปัจจุบัน

มีศัพท์ที่ใกล้เคียงกันอยู่ 3 คำในการศึกษาเรื่องนี้ ได้แก่ คำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย คำว่า “ชาวบ้าน” “ท้องถิ่น” และ “ไทย” เป็นส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาขยายให้ทราบขอบเขตว่าจะกล่าวถึงภูมิปัญญาในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชุมชนย่อยหรือระดับชุมชนใหญ่คือ ประเทศหรือชาติ วิธีการปฏิบัติการใช้สติปัญญาของผลิตผลของถูกของชาวบ้านเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิตให้อยู่ได้อย่างปกติสุขในสภาวะแวดล้อมของแต่ละยุคสมัย เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หากวิธีการนั้นเป็นที่ยอมรับ นำไปปฏิบัติตามกันอย่างแพร่หลายในชุมชนก็ขยายวงออกไปเป็น “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และเมื่อต้องเน้นความเป็นชาติก็ใช้ศัพท์ว่า “ภูมิปัญญาไทย” (ยุพร แสงทักษิณ , 2542 : 202-203)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 15) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ เทคนิคและวิถีคิดอย่างเป็นระบบ อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนา และเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดี ในการสร้างผลงาน แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

รุ่ง แก้วแดง (2542 : 204) กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งใช้คำกลางๆว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทยซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญา มีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม

ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี และด้านโภชนาการ

นันทสาร สีสลับ และคณะ (2542 : 18) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความสามารถ ทักษะ และเทคนิค อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนา และเลือกสรรมาแล้วอย่างดี ในการสร้างผลงาน แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ช่อ สันธนิพัฒน์ (2546 : 42-43) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านกระทำขึ้นจากสติปัญญา ความรู้ความสามารถของชาวบ้านเอง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีกระบวนการสั่งสม สืบทอด และกลั่นกรองกันมายาวนาน

เสรี พงศ์พิศ (2534) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ด้านต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของตนเอง จนเกิดหลอมรวมเป็นแนวความคิดในการแก้ปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเอง ที่สามารถพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในการแก้ปัญหการดำรงชีวิต

กุลจิตรา ภัทธานนท์ (2531) ภูมิปัญญาไทยนั้นด้านหนึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องของพื้นภูมิธรรมแล้ว ยังหมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่มาใช้ประโยชน์ด้วย ซึ่งเชื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากลและลักษณะเฉพาะของเราเอง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2537) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ผลของประสบการณ์ที่สั่งสมของคนที่เรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกัน และระหว่างกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์รวมไปถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเห็นธรรมชาติ ภูมิปัญญาเหล่านี้เคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในระดับพื้นฐานหรือระดับชาวบ้าน ภูมิปัญญาในแผ่นดินนี้มีได้เกิดขึ้นเป็นเอกเทศแต่มีส่วนแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้น และปรับใช้ภูมิปัญญาอื่นตลอดมา

ธนาคารไทยพาณิชย์ มีแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยว่า “ ในช่วงที่สังคมไทยอยู่ในภาวะที่กำลังรับวัฒนธรรมจากภายนอก เกิดความหลงลืมตัวตนและแก่นแท้ในความเป็นไทย ทำอย่างไรจึงจะสามารถชี้แนวทางสร้างความมั่นใจให้กับเขาเหล่านั้นว่า จุดยืนของพวกเขามาจากไหน รากเหง้าของความเป็นไทยเกิดจากการสั่งสมภูมิปัญญาของคนโบราณที่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์การดำรงชีวิต การผสมผสานของชาติพันธุ์และสภาพสังคมอันหลากหลายมานับพันปี จากประสบการณ์ของคนโบราณได้สร้างรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถรับรองการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยมาได้เป็นอย่างดีเป็นปึกแผ่นเหล่านี้คือ ภูมิปัญญาไทย ที่คนในปัจจุบันควรตระหนักถึงและได้เรียนรู้ด้วยความภาคภูมิใจ และการเดินทางต่อไปอย่างมั่นใจในชาติภูมิของตน เพราะวัฒนธรรม คือ รากฐานของการพัฒนาสังคมอย่างมีระบบนำไปสู่ความก้าวหน้าของชาติบ้านเมืองในอนาคต ภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ภูมิปัญญาระดับชาติ เป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาสังคมไทยให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ต่างๆในอดีต การเสียเอกราช และการสร้างเสริมความศรัทธาให้กับชาติตราบทุกวันนี้ เช่น กรณีการกอบกู้เอกราชของพระนเรศวรมหาราช การป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นสมัยยุคล่าอาณานิคม

2. ภูมิปัญญาระดับท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นนั้น บางครั้งเรียกว่า “ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ” หรือ “ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ” ซึ่งก็หมายถึง พื้นความรู้ของชาวบ้านในการที่คิดแก้ปัญหาในชีวิตของตนเอง หรือสติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งได้ทำหน้าที่ ทำการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนถาวรกับ ป่าเขา น้ำ ปลา ฟ้า นก ดิน หญ้า สัตว์ป่า พืช แมลง และธรรมชาติรอบตัว กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของพวกเขา ที่สามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่เพื่อการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นของตนได้อย่างสมสมัย

1.2 ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

นันทสาร สีสลับ และคณะ (2542 : 17) ลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Lief) และพฤติกรรม (Lehaviour)
2. ภูมิปัญญาไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในชีวิต
4. ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องของการแก้ปัญหาการจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. ภูมิปัญญาไทย เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
6. ภูมิปัญญาไทย มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
7. ภูมิปัญญาไทย มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการทางสังคม

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า ลักษณะของภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาเป็นลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน 3 ลักษณะหรือ 3 มิติความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลกสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145) กล่าวถึงภูมิปัญญาว่ามี 2 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายทุกสิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2535 : 130) สรุปลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็น “ ความรู้ “ เกี่ยวกับเรื่องใดๆหรือหน่วยสังคมใดๆ เมื่อเป็นความรู้ ภูมิปัญญาก็มีลักษณะเป็นข้อมูลเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ ฯลฯ
2. ภูมิปัญญา เป็น “ ความเชื่อ “ เกี่ยวกับเรื่องใดๆ หรือหน่วยสังคมใดๆ ความเชื่อดังกล่าวอาจไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง หากพิสูจน์แล้วความเชื่อก็จะกลายเป็นความรู้
3. ภูมิปัญญา เป็น “ ความสามารถ “ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา ป้องกันปัญหาเกี่ยวกับหน่วยสังคมใดๆ
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใดๆ ได้แก่ เครื่องใช้ไม่สอยต่างๆ

5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรมในหน่วยสังคมใดๆ เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่างๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของภูมิปัญญาไทย

1. ความรู้เดิมในเรื่องนั้น ๆ ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ
2. การสังสมการสืบทอดของความรู้ในเรื่องนั้น
3. ประสบการณ์เดิมที่สามารถเทียบเคียงกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ใหม่ได้
4. สถานการณ์ที่ไม่มั่นคง หรือมีปัญหาที่หาทางออกไม่ได้
5. รากฐานทางพุทธศาสนา วัฒนธรรมและความเชื่อ

เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ (2539) วิจัยเรื่องภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทยในโครงการกิตติเมธี สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยภูมิปัญญา 4 ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อ โลกทัศน์ที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เนื้อธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน
2. วิธีการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหา และการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ศิลปหัตถกรรม ประดิษฐ์กรรม ในรูปเครื่องมือ ของใช้ ศิลปวัตถุ ที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หลากหลายระหว่างภูมิภาค
4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การศึกษาอบรม และการแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรมและปรัชญาของชาวบ้าน

1.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 9) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้ คนไทยได้สร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของบ้านเมือง มีการดำรงชีวิตด้วยความสุขร่มเย็นอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ เพราะได้ใช้ภูมิปัญญาของตนมาตลอด ภูมิปัญญาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง มีสาระสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
2. สร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีเกียรติภูมิแก่คนไทย
3. สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม
4. สร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
5. ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรนวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุคสมัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้ให้ความสำคัญในเรื่องภูมิปัญญาไทย โดยกำหนดไว้ถึง 3 มาตรา คือ มาตราที่ 46,81 และ 289 ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปว่า “ชุมชนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่อนุรักษ์ พื้นฟู จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น และรัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมโดยส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้ความสำคัญในเรื่องภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยระบุไว้ในมาตรา 7 ว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค ความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย รู้จักรักษามลประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

ประเวศ วะสี (2547) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมกันมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมและในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่ามหาศาลของสังคมตลอดจนประเทศชาติ ที่ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่และหวงแหน มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ภูมิปัญญาไทยมีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. ภูมิปัญญาไทยมีบูรณาการสูง
3. ภูมิปัญญาไทยมีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. ภูมิปัญญาไทยเห็นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

ประกอบ ใจมั่น (2539) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข
2. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
3. ช่วยให้ผู้ดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอก
4. เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

1.4 ขอบข่ายหรือสาขาของภูมิปัญญาไทย

จากการศึกษาการกำหนดสาขาหรือประเภทภูมิปัญญาไทย พบว่ามีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยอย่างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ของหน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนดต่างๆกัน ดังนี้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 25) ได้กล่าวถึงการศึกษาสาขหรือประเภทของภูมิปัญญาไทย สามารถกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้จำนวน 11 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
3. สาขาการแพทย์แผนไทย
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ
7. สาขาศิลปกรรม
8. สาขาการจัดการ
9. สาขาภาษาและวรรณกรรม
10. สาขาศาสนาและประเพณี
11. สาขาการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) แบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการเกษตร

2. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ
3. ภูมิปัญญาด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ
4. ภูมิปัญญาด้านการจัดทรัพยากรและการพัฒนาหมู่บ้าน
5. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ
6. ภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
7. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

รัตนะ บัวสนธ์ (2537) จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆโดยพิจารณาจากการจัดระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการที่คน (ในชุมชนท้องถิ่น) จัดวางอธิบายตนเองกับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติในลักษณะการพึ่งพาให้ความเคารพ และสอดคล้องสมดุลโดยแสดงออกให้เห็นได้ในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ
2. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน หมายถึง การที่คนประพฤติปฏิบัติตัวทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ในรูปของคำสอนปทัสถาน วิถีประเพณีของชุมชน
3. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับการทำมาหากิน ซึ่งได้แก่ การประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีพ อาทิ การทำเกษตรแบบแผนผสมผสาน วนเกษตร การรักษาโรค การรักษาโรค การใช้แหล่งน้ำ การรักษาป่าไม้ ของชุมชน เป็นต้น

2. คุณค่าภูมิปัญญาไทย

2.1 ความหมายของคุณค่า

เครือจิต ศรีบุญนาค (2542 : 117) กล่าวว่า คุณค่า (Value) คือ ระดับการประเมินค่าข้อเท็จจริงในแง่ต่างๆโดยอาศัยเกณฑ์ หรือเงื่อนไขทั้งที่เป็นเกณฑ์เฉพาะตัว หรือข้อตกลงร่วมกันมาใช้ประกอบในการประเมินเงื่อนไข หรือกฎเฉพาะตัว

กีรติ บุญเจือ (2523 : 113) กล่าวว่า คุณค่า หมายถึง ระดับของการประเมินค่า ข้อเท็จจริงในแง่ต่างๆ

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542 : 19) กล่าวว่า คุณค่าศิลปกรรมเป็นองค์ความรู้หนึ่งในวิชาปรัชญา สาขา คุณวิทยา (Axiology) ที่กล่าวถึงการรับรู้ความงามว่า หมายถึงผลที่ประสพสัมผัสกับโลกภายนอกก่อให้เกิดความคิด และการรับรู้ความงามในงานศิลปะก็คือการรับรู้คุณค่างานศิลปะในด้านหนึ่ง

2.2 คุณค่าภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทยเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมมีการสืบทอดต่อเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัย ทำให้คุณค่าดั้งเดิมของภูมิปัญญาไทยสามารถดำรงอยู่ สามารถนำมาใช้กับสังคมปัจจุบันได้ แต่ภูมิปัญญาบางด้านก็สูญหายไปเพราะไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในสังคมใหม่กลายเป็นสิ่งไม่ทันสมัย ซึ่งในการพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดความก้าวหน้าร่วมยุคสมัยต่อไปได้จะต้องมีการประยุกต์ทั้งภูมิปัญญาเดิม และภูมิปัญญาใหม่ให้เกิดการประสานกัน ในการพัฒนาการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ภูมิปัญญาไทยมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรูปลักษณะของทัศนศิลป์ แปลกๆใหม่ๆอยู่เสมอ เช่นการใช้เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยทางด้านรูปทรงโครงสร้าง เข้ามามีบทบาทในการออกแบบอาคารในปัจจุบัน ให้รูปทรงอาคารแสดงควมมีชีวิตแบบไทยๆ ซึ่งในการออกแบบไม่จำเป็นต้องคงรูปลักษณะแบบไทยเดิมเสมอไป ซึ่งอาจใช้เส้นรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาไทยที่ดงามมาประยุกต์ให้เข้ากับอาคารสมัยใหม่ได้ทางด้านจิตรกรรมปัจจุบันได้นำภูมิปัญญาไทยของช่างเขียนไทยโบราณมาดัดแปลงให้เข้ากับจิตรกรรมสมัยใหม่ ซึ่งมีคุณค่าทางเอกลักษณ์ของจิตรกรรมไทยมาใช้กับสิ่งแวดล้อมที่สามารถสะท้อนคุณค่าภูมิปัญญาไทยได้ (สุชาติ เถาทอง,2546)

ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย (รุ่ง แก้วแดง, 2542) เป็นองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของตนเอง จนเกิดหลอมรวมเป็นแนวความคิดในการแก้ปัญหาที่เป็นลักษณะของตนเอง ที่สามารถพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในการแก้ปัญหาคาดำรงชีวิต (เสรี พงศ์พิศ,2534) ภูมิปัญญาไทยเคยเอื้ออำนวยให้คนไทยแก้ปัญหาได้ดำรงอยู่ และสร้างสรรค์อารยธรรมของเราเองได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม (เอกวิทย์ ณ ถลาง,2537) ซึ่ง

เกิดจากการสั่งสมภูมิปัญญาของคนโบราณที่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์การดำรงชีวิต การผสมผสานของชาติพันธุ์และสภาพสังคมอันหลากหลายมานับพันปี จากประสบการณ์ของคนโบราณได้สร้างรูปแบบของวัฒนธรรมประเพณีที่สามารถรับรองการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยมาได้ อย่างเป็นปึกแผ่น เหล่านี้คือ ภูมิปัญญาไทย ที่คนในปัจจุบันควรตระหนักถึงและได้เรียนรู้ด้วยความภาคภูมิใจ และการเดินหน้าต่อไปอย่างมั่นใจในชาติภูมิของตน

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลคุณค่าภูมิปัญญาไทย พบแนวคิดเรื่องคุณค่าภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยสะท้อนวัฒนธรรม อารยธรรมของคนไทย ภูมิปัญญาไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมจะมีลักษณะเป็นมรดกของสังคม ภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นจะมีวิถีหรือวัฒนธรรมทางความคิดความเชื่อ ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพที่แตกต่างกันออกไป ตามสภาพแวดล้อมสถานภาพทางทัศนคติที่ต่างกันไปตามลักษณะของท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทยทั้งอดีต และปัจจุบันได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นรูปแบบอันเสมือนสิ่งทดแทนความนึกเห็นและความเข้าใจที่ได้รับการยอมรับในสมัยนั้นๆ ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงลักษณะขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นต้นความคิดซึ่งนำไปเกิดผลงานเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาให้ปรากฏเป็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่ถ่ายทอดต่อกันมา และถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ , 2537)

2. ภูมิปัญญาไทยเป็นการสั่งสมความรู้ ประสบการณ์ ทักษะชีวิต ภูมิปัญญาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เนื่องจากศิลปะในท้องถิ่นจะใช้วัสดุพื้นถิ่นจากทรัพยากรในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น เป็นผลงานที่สร้างด้วยมือของช่างฝีมือในแต่ละท้องถิ่น จึงมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นทักษะและแบบอย่างเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะตัวโดยช่างฝีมือเฉพาะถิ่นที่มีประสบการณ์จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เรียกว่า เอกลักษณ์ (Individuality) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงเป็นคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539)

3. ภูมิปัญญาไทยนำสิ่งที่สะสมมาพัฒนาประยุกต์ใช้บนฐานของการดำรงชีวิต การจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันผลงานภูมิปัญญาไทยเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเรื่อยมาหลายยุคสมัย ทั้งกรรมวิธี เทคนิค และวัสดุในการสร้างงาน แนวโน้มในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตวัสดุใหม่ๆ เข้ามาแทนที่วัสดุเก่า นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ผลงานก็มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปอีกมากมายสามารถกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาไทยเป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมไทย (สุพิศวง ธรรมพันทา , 2538) คุณค่าภูมิปัญญาไทย ขึ้นอยู่กับ

พื้นฐานความต้องการดำรงชีวิตถือได้ว่า มีคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยด้วยซึ่งก็หมายถึง คุณค่าด้านการดำรงชีวิตนั่นเอง เช่น ภาชนะที่ใส่ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้เครื่องโลหะ เป็นต้น (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539)

2.3 คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานและแนวคิดคุณค่าทางทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย พบแนวคิดเรื่องคุณค่า ดังนี้

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 76-77) แบ่งคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านไทย 6 ด้าน คือ

1. คุณค่าด้านการดำรงชีวิต หรือคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย
2. คุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม
3. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี
4. คุณค่าด้านความงาม
5. คุณค่าด้านความเห็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือชุมชน
6. คุณค่าภายนอกที่เกิดจากคุณค่าภายในเฉพาะตัวของศิลปกรรมนั้น

ประสพ ลีเหมือดภัย (2543 : 31-38) แบ่งคุณค่าของศิลปะ 5 ด้าน คือ

1. คุณค่าด้านความงาม
2. คุณค่าด้านเชื้อชาติ
3. คุณค่าด้านวัฒนธรรม
4. คุณค่าด้านปรัชญา
5. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

สวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534 : 118-122) แบ่งคุณค่าของงานประณีตศิลป์ 4 ด้าน คือ

1. คุณค่าด้านความงาม
2. คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย
3. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ
4. คุณค่าด้านเอกลักษณ์

เครื่องจิต ศรีบุญนาถ (2542 : 117) แบ่งคุณค่าของทัศนศิลป์พื้นบ้านไทย 4 ด้าน คือ

1. คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย
2. คุณค่าด้านความงาม
3. คุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม
4. คุณค่าด้านเอกลักษณ์

จากการศึกษาแนวคิดคุณค่า พบว่าแต่ละแนวคิดจะมีคุณค่าบางด้านที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

คุณค่าทางด้าน	แนวคิดคุณค่าของ			
	มโน พิสุทธิตรัตนานนท์ 2539	ประสพ ดีเหมือนดภัย 2543	สวนศรี ศรีแพงพงษ์ 2534	เครื่องจิต ศรีบุญนาถ 2542
1.ด้านการดำรงชีวิต หรือด้าน ประโยชน์ใช้สอย	X		X	X
2.ด้านความเชื่อและค่านิยม	X			X
3.ด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดี	X	X		
4.ด้านความงาม	X	X	X	X
5.ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น หรือชุมชน	X		X	X
6.คุณค่าภายนอกที่เกิดจาก คุณค่าภายในเฉพาะตัวของ ศิลปกรรม	X			
7.ด้านเชื้อชาติ		X		
8.ด้านวัฒนธรรม		X		
9.ด้านปรัชญา		X		
10.ด้านเศรษฐกิจ			X	

จากตารางจะเห็นว่า แนวคิดเรื่องคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ของ มโน พิสุทธิรัตนานนท์ มีความครอบคลุมเนื้อหาเกือบทุกด้านของแนวคิดอื่น มีเนื้อหาที่เหมาะสมสามารถอธิบายให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างของการศึกษาคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

จากตารางผู้วิจัยจึงนำแนวคิดคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาเป็นกรอบในการศึกษาและพบประเด็นสำคัญในคุณค่าแต่ละด้าน ดังนี้

1. คุณค่าด้านความงาม ประกอบด้วยเรื่อง
 - 1.1 คุณค่าทางเรื่องราว (Content Value)
 - 1.2 คุณค่าทางเนื้อหา (Form Value)

(เครือจิต ศรีบุญนาถ , 2542 : 118 ; ประสพ ลีเหมือดภัย , 2543 : 32-33)

2. คุณค่าด้านการดำรงชีวิตหรือด้านประโยชน์ใช้สอย ประกอบด้วยเรื่อง

- 2.1 สามารถใช้ประโยชน์ได้เหมาะสมตามหน้าที่
- 2.2 มีความแข็งแรง และทนทานในการใช้
- 2.3 ใช้ได้สะดวกสบาย
- 2.4 ขนาดกะทัดรัดเหมาะสม
- 2.5 รูปทรงสวยงาม

(สวนศรี ศรีแพงพงษ์ , 2534 : 119)

3. คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือชุมชน ประกอบด้วยเรื่อง

- 3.1 มรดกทางวัฒนธรรม (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ , 2537 : 137)
- 3.2 เอกลักษณ์ประจำชาติ (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)
- 3.3 พัฒนาการทางวัฒนธรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

(มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)

4. คุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม ประกอบด้วยเรื่อง

- 4.1 คติความเชื่อทางศาสนา
- 4.2 ขนบนิยมในการฝึกหัดและสร้างงาน

(มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)

5. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ประกอบด้วยเรื่อง

- 5.1 ผลงานแต่ละยุคสมัยของแต่ละท้องถิ่น (สงวน บุญรอด , 2533 : 1-18)
- 5.2 มรดกของท้องถิ่น (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)

1.คุณค่าด้านความงาม

สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์สร้างขึ้นมาล้วนแต่มีคุณค่าด้านความงามหรือ มีคุณค่าด้านการเห็น (Visual Qualities) ความงามก็คือรสนิยมด้านคุณค่า ซึ่งมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามกระแสพัฒนาและยุคสมัยของชุมชน ศิลปะบางอย่างคุณค่าตกยุคสมัยไปแล้ว แต่คุณค่าด้านความงามที่แฝงอยู่ก็สะท้อนให้เห็นรสนิยมของยุคสมัยที่ผ่านมา คุณค่าด้านความงามโดยตัวมันเองมีค่าคงที่ ศิลปกรรมบางอย่างจึงยังมีการยอมรับและสนับสนุนให้มีการฟื้นฟูสืบทอดพัฒนาต่อมา (มโน

พิสุทธิรัตนานนท์, 2539 : 77) ดังนั้น ความงามจึงควบคู่กับประโยชน์ที่ต้องการ ทั้งในด้านการออกแบบรูปทรง การเลือกใช้วัสดุ การตกแต่งลวดลาย ตลอดจนการใช้สี ทั้งนี้เพื่อให้ผลงานที่สร้างและประดิษฐ์ขึ้นมา มีความงดงามมากที่สุด (สอนศรี ศรีแพงพงษ์ , 2534 : 118-122)

ความงามทางศิลปะไม่มีข้อยุติได้ เพราะความงามนั้นแปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม ทัศนคติ และวัฒนธรรมแห่งยุค แต่การสร้างงานศิลปะจะขาดความงามไม่ได้ งานศิลปะที่สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ชื่นชมได้ในเบื้องต้น และให้ความสะเทือนใจด้วยอารมณ์อันสุนทรีย์ยะต่องานศิลปะเป็นอันดับต่อไป ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อมนุษย์ด้วยกัน เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความงาม ผ่านผลงานศิลปะ (ประสพ ลีเหมือดภัย , 2543 : 31-38) ซึ่งคุณค่าทางความงามในศิลปกรรม ได้กำหนดขอบเขตของคุณค่ากว้างๆ (เครือจิต ศรีบุญภาค , 2542 : 117) คือ

คุณค่าทางเรื่องราว (Content Value) เป็นคุณค่าที่เด่นและมีความสำคัญมากกว่ารูปทรง การรับรู้ทางศิลปะมักจะต้องรับรู้ว่าเป็นเรื่องอะไร มีความเหมาะสมหรือไม่ คุณค่าทางเรื่องราว หมายถึง เนื้อหาสาระที่ปรากฏในผลงานแต่ละชิ้นที่ศิลปินมีเจตจำนงแสดงออกเพื่อการรับรู้ ในแง่การสะท้อนเหตุการณ์ต่างๆในสังคมอันจะส่งผลไปสู่คุณค่าในสังคมเรื่องราวเหล่านั้น อาจจะแสดงออกมาได้ในหลายลักษณะ เช่นเรื่องราวเกี่ยวกับสังคม เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา และเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

คุณค่าทางรูปทรง (Form Value) คุณค่าทางรูปทรงมีความสำคัญไม่น้อย เป็นการเน้นคุณค่าในองค์ประกอบของงานศิลปะที่ศิลปินนำมาแสดงออก เพื่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ เช่น ความรู้สึกต่อสี เสียง เส้น รูปทรง ฯลฯ ที่ถูกจัดระเบียบให้กลมกลืนน่าสนใจ คุณค่าทางรูปทรงจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือการยอมรับร่วมกันในแนวคิดของแต่ละยุค รูปทรงทางทัศนศิลป์ประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น เสียง จังหวะลีลา สี เส้น ขนาด น้ำหนักพื้นผิว เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะนั้นแสดงถึง คุณค่าด้านความงามทั้งทางเรื่องราว และทางรูปทรงที่สัมพันธ์กันด้วยดีมีแบบแผนและมีขอบเขต ก่อให้เกิดคุณค่าด้านความงามของศิลปะอย่างลงตัว

2. คุณค่าด้านการดำรงชีวิตหรือด้านประโยชน์ใช้สอย

คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความต้องการดำรงชีวิตถือได้ว่าเป็นศิลปะเพื่อชีวิต (Art for life) คือ มีคุณค่าทางด้านศิลปะ ขณะเดียวกันก็มีคุณค่าด้านประโยชน์ใช้

สอยด้วยซึ่งก็หมายถึง คุณค่าด้านการดำรงชีวิตนั่นเอง เช่น ภาชนะที่ใส่ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักสาน เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องโลหะ เป็นต้น (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 76-77) การสร้างผลงาน เพื่อประโยชน์ใช้สอยควรมีคุณสมบัติดังนี้คือ สามารถใช้ประโยชน์ได้เหมาะสมตามหน้าที่ , มีความแข็งแรง และทนทานในการใช้ , ใช้ได้สะดวกสบาย , ขนาดกะทัดรัดเหมาะสม และรูปทรงสวยงาม เป็นต้น ผลงานที่ขาดคุณสมบัติดังกล่าว เช่น แก้วน้ำ หรือถ้วยชามราคาถูกลงจะแตกง่ายเพราะขาดคุณสมบัติคงทน เพราะใช้วัสดุในการทำที่ไม่เหมาะสม การออกแบบก็ยังไม่ดีพอ ความประณีตสวยงามก็หายาก เป็นต้น (สวนศรี ศรีแพงพงษ์ , 2534 : 118-122)

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีคุณค่าด้านการดำรงชีวิตหรือด้านประโยชน์ใช้สอย ด้วยคุณสมบัติปัจจัยหลายประการ ดังที่กล่าวข้างต้นซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดคุณค่าด้านการดำรงชีวิตหรือด้านประโยชน์ใช้สอยของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3.คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือชุมชน

เอกลักษณ์ทางศิลปกรรมและวัฒนธรรมไทยคำว่า “เอกลักษณ์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 หน้า 960 หมายถึง ลักษณะสำคัญที่เป็นแบบเฉพาะ เช่น การยกมือไหว้อย่างอ่อนน้อมและคำกล่าวทักทายว่า “สวัสดี” เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย เพราะในโลกนี้ไม่มีชนชาติใดที่ทักทายด้วยวิธีการนี้ ส่วนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Culture Identity) ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ชะลูด นิ่มเสมอ (2531 : 290) ได้อธิบายว่า เป็นลักษณะเด่นชัดทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในงานศิลปะอาจโดยทางความคิด เรื่องราว หรือวิธีการที่สำคัญที่สุดคือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแฝงอยู่ ซึ่งในทางวัฒนธรรม สิ่งที่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมต้องแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วย (กรมศิลปากร, 2529 : 31) ผลงานทัศนศิลป์แต่ละชิ้นจะมีคุณค่าทางเอกลักษณ์ของผู้สร้างปรากฏอยู่ในผลงานนั้นๆ ทั้งนี้เพราะทุกคนจะมีเอกลักษณ์ประจำตัวมีความสามารถเฉพาะตัวในการสร้างผลงาน เช่น ลักษณะเอกลักษณ์ประจำชาติไทยก็จะมีลายไทย รูปร่างรูปทรงแบบไทยๆ เป็นต้น เอกลักษณ์ประจำตัวในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น (สวนศรี ศรีแพงพงษ์ , 2534 : 118-122)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมจะมีลักษณะเป็นมรดกของสังคมภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นจะมีวิถีหรือวัฒนธรรมทางความคิดความเชื่อ ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพที่แตกต่างกันออกไป ตามสภาพแวดล้อมสถานภาพทางทัศนคติที่ต่างกันไปตามลักษณะของท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ศิลปะทั้งอดีตและปัจจุบันได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นรูปแบบอันเสมือนสิ่ง

ทดแทนความนึกเห็นและความเข้าใจที่ได้รับการยอมรับในสมัยนั้นๆ ซึ่งแสดงออกให้เห็นถึงลักษณะ
ชนบทรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นต้นความคิดซึ่งทำให้เกิดผลงานศิลปะ ศิลปะเป็น
วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาให้ปรากฏเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่
ถ่ายทอดต่อกันมาและถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ , 2537 : 137)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เนื่องจากศิลปะในท้องถิ่นจะใช้
วัสดุพื้นถิ่นจากทรัพยากรในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น เป็นผลงานที่สร้างด้วยมือของช่างฝีมือในแต่ละ
ท้องถิ่น จึงมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นทักษะและแบบอย่างเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน แม้ว่าจะเป็น
ศิลปกรรมประเภทหรือชนิดเดียวกัน ลักษณะเฉพาะตัวโดยช่างฝีมือเฉพาะถิ่น ศิลปกรรมดังกล่าว
จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เรียกว่า เอกลักษณ์ (Individuality) ความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึง
เป็นคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ เช่น รูปหนังตะลุงเป็นเอกลักษณ์ของพื้นถิ่น
ภาคใต้ เป็นต้น (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทาง
วัฒนธรรมมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ (สุพิศวง ธรรมพินทา , 2538 : 135) ผลงาน
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาเรื่อยมาหลายยุคสมัย ทั้ง
กรรมวิธี เทคนิค และวัสดุในการสร้างงาน แนวโน้มในปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิต
วัสดุใหม่ๆ เข้ามาแทนที่วัสดุเก่า นอกจากนี้การสร้างสรรคผลงานก็มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป
อีกมากมาย สามารถกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมไทย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ประจำชาติ
รวมทั้งเป็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมหรือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ด้วยปัจจัยต่างๆ ข้างต้นนี้
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะจึงมีคุณค่าด้านความเห็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีความ
สำคัญต่อศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

4.คุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม

ความเชื่อ หมายถึง การเห็นตามด้วย ความมั่นใจ ความเข้าใจ (ราชบัณฑิตยสถาน ,
2538 : 276) มีลักษณะสำคัญเป็นพื้นฐานของความคิดและบุคลิกภาพหรือการสร้างสรรคสิ่งต่างๆ

ความเชื่อและค่านิยม เป็นแบบแผนพื้นฐานของความคิดส่วนหนึ่งในพฤติกรรมหรือสร้าง
สิ่งต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับในสังคม ส่วนค่านิยม คือแบบอย่างและแบบฉบับที่ได้รับการยอมรับนับถือ
และใช้กำหนดสำหรับการฝึกหัด เรียนรู้ หรือใช้เป็นแนวทางเป็นแบบฉบับสำหรับสร้างสรรคงาน

ช่างประเภทต่างๆที่ได้รับการลำดับชั้นไว้เป็นค่านิยมที่ชัดเจนและสามารถอ้างอิงได้ (จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ , 2537 : 137)

คติความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะพุทธศาสนา คนส่วนใหญ่ในประเทศไทยถือการสร้างสรรคศิลป์กรรมเป็นบุญกุศล เพื่อจรรโลงพระศาสนาช่างท้องถิ่นจึงทุ่มเทแรงกายและใจเพื่อสนองศรัทธาต่อศาสนา (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม , 2539 : 108) ผลงานภูมิปัญญาไทยด้านทัศนศิลป์แต่ละชิ้นสร้างขึ้นมาจากความรู้สึกนึกเห็นในแง่ใช้สอย และมีความเชื่อมั่นซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมั่น และรสนิยมอยู่ในตัวเองสร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาอันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนา คุณค่าในด้านความเชื่อทางศาสนา ทำให้การสร้างงานมีความประณีตละเอียดลออเป็นพิเศษ (มโน พิสุทธิรัตนานนท์, 2539:77) เป็นพลังศรัทธาต่อศาสนาหรือทำเป็นพุทธบูชาเช่นประติมากรรมเกี่ยวกับรูปเคารพปูน ไม้ ประกอบนิทานปรัมปราพื้นบ้านที่ถูกสร้างไว้ตามสถานที่เคารพ เป็นต้น (เครือจิต ศรีบุญนาค , 2542 : 117)

ส่วนขนบนิยมในการฝึกหัดและสร้างงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ประกอบไปด้วยการฝึกหัดถ่ายทอด โดยปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน (รัตนะ บัวสนธ์, 2533) ซึ่งการเรียนรู้ในการสร้างงานต้องมีแบบแผนตามการสร้างงานเป็นหลัก (มโน พิสุทธิรัตนานนท์ , 2539 : 77)

สรุปจากที่กล่าวมาทั้งความหมายและคำอธิบายปัจจัยที่ส่งผลให้ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แสดงคุณค่าทางด้านคติความเชื่อทางศาสนาโดยเฉพาะพุทธศาสนา และขนบนิยมในการฝึกหัดและเรียนรู้ตามกระบวนการทำงานได้

5.คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ในการศึกษาประวัติศาสตร์แขนงต่างๆส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะขาดไม่ได้ คือ การเรียนรู้ความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของแขนงนั้นๆเช่นเดียวกับศิลปะการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ตามระยะเวลา ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมีการถ่ายทอดที่มีความเป็นมายาวนาน ดังนั้นย่อมมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยปัจจัยที่สำคัญที่จะแสดงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมีดังนี้

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แสดงให้เห็นถึงผลงานแต่ละยุคสมัยของแต่ละท้องถิ่น โดยศิลปะของแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นย่อมมีอายุเก่าแก่ต่างกันตามความเป็นมา มีความเจริญแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยวิธีการทางการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ และค่านิยมของสังคม (สงวน บุญรอด ,

2533 : 1-18) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแต่ละยุคสมัยที่ปรากฏของแต่ละท้องถิ่น ล้วนได้บันทึกสภาพของท้องถิ่นนั้นๆไว้สำหรับคนรุ่นหลังเรียนรู้ได้ (ประสพ ลีเหมือดภัย , 2543 : 31-38)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แสดงให้เห็นถึงมรดกของท้องถิ่น มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 77) กล่าวว่า ศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่ระลึกหรืออนุสรณ์สถานจะมีความคงทนถาวรเป็นพิเศษ เป็นมรดกของชุมชนที่มีการปกป้องอนุรักษ์มีการถ่ายทอดวิธีการสร้างสรรค์ผลงานต่อกันมา โดยลักษณะของการลอกแบบทำตามครู การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลาย รวมถึงกรรมวิธีมีความคงที่หรือมีการปรับพัฒนาน้อยที่สุด ศิลปะเหล่านี้จึงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ทางมรดกของท้องถิ่นทำให้สามารถศึกษาย้อนหลังถึงความเป็นมาทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีได้ด้วย

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี แสดงให้เห็นถึงผลงานแต่ละยุคสมัยของแต่ละท้องถิ่น และมรดกของท้องถิ่นซึ่งส่งผลให้เกิดคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างยิ่ง

2.4 ความหมายและประเภทของภูมิปัญญาไทยทางด้านศิลปะ

นันทสาร ลีสลับ และคณะ (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยสาขาศิลปกรรม หมายถึงความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541: 20-25) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะ เพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบและรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2546 : 33-39) กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมีหลายประเภทตามวัฒนธรรมของกลุ่มชน แต่โดยทั่วไปมักแบ่งประเภทตามแนวการแบ่งประเภทของจิตรศิลป์ ได้แก่ จิตรกรรม (painting) ประติมากรรม (sculpture) สถาปัตยกรรม (architecture) วรรณกรรม (literature) ดนตรี (music) นาฏศิลป์ (drama) ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอีกประเภทหนึ่งที่ทำกันมากก็คือ ศิลปหัตถกรรม (arts and crafts) หรือ หัตถกรรม (handicraft) ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ งานถักทอ (weaving) งานเย็บปักถักร้อย (embroidery) งาน

จักสาน (wickerwork) เครื่องปั้นดินเผา (ceramic) งานโลหะ (metalwork) งานกระดาษ (paperwork) และอื่นๆ เป็นต้น

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะประเภทต่างๆมีลักษณะเฉพาะถิ่นและรูปแบบที่แตกต่างกันดังนี้

1. จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดระบายสีตามภาคต่างๆ ส่วนมากเป็นภาพเขียนบนผนังโบสถ์ วิหาร หอไตร ศาสนสถาน อาคาร เรือ ล้อ ภาพเขียนชาวบ้านมีรูปแบบและเนื้อหาเฉพาะถิ่น ตามความนิยมของแต่ละสกุลช่าง เช่น ภาพเขียนชาวบ้านสกุลช่างล้านนามักวาดเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาตามผนังด้านในวิหาร แต่ภาพเขียนชาวบ้านสกุลช่างอีสานมักวาดเรื่องนิทานพื้นบ้านหรือชาดกไว้บนผนังด้านนอกและด้านในของสิมหรือโบสถ์ รูปแบบของจิตรกรรมเหล่านี้จึงต่างกันไปตามความนิยมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

2. ประติมากรรม ได้แก่ รูปที่ปั้นด้วยดินเหนียว ปูน หรือไม้แกะสลัก รวมทั้งรูปที่หล่อเป็นโลหะ ได้แก่ พระพุทธรูป รูปเคารพ และลวดลายตกแต่ง ประติมากรรมเหล่านี้มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละถิ่น เช่น ชาวบ้านอีสานนิยมนำไม้มาแกะสลักพระพุทธรูปเล็กๆเพื่อถวายเป็นพุทธรูชา ชาวบ้านล้านนานิยมทำปูนปั้นเป็นรูปและลวดลายตกแต่งพุทธศาสนสถาน หรือ ปั้นพระพุทธรูปแล้วหล่อด้วยทองเหลืองหรือสำริด ดังปรากฏชื่อหมู่บ้านช่างหล่อ ในบริเวณอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มาจนทุกวันนี้ เช่นเดียวกับภาคกลางที่มีช่างปั้นพระพุทธรูปและช่างหล่อพระพุทธรูปในหลายท้องถิ่น

3. สถาปัตยกรรม ได้แก่ บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย พุทธศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอไตร หอระฆัง ศาลาท่าน้ำ สถูป เจดีย์ สิ่งก่อสร้างเหล่านี้มีรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น เรือนกาแลของภาคเหนือ ต่างจากเรือนปั้นหยา และเรือนบลานอของภาคใต้ สิมภาคอีสานต่างจากโบสถ์และวิหารของภาคเหนือ รูปแบบ กรรมวิธีการก่อสร้างตามแบบอย่างที่สืบทอดกันมาในแต่ละกลุ่มชน จะมีรูปแบบเฉพาะถิ่นที่สอดคล้องกับการใช้สอย มีเอกลักษณ์ชัดเจน สถาปัตยกรรมชาวบ้าน นักวิชาการบางคนเรียกว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (vernacular architecture หรือ indigenous architecture)

4. ศิลปหัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ มีทั้งประโยชน์ใช้สอย คุณค่าทางศิลปะ และความงาม โดยช่างทำให้สวยงามน่าใช้ตามรสนิยมและความสามารถของตนมีรูปแบบและความงามตามความนิยมของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ

หัตถกรรม ได้แก่ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ เพื่อใช้สอย อาจมีความงามหรือไม่มีความงามแต่ใช้ประโยชน์ได้ดีตามวิถีชีวิตของกลุ่มชนผู้สร้าง ผู้ใช้ศิลปหัตถกรรมชาวบ้าน (folk art and craft) โดยทั่วไปรวมถึง หัตถกรรมชาวบ้าน (folk handicraft) ด้วย เพราะงานทั้งสองประเภทนี้ใกล้เคียงกันจนยากที่จะแยกออกจากกัน และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวิถี

ชีวิตของชาวบ้านมาแต่โบราณ นักวิชาการชาวตะวันตกบางคนยกย่องว่าเป็นศิลปะของแผ่นดินซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและจิตวิญญาณของชาวบ้าน

นวลลออ ทินานนท์ (2543) กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หรือศิลปะพื้นบ้าน หรือศิลปะชาวบ้านว่าเป็นคำรวมเรียกงานงานที่ชาวบ้านประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นมาตั้งแต่สิ่งทีตอบสนองต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน ความเชื่อ จนถึงสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อแสดงออกถึงสุนทรียะของชาวบ้าน ซึ่งเป็นส่วนที่พิเศษไปกว่าการใช้สอยในชีวิตประจำวัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทย

การจัดแบ่งประเภทของงานศิลปะ สามารถจัดแบ่งได้หลายแนวคิด เช่น จัดแบ่งตามประเภทของการใช้สอย ซึ่งก็อาจแบ่งเป็น เครื่องใช้ในครัว เครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เครื่องใช้ในการดักจับสัตว์ เครื่องใช้ในพิธีกรรม ฯลฯ จัดแบ่งตามกรรมวิธีกระบวนการสร้างงาน เช่น การแกะสลัก การปั้น การจักสาน ฯลฯ จัดแบ่งตามวัสดุในการสร้างงาน เช่น งานไม้ งานกระดาษ งานหนัง ฯลฯ ซึ่งก็แล้วแต่การจัดความคิดรวบยอดของผู้แบ่งว่าจะใช้เกณฑ์ใดมาจัดแบ่ง

การจัดแบ่งแยกงานตามวัสดุและกระบวนการสร้างงาน มิได้แยกเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้เกิดภาพรวมที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน จึงได้แบ่งประเภทของงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ไว้ดังนี้

1. งานจักสาน
2. งานทอ
3. งานเครื่องปั้นดินเผา
4. งานไม้
5. งานกระดาษ
6. งานโลหะ
7. งานเครื่องเงิน
8. งานหนัง
9. งานสถาปัตยกรรม
10. งานประติมากรรม
11. งานจิตรกรรม

ประเภทของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถแบ่งหมวดหมู่งานออกเป็นงานประเภทหัตถกรรมเนื่องจากเป็นงานประเภทงานฝีมือ งานประดิษฐ์ วัตถุ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์เพื่อมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก ในขณะที่งานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม งานจิตรกรรมสามารถแยกออกจากงานประเภทหัตถกรรม โดยอนุโลมตามรูปแบบของงานในสาขาทัศนศิลป์ (Visual Art) ซึ่งการสร้างสรรคงาน 3 ประเภทนี้มีการแสดงออกในเรื่องของความงาม และคติความเชื่อบางประการแฝงอยู่ในผลงานนั้น เพียงแต่การแสดงออกเป็นการแสดงออกแบบตรงๆของชาวบ้าน ที่มีได้ผ่านการเรียนที่มีกฎเกณฑ์ ทฤษฎีทางศิลปะใดๆเข้ามาเกี่ยวข้อง

ดังนั้น จึงแบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็น 2 สาขา คือ สาขางานหัตถกรรม และสาขางานทัศนศิลป์

1. งานหัตถกรรม มีผู้ให้ความหมายของคำว่าหัตถกรรมไว้คล้ายคลึงกันดังนี้

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2539 : 17) ให้ความหมายว่า คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากฝีมือและภูมิปัญญา เพื่อใช้สอยให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิต

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539 : 5) กล่าวว่า หัตถกรรม หมายถึงงานที่ใช้ฝีมือในการดัดแปลงวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือโอกาสพิเศษในครอบครัวและในสังคม

Warren E. Robert (1975 : 233-234) กล่าวถึง หัตถกรรม ว่าเป็นงานช่างฝีมือที่เป็นไปตามรูปแบบประเพณีที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น การประดิษฐ์สร้างสรรค์เป็นไปตามเทคนิคและรูปแบบที่ถ่ายทอดโดยผู้รู้ เทคนิค การประดิษฐ์ และรูปแบบการประดิษฐ์อาจถ่ายทอดจากถิ่นหนึ่งไปยังถิ่นหนึ่งได้

จากความหมายของงานหัตถกรรมข้างต้น สรุปได้ว่า งานหัตถกรรม หมายถึง งานที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นจากฝีมือของชาวบ้านหรือเป็นงานฝีมือที่ชาวบ้านสร้างขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติแสดงออกมาให้เห็นลักษณะของท้องถิ่น

งานหัตถกรรมมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นการสนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอย ผู้สร้างจึงต้องทำให้สนองประโยชน์ใช้สอยมากที่สุด เช่น กระบวนการในการทำเครื่องปั้นดินเผา เริ่มต้นจากการปั้นด้วยมือ มาเป็นการตี การปั้นด้วยการเดินรอบแทน มาปั้นด้วยการหมุน วิวัฒนาการของหัตถกรรมเป็นไปอย่างช้าๆ โดยใช้ประสบการณ์ของผู้ทำขัดเกลาและพัฒนาารูปแบบให้สนองตอบต่อการใช้สอยมากขึ้น

งานหัตถกรรมหากได้รับการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบ การใช้วัสดุ ทำให้เกิดความสวยงาม มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ทำให้งานนั้นมีลักษณะที่สวยงามสมบูรณ์ทั้งด้านการใช้สอยและความสวยงาม จนเป็นที่ยอมรับกันว่ามีคุณค่าในเชิงศิลปะ นอกเหนือจากคุณค่าด้านการใช้สอยในชีวิตประจำวันแล้ว เรียกกานนั้นว่า ศิลปหัตถกรรม

จะเห็นได้ว่าศิลปะเข้ามาเกี่ยวข้องกับหัตถกรรมนั้นในแง่ของการเสริมให้ผลงานหัตถกรรมนั้นมีความสวยงาม Henry Glassie (1972 : 253 อ้างอิงจากวรรณีย์ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน 2531 : 33-34) นักวิชาการคติพินถิ่นกล่าวว่า หากพิจารณาวัตถุแต่ละสิ่งว่าสิ่งนั้นงดงาม ให้ความเพลิดเพลิน ความประทับใจทางสุนทรียภาพต่อเจ้าของหรือผู้ใช้มากกว่า นักวิชาการคติพินถิ่นเรียกว่าวัตถุนั้นเป็นศิลปะ(art) แต่หากวัตถุนั้นประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นหลักนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือในการดำรงชีวิต ความสำคัญด้านการใช้มีความสำคัญมากกว่าความสำคัญทางด้านความงามของสิ่งนั้นเป็นหัตถกรรม

สรุปได้ว่า ผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีความโน้มเอียงไปในทางหัตถกรรม หรือศิลปะย่อมขึ้นอยู่กับคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าด้านความงามที่ผสมผสานกันไปสุดแต่คุณค่าด้านใดจะมีความโดดเด่นกว่ากัน งานหัตถกรรมพื้นบ้าน แยกตามวิธีการและวัสดุได้ดังนี้

1. งานจักสาน (Basketry)
2. งานทอ (Weaving)
3. งานเครื่องปั้นดินเผา (Pottery)
4. งานไม้ (Woodwork)
5. งานกระดาษ (Paperwork)
6. งานโลหะ (Metalwork)
7. งานเครื่องเงิน (Lacquirework)
8. งานหนัง (Leatherwork)
9. งานประดิษฐ์เบ็ดเตล็ด

2. งานทัศนศิลป์

งานศิลปะแขนงทัศนศิลป์ เป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ด้วยการเห็นการพิจารณาในคุณค่าของความงาม งานทัศนศิลป์เป็นผลงานที่แสดงถึงความเป็น 2 มิติและ 3 มิติ ซึ่งได้แก่ งานจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม งานดังกล่าวสร้างขึ้นนอกเหนือไปจากประโยชน์ทางด้านการใช้สอยเป็นหลัก นั่นคือเพื่อตอบสนองทางด้านจิตใจ หรือความรู้สึกด้านสุนทรียภาพของผู้สร้างงาน

การจัดประเภทของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ได้แบ่งแยกออกจากงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นงานที่มุ่งไปที่เครื่องใช้ไม้สอยของชาวบ้าน อันเป็นเรื่องของประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันเป็นหลัก ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยฝีมือชาวบ้านในท้องถิ่นที่ต้องการแสดงออกจากจิตใจอารมณ์ความรู้สึกซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อที่เป็นของท้องถิ่นนั้นๆ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มชนแต่ละท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

2.1 งานจิตรกรรม

งานจิตรกรรม หมายถึงการเขียนภาพระบายสีและการเขียนภาพลายเส้นที่ไม่ได้ระบายสี สร้างสรรค์ขึ้นโดยช่างชาวบ้าน ที่ต้องการสื่อความหมายโดยการถ่ายทอดออกมาบนระนาบ โดยไม่มีหลักเกณฑ์การเขียนภาพ เช่น ช่างหลวง ซึ่งมีกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนในการเขียนภาพที่เป็นในแนวประเพณีช่างพื้นบ้านที่สร้างงานจิตรกรรมอาจได้รับประสบการณ์ในการดูภาพจิตรกรรมจากวัดในเมืองจึงนำมาถ่ายทอด

การแสดงออกถึงงานจิตรกรรม ที่เป็นการเขียนภาพระบายสีโดยมากจะปรากฏอยู่ในจิตรกรรมฝาผนัง สมุดข่อย ภาพพระบฏ ส่วนประเภทที่เป็นลายเส้นจะแสดงออกในลักษณะของผ้ายันต์ การสักยันต์ตามร่างกาย สมุดข่อย จุดประสงค์ในการแสดงออกของจิตรกรรม ที่ปรากฏอยู่ในที่ต่างๆนอกเหนือจากทำขึ้นเพื่อต้องการสื่อความหมาย การอบรมด้วยภาพที่มีความงดงามแล้วก็ยังแฝงไว้ด้วยความเชื่อความยึดมั่นในเรื่องศาสนา

2.2 งานประติมากรรม

งานประติมากรรมเป็นงานประเภทการปั้นและการแกะสลัก ที่ชาวบ้านใช้วัสดุในท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ เช่น ดิน ไม้ ปูน ฯลฯ งานประติมากรรมที่ปรากฏ ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ ประติมากรรมที่เป็นส่วนประกอบประดับงานสถาปัตยกรรม เครื่องเรือน เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนการนันทนาการ

2.3 งานสถาปัตยกรรม

งานสถาปัตยกรรม หมายถึง สิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์โดยตรง และตลอดจนในด้านความเชื่อของคนในท้องถิ่นนั้น สิ่งปลูกสร้างโดยทั่วไปเป็นผลของการแก้ปัญหา เกิดขึ้นจากกระบวนการแก้ไขปรับปรุงสิ่งบกพร่องให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ ซึ่งชาวบ้านเลื่อมใสวัสดุในท้องถิ่นของตนมาก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างมาเป็นเวลานาน จนเข้าใจในธรรมชาติของวัสดุ ตลอดจนวิธีการก่อสร้างให้สอดคล้องกับเครื่องมือเป็นผลให้รูปแบบ ระบบวิธีการก่อสร้างมีรูปแบบไม่เปลี่ยนแปลงและลักษณะคลี่คลายไปไม่มากแบบ ประกอบในสมัยก่อน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้า ลักษณะของสิ่งปลูกสร้างพื้นบ้าน จึงคงรูปทรงเดิมไว้ได้ สิ่งปลูกสร้างจึงเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของชุมชนได้อย่างชัดเจน

สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ได้แก่

1. ประเภทที่พักอาศัยของชาวบ้าน
2. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อ

วิทย์ พิณคันเงิน (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยในงานศิลปกรรม กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยในงานศิลปะประเภทจิตรศิลป์หลายสาขา แสดงถึงภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรค์ สามารถแบ่งแขนงของภูมิปัญญาไทยออกได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทยในจิตรกรรม จิตรกรรมไทยเกิดขึ้นได้โดยบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นช่างเขียน และในกระบวนการช่างของไทยถือว่าช่างเขียนเป็นแม่บทของงานช่างทุกแขนง เพราะเป็นฝ่ายสร้างสรรค์กำหนดลักษณะ รูปแบบที่จะนำไปสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ หัวใจของช่างเขียนอยู่ที่การใช้เส้น ต้องฝึกหัดเขียนเส้นที่เรียกว่า กระหนบเส้น ได้แก่ การขีดเส้นประยาวๆติดต่อกันไปทั้งทางตั้ง แนวนอน เส้นตรง เส้นโค้ง จึงมีคติในเรื่องนี้ว่า คดให้ได้วง ตรงให้ได้เส้น เมื่อฝึกฝนจนอยู่มือแล้วก็เริ่มต้นเขียนวงกลม เขียนหยดน้ำ รูปกลีบบัว ตัวกระหนก ตัวภาพ การผูกกลาย ผูกภาพ ซึ่งเป็นขั้นตอนสูงขึ้นไป จิตรกรรมไทยนั้นเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ เช่นลักษณะของตัวภาพ จะเขียนภาพเนื้อเรื่องใดก็ใช้ภาพในลักษณะของเหล่าต่างๆ ประกอบเข้าเป็นภาพตามเนื้อเรื่องนับเป็นเอกลักษณ์อย่างเด่นชัด

2. ภูมิปัญญาไทยในประติมากรรม ส่วนใหญ่จะเป็นพระพุทธรูป การแกะสลักมักจะไม่ใช้ไม้เป็นวัสดุ และไม่ค่อยพบการจำหลักหินแม้จะเห็นได้จากการแกะใบเสมาอยู่บ้าง มีการแกะสลักงาที่เป็นสิ่งของเล็กๆ อย่างส่วนที่เป็นเครื่องยอด เช่นยอดพัตยศ นอกจากนั้นแล้วช่างไทยรู้จักการย่อส่วนประติมากรรมโดยธรรมชาติได้อย่างพิสดาร เช่น การปั้น หรือการทำพระเครื่องขนาดเล็กๆ งานปูนปั้นก็สามารถหาวัสดุที่ผสมกันได้ดีมีคุณภาพ การหล่อโลหะ ไทยก็มีการหล่อมาแต่โบราณสมัยสุโขทัย

3. ภูมิปัญญาไทยในสถาปัตยกรรม คติเกี่ยวกับการก่อสร้างโบราณท่านเทียบตรงกับองค์คุณทางธรรม คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พื้นฐานเท่ากับศีล จะต้องมีมั่นคงแข็งแรง ไม่ทรุดง่าย และจะต้องราบเรียบ ซึ่งก็ได้แก่ การรักษาศีล โดยทำใจให้ราบเรียบ มั่นคง ไม่อ่อนไหวต่อกิเลส ส่วนที่ก่อตั้งเป็นตัวอาคารก็เทียบได้กับสมาธิ ได้แก่ การก่อสร้าง ตั้งขึ้น จากฐานที่มั่นคง ส่วนบนสุด เช่น ส่วนบนของอุโบสถ พระวิหาร ก็จะมีหลังคา ช่อฟ้า ใบระกา หน้าบัน ส่วนนี้เทียบได้กับปัญญาจึง

ครบองค์คุณแห่งพระพุทธศาสนา ดังกล่าว คติในการสร้างเรือนก็เช่นเดียวกัน มีคติในการเปรียบเทียบกับคนในเรือนว่า ผู้ชายเป็นหลังคาที่ป้องกันแดด ผน เป็นฝาป้องกันลม และเป็นรั้วป้องกันสัตว์ร้าย เรือนไทยยกพื้นต่างกัน 3 ชั้น คือ ชั้นนอกอยู่ต่ำสุด ต่อขึ้นไปก็เป็นกระเบื้อง แล้วสูงจากระเบียงก็เป็นตัวเรือน เปรียบได้กับการมีอาวุธ คติสอนใจเหล่านี้มีส่วนช่วยกล่อมเกลาเรือนไทยให้ทรงคุณค่าทั้งด้านนามธรรมและรูปธรรม

โชคชัย ตักโพธิ์ (2544 : 7-11) กล่าวถึง ลักษณะภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. ฐานคิดเน้นเรื่องคุณธรรม ความดีงาม ไม่ใช่เรื่องความรู้หลักในการทำงาน แต่เป็นเครื่องเชื่อมโยงหลักวิธีการศิลปะไปทำให้เกิดประโยชน์ด้านวัฒนธรรม ซึ่งแปลว่าสิ่งเพาะขึ้น หมายความว่า ศิลปะเป็นสิ่งเพาะจิตได้สำนึก
2. ปัญญาแบบตะวันตก คือความรู้ที่ใช้ปลดทุกข์ ศิลปะคือ ปัญญาส่องของความรู้ด้านของอดีตข้ามความรู้สึกรู้จักคิด
3. ศิลปะเป็นเครื่องกระตุ้นการพัฒนา ถือว่าชีวิตทั้งชีวิตคือการเรียนรู้ศิลปะ

เครือจิต ศรีบุญภาค (2542 : 120-122) กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เป็นแบบอย่าง (Style) ทางศิลปะเป็นลักษณะทางรูปแบบของการแสดงออกมาในผลงานของแต่ละยุคสมัยแต่ละสังคม และแต่ละสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองจะมีความแตกต่างกัน เช่น ศิลปะในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชาติ และแต่ละยุคสมัย เป็นต้น ซึ่งมีผลมาจากปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่องานทัศนศิลป์ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อทางเรื่องราวที่แสดงออกหรือจุดมุ่งหมาย ค่านิยม
2. วัสดุต่างๆที่นำมาสร้างสรรค์งาน
3. กระบวนการแก้ปัญหาที่เป็นไปอย่างเหมาะสมในเชิงช่างฝีมือ
4. สภาพแวดล้อมของสังคมมนุษย์และธรรมชาติ

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. จิตรกรรมพื้นบ้าน ช่างชาวบ้านได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและฝีมือไว้ในแต่ละท้องถิ่นของไทยมีไม่มากนัก เท่าที่พบในด้านการศึกษาก็จะเน้นบรรยากาศภาพวาดตามอาคารทางศาสนา เช่น เขียนไว้ในอุโบสถเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่เขียนไว้ภายนอกอุโบสถพบว่ามีน้อยมาก ทั้งหมดนั้นก็จะเป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ชาดก นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น จิตรกรรมพื้นบ้านยังพบว่า

ชาวบ้านนิยมเขียนลงบนงานปั้นหรือแกะหรืองานเป็นส่วนประกอบของสถาปัตยกรรมนั้นด้วย เช่น เขียนสีลงบนตัวขนาดตามราวบันได หรือรูปตามประตูวัด เป็นต้น

2. ประติมากรรมพื้นบ้าน ส่วนมากจะออกมาในรูปหัตถกรรมและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องปั้นดินเผา งานจักสาน งานถักทอ ที่ชาวบ้านพยายามแสดงภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นไว้อย่างเด่นชัด สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนออกมาทางประดิษฐกรรมที่เป็นไปตามความเหมาะสมในการใช้งาน ลวดลายที่เพิ่มความงามตามค่านิยมของพื้นบ้าน ในปัจจุบันแบบอย่างของหัตถกรรมและ ประติมากรรมพื้นบ้านในด้านวัสดุกำลังถูกปรับเปลี่ยนไปตามความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม วัสดุสังเคราะห์ต่างๆเข้าไปแทนที่วัสดุธรรมชาติอย่างเห็นเด่นชัด ประกอบกับวัสดุทางธรรมชาติก็เข้าสู่ความขาดแคลนประติมากรรมพื้นบ้านเชิงศิลปะบริสุทธิ์แทบจะไม่มีให้ปรากฏ นอกจากช่างชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างเป็นพลังศรัทธาต่อศาสนาหรือทำเป็นพุทธรูป เช่น ประติมากรรมเกี่ยวกับรูปเคารพปูน ไม้ ประกอบนิทานปรัมปราพื้นบ้านที่ถูกสร้างไว้ตามสถานที่เคารพ เป็นต้น รูปแบบของประติมากรรมจะเป็นรูปคน สัตว์ หรือมีอำนาจเหนือมนุษย์ ก็จะเป็นภาพเชิงจินตนาการที่อิงธรรมชาติเป็นต้นแบบ และจะมีองค์ประกอบที่พิเศษออกไปตามอิทธิพลของเรื่องราวนั้นๆ เช่น คนมีปีก มีหาง เป็นต้น

3. สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน ศิลปะพื้นบ้านมีพื้นฐานมาจากงานช่างฝีมือเพื่อสร้างสรรพสิ่งต่างๆขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตโดยตรง สถาปัตยกรรมพื้นบ้านก็เน้นการแก้ปัญหาเรื่องสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเบื้องต้น การแก้ปัญหาดังกล่าวมักจะผันแปรไปตามสภาพภูมิศาสตร์ วัสดุที่มีในท้องถิ่นเนื่องจากภูมิศาสตร์หรือดินฟ้าอากาศของเมืองไทยโดยส่วนรวมจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นเมืองร้อนเขตร้อนชื้นฝนตกตามฤดูกาล มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ บางพื้นที่ก็อยู่ใกล้ทะเล สถาปัตยกรรมพื้นบ้านจึงมีลักษณะค่อนข้างคล้ายคลึงกัน หรืออาจจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดบางอย่างเช่น การตกแต่งหรือความเชื่อถือในสิ่งเคารพต่างๆของแต่ละท้องถิ่นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบ

วัฒน์ ฐะวิภาค (2545 : 33-39) กล่าวถึง ศิลปะพื้นบ้านของไทยมีรูปแบบและเอกลักษณ์เป็นของตนเองอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย และมีจำนวนมากมายหลายประเภทเพื่อความสะดวกในการศึกษาและจดจำ อาจแบ่งประเภทของศิลปะพื้นบ้านออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่

1. แบ่งตามลักษณะของงานศิลปะ เป็นการแบ่งตามลักษณะของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ดังนี้

1.1 การจักสาน (Basketery) หมายถึง การนำวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ฟาง ใบไม้ เชือก ป่าน ปอ เถาวัลย์ ฯลฯ มาสานเป็นภาชนะเครื่องใช้ต่างๆ แต่เนื่องจากไม้ไผ่เป็นวัสดุที่นิยมใช้มากที่สุด เพราะพบได้ทั่วไปในทุกภูมิภาคของไทยและราคาไม่แพง บางครั้งจึงมีการเรียกงานจักสานว่า งานจักสานไม้ไผ่ (Bamboo work)

1.2 การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidry) ได้แก่ การนำวัสดุต่างๆ เช่น ด้าย ไหม มาทอหรือปักเย็บเพื่อให้เกิดเนื้อหาวัตถุและเป็นลวดลายสีสันต่างๆ บนวัตถุสิ่งของทั้งแบบธรรมดาและแบบพิสดารสวยงาม เช่น ผ้าซิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าตีนจก พรหมถัก ตลอดจนการปักด้ายสีเป็นลวดลายลงบนสิ่งต่างๆ

1.3 การแกะสลักและฉลุ (Caving and Fret work) หมายถึงการนำเอาวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ เขาสัตว์ งาช้าง แผ่นหนัง มาแกะสลักหรือฉลุจนทำให้เกิดความงามเพื่อเป็นเครื่องใช้หรือเครื่องประดับตกแต่ง เช่น กล่องไม้แกะสลัก การแกะสลักรูปสัตว์ต่างๆ ตุ้ม ใ้ตะ หนั่งใหญ่ หนั่งตะลู่ เป็นต้น

1.4 การปั้นและการเคลือบดินเผา (Pottery and Ceramics) หมายถึงการนำดินมาปั้นให้เป็นรูปทรงตามต้องการ แล้วนำไปผ่านกรรมวิธีเผา เพื่อให้มีความแข็งแรงคงทนถาวร อาจมีการตกแต่งให้เป็นลวดลายต่างๆ ให้สวยงามก่อนที่จะนำไปเผา และนำไปใช้สอยหรือประดับตกแต่งต่อไป ได้แก่ ภาชนะต่างๆ ที่ทำด้วยดินเผา เครื่องประดับตกแต่ง เช่น เตาหุงต้ม หม้อ ชาม ตุ่ม กระถาง แจกัน ถ้วยโออิชาม เป็นต้น

1.5 การหล่อและการทำเครื่องโลหะ (Casing and Metal) หมายถึง การนำเอาโลหะ ได้แก่ เหล็ก เงิน ทอง นาก ทองแดง ทองเหลือง ดีบุก มาหลอมให้ร้อนจนเหลวแล้วเทลงในแม่พิมพ์ให้เกิดรูปทรงตามต้องการ อาจมีการตกแต่งด้วยวิธีการต่างๆ ให้เกิดลวดลายหรือมีความสวยงามมากขึ้น นำมาทำเป็นเครื่องใช้สอยตลอดจนอาวุธต่างๆ เช่น ดาบ มีด จอบ สิว กระดิ่ง ชันน้ำ พาน ผอบ เครื่องเงิน เครื่องทอง และเครื่องถม

1.6 การทำเครื่องกระดาษและหนัง (Papers and leathers) เครื่องกระดาษ หมายถึง การนำไม้หรือพืชที่มีใบยาวประดิษฐ์เป็นแผ่นบาง ส่วนเครื่องหนังคือการนำเอาหนังสัตว์ต่างๆ มาทำเป็นแผ่น เพื่อใช้ในการสร้างงานต่างๆ ต่อไป เช่น เครื่องดนตรี ว่าว ร่ม สมุดข่อย พัด หรือธงกระดาษ ที่ใช้ในงานพิธีต่างๆ เช่น ธงปักเจดีย์ ทราย ตุง เป็นต้น

1.7 การปั้นรูปและลายปั้น (Sculpture and Decoration) หมายถึงการนำเอาวัสดุต่างๆ เช่น โลหะ ดินเผา ปูน มาสร้างเป็นงานประติมากรรม เช่น การปั้นพระพุทธรูป การปั้นรูปคน สัตว์ และลวดลายต่างๆ เป็นต้น

1.8 การวาดเขียน (Painting) หมายถึงงานจิตรกรรมทั้งหลาย เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภาพลายน้ำ ภาพพระบฏ

1.9 การก่อสร้าง (Architecture) หมายถึง งานสถาปัตยกรรมทั้งหลาย เช่น บ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในภูมิภาคต่างๆตลอดจน โรง ร้าน ซึ่งเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวตามฤดูกาลหรือสิ่งก่อสร้างทางศาสนาและสิ่งก่อสร้างตามความเชื่อถือต่างๆ เช่น กุฏิ ศาลา โบสถ์ วิหารเจดีย์ ปรางค์ ศาล มณฑป กู่ ปราสาท ฯลฯ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างที่มีรูปลักษณะพิเศษต่างๆด้วย

2. แบ่งตามภูมิภาค เป็นการแบ่งตามลักษณะที่เด่นชัดของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันไปดังนี้

2.1 ภาคกลาง เป็นภาคที่มีการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมมากที่สุด เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และการปกครองเอื้ออำนวยให้เป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายทางศิลปวิทยาการ และการผสมผสานทางศิลปวัฒนธรรมได้มีมาเป็นเวลาช้านานกลายเป็นของตนเองไป ซึ่งถ้าไม่ศึกษาให้ละเอียดก็อาจจะมองไม่เห็นชัด

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลาง ได้แก่ ออยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี กรุงเทพมหานคร ธนบุรี นนทบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี

ศิลปะพื้นบ้านของภาคกลาง ได้แก่

อยุธยา ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของจังหวัดอยุธยา ได้แก่ พัดขนนก พัดไม้ไผ่สาน เครื่องจักสานไม้ไผ่ เครื่องจักสานหวาย โต๊ะหมู่บูชาแกะสลัก และโต๊ะแบบอื่นๆ ชลุ่ม ปลาตะเพียนสานด้วยใบลาน กอบชานาสานด้วยใบลาน

อ่างทอง ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของจังหวัดอ่างทอง ได้แก่ เครื่องหวาย ตุ่มพุก และมุกประดับอื่นๆ เครื่องดนตรีบางชนิด เช่น โทน ลำมะนา กลองยาว กลองตุ๊ก

ลพบุรี ผลิตภัณฑ์จาก กก เช่น เสื่อกก ผ้าชะมั่ว ครกหิน

สระบุรี ครกหิน ผลิตภัณฑ์บางชนิดที่ทำจากหินอ่อน ผ้าฝ้าย

กรุงเทพมหานคร ผ้าฝ้าย ผ้าไหม เครื่องทองลงหิน เครื่องเงิน ภาพกระดาดชาภาพวาดชนิดต่างๆ กระดาด เรือหงษ์ เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา อัญมณี เครื่องหนังทุกชนิด โต๊ะหมู่บูชาปิดทอง เครื่องเรือนไม้แกะสลัก เครื่องเรือนหวาย ตุ๊กตาไทย เครื่องดนตรีไทยบางชนิด เช่น ซออู้ ซอด้วง ซ้องวง ระนาด ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากปอกระเจา เช่น พรมเช็ดเท้า ยาม ชนิดต่างๆ เครื่องทองเหลือง

นครปฐม เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบ

นนทบุรี ตุ๊กตาไทย เครื่องปั้นดินเผา

ราชบุรี เครื่องปั้นดินเผา ผ้าทอ เครื่องทองเหลือง

2.2 ภาคเหนือ ภาคเหนือแม้จะได้รับอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจากประเทศใกล้เคียงในบางอย่างแต่ก็ได้พัฒนารูปแบบและหน้าที่ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแบบฉบับของตัวเองแล้วเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญคือ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ขนบธรรมเนียมประเพณี การกินอยู่ ศิลปะ ฯลฯ รักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้ได้ดีมาก เนื่องจากอาณาจักรล้านนาไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมที่รุ่งเรืองอย่างยิ่ง และมีความเข้มแข็งยืนยงอยู่ตลอดมาไม่ต่ำกว่า 800 ปีแล้วจนทำให้เกิดอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมแก่ประเทศใกล้เคียงด้วย

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง พิชณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน ลำพูน นครสวรรค์

ศิลปะพื้นบ้านของภาคเหนือ ได้แก่

เชียงใหม่ เครื่องเงิน เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องเงิน ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผลิตภัณฑ์ชาวเขา เครื่องปั้นดินเผา ร่ม ผลิตภัณฑ์เลียนแบบของเก่า (ทำด้วยไม้ปิดทองคำประดับกระจก) เครื่องจักสานบางชนิด

เชียงราย มีดดาบ เครื่องเคลือบ เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องจักสานบางชนิด เครื่องปั้นดินเผา

ลำปาง มีดดาบ เครื่องเคลือบ เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องจักสานบางชนิด

ลำพูน ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

สุโขทัย ผ้าฝ้าย เครื่องปั้นดินเผา

อุตรดิตถ์ ไม้กวาดดอกหญ้า

แพร่ เครื่องไม้แกะสลัก ผ้าฝ้าย

น่าน ผ้าขึ้นพื้นเมือง แคน

นครสวรรค์ เปลญวนทำด้วยผักตบชวา

2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มวัฒนธรรมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความน่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากเป็นที่ราบสูงมีอาณาเขตกว้างใหญ่และมีประชากรมาก เป็นดินแดนที่เก่าแก่ มีร่องรอยของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจยิ่ง มีลำนํ้ามูลกับลำนํ้าชีเป็นเส้นเลือดใหญ่ไหลบรรจบลงแม่น้ำโขง ทำให้ดินแดนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคล้ายกัน เนื่องจากประชาชนข้ามฟากเดินทางติดต่อถึงกันได้สะดวกมาแต่โบราณ

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ อุบลราชธานี มหาสารคาม
ยโสธร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม อุดรธานี หนองคาย เลย ร้อยเอ็ด

ศิลปะพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่

อุบลราชธานี หล่อโลหะ เครื่องปั้นดินเผา เสื้อผ้า(เสื่อน้ำพอง) เครื่องจักสาน ผ้าฝ้าย
ผ้าไหม

มหาสารคาม ผ้าไหม ผ้าขึ้นมัดหมี่ เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา

ยโสธร เครื่องปั้นดินเผา เครื่องดนตรีพื้นเมือง

ขอนแก่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม งานจากการตีเหล็ก ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

กาฬสินธุ์ เครื่องดนตรีพื้นเมือง ผ้าฝ้าย ผ้าไหม เครื่องจักสาน

สกลนคร งานจากการตีเหล็ก เครื่องจักสาน ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

นครพนม เครื่องดนตรีพื้นเมือง ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

อุดรธานี เสือกก (ไหล) ผ้าฝ้าย ผ้าไหม

หนองคาย เครื่องปั้นดินเผา งานจากการตีเหล็ก

เลย เสือกก เสื้อผ้า(เสื่อน้ำพอง) ผลิตภัณฑ์พิมพ์ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา เครื่อง
ดนตรี

ร้อยเอ็ด ผ้าไหม ผ้าขึ้นมัดหมี่ ผ้าฝ้าย เครื่องจักสาน งานจากการตีเหล็ก

งานศิลปะพื้นบ้านจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์จะออกมา
คล้ายๆกันเกือบทุกจังหวัด มีจังหวัดที่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย นอกนั้นจะเหมือนกันหมดทั้งภาค

2.4 ภาคใต้ ภาคใต้เป็นปากประตูบ้านเป็นทางเดินผ่าน และสายการเดินทางเรือสินค้า
ขายของชนชาติต่างๆมาแต่โบราณ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจึงได้รับการถ่ายทอดจากหลายทาง
และซับซ้อนกันหลายยุคสมัย แต่ก็ไม่มี การเปลี่ยนแปลงมากนัก เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่คล้ายกับ
เป็นเกาะอยู่ในทะเล

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคใต้ ได้แก่ ภูเก็ต ประจวบคีรีขันธ์ ระนอง
นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ยะลา ปัตตานี นราธิวาส

ศิลปะพื้นบ้านของภาคใต้ ได้แก่

ประจวบคีรีขันธ์ เครื่องมุก ผลิตภัณฑ์จากปानศรณารายณ์ หมวก กระเป๋าถือสาน
ด้วยปอแก้ว ผลิตภัณฑ์จากไม้ปุม ผ้าฝ้าย

ระนองและภูเก็ต เครื่องมุกต่างๆ

นครศรีธรรมราช หนึ่งตะลุง เครื่องถม เครื่องประดับทำด้วยเงินและชุบทอง ฝิงพลอย เทียม กระเป่าถือสตรีทำจากหญ้า ผลิตภัณฑ์ทอขึ้นจากปอแก้ว

2.5 ภาคตะวันออก ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในภูมิภาคนี้ น่าสนใจไม่น้อยแม้จะเป็นภาคเล็กๆ โดยเฉพาะในเขตจังหวัดตราด จันทบุรี ปราจีนบุรี เนื่องจากติดต่อกับเขมรและอยู่ใกล้กับทะเลลักษณะภูมิอากาศบางส่วนคล้ายกับภาคใต้ ชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ สังคม และวัฒนธรรม จึงแปลกออกไป โดยเฉพาะพวกไทยของจึงมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ น่าสนใจ โดยมีเมืองจันทบุรี เป็นศูนย์กลางความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคตะวันออก ได้แก่ สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี จันทบุรี

ศิลปะพื้นบ้านของภาคตะวันออก ได้แก่

สมุทรปราการ ผลิตภัณฑ์จากหนังทุกชนิด เช่น หนังจระเข้ หนังงู หนังตะกวด ฯลฯ เครื่องปั้นดินเผา (กระปุกออมสินแบบต่างๆ อ.พระประแดง)

ฉะเชิงเทรา ผ้าฝ้ายทอด้วยมือ

ชลบุรี เครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ทุกชนิด เครื่องเคลือบ เครื่องปั้นดินเผา

จันทบุรี เครื่องประดับพลอย เสื้อจันทบูรณ์ กระเป่าและเครื่องผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกก

2.6 ภาคตะวันตก ภาคตะวันตกของประเทศไทย แม้จะเป็นอาณาเขตติดต่อกภาคกลาง แต่ก็มีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเองและมีความน่าสนใจไม่น้อยทีเดียว ทางภูมิศาสตร์มีแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำสุพรรณ) กับแม่น้ำแม่กลองเป็นเส้นเลือดใหญ่ ดังนั้น เมืองสุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี และเพชรบุรี จึงเป็นเขตที่มีความสำคัญมากและมีเมืองสุพรรณบุรี เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมมาแต่โบราณ ภาคตะวันตกตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีแสดงว่าเป็นภูมิภาคที่มีมรดกทางวัฒนธรรมเก่าแก่มาก เป็นเขตที่ดอนสูง จึงเป็นที่อยู่อาศัยตั้งชุมชนมาแต่โบราณกาลยาวเป็นแนวติดต่อกับภาคใต้หรือแหลมมลายู

จังหวัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคตะวันตก ได้แก่ กาญจนบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม

ศิลปะพื้นบ้านของภาคตะวันตก ได้แก่

กาญจนบุรี เครื่องจักสานด้วยไม้ไผ่ทุกชนิด

สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ทั้งสองจังหวัดนี้ผลิตแต่เครื่องเคลือบเป็นส่วนใหญ่

นอกจากการแบ่งประเภทของศิลปะพื้นบ้านดังกล่าวแล้ว ยังสามารถใช้หลักการในการจำแนกประเภทออกเป็นหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1. จำแนกตามลักษณะ ได้แก่ การยึดเอาลักษณะรวมๆของการสร้างสรรค์ศิลปะที่แบ่งกันเป็นสาขาต่างๆ เช่น

- 1.1 วิจิตรศิลป์
- 1.2 ศิลปะประยุกต์
- 1.3 ศิลปะทางมโนภาพ
- 1.4 ศิลปะทางกายภาพ
- 1.5 ศิลปะตกแต่ง
- 1.6 พาณิชยศิลป์
- 1.7 หัตถศิลป์
- 1.8 จุลศิลป์

2. จำแนกตามหน้าที่ ได้แก่ การยึดเอาหน้าที่ใช้สอย หรือวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ศิลปะนั้นๆ ว่าทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านใด คือ

- 2.1 ที่อยู่อาศัย
- 2.2 สิ่งตกแต่ง
- 2.3 สิ่งใช้สอย
- 2.4 เครื่องใช้ในพิธีกรรม
- 2.5 เครื่องมือประกอบอาชีพ
- 2.6 ยวดยานพาหนะ

3. จำแนกตามวิธีการ ได้แก่ การยึดเอาวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะมาเป็นข้อกำหนดในการแบ่งหมวดหมู่ เช่น

- 3.1 งานก่อสร้าง
- 3.2 การเขียนภาพ
- 3.3 การปั้นแกะสลัก-หล่อ
- 3.4 การถักทอ
- 3.5 การจักสาน
- 3.6 การปั้น-เคลือบ
- 3.7 การเจียรนัย

4. จำแนกตามวัสดุ ได้แก่ การยึดเอาวัสดุที่ใช้ประกอบงานศิลปะเพื่อกำหนดแบ่งแยกหมวดหมู่ เช่น

- 4.1 เครื่องดิน-หิน
- 4.2 เครื่องไม้ ไม้ไผ่ หวาย
- 4.3 เครื่องรัก
- 4.4 เครื่องโลหะ
- 4.5 เครื่องทอ-ย้อมเส้นใย
- 4.6 เครื่องเปลือกหอย

จากความหมายของภูมิปัญญาไทย ซึ่งนักวิชาการต่างๆได้กล่าวไว้ นั้น สรุปได้ว่า

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งมีการเชื่อมโยงทุกส่วนของสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนไทย ความรอบรู้ ประสบการณ์ ที่ได้ประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตมาอย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี จนกลายมาเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตมาถึงปัจจุบัน(สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึงองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ในด้านศิลปกรรม คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถศิลป์ เป็นต้น (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542 ; นันทสาร สีสลับ และคณะ , 2542)

3. แนวคิดและหลักการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการทางภูมิปัญญาเกิดขึ้นมีพัฒนาการก่อนการจัดเป็นระบบการศึกษา และเป็นพัฒนาการที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันโดยตรง เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 23 กล่าวถึงการเน้นการจัดการศึกษาโดยนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยมีนักการศึกษาวิชาการต่างๆ และ

หน่วยงานการศึกษาได้เสนอแนวคิด และหลักการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้านต่างๆไว้ ดังนี้

3.1 แนวนโยบายในการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษา

เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรมได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาตลอดมา แต่เรื่องภูมิปัญญาไทยนั้นเริ่มมีกล่าวถึงในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่ 7-8 โดยภูมิปัญญาไทยเริ่มเข้ามามีบทบาทในแผนและทิศทางการพัฒนาประเทศ ได้แก่

1. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535

ได้ระบุถึงศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยไว้ในหลักการความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ คือ การรับความเจริญทางวิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมจากต่างประเทศ โดยให้ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เป็นส่วนสำคัญในการกลั่นกรองผสมผสาน และตระหนักคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เพื่อความรู้ใหม่จะได้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

การสอนเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย กำหนดให้สอนในทุกระดับ ทุกประเภท และทุกรูปแบบการศึกษา โดยครูเป็นผู้มีบทบาทนำทางความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ประสานแหล่งความรู้วิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง

สำหรับสถาบันการศึกษาให้มีหน้าที่หลักในการผลิตองค์ความรู้ มีการประสานวิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อให้การศึกษามีบทบาทนำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปในทิศทางที่ต้องการ

ส่วนกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนทุกคนจะต้องรู้ถึงคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ชุมชนสามารถเลือกสรร วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแก้ไขปัญหาของตนเองได้อย่างเหมาะสม ในขณะที่ครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่นๆ และสื่อมวลชน

2. สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ตามที่ได้

กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2486 และพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535 ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. จัดทำแผนงานและโครงการส่งเสริม พัฒนา ปกป้องกันและแก้ไขปัญหาวัฒนธรรมแห่งชาติ
2. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานร่วมมือระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน และสถาบันต่างๆ ในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม
3. วิจัย และเร่งรัดให้มีการส่งเสริม เผยแพร่ ประสานงาน และประชาสัมพันธ์งานวัฒนธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง
4. วิจัย พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม ถ่ายทอด เสริมสร้างเอตทัคคะ และแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งสนับสนุนบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานต่างๆ ให้ดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

3. กรมวิชาการ

มีหน้าที่ดำเนินการส่งเสริม และประสานงานเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การทดสอบ การประเมินผล การแนะแนว และการวิจัย

กรมวิชาการได้แบ่งส่วนราชการภายในที่เกี่ยวข้องในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ได้แก่ กองวิจัยทางการศึกษา ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร

สำหรับงานที่เกี่ยวข้องกับด้านภูมิปัญญา ที่ได้ดำเนินการ คือ

1. จัดทำแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน ด้วยการนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในชุมชน เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและแนวความคิดของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และเน้นที่กระบวนการเรียนรู้มากกว่าผลสัมฤทธิ์ของการเรียน โดยให้ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนผู้เรียนเน้นให้ได้ปฏิบัติจริง

2. การวิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอน จากการศึกษาวิจัยระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พบว่า มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนค่อนข้างน้อย ส่วนข้อมูลที่มี เช่น เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ได้แก่ เพลงพื้นบ้านกล่อมเด็ก นิทานพื้นบ้าน เรื่อง

ชนบทรอบน้อมประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ การจักสาน และเทคนิคการทอผ้า เทคนิคการทำเกษตรกรรม เป็นต้น

3. การสัมมนาการศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยโรงเรียนจะต้องทำใจให้กว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนมอบหมายให้นักเรียนทำจะต้องสอดคล้องกับแผนการผลิตของชุมชน ผู้ปกครอง ครู และชุมชน จะต้องร่วมมือและประสานกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะช่วยให้มองเห็นภาพของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นที่ชัดเจนขึ้น ครูผู้สอนต้องมีบทบาทมากขึ้น โดยจะต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้และวิธีสอนใหม่ๆ ไม่ยึดแต่ตำราเรียนเท่านั้น

4. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 และจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นแนวนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในชนบทห่างไกลและชุมชนแออัดในเมืองทุกจังหวัดให้ได้การพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

สำหรับการบริหารงาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งส่วนราชการส่วนกลางออกเป็นกอง และสำนักงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ทุกจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ทุกอำเภอ ทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาล ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัด นอกจากการจัดการศึกษาตามนโยบายดังกล่าวแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาวิจัยและทดลองในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. การทดลองนำร่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน มีเนื้อหาหลักสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เช่น เรื่องที่

เกี่ยวกับคติ ความคิดความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ ที่เกิดจากการสังสม ถ่ายทอดกันมา เรื่องของศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่องของการประกอบอาชีพ ในแต่ละท้องถิ่น ที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับยุคสมัย และเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน อันเป็นความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. การวิจัยจัดตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ขึ้น 2 คณะ คือ คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนและคณะทำงานกลุ่มโรงเรียน คณะกรรมการบริหารประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน ตัวแทนกรรมการการศึกษาของแต่ละโรงเรียน ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนกลุ่มเยาวชนของท้องถิ่น โดยมีหน้าที่หลักในการกำหนด นโยบายและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนสนับสนุน และให้ความร่วมมือในทุกๆ ด้าน ส่วนคณะทำงาน ประกอบด้วยบุคคลที่คณะกรรมการบริหารจัดการจัดตั้งขึ้นจากประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนกลุ่มเยาวชนของท้องถิ่นมีหน้าที่หลักในการนำนโยบายและแนวทางของคณะกรรมการบริหารไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ

5. กรมการศึกษานอกโรงเรียน

ตามกรอบนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานประจำปี 2540 ได้กำหนดนโยบายไว้ 5 ข้อ แต่มีข้อที่เกี่ยวข้องในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่สำคัญ คือ การปรับปรุงและขยาย รูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้หลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการพัฒนา ในอนาคต โดยทบทวน ปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบและวิธีการให้การศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับ บุคคลครอบครัว ชุมชน และองค์กร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบครัว หน่วยงาน องค์กร และชุมชน ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ตลอดจนการปลูกฝังคุณธรรมและพัฒนาบุคลิกภาพทางประชาธิปไตย

ในการบริหารดังกล่าวข้างต้น ได้จัดหน่วยงานเป็นกอง สถาบัน ศูนย์ต่างๆ ในส่วนกลางให้ สามารถปฏิบัติงานสนองตอบนโยบาย จุดเน้น และแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์ประสานการถ่ายทอดวัฒนธรรม เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง การประสานการระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลในท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างขึ้นเป็นหลักสูตร เพื่อถ่ายทอดให้แก่ชุมชน ซึ่งเป็นการหาวิธีการเลือกสรร ภูมิปัญญาและการสร้างชุดประสบการณ์วิถีชีวิตสัมพันธ์ (Life Experience Based Learning

Package) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอน จากประสบการณ์จริงของคนในท้องถิ่นที่ผ่านการเลือกสรรกลั่นกรองแล้วว่ามีคุณค่าควรแก่การถ่ายทอด

6. กรมอาชีวศึกษา

ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษาระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษาให้เป็นผู้มีสุนทรียสำนึกในความเป็นไทย ภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมไทย ค่านิยมไทย เข้าใจและสำนึกในการเป็นประชากรโลก สนับสนุนการพัฒนาด้านสุขภาพ การกีฬา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นไทย ละครอนุรักษทรัพย์ากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการเสริมสร้างให้นักเรียนนักศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม สำนึกในความเป็นไทย ภูมิใจในตนเองและวิชาชีพที่เลือกเรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ทรัพย์ากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

มีนโยบายด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 โดยระบุว่าให้ส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมและวินัยของเด็กในวัยเรียน ให้มีความเข้าใจและภูมิใจในศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ ส่วนเรื่องภูมิปัญญานั้น เริ่มปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2535 และได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 7 เป็นต้นมา โดยได้ระบุไว้ในหลักการ ความมุ่งหมาย แนวนโยบาย และแนวทางการจัดการศึกษา

ด้านการบริหารงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเพื่อจัดทำนโยบายส่งเสริมการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการศึกษา ได้เสนอให้จัดตั้งสภาภูมิปัญญาไทย จัดตั้งสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษาไทย จัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาไทย และจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้น เพื่อรองรับระบบการศึกษابนพื้นฐานของภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะเป็นการเชื่อมระบบการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน

2. การศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา จัดทำการศึกษาในวิถีชุมชน ข้อเสนอเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโรงเรียนและชุมชนทั่วประเทศ แล้วจัดสัมมนาและสรุปผลการศึกษาเป็นการเสนอแนะมี

ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ชีวิตและชุมชน บทบาทของโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษา สถานการณ์ทางการศึกษาของชุมชน และแนวทางการจัดการศึกษาในวิถีของชุมชน

จากการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาขององค์กรภาครัฐดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นสำคัญที่ได้ดำเนินการแล้ว ซึ่งมีข้อเสนอที่น่าสนใจตรงกันหลายหน่วยงาน สรุปได้ดังนี้

1. การให้โรงเรียนและชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน โดยโรงเรียนและชุมชนร่วมประสานงานกัน
2. ครูและปราชญ์ท้องถิ่นร่วมมือกันจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อเด็ก
3. เด็ก ครูและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมมือกันปรับกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง
4. สนับสนุนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชน จากองค์กรภายนอกชุมชน ทั้งภาครัฐ เอกชนและองค์กรอิสระ ทั้งในด้านนโยบาย การประสานงาน การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร วิชาการและด้านอื่นๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การดำเนินงานด้านภูมิปัญญาทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยทั้งเครือข่ายระดับบุคคล เครือญาติ ชุมชนและระดับภาค
6. การดำเนินการด้านภูมิปัญญาในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มยอมรับภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น อีกทั้งมีการกระจายบทบาทการตัดสินใจไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น
7. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้ทรงภูมิปัญญาสู่เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นต่างๆมากขึ้น โดยโรงเรียนเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาเข้าไปถ่ายทอดความรู้ หรือนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ในแหล่งประกอบการของผู้ทรงภูมิปัญญา

การจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยขององค์กรชุมชน และผู้ทรงภูมิปัญญา (สามารถ จันทรสุรีย์, 2541) มีดังนี้

ระบบภูมิปัญญา

ระบบที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นกระบวนการ เรียกว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน หรือ ชุมชนยั่งยืน (Sustainable Community) ประกอบด้วย

1. ระบบคุณค่า เน้น คน และ การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นเป้าหมายสำคัญ โดยจะเน้นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน (สังคมหรือชุมชน) คนกับธรรมชาติ (การผลิตการจัดการทรัพยากรและการเลือกใช้เทคโนโลยี) และคนกับคุณธรรมเป็นหลัก (กายและจิต) ดังนั้นระบบ

คุณค่าจึงปรากฏอยู่ในกฎระเบียบต่างๆของสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆและกระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ของชุมชน

2. ระบบการเรียนรู้ มี ภูมิปัญญา เป็นแกนกลาง เชื่อมร้อยความรู้ทุกส่วนเข้าด้วยกันเป็นองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนไทย รวมทั้งเชื่อมความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเข้ากับความรู้สากล

กระบวนการของผู้ทรงภูมิปัญญา

ผู้ทรงภูมิปัญญาแต่ละท่านได้ผ่านกระบวนการต่างๆมากมาย และมีลักษณะที่หลากหลายซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา

- เรียนรู้จากญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ ครอบครัวยุ และผู้มีบุญคุณ
- เรียนรู้จากสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน ตลอดจนการดำเนินชีวิตในชุมชน
- ศึกษาจากสถาบันการศึกษาทั้งวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอื่นๆจัดขึ้น
- เรียนรู้จากตำราของผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยตรง
- เรียนรู้จากการฝึกฝนอบรมจากองค์กรทั้งรัฐและเอกชน
- เรียนรู้จากการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่
- เรียนรู้จากการสัมผัส สัมพันธ์กับคนในชุมชน และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ปฏิบัติงาน
- เรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติจริง
- เรียนรู้จากเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาชาวบ้าน นักพัฒนาสนใจ ทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด ในประเทศและต่างประเทศ
- สำนึกจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆทำให้เกิดการเรียนรู้ สืบทอด และนำภูมิปัญญาที่ตนเองมีอยู่ เข้ามานำการพัฒนาและการใช้ชีวิต

2. วิธีการทำงานของผู้ทรงภูมิปัญญา

- ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นจากความรู้ ข้อมูลและตำราแล้วสร้างฐานความรู้ในการค้นคว้าและทดลองปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

- กิจกรรมค่ายเพื่อการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งเป็นการศึกษาโดยตรง
- กิจกรรมรณรงค์ กระตุ้นให้คนและสังคมให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทย และเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนกัน
- ปฏิบัติ ทดลอง ผลิตและประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ จากฐานความรู้ที่อยู่เดิม
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีทุกระดับ
- การประสานความร่วมมือกับบุคคล องค์กร และหน่วยงาน

3. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา

- จัดประสบการณ์ตรงในรูปแบบต่างๆ ให้กับผู้ที่มารับการถ่ายทอด ให้เกิดการปฏิบัติจริงโดยเฉพาะเด็ก
- เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่สถาบันและองค์กรต่างๆ จัดขึ้น
- ถ่ายทอดผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น
- จัดหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียน หรือในบางพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ
- สร้างบุคคล และกลุ่มตัวแทนสืบทอด เช่น กลุ่มเยาวชน เป็นต้น
- สร้างสถาบันการเรียนรู้ในชุมชนในรูปแบบต่างๆ อาจจะมีเรียกว่า กลุ่ม ชมรม สมาคม
- สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ ทรัพยากรและผลผลิต เพื่อให้กระบวนการทางปัญญาเกิดขึ้นและมีพลังเคลื่อนไหวได้จริง

4. ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้และถ่ายทอดของผู้ทรงภูมิปัญญา

- ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ ในการถ่ายทอดความรู้ คือ
- ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะมีแนวคิดและวิธีการดำเนินงานต่างกัน
 - ขาดหน่วยงาน หรือสถาบันกลางในการประสานงานระหว่างผู้ใฝ่ใจเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาไทย
 - องค์กรชาวบ้านไม่ได้รับการยอมรับจากทางราชการ
 - สังคมชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และบริโภคนิยม ทำให้ขาด

- แนวทางความเชื่อในการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการคิดถึงมูลค่ามากกว่าคุณค่า
- ผู้ทรงภูมิปัญญาไม่มีเวลาถ่ายทอดภูมิปัญญาของตน เนื่องจากต้องทำงาน ประกอบอาชีพเป็นประจำ
 - ขาดเครื่องมือในการถ่ายทอดภูมิปัญญา
 - ระบบการศึกษาของรัฐไม่เท่าทันสถานการณ์ทางสังคม และไม่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญา ทั้งในด้านวิธีคิด วิธีเรียนรู้และการถ่ายทอด
 - สื่อมวลชนทั้งของรัฐและเอกชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่สนใจเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย

โดยสรุปได้ว่า การดำเนินงานของผู้ทรงภูมิปัญญาและองค์กรชุมชนมี 2 แนวทางที่สำคัญคือ

1. การดำเนินงานของผู้ทรงภูมิปัญญาโดยลำพัง เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตรงจากผู้ทรงภูมิปัญญา ไปสู่คนอื่นๆในชุมชนเดียวกัน และต่างชุมชน
2. การพัฒนาระบบการถ่ายทอดการเรียนรู้ในหลายชุมชน มีการพัฒนาไปถึงขั้นมีกลุ่มหรือมีองค์กรของชุมชนที่เข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะระดับนโยบายเกี่ยวกับผู้ทรงภูมิปัญญาและองค์กรชุมชน มีดังนี้

 1. ต้องรวบรวม ศึกษาและเก็บรักษาภูมิปัญญาที่เหลือน้อยอย่างเร่งด่วน
 2. สนับสนุนการจัดระบบความรู้ ระบบสารสนเทศของผู้ทรงภูมิปัญญา และจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสาน รวมทั้งการผลิตสื่อ การเผยแพร่ และการใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่
 3. สนับสนุนให้ชาวบ้านและชุมชน เป็นศูนย์กลางการศึกษา การเก็บรักษา การใช้การถ่ายทอด และการจัดการกับงานด้านภูมิปัญญาด้วยตนเอง
 4. สนับสนุนให้ผู้ทรงภูมิปัญญาถ่ายทอดไปสู่คนใกล้ชิด บุตรหลาน รวมทั้งนักวิชาการที่มีเวลาเรียนรู้วิถีชีวิตและองค์ความรู้
 5. หน่วยงานและสถาบันต่างๆของรัฐและเอกชน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนชุมชนมีทางเลือกของตนเอง
 6. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา ชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
 7. ปลูกฝังแนวคิดให้กับเด็กและเยาวชน ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา

8. สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนทั่วประเทศ โดยการรับรองสิทธิในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ตลอดจนสนับสนุนให้กลุ่มและองค์กรเป็นเครื่องมือส่งเสริมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของคนทุกกลุ่มในชุมชน
9. ทรนงค์ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในคุณค่า และประยุกต์ภูมิปัญญา มาใช้ในการดำเนินชีวิต
10. สนับสนุนเครือข่ายระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญา บุคคล องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน
11. ยกย่องให้เกียรติ จัดสวัสดิการ และเครื่องมือ ให้แก่ผู้ทรงภูมิปัญญา ได้ทำงานเต็มตามศักยภาพ

ปัญหา อุปสรรคและแนวทางดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีดังนี้

1. การพัฒนาประเทศมุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ขาดความสมดุลในการพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
2. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความสนใจ ตลอดจนขาดจิตสำนึกต่อศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยจนละเลยและถูกลืม มิได้นำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน
3. สภาพของสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่สอดคล้องกับสังคมไทย ทำให้การดำรงชีพของประชาชนเปลี่ยนไป ไม่มีเวลาที่จะชื่นชม ศึกษาและทำกิจกรรมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
4. การขาดองค์กร และงบประมาณ ตลอดจนมาตรการต่างๆทางกฎหมายที่จะรับผิดชอบ การดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยอย่างมีเอกภาพและเพียงพอ
5. ระบบราชการและหน่วยงานภาครัฐ ไม่สามารถดำเนินงานด้านนโยบาย หรือการปฏิบัติ ที่สนองต่อการพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
6. การขาดอิสระในการนำเสนอข่าวสารและข้อมูลขององค์กรด้านสื่อมวลชน ซึ่งถูกเบี่ยงเบนประเด็นไป สื่อต่างๆจึงกลายเป็นเครื่องมือทางการค้า ทำให้ไม่สามารถเผยแพร่ความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเท่าที่ควร
7. ระบบการศึกษายังไม่บรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยอย่างครอบคลุมและมีเอกภาพที่ชัดเจน

8. บุคลากรที่มีความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ไม่มีโอกาสเผยแพร่ความรู้และแสดงผลงานอย่างเพียงพอ

9. องค์กรภาคเอกชนและองค์กรอื่นๆ ที่สนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย มีบทบาทและจำนวนน้อยมาก

จากการศึกษาการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ พบว่า ปัญหาหลักในการจัดการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย สรุปได้ดังนี้

1.กฎหมายและนโยบาย

การดำเนินงานในการจัดการศึกษาด้านศิลปะวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนแต่ละหน่วยงานยังขาดความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน ทั้งนี้จะเห็นได้จากการมีกฎหมาย ระเบียบ กฎกระทรวง และนโยบายเป็นของตนเอง ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นเอกเทศ ไม่เอื้อต่อการดำเนินงาน ขาดความเป็นเอกภาพ ขาดการประสานเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เช่น กรมวิชาการ มีหน้าที่จัดทำหลักสูตรการศึกษา ซึ่งเนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ในขณะที่กรมต่างๆที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นต้น ต่างก็จัดการเรียนการสอนตามภารกิจหน้าที่ของแต่ละกรม การเรียนการสอนในเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยค่อนข้างน้อยและระบุไม่ชัดเจน ในทำนองเดียวกันการดำเนินงานในด้านนี้ของภาคเอกชนมีทิศทางการดำเนินงานขึ้นอยู่กับ แผนขององค์กรนั้นๆ ขาดการเชื่อมโยงและร่วมมือกันดำเนินการอย่างเป็นเอกภาพ

ในส่วนของกรมศิลปากรและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ก็ยังไม่สามารถดำเนินการประสานงานและเชื่อมโยงศักยภาพการดำเนินงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนได้อย่างจริงจัง แม้ว่าจะมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงก็ตาม การดำเนินงานในด้านนี้จึงขาดพลังและขาดประสิทธิภาพเพราะฉะนั้นจึงเห็นควรตราเป็นสาระบัญญัติในด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยขึ้น บรรจุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติ อีกทั้งรัฐบาลควรกำหนดทิศทางและนโยบายให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสามารถเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ทั้งนี้ควรให้มืองค์กรด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเรียกว่า สภาภูมิปัญญาไทย ทำหน้าที่เสนอนโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาไทยต่อ

คณะรัฐมนตรี ตลอดจนเป็นผู้กำหนดแผน พิจารณางบประมาณ สนับสนุนการดำเนินงานด้าน
ภูมิปัญญาไทย กำกับติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยต่อ
คณะรัฐมนตรี

2. การบริหารงาน

ในการบริหารงาน หน่วยงานทั้งราชการและเอกชนที่จัดการศึกษาและกิจกรรมด้านศิลปะ
วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยต่างมีอิสระในการดำเนินงาน ทั้งนี้แต่ละหน่วยงานต่างก็กำหนด
หน่วยงานที่ทำงานทางด้านนี้โดยตรงทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคเป็นของตัวเอง สำหรับการ
ดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีการดำเนินงานทั้งในระบบโรงเรียน นอก
ระบบโรงเรียนและตามอัครยาศัย ซึ่งการดำเนินงานในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน
ดำเนินการผ่านหลักสูตรการศึกษาซึ่งแต่ละหน่วยงานต่างรับผิดชอบในระบบใดระบบหนึ่ง ส่วน
การจัดการศึกษาตามอัครยาศัยจะดำเนินการโดยผู้ทรงภูมิปัญญาที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ โดยลำพัง
ตามจิตสำนึกที่มีต่อชุมชนนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานดังกล่าวเป็นการศึกษาเรียนรู้แบบแยก
ส่วนออกจากกันไม่เป็นองค์รวม ซึ่งไม่สามารถถ่ายโยงความรู้ผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนนอก
ระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัครยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำ
หน้าที่ด้านการประสานงานและเชื่อมโยงกันทั้งหมดอย่างเป็นระบบซึ่งจำเป็นจะต้องดำเนินการโดย
เร่งด่วน และเพื่อให้การดำเนินงานด้านภูมิปัญญาไทยอย่างมีประสิทธิภาพโดยเร็วจึงเห็นควรจัดตั้ง
สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญา และการศึกษาไทยโดยมีฐานเป็นองค์อธิสระ เพื่อทำหน้าที่ทั้ง
ในการเสนอนโยบาย เป็นศูนย์ประสานงานกลาง เชื่อมโยงการดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรม
และภูมิปัญญาไทยอย่างมีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ

3. องค์ความรู้

การศึกษาขององค์ความรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ส่วนใหญ่พบว่ายังเป็น
เพียงการรวบรวมในระดับข้อมูลเท่านั้น มิได้สังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้เพื่อการศึกษาถ่ายทอด
ความสนใจส่วนใหญ่จึงเห็นว่า มรดกภูมิปัญญาของชาติเป็นเพียงมูลค่าตามราคาของสิ่งที่จะ
นำมาใช้สร้างงานได้เท่านั้นส่วนพิธีกรรม ประเพณี ความคิด และความเชื่อที่มีคุณค่าด้าน
ภูมิปัญญาไทย ถูกมองเป็นเพียงของโบราณที่ใช้การไม่ได้

สำหรับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาไทย เพื่อรับใช้สังคมสมัยใหม่ในยุคปัจจุบันบนฐานศิลปะ วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันนั้นกระทำได้อ่อนช้อยยาก เนื่องจากได้ขาดช่วงการสืบทอดภูมิปัญญา ตั้งแต่ประเทศไทยรับภูมิปัญญาสากลเข้ามาเป็นกระแสหลักในการเรียนรู้ในระบบการศึกษา ดังนั้นภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะในส่วนของการศึกษาพื้นบ้าน ได้ถูกตัดออกจากการศึกษาเรียนรู้ในวิถีชุมชนจนเกือบจะหมดสิ้นแล้ว แม้ปัจจุบันได้มีความพยายามสืบค้น พัฒนา และถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างมากแล้วก็ตาม ภูมิปัญญาไทยก็ยังไม่สามารถฟื้นฟูกลับคืนมาให้สืบทอดได้อย่างทัดเทียมกับภูมิปัญญาสากลแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากภูมิปัญญาทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญานิรนาม และภูมิปัญญาไทยได้สูญหายไปแล้วจำนวนมาก ส่วนที่เหลือในขณะนี้ก็อยู่ในภาวะที่เสี่ยงกับการสูญหายทั้งจากอายุขัยของผู้ทรงภูมิปัญญาที่สืบทอดและทั้งจากกระแสของการพัฒนาสากลนิยมในยุคปัจจุบัน ซึ่งขณะนี้ยังคงเหลือภูมิปัญญาไทยอยู่บ้างในชุมชนชนบท ที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาดำเนินการสืบทอดสู่ลูกหลานในชุมชนเท่านั้น เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆจึงควรมีสิทธิได้รับการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในฐานะผู้เป็นเจ้าของในท้องถิ่นนั้นด้วย

4. บทประมาณ

เนื่องจากงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย กระจายความรับผิดชอบอยู่ตามหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ งานด้านศิลปะ มีกรมศิลปากร รับผิดชอบ งานด้านวัฒนธรรมมีสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติรับผิดชอบ และงานด้านภูมิปัญญาไทยมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กรมวิชาการ กรมการศึกษา นอกโรงเรียน เป็นต้น แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าแต่ละหน่วยงานต่างมีแผน โครงการและงบประมาณในการดำเนินงานข้างต้นค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการและงบประมาณในภาพรวมของประเทศ อีกทั้งยังไม่พบว่ามีกองทุนที่สนับสนุนงานด้านภูมิปัญญาไทยโดยเฉพาะ ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ

การแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้นอกจากมีกฎหมาย นโยบายและหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยแล้ว ควรมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ขึ้นโดยรัฐสนับสนุนเงินกองทุนในระยะเริ่มต้นส่วนหนึ่ง แล้วระดมทุนเพิ่มเติมจากองค์กรความร่วมมือที่เป็นเครือข่ายการดำเนินงาน และองค์กรอื่นที่ดำเนินงานทางด้านนี้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานทางด้านการศึกษาศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยต่อไป

แนวทางการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมตัวจัดตั้งองค์กรของชุมชนและองค์กรอื่นๆให้มีบทบาทและมีพลังในการแก้ปัญหา รวมทั้งดูแลการดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยอย่างแพร่หลายและกว้างขวาง
2. รัฐต้องกำหนดนโยบาย มาตรการทางกฎหมาย เพื่อพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจอย่างสมดุล
3. บรรจุหลักสูตรการเรียนการสอน เรื่องคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย ในหลักสูตรการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย
4. ให้มีหน่วยงานอิสระหรือองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย วางแผน ประสานงาน และดำเนินการอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
5. รัฐควรส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรด้านสื่อมวลชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกที่ดี และห่วงใยในศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย
6. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับทางราชการ และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยอย่างเหมาะสม

3.2 แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน

ภูมิปัญญาไทยเป็นรากฐาน และเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญส่วนหนึ่งในการพัฒนาคน พัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542:13-14) จึงได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอนเป็นนโยบายไว้ดังนี้

1. นำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การศึกษาของชาติโดยเลือกสรรสาระ และกระบวนการเรียนรู้ เข้าระบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้ สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากลและเหมาะสมกับจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของ

ท้องถิ่นโดยประชาชน องค์กรชุมชนและสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยทุกระดับและทุกรูปแบบที่หลากหลาย

2. ยกย่องและเชิดชูเกียรติ ครูภูมิปัญญา และสนับสนุนให้มีบทบาทเสริมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกระบบ รวมทั้งให้แบบอย่างและชี้นำด้านวิถีคิด วิถีการเรียนรู้และดำเนินชีวิตมีการกำหนดภารกิจหน้าที่ และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทย

3. สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

4. พัฒนากลไกการบริหารและจัดการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย โดยเน้นการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ให้เอื้อต่อการส่งเสริมเครือข่ายภูมิปัญญาไทยทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ มุ่งกระบวนการสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาไทย ทั้ง 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานพัฒนา งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอด งานส่งเสริม งานสร้างเสริมความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนให้สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ

บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544: 48) กล่าวว่า โรงเรียนมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ต้องเป็นผู้นำในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย โดยมีแนวทางดังนี้

1. สืบค้นภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ตลอดจนสถานที่ แหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยากรในชุมชนท้องถิ่นแล้วจัดทำเป็นทำเนียบไว้ โดยจำแนกเป็นเนื้อหาขององค์ความรู้

2. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ระดับชั้นเรียน ระดับโรงเรียน หรือระดับท้องถิ่น โดยกำหนดเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดระยะเวลาโดยแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ วิธีการวัดผลประเมินผล และเครื่องมือให้ชัดเจน

3. นำหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จัดทำแผนการสอนรายคาบ โดยระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้การวัดผลมีความชัดเจนตามไปด้วย

4. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้หลากหลายวิธี เช่น การเชิญวิทยากรภูมิปัญญาไทยมาให้ความรู้ในโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ โดยเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ในการเรียนให้มากที่สุด ให้ผู้เรียนสร้างความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทย รู้จักคิดวิเคราะห์ ตลอดจนการนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี

นอกจากแนวทางที่กล่าวข้างต้น โรงเรียนควรจัดกิจกรรม เพื่อยกย่องครูภูมิปัญญาไทย ในโอกาสที่สำคัญโดยแสดงต่อสาธารณชน เพื่อให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจ และตระหนักใน

ความสำคัญของภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตนเอง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังนั้นโรงเรียนควรทำหน้าที่ประสาน และขอความร่วมมือในการจัดหางบประมาณมาสนับสนุน ค้นคว้า วิจัย เพื่อรังสรรค์ให้เกิดผลงานทางวิชาการและเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ให้แพร่หลายภูมิปัญญาไทยก็จะได้รับการพัฒนาให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ประเวศ วะสี (2547) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมภูมิปัญญาไทย โดยการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาของชาติ ซึ่งมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลประกาศเป็นนโยบายให้ระบบการศึกษาทั้งหมดศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้และทำนุบำรุงภูมิปัญญาไทย

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพิมพ์หนังสือและสื่อในรูปแบบอื่นที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยให้มีจำนวนมากและมีคุณภาพเหมาะสม เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาทุกระดับ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการศึกษาทุกระดับ ทำการศึกษาภูมิปัญญาไทย เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัย ค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยอย่างหลากหลาย และจะทำให้การรับรู้ของระบบการศึกษาสมบูรณ์ขึ้น อันจะมีผลกระทบต่อความรู้สึก และพฤติกรรมของชาติอย่างสำคัญ

4. ให้มีการสร้างตำราท้องถิ่น ทุกวันนี้โรงเรียนต่างๆใช้ตำราที่แต่งไปจากส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้ครูที่อยู่ในท้องถิ่นสร้างตำราจากความรู้ท้องถิ่น และใช้ในท้องถิ่นของตนเอง จะเป็นการเปิดศักยภาพของครูในท้องถิ่นทำให้การศึกษาสอดคล้องกับท้องถิ่นมากขึ้นและทำให้ชาติมีพลังความรู้จากของจริงเกิดขึ้นทั่วประเทศ

5. ปรับโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชน ให้เป็นโรงเรียนชุมชนโดยทำหน้าที่ 3 อย่าง คือ

5.1 ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน

5.2 เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาชุมชน

5.3 ให้การศึกษาทุกรูปแบบเพื่อชุมชน และดึงทรัพยากรจากชุมชน จากหน่วยราชการ จากภาคธุรกิจ และจากองค์กรพัฒนาเอกชน เข้ามาร่วมพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นทั่วประเทศ

โดยวิธีนี้จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว โดยการผสมผสานภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาอื่นๆทำให้มีเครือข่ายของการเรียนรู้ซึ่งเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคลทั้งประเทศ

6. ปรับระบบการศึกษาทั่วไป รวมทั้งในมหาวิทยาลัยด้วยให้เป็นการศึกษาที่สร้างรากฐานของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อย่างมีบูรณาการ และโดยเรียนจากประสบการณ์ความเป็นจริงในสังคมไทย การศึกษาภูมิปัญญาไทยก็จะเข้ามาไปอยู่ในการศึกษาที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์

7. รัฐบาลควรจัดงบประมาณอุดหนุนทั่วไปให้หน่วยงานต่างๆ ตัดสนใจการใช้เอง ส่วนรัฐประเมินผลงานและตรวจสอบความถูกต้อง

8. ส่งเสริมกลไกการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ และสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนสิ่งที่กล่าวข้างต้นหลายอย่างทำได้ยาก ด้วยโครงสร้างการบริหารอย่างเป็นทางการในทุกระดับ ควรส่งเสริมให้ใช้กลไกทำงานอย่างไม่เป็นทางการ (Nonformal Mechanism) คือ ผู้ปฏิบัติงานต่างสังกัดรวมตัวกันในรูปกลุ่ม หรือชมรม หรือรูปอื่นใดที่เป็นทางการ ซึ่งจะทำให้มีอิสระคล่องตัวมีความต่อเนื่อง และมีพลังมากกว่ารัฐบาลควรจัดงบประมาณอุดหนุนองค์กรพัฒนาเอกชน ให้ทำการส่งเสริมการศึกษากับภูมิปัญญาไทย องค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐให้ดีขึ้น และช่วยสานให้เกิดความต่อเนื่องให้หน่วยงานของรัฐเอง

9. ภาคธุรกิจ ควรใช้ทุนทรัพย์สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ จัดตั้งมูลนิธิ หรือสถาบันในรูปเอกชนเพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าให้มีการเอาภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบการศึกษาไทย

สามารถ จันทรสุรีย์ (2547) กล่าวถึง การจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย คือการดำเนินงานทั้ง 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอดงานส่งเสริม งานเสริมสร้างความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. งานวิจัย หมายถึง การสำรวจ ศึกษาสังเคราะห์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ ถ่ายทอด ส่งเสริม เสริมสร้างความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

2. งานพัฒนา หมายถึง การริเริ่มสร้างสรรค์ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย เกิดประโยชน์แก่ชีวิต สังคมและธรรมชาติ โดยที่ยังรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย

3. งานฟื้นฟู หมายถึง การเลือกสรรวัฒนธรรมที่สูญหายหรือกำลังเสื่อมสลาย มาทำให้มีความหมายและสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชาติ

4. งานอนุรักษ์ หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

5. งานถ่ายทอด หมายถึง การนำศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วไปใช้ในกระบวนการให้การศึกษาอันจะยังผลให้สมาชิกในสังคมเกิดความเข้าใจตระหนักในคุณค่า และนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับยุคสมัย

6. งานส่งเสริม หมายถึง การสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรม ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. งานเสริมสร้างความเป็นเลิศ หมายถึง การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถพิเศษด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยได้มีโอกาสแสดงออกและพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ ถึงขั้นที่สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะทางศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในด้านนั้นๆ รวมถึงการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและหน่วยงานทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ได้ทำกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เพื่อส่งเสริมผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษทางศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยอันจะนำไปสู่การสร้างเอตทัคคะทางศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยในอนาคต

8. งานแลกเปลี่ยน หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันอันนำไปสู่สันติภาพและสันติสุขแห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ระบุถึงการพัฒนาระบบการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีแนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน ดังนี้

1. รัฐและเอกชนส่งเสริมและพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้สามารถคิดวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด และทิศทางการพัฒนาชุมชน และทิศทางการเผชิญการเปลี่ยนแปลง

2. หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชนสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้นำ และปราชญ์ชาวบ้าน ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สิ่งแวดล้อม และสังคม และประสานการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนเต็มที่

3. ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาจิตใจ กระบวนการเรียนรู้ และการแก้ปัญหาของชุมชนและจังหวัด การจัดการศึกษา รวมทั้งการพิทักษ์สิทธิเด็กทางการศึกษาร่วมกับ

ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี ได้แก่ ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

4. สถานศึกษาและครูต้องให้คำแนะนำ และวิธีการให้ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียน และการเสริมหลักสูตรต่างๆ

5. กระทรวงศึกษาธิการจำเป็นต้องพัฒนาระบบการเทียบความรู้ของผู้เรียนในชุมชน เพื่อแสดงถึงการยอมรับในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

6. สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาค ในท้องถิ่น ประสานกับชุมชนเร่งพัฒนาองค์ความรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และชุมชน รวมทั้งการขยายเครือข่ายโดยรัฐ หรือสถาบันต่างๆในสังคม จัดสรรและระดมทรัพยากรเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน

แนวทางและมาตรการทั้ง 6 ประการนี้ มุ่งตอบสนององวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ให้มีความสามารถในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายอันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย และตอบสนองเป้าหมาย การประสานงาน และขยายเครือข่ายการพัฒนาเอกชน และสถาบันอื่นๆทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพ และเสริมการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างยิ่ง

3.3 วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2539) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นำกระบวนการ หรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้านหลายมุม คิดอย่างอิสระแล้วสรุปความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น

7. เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต
8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รัตน์ บัณฑิต (2533) กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 วิธีการใหญ่ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่น เป็นผู้สอนดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน รวมทั้งให้หน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

สรุปได้ว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในโรงเรียน มีหลายวิธี ได้แก่

1. ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน
 2. ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน
 3. ปราชญ์ท้องถิ่นให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน
- ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

พรชัย ภาพันธ์ (2545 : 9) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมค่านิยม และระบบคุณค่าที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ก่อให้เกิดการปรับตัวในหมู่บ้าน โดยเฉพาะในสังคมชุมชน เป็นปัจจัยเอื้อต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ ดังนี้

1. กระบวนการปรับตัวในวิถีชีวิตของชาวบ้านและชุมชน
 - 1.1 กระบวนการปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เคลื่อนไหวพบปะเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของตน พร้อมหาทางแก้ไข ห่างออกจากการครอบงำของกระแสพัฒนา โดยพึ่งตนเองจนเป็นตัวแบบให้ชุมชนอื่นเอาแบบอย่าง
 - 1.2 กระบวนการพัฒนากลไกทางสังคมวัฒนธรรม ผู้คน และชุมชน อย่างแสวงหาการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมายท่ามกลางความซับซ้อนของสังคมปัจจุบัน
 - 1.3 กระบวนการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชน ได้แก่ สถาบันการเรียนรู้ของชุมชนและสถาบันทุนของชุมชน

2. กระบวนการปรับบทบาทของทางการศึกษาของชุมชน

2.1 บทบาทของชุมชนในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีองค์ประกอบ 3 อย่าง ได้แก่ คน ความรู้ และทรัพยากร

2.2 บทบาทของชุมชนในการสนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ บทบาทของชุมชนคือ สนับสนุนการเรียนรู้ให้เข้มแข็งและยั่งยืน ดังนี้

1. การสร้างและพัฒนาองค์กรชาวบ้านหรือองค์กรชุมชน
2. การสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
3. การสร้างและพัฒนาสถาบันการเรียนรู้ของชุมชน

สามารถ จันทร์สุริย์ และประทีป อินแสง (2541) ได้กล่าวถึง วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จำแนกได้ดังนี้ คือ

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำตามตัวอย่าง การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรง หรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึงวิธีสอนหรือวิธีการถ่ายทอดแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. การเล่าเรื่องราว การบอก การเทศน์
2. การให้ปฏิบัติจริง
3. การให้ทำเลียนแบบ
4. การให้ลองผิดลองถูก
5. การให้ศึกษาด้วยตนเอง
6. การต่อวิชา
7. การสอนแบบกลุ่ม

นอกจากนี้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทย คือ การนำเอาเนื้อหา และวิธีการสอนของภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอน

เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน หัวใจสำคัญ คือ การปรับสภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล สร้างสมดุลงภาพกับสรรพสิ่งเพื่อความสันติสุขและยั่งยืน สำหรับวิธีการสอนภูมิปัญญาไทยมีหลายรูปแบบ โดยจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ควบคู่กับกระบวนการผลิตซ้ำในด้านคุณค่าให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง ด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรม เช่น การเล่าเรื่องราว การให้ปฏิบัติจริง การให้ทำเลียนแบบ การให้ลองผิดลองถูก การให้ศึกษาด้วยตนเอง การต่อวิชาและการสอนแบบเป็นเครือข่าย การนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้จะต้องยึดหลักความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ต้องสอนด้วยความรัก สอนโดยการปฏิบัติ สอนจากเรื่องเดิมและการสอนแบบตัวต่อตัวเป็นรายคนหรือกลุ่มเล็กๆพร้อมเน้นเนื้อหาความรู้และวิธีการสอนควบคู่กันไป โดยประยุกต์กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ให้เหมาะสม ไม่ว่าจะอยู่ในระบบการศึกษาแบบใด ต้องถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน

3.4 แนวทางการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การนำกิจกรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเชิงุฒเจ้าของภูมิปัญญามาร่วมในการจัดการเรียนการสอน (กรมวิชาการ, 2542 : 3)

แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางดังนี้

กรมวิชาการ (2539 : 35-36) เสนอแนวทางหรือวิธีการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน

1.1) เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกอยู่ด้วย ได้แก่ ความรู้สำนึกกับผัสชอบต่อศีลธรรมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการให้เกิดพลังในความรู้สำนึกที่ถูกต้อง และความรู้ในเรื่องเทคนิค วิธีการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ

1.2) สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้เรียนและสังคมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. กระบวนการเรียนการสอน

2.1) เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาไทย

2.2) นำกระบวนการ หรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาไทยมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน

2.3) การจัดการเรียนการสอน ควรเป็นการเสริมกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น โดยเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต นอกจากนั้นควรเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้คิดหลายด้าน หลายมุม คิดอย่างอิสระ และสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต

3. การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

3.1) ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งกำหนดเป็นหลักสูตรไว้แล้ว

3.2) ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอน และทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนด้วย โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน ส่วนสถานที่สอนอาจจะเป็นที่โรงเรียน หรือให้นักเรียนไปเรียนรู้กับผู้รู้ในท้องถิ่น

4. บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

ในการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือผู้รู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน สังเคราะห์ วิเคราะห์ประสบการณ์ร่วมกันเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ให้ผู้เรียน ส่วนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารและครูผู้สอนควรมีบทบาทดังนี้

กรมต้นสังกัด

1. กำหนดนโยบาย และให้ความอิสระในการสอนและการสอบ
2. นำผลการดำเนินงานของครูผู้สอนเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณารางวัล
3. สนับสนุนในด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ

เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ

1. ศึกษาสำรวจ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย เพื่อให้บริการเผยแพร่ นำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. นิเทศ ติดตาม และควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

ผู้บริหารและครูผู้สอน

1. ตระหนัก เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
2. ตระหนักในตนเองว่า ไม่ใช่ผู้รู้หมดทุกอย่าง แต่เป็นผู้ที่สร้างกระบวนการเรียนรู้และเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้
3. ศึกษา สืบค้น และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย
4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. ตั้งคณะกรรมการศึกษาโรงเรียน โดยเชิญบุคคลในหมู่บ้านที่สามารถชักจูงชาวบ้านได้ และชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความศรัทธา ร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอน

5. ประชาชนท้องถิ่นที่สามารถเชิญมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน

มณีนีภา ชุตินบุตร , กรมวิชาการ (2539) ได้จัดทำแนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในปี 2539 โดยนำเสนอแนวทางดำเนินการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน มีการมอบหมายงาน กิจกรรมให้นักเรียนไปทำที่บ้าน ครูและชาวบ้านจะเป็นผู้ติดตามและประเมินผล
2. ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในชุมชน

3. โรงเรียนและชุมชนประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชน

ส่วนแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้เสนอไว้ 4 แนวทาง คือ

ครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุมการใช้หลักสูตร โดยพิจารณานำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์ตามในหลักสูตรแม่บท โดยใช้ระยะเวลาจำนวนคาบเรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มประสบการณ์นั้นๆ

1. เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง
2. นำบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้กับนักเรียน
3. สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมต่างๆ ที่ปรากฏตามเนื้อหาของหลักสูตรให้กับผู้เรียน ทั้งนี้โดยมี จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียน
 1. มีความรู้ ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชุมชน
 2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของชุมชน
 3. สามารถพึ่งพาตนเองได้เกี่ยวกับการรักษาโรคเบื้องต้น

4. ตระหนักและยอมรับ สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่ดีให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน
 5. สามารถปรับปรุงและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่ดีให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน
 6. มีความรัก ความภาคภูมิใจ และเข้าใจในบทบาทของตนที่มีต่อชุมชน
- การดำเนินการตามหลักสูตรและแนวทางดังกล่าวข้างต้นโดยมีผู้รู้ท้องถิ่น หรือผู้ทรงภูมิ

ปัญญา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ

1. พัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นร่วมกับโรงเรียน หรือหน่วยงานในท้องถิ่น
2. วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน
3. ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตให้กับผู้เรียน

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2541 : 36) กล่าวว่า แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัดและความสามารถพิเศษของผู้เรียน เพื่อให้ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทที่ห่างไกล ในเขตชุมชนแออัดในเมือง เขตภูเขาและชายแดน สามารถได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง
2. จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม และส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล
3. จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการยึดปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมมีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคมวัฒนธรรม การเมืองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541 : 144-146) กล่าวถึง การนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

1. มีการศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ และทะนุบำรุงภูมิปัญญาไทยในแต่ละท้องถิ่นอย่างจริงจังในทุกระดับการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อให้ทุกคนในท้องถิ่นตั้งแต่วัยเด็กถึงผู้ใหญ่ได้สามารถรู้จักภูมิปัญญาไทยได้อย่างถูกต้องชัดเจน
2. ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาไทยให้แพร่หลายทั้งในสถาบันการศึกษา และในหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้ การตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยจะได้มีผลกระทบต่อความรู้สึกและต่อพฤติกรรมของคนในท้องถิ่นอย่างจริงจัง

3. นำเอาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร แล้วเชื่อมโยง เป็นต้น องค์ความรู้สมัยใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่า และหวงแหนภูมิปัญญาไทย

4. สนับสนุนและส่งเสริมให้ปราชญ์ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ คือ ทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย พร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการศึกษาที่ใช้ท้องถิ่นเป็นห้องทดลองของผู้เรียนทุกระดับชั้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความผูกพันกับท้องถิ่น

5. ส่งเสริมให้มีการจัดทำตำราเรียนของท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้รู้ ผู้อาวุโสในท้องถิ่น ระดมความคิดและรวบรวมศักยภาพ ในการจัดทำตำราของท้องถิ่นที่จะให้ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เรียนรู้องค์ความรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับท้องถิ่น องค์ความรู้ที่เหมาะสมเหล่านี้จะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ของท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์ และนั่นคือการสร้างสังคมที่เข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่น

6. ปรับโรงเรียนประถมศึกษาที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็น “ โรงเรียนชุมชน “ ซึ่งมีหน้าที่หลัก 3 ประการ คือ

- 6.1) ให้ผู้เรียนได้ศึกษาท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ และชัดเจน
- 6.2) จัดการศึกษาทุกรูปแบบให้แก่ชุมชนท้องถิ่นโดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- 6.3) จัดทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

7. นำรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาไทยมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษาทุกระดับชั้น รวมทั้งการศึกษาทั่วไป ให้เป็นการศึกษาที่สร้างรากฐานของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีบูรณาการ ด้วยการเรียนจากประสบการณ์จริงในท้องถิ่น

8. ประสานงานกับสถาบันองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการร่วมมือจัดทำสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาไทยให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนและคนต่างท้องถิ่น ด้วยการนำสื่อที่หลากหลายรูปแบบเพื่อเป็นการจรรโลงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่ประจักษ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้สรุปแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ควรดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สำรวจ ค้นคว้า และศึกษาแหล่งภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นนั้นๆ
2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิปัญญาไทยของโรงเรียน
3. กำหนดแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น การวางแผนปฏิบัติงาน กำหนดเวลาดำเนินการ บุคลากร และสถานที่ที่จะดำเนินงาน
4. ติดต่อ ประสานงาน เพื่อขอความสนับสนุนกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
5. ปรับหลักสูตรให้สามารถนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ เช่น จัดทำแผนการสอน การวัดและประเมินผล การจัดคาบเวลาเรียน
6. จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาไทยทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียน และหรือส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับเจ้าของภูมิปัญญา และหรือโดยการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าของภูมิปัญญาผ่านครูผู้สอน
7. ติดตาม สนับสนุนการดำเนินการ และประเมินผลการทำงาน
8. จัดทำเอกสารเผยแพร่และยกย่องเชิดชูเกียรติ เจ้าของภูมิปัญญาที่ให้การสนับสนุนโรงเรียนจนเกิดผลดี เช่น ประกาศเกียรติคุณมอบในเกียรติคุณ

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปจัดการเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนและสังคม
2. กระบวนการเรียนการสอน เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น สรุปลงเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาจให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์จากปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอน ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปศึกษาที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น
4. บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน ควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย และเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาร่วมในการวางแผนจัดการเรียนการสอน

อังกูล สมคะเนย์และคณะ (2534) ได้เสนอแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 2 แนวทาง คือ

1. ครูผู้สอนในโรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาไทยไปจัดการเรียนการสอน โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งในบทบาทของครูผู้สอนนั้นได้เสนอทางไว้ดังนี้

1.1) ครูต้องศึกษาชุมชนพร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวผู้เรียนและสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชน มาสู่การจัดการเรียนการสอน

1.2) ครูจะต้องศึกษาวิธีการดึงเอาสิ่งที่เป็นศาสตร์สากลเข้าไปบูรณาการกับศาสตร์ของภูมิปัญญาไทย

1.3) ครูควรหาโอกาสเพิ่มเติมความรู้เพื่อพัฒนาตน และโรงเรียน

1.4) ครูควรตั้งศักยภาพของปราชญ์ท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่น มาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษา

1.5) ครูควรจัดให้มีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

การสัมมนาของนิสิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) เรื่อง “ ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยพัฒนาการประถมศึกษาได้อย่างไร “ ได้สรุปวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. กำหนดนโยบาย และแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน ที่มีต่อการสนับสนุน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เช่น การทำแผนปฏิบัติงาน กำหนดเวลา กำหนดงบประมาณ บุคลากร และสถานที่ที่ดำเนินงาน

2. การปรับหลักสูตรให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ได้ รวมทั้งมีแนวทางประเมินผลที่ชัดเจน และต้องคำนึงถึงการนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

3. การจัดเวลาสำหรับวิทยากร ที่จะมาให้ความรู้ และเวลาของโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกัน

4. การนำภูมิปัญญามาใช้ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อปรับปรุงหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

5. การสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และได้จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถของผู้เรียน

6. การสำรวจแหล่งข้อมูล ทั้งที่เป็นตัววิทยากร และสื่ออุปกรณ์ที่จะนำไปใช้

7. การสำรวจถึงความพร้อมของสถานที่ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจจะเป็นในโรงเรียน หรือสถานที่ประกอบอาชีพในชุมชนก็ได้

พรชัย ภาพันธ์ (2545 : 10) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย มี 4 แนวทาง คือ

1. ครูผู้สอนเป็นผู้ควบคุมการใช้หลักสูตร โคนพิจารณานำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับกลุ่มประสบการณ์ตามในหลักสูตรแม่บท โดยใช้ระยะเวลาจำนวนคาบตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอนของกลุ่มประสบการณ์นั้น
2. เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง
3. นำบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้กับผู้เรียน
4. สอดแทรกคุณธรรม ค่านิยมต่างๆที่ปรากฏตามเนื้อหาของหลักสูตร

แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์ มีดังนี้

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ,สามารถ จันท์สุรย์ และ ประทีป อินแสง (2541) กล่าวถึงมาตรการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ วัฒนธรรม มาใช้ในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ปรับปรุงเนื้อหาและหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่นและความเป็นไทย โดยส่งเสริมให้มีรายละเอียดของเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยให้ได้ศึกษาเรียนรู้อย่างเท่าทัน และประสานสอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล

2. จัดระบบ และกำหนดแนวทางส่งเสริมองค์กรเครือข่ายการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยให้ได้แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม ให้เป็นองค์กรที่มีศักยภาพที่เอื้อและตอบสนองต่อประชาชนทุกคนทุกระดับและทุกท้องถิ่นให้ได้รับสิทธิการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทย อีกทั้งกำหนดแนวทางให้หน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุน บำรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในท้องถิ่นนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. จัดระบบและกำหนดเกณฑ์การยกย่อง เชิดชูเกียรติและส่งเสริมผู้ทรงภูมิปัญญาไทย และครูภูมิปัญญาไทย โดยการจัดสถานภาพ เทียบวุฒิหรือเทียบตำแหน่งที่เหมาะสม รวมทั้ง

ส่งเสริม สนับสนุนและบำรุงให้สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาของตน อีกทั้งภูมิปัญญาของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยไปสู่ประชาชนและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

4. จัดทำรายละเอียดในการจัดตั้งสภาภูมิปัญญาไทย โดยให้ระดมสรรพกำลังบุคลากร และองค์กรความร่วมมือต่างๆ เพื่อดำเนินงานด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย โดยมี สมาชิกและกรรมการของสภาที่สามารถดำเนินงานตามภาระหน้าที่ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกองทุนส่งเสริมภูมิปัญญาไทย กำหนด ระเบียบกองทุน การจัดตั้งและการใช้จ่ายเงินดอกจากกองทุน การจัดหาเงินกองทุน ระดมทุน จากบุคคล องค์กรต่างๆ แสวงหาการบริหารจัดการและจัดหารายได้อื่นๆ เพื่อจัดตั้งกองทุน

6. จัดทำรายละเอียดโครงสร้างการบริหารงาน การจำแนกงาน อัตรากำลัง แผนงาน โครงการและอาคารสถานที่ เพื่อรองรับงานของสถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาและการศึกษา ไทย ซึ่งเป็นองค์กรอิสระและมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามภารกิจหน้าที่ที่กำหนด โดยให้เป็นองค์กร ประสานงานกลาง เพื่อให้เกิดความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ให้ดำเนินงานจัดการศึกษาด้านศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิศิษฐ์ นาสารีย์ (2544) วิจัยเรื่อง “ การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาส ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี “ สรุปแนวคิดของปราชญ์ท้องถิ่นใน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา มีดังนี้คือ

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ควรเน้นเรื่องความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะ ท้องถิ่น และการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น

2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ควรเน้นเรื่องของการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมทาง พระพุทธศาสนา กับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต

3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ควรเน้นในเรื่องความซาบซึ้งในศิลปะ ท้องถิ่น และการมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น

4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ควรเน้นเรื่องการใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น

5. ด้านการประเมินผล ควรใช้วิธีการสังเกตและการมอบหมายการสร้างสรรค์งานศิลปะ ท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอน พบว่าแต่ละแนวทางมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกัน ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย

แนวทางการจัดการเรียนการสอน	ผลงานวิจัย								
	กรม วิชา การ 253 9	มณ นิภา ชุตติ บุตร 2539	สุวิชัย โกศัย ยะ วัฒน์ 2541	ไพพรรณ เกียรติโชติ ชัย 2541	คณะกรรมการ การ ประถม ศึกษา แห่งชาติ 2534	รัตนะ บัวสนธิ์ 2533	คณะกรรมการ การ การศึกษา แห่งชาติ 2542	อังกุล สมณะ เนียม 2534	ครู ศาสตร์ จุฬา 2534
1.ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน	X	X		X	X		X		X
2.กระบวนการเรียนการสอน /จัดกิจกรรมการเรียนการสอน	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3.บทบาทของหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง	X				X		X		
4.ปราชญ์ท้องถิ่นที่สามารถเชิญมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน	X	X		X	X	X		X	X
5.โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน		X							
6.ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน		X		X		X		X	X
7.โรงเรียนและชุมชนประสานงานกัน	X	X		X				X	X
8.ผสมผสานความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น		X						X	
9.วางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับปราชญ์ท้องถิ่น	X	X		X	X	X			X
10.ขยายบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย			X						
11.จัดหลักสูตรและเนื้อหาสาระโดยใช้ภูมิปัญญาไทย	X	X	X	X	X	X		X	X
12. การจัดทำตำราเรียนของท้องถิ่น				X	X				

จากตารางจะเห็นว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยของ มณีนีภา ชูติบุตร (2539) มีความครอบคลุมเนื้อหาเกือบทุกด้านของแนวคิดอื่น มีเนื้อหาที่เหมาะสม สามารถอธิบายให้บุคคลทั่วไปเข้าใจได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างของการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย

<p>1.กระบวนการเรียนการสอน/ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน</p>	<p>1.1 กระบวนการเรียนการสอน</p> <p>1.1.1 เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิธี คิดและความคิดของภูมิปัญญาไทย</p> <p>1.1.2 นำกระบวนการหรือแนวคิด แนวปฏิบัติของ ภูมิปัญญาไทยมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน</p> <p>1.1.3 ผสมผสานความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น</p> <p>1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>1.2.1 ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน</p> <p>1.2.2 ประชาชนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการ เรียนการสอน</p>
<p>2.จัดหลักสูตรและเนื้อหาสาระโดย ใช้ภูมิปัญญาไทย</p>	<p>2.1นำเอาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร</p> <p>2.2คัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่น</p> <p>2.3จัดหลักสูตรแต่ละระดับเสริมสร้างศักยภาพตาม ความแตกต่างของบุคคล</p> <p>2.4สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน</p>
<p>3.ประชาชนท้องถิ่นที่สามารถเชิญ มาร่วมในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p>3.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน</p> <p>3.2 การศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>3.3 การศึกษาตามอัธยาศัย</p>
<p>4.ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะ นำไปสู่การเรียนการสอน</p>	<p>4.1เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม</p> <p>4.2เป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน สังคม</p>
<p>5.วางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และประชาชนท้องถิ่น</p>	<p>5.1ถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน</p> <p>5.2ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน</p> <p>5.3ให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน</p> <p>5.4 ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน</p>
<p>6.ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน</p>	<p>6.1ศึกษาท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ และชัดเจน</p> <p>6.2 จัดการศึกษาทุกรูปแบบให้แก่ชุมชนท้องถิ่น</p> <p>6.3 จัดทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร</p>
<p>7.โรงเรียนและชุมชนประสานงาน กัน</p>	<p>7.1หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร และครูผู้สอน วางแผนร่วมกัน</p> <p>7.2ร่วมมือจัดทำสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย</p>

จากตารางผู้วิจัยจึงนำแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยมาเป็นกรอบในการศึกษาและพบแนวทางสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. กระบวนการเรียนการสอน / การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1.1 กระบวนการเรียนการสอน

1.1.1 เน้นการศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิดและความคิดของภูมิปัญญาไทย (กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; มณีนีภา ชุติบุตร , 2539 : 76-77)

1.1.2 นำกระบวนการหรือแนวคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาไทยมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน (กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; มณีนีภา ชุติบุตร,2539 :76-77 ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534)

1.1.3 ผสมผสานความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น (กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; มณีนีภา ชุติบุตร , 2539 : 76-77 ; สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.1 ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน (กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; มณีนีภา ชุติบุตร , 2539 : 76-77 ; รัตนะ บัวสนธิ , 2533)

1.2.2 ประชาชนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน (กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; มณีนีภา ชุติบุตร , 2539 : 76-77 ; อังกุล สมคะเนย์และคณะ , 2534 ; รัตนะ บัวสนธิ , 2533)

2. จัดหลักสูตรและเนื้อหาสาระโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ประกอบด้วย

2.1 นำเอาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร(ไพพรรณ เกียรติโชติชัย ,2541 : 144-146 ; กรมวิชาการ,2539 : 35-36 ; คณะครู ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2534)

2.2 คัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (อังกุล สมคะเนย์และคณะ , 2534)

2.3 จัดหลักสูตรแต่ละระดับเสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล(สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ , 2541 : 36)

2.4 สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน (คณะครู ศาสตราจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,2534 ; สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

3. ประชาชนท้องถิ่นที่สามารถเชิญมาร่วมในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

3.1 การศึกษาในระบบโรงเรียน

3.2 การศึกษานอกโรงเรียน

3.3 การศึกษาตามอัธยาศัย

(ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541 : 144-146)

4. ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน ประกอบด้วย

4.1 เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม (สำนักคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, 2542 ; สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ , 2541 : 36)

4.2 เป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน สังคม (สำนักคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ , 2542)

5. วางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และปราชญ์ท้องถิ่น ประกอบด้วย

5.1 ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน

5.2 ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับนักเรียน

5.3 ปราชญ์ท้องถิ่นให้คำปรึกษาหารือ แนะนำให้กับครูผู้สอน

5.4 ปราชญ์ท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนร่วมกับครูผู้สอน

(รัตนะ บัวสนธิ , 2533 ; อังกุล สมคะเนย์และคณะ , 2534 ;

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542)

6. ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน ประกอบด้วย

6.1 ศึกษาท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้และชัดเจน (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541
: 144-146 ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534)

6.2 จัดการศึกษาทุกรูปแบบให้แก่ชุมชนท้องถิ่น(ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541 :
144-146 ; สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ , 2541 : 36)

6.3 จัดทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541 : 144-
146)

7. โรงเรียนและชุมชนประสานงานกัน ประกอบด้วย

7.1หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร และครูผู้สอนวางแผนร่วมกัน (สำนักคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ , 2542 ; กรมวิชาการ , 2539 : 35-36 ; ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541 :
144-146)

7.2ร่วมมือจัดทำสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาไทย (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย , 2541 :
144-146 ; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2534)

4. การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

4.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2542 :3) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูผู้สอน นักเรียน การถ่ายทอดความรู้ ความคิด หรือแนวปฏิบัติจากครูผู้สอนไปสู่ นักเรียน ด้วยวิธีการตามที่ครูผู้สอนได้เลือกสรรแล้ว

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน การเรียนและการสอนต่างเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกัน การสอนเป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ และการสอนที่ดียอมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการมีความรู้ทักษะ จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความหมาย มีคุณค่า เป็นการประหยัดเวลา และป้องกันการสูญเปล่า

ทิตินา แคมมณี (2527) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะ การเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักการ ทฤษฎี ปรัชญา แนวคิด หรือความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธี สอนและเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่ยึด ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล

4.2 องค์ประกอบแนวทางการจัดการเรียนการสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวถึง องค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนไว้ 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย
 - 1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร
 - 1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน
 - 1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน
2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอนซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการเหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่
 - 2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

- 2.2 การกำหนดเนื้อหา
- 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 การใช้สื่อการสอน
- 2.5 การวัดผลประเมินผล

อ้าง บัณฑิต (2532) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบ
2. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การสอน หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความรู้และอื่นๆตามจุดประสงค์ และจุดหมายที่กำหนดไว้
5. วัสดุอุปกรณ์และการสื่อสาร หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุต่างๆรวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์และอื่นๆที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพการเรียนการสอน
6. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการจัดการจัดการเรียนการสอน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2532) กล่าวถึง องค์ประกอบของการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอน ดังนี้

1. ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้สอน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดประมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆของการเรียนการสอน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวถึงการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร ดังนี้

1. การทำความเข้าใจในหลักสูตรหรือวัตถุประสงค์
2. การวางแผนการสอน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการจัดการเรียนการสอน
5. การจัดสอนซ่อมเสริม
6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จำเนียร ศิลพานิช (2538 : 68-71) กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ครูผู้สอน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้เรียนมาก จนถึงกับมีความเชื่อกันว่า ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สูงกว่าผู้เรียนมากจึงจะเกิดผลดีแก่การถ่ายทอดความรู้ก็ยังไม่บังเกิดผล แต่ในปัจจุบันความเชื่อเช่นนี้มีได้เป็นจริงเสมอไป เพราะมีองค์ประกอบอื่นๆ ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้หลายอย่างเพิ่มขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 ผู้เรียน

เป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบของการสอนที่ดีนั้น ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงผู้เรียนด้วยว่า ผู้เรียนคือใคร มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เดิมอย่างไร ก่อนที่ครูผู้สอนจะลงมือสอน เพราะครูผู้สอนจะต้องศึกษาผู้เรียนให้ละเอียดทุกด้านก่อนที่จะลงมือสอน และในขณะเดียวกันครูผู้สอนก็ต้องศึกษาตนเองคือ ศึกษาหาความรู้และยุทธวิธีที่จะนำไปใช้ในการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการด้วย

องค์ประกอบที่ 3 หลักสูตร

หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญมาก ในกระบวนการเรียนการสอนอีกองค์ประกอบหนึ่ง เพราะหลักสูตรเปรียบได้กับแผนที่ หรือลายแทงที่จะบอกให้ผู้เรียนรู้ว่าการเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดหมายใดออกจากจุดเริ่มต้นที่ตรงทิศทางหรือไม่ ยิ่งเหลือระยะทางอีกมากน้อยแค่ไหนจึงไปสู่ปลายทางที่ต้องการความสำคัญของหลักสูตรก็เช่นเดียวกัน ครูผู้สอนที่สอนโดยไม่ยึดหรือไม่มีหลักสูตรก็อาจจะพาผู้เรียนหลงทางเสียเวลาไปกับการเรียนในสิ่งที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องยึดหลักสูตรเป็นหลักของการเรียนการสอนและหลักสูตรที่ดีนั้นก็คือ หลักสูตรที่

สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และประเทศชาติทั้งในปัจจุบัน และวางแผนเพื่ออนาคต

องค์ประกอบที่ 4 สื่อการสอน

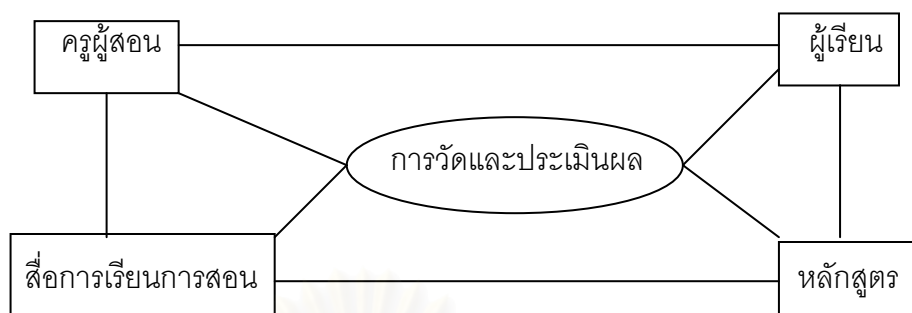
องค์ประกอบที่จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมขึ้นในตัวผู้เรียนที่ครูผู้สอนต้องการก็คือ สื่อการเรียนการสอน หรือสื่อการสอน สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหลาย เช่น ซอล์กระดาษดำ แผนภูมิ แผนภาพ ตำรา วารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทป สไลด์ โอเวอร์เฮด โปรเจคเตอร์ วีดีโอเทป ภาพยนตร์ เครื่องช่วยสอนชุดการเรียน (Module & Package) ฯลฯ สื่อการเรียนการสอนเหล่านี้ถ้ามีมากอยู่ในสภาพพร้อมที่จะใช้การได้ทันที และครูผู้สอนใช้เป็นก็จะเป็นประโยชน์แก่การเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น และประหยัดเวลาในการสอน ได้มากดังนั้นครูผู้สอนจะต้องศึกษาหาความรู้ วิธีการใช้สื่อการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพในการสอนจะต้องเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพสังคม กับสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนและครูผู้สอนด้วย

องค์ประกอบที่ 5 การวัดและประเมินผล

องค์ประกอบของการเรียนการสอนที่สำคัญประการสุดท้ายก็คือ การวัดและประเมินผล ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจขององค์ประกอบในการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลจึงเป็นตัวเชื่อมโยงไปยังองค์ประกอบอื่นๆ อีก 4 ด้าน คือ ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียน หมายความว่า การวัดและประเมินผล ในองค์ประกอบของการเรียนการสอนนั้นเป็นส่วนสำคัญและจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feed-back) ไปสู่การปรับปรุงทั้งครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร และสื่อการเรียนด้วย

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบในการเรียนการสอนทั้ง 5 องค์ประกอบ ดังกล่าวแล้วมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการพัฒนาองค์ประกอบของการเรียนการสอนที่ดีจึงต้องพัฒนาไปพร้อมๆกันทุกๆองค์ประกอบ ซึ่งจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างรวดเร็ว

สรุป ในการจัดการเรียนการสอนนั้น รูปแบบและระบบการเรียนการสอนรวมทั้งขั้นตอน กระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทำให้ ครูผู้สอน และนักเรียน เห็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน ประหยัดเวลางบประมาณ และประเมินผลได้ สะดวก นอกจากนี้ยังทำให้เห็นขั้นตอนของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนและทราบจุดบกพร่อง ในการปรับปรุงแก้ไขได้

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างขององค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน

จากการประมวลองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนข้างต้น มีทั้งองค์ประกอบพื้นฐาน และองค์ประกอบหลัก ด้านองค์ประกอบพื้นฐาน หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน ด้านองค์ประกอบหลัก หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน จึงสรุปองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน ได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1.ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร

ครู เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดี และรู้จักเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

2.นักเรียน หรือผู้เรียน

นักเรียนหรือผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของผู้สอน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะแนว แนะนำ และจัดประมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

3.หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

สิ่งที่จะสอนได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆของการเรียนการสอน

(อาภรณ์ ใจเที่ยง,2540 ; สุพิน บุญชูวงศ์, 2532)

องค์ประกอบหลัก

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

การตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรกของการสอน ทำให้ผู้สอนทราบว่าสอนเพื่ออะไร ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมใดบ้าง มากน้อยเพียงใด เป็นการสอนที่มีเป้าหมาย ขณะเดียวกันการตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอนจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการเตรียมเนื้อหาการสอน การเลือกใช้วิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน และการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดการศึกษามีอยู่ 3 ระดับ คือ จุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เฉพาะวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ (อาภรณ์ ใจเที่ยง , 2540)

2. กำหนดเนื้อหา

เนื้อหาวิชา หมายถึง เนื้อหาความรู้และมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่สำคัญในการเรียนรู้ เป็นส่วนที่จะต้องตอบสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร ในการกำหนดเนื้อหาวิชา และประสบการณ์ของการเรียนนี้ ควรจะให้ความเหมาะสมกับระดับชั้น มีการจัดลำดับความยากง่ายให้สัมพันธ์กันและไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อน

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหา ทาบา (TABA,1962) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เชื่อถือได้ และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ

3. การดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

การวางแผนและเตรียมการสอน เป็นการกำหนดไว้ล่วงหน้าว่า จะสอนใคร ในเนื้อหาใด สอนเมื่อใด สอนอย่างไร และเพื่อให้เกิดอะไร ซึ่งเมื่อถึงเวลาดังกล่าวดำเนินการสอนตามที่วางแผนไว้ ผู้สอนจึงต้องคิดวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้าอย่างละเอียดรอบคอบ เหมาะสม เพื่อให้สามารถดำเนินการสอนตามที่ได้กำหนดไว้ได้อย่างได้ผลดี การวางแผนเตรียมการสอนมี

หลายลักษณะ เช่น การวางแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง ระยะยาว เป็นต้น (บุญชม ศรีสะอาด ,2537)

3.2 วิธีและเทคนิคการสอน

การสอน คือการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม การสอนจึงเป็นภารกิจที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงจะสามารถก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน (สุพิน บุญชูวงศ์ , 2532)

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์ของการสอนที่กำหนดไว้ ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งพัฒนาในทุกๆด้านให้แก่ผู้เรียน ด้วยวิธีการต่างๆโดยให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบ่งได้ 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (อาภรณ์ ใจเที่ยง , 2540)

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน หมายถึง อุปกรณ์ที่เป็นผลผลิตทางวิศวกรรม ที่สร้างขึ้นเพื่อปฏิบัติงานหรือประกอบกับสิ่งอื่นๆเพื่อปฏิบัติงานอย่างหนึ่งมาช่วยการเรียนการสอน กรมวิชาการ (2540) ได้แบ่งสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทวัสดุ ได้แก่ ซอล์ก สี แผ่นภาพ แผนภูมิ ภาพถ่าย สไลด์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพและเสียง หนังสือ ฯลฯ
2. ประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
3. ประเภทเทคนิควิธี ได้แก่ ระบบการสอนแบบต่างๆ สถานฝึกงานต่างๆ
4. ประเภทสิ่งพิมพ์

4. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลนั้นช่วยให้ทราบว่า การสอนที่ผ่านมานั้นบรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ มีตอนใดหรือจุดประสงค์ข้อใดบ้างที่ยังไม่บรรลุทำให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้ตรงจุด การวัดและประเมินผลนี้มีประโยชน์ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ผู้สอนจึงต้องทำการวัดผลประเมินผลทุกครั้งที่สอน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ , 2539)

4.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม และมีสาระการเรียนรู้เป็นการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหา สาระครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 12 ปี และเพื่อให้สถานศึกษา ครู ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้องสามารถจัดทำหลักสูตรได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม สุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบวนการรับรู้ศิลปะ การเห็นภาพรวม การสังเกตรายละเอียด สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข

การเรียนรู้ศิลปะ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ การคิดที่เป็นเหตุเป็นผลถึงวิธีการทางศิลปะ ความเป็นมาของรูปแบบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรากฐานทางวัฒนธรรม ค้นหาว่าผลงานศิลปะสื่อความหมายกับตนเอง ค้นหาศักยภาพ ความสนใจส่วนตัว ฝึกการรับรู้ การสังเกตที่ละเอียดอ่อนอันนำไปสู่ความรัก เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในคุณค่างานศิลปะ และสิ่งรอบตัว พัฒนาเจตคติ สมาธิ รสนิยมส่วนตัว มีทักษะ กระบวนการ วิธีการแสดงออก การคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงบทบาทของศิลปกรรมในสังคม ในบริบทของการสะท้อนวัฒนธรรมทั้งของตนเองและวัฒนธรรมอื่น พิจารณาว่าผู้คนในวัฒนธรรมของตนมี

ปฏิกิริยาตอบสนองต่องานศิลปะ ช่วยให้มีมุมมองและเข้าใจโลกทัศน์กว้างไกล ช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจในทัศนด้านอื่นๆสะท้อนให้เห็นมุมมองของชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความเชื่อความศรัทธาทางศาสนา ด้วยลักษณะธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้คิดริเริ่มสร้างสรรค์ ดัดแปลง จินตนาการ มีสุนทรียภาพ และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเสริมสร้างให้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ช่วยให้มีจิตใจงดงาม มีสมาธิ สุขภาพกายและสุขภาพจิตมีความสมดุล อันเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม

กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ต้องการการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ตั้งแต่ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ให้ครบถ้วนด้วยสมอง กาย ใจ และเรียนรู้ด้วยตนเองต่อเรื่องตลอดชีวิต ด้วยการจัดการให้ผู้เรียนขวนขวายหาความรู้ เพิ่มความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดสร้างแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะจึงเพิ่มประสบการณ์การทำงานจริงตามสถานการณ์ให้มากยิ่งขึ้น ไปตามช่วงชั้นปี

ในการจัดการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความฉลาดทางสติปัญญาและอารมณ์ ให้เห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อการแสดงออกอย่างอิสระ เพิ่มการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ได้จริง เพิ่มโครงการตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขมีเสรีภาพในการเรียนและแสวงหาความรู้ได้เองตามความต้องการ

ยุทธศาสตร์การเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

1. การเรียนรู้แบบพัฒนาความสามารถในกระบวนการคิดของผู้เรียน

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีการใช้ข้อมูลทางศิลปะ กับกระบวนการคิดของตนเองและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจ เลือkyทธศาสตร์กระบวนการ ประเมินตนเอง วางแผนปฏิบัติงาน ลงมือปฏิบัติงาน ตรวจสอบและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

1.1) คิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

ด้วยการสร้างแนวคิดใหม่ แสวงหาพิจารณาทางเลือกอย่างหลากหลาย ประยุกต์ปรับเข้าหาแนวทาง สืบค้นหาทางเลือกที่เหมาะสม ตั้งข้อตกลงร่วมกัน

1.2) คิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)

ด้วยกระบวนการตรวจสอบ ทำให้ชัดเจน จัดระบบ ให้เหตุผล วิเคราะห์ ทำให้กระจ่างชัด ตั้งสมมติฐาน ทำนาย ประเมิน สังเคราะห์

1.3) คิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking)

วิธีนี้จะคิดด้วยการตั้งคำถามตนเอง เชื่อมโยงความคิดก่อนหน้าความคาดหวัง และประสบการณ์ปัจจุบันเข้าด้วยกัน ประเมิน วิเคราะห์ตั้งสมมติฐาน แสวงหาพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะด้วยการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ด้วยการปฏิบัติ ทดลอง หาเหตุผลด้วยตนเอง สัมผัสจริงด้วยตนเอง สรุปด้วยตนเองเป็นประสบการณ์จริง

3. การเรียนรู้แบบการประเมินตนเอง (Self Assessment)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่มีการลำดับขั้นตอนไว้ชัดเจนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองหรือประเมินเพื่อนในชั้นเรียนอย่างมีเหตุมีผล

4. การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา (Problem – based Learning)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาเอง หาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตั้งแต่การกำหนดปัญหาและค้นหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยวิธี และขั้นตอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5. การเรียนรู้แบบเชื่อมโยงบูรณาการความรู้สหสาขา (Multidisciplinary Approach)

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ศิลปะที่สามารถบูรณาการการเชื่อมโยงความรู้และกระบวนการทั้งในกลุ่มสาระและระหว่างกลุ่มสาระ

การวัดและประเมินผล

หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่

หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียน ศิลปะอย่างต่อเนื่อง

ในการวัดและผลประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ / ทักษะ กระบวนการ / คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

แหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ คือ สถานที่ ปากฎการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้ง ความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลซึ่งอาจมีการถ่ายทอด หรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ ด้วยธรรมชาติของกลุ่มศิลปะที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ภูมิวิธีแสวงหาความรู้ได้ตลอดเวลา ทุกโอกาส และทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทุกโอกาส และทุกสถานที่ ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายในปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้สะดวกและมีประสิทธิภาพอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

คุณภาพของผู้เรียน

เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะแล้ว ผู้เรียนจะมีจิตใจงดงาม มีสุนทรียภาพ รักความสวยงาม ความเป็นระเบียบ รับผิดชอบ รับผิดชอบ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนจิตสำนึกอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ สามารถค้นพบศักยภาพความสนใจของตนเองเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางศิลปะ มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นพัฒนาตนเองได้และแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ มีสมาธิในการทำงาน มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

เมื่อจบการศึกษาแต่ละช่วงชั้นผู้เรียนจะมีคุณภาพ ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ประถมศึกษาปีที่ 1-3)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เล่าเกี่ยวกับผลงานของตนให้ผู้อื่นรับรู้ โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้
- รู้จักทางศิลปะ ได้แก่ ทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ เล่าให้ผู้อื่น

รับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นเกี่ยวกับศิลปะได้

- ระบุสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะได้
- ใช้ความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆในการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
- สนใจในการปฏิบัติงานศิลปะ ฟังพอใจ สนุกเพลิดเพลิน รับผิดชอบการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
- สังเกต รับรู้ สนใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม งานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ช่วงชั้นที่ 2 (ประถมศึกษาปีที่ 4-6)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะจากจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตทางศิลปะ ได้แก่ ทศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ทักษะในการใช้เทคนิคให้เกิดผลตามความต้องการของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้โดยใช้ศัพท์เบื้องต้นทางศิลปะได้
- รู้รู้ทางศิลปะ ได้แก่ ทศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ซึ่งสามารถช่วยในการวิเคราะห์งานศิลปะ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงาม และความไพเราะของศิลปะได้
- ระบุงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์ในปัจจุบันมีผลหรือได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะได้
- นำความรู้ทางศิลปะสาขาต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
- สนใจสร้างงานศิลปะ มีความสุขกับการทำงาน มั่นใจในการแสดงออก ยอมรับความสามารถของผู้อื่น
- ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 3 (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

- สร้างและนำเสนอผลงานศิลปะ โดยเลือกและประยุกต์ ทศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะพื้นฐานให้ได้ผลตามที่ต้องการ ตลอดจนสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจผลงานของตนเองได้
- รู้ว่า การจัดทศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ จะช่วยให้งานศิลปะสามารถสื่อความคิดและความรู้สึกได้ อธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความสวยงามและความไพเราะของศิลปะได้

- บรรยายและอธิบายงานศิลปะสาขาต่างๆ ที่แสดงถึง ความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยอภิปรายเปรียบเทียบผลงานศิลปะจากยุคสมัยวัฒนธรรมต่างๆ และให้ความสำคัญในเรื่องบริบททางวัฒนธรรม
- นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ
- เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เชื่อมโยง ภาคภูมิใจในการแสดงออกที่รับผิดชอบ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น
- ซาบซึ้ง เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหนมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ช่วงชั้นที่ 4 (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

- สร้าง นำเสนอหรือแสดงผลงานศิลปะ โดยเลือกใช้การผสมผสานของทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ และทักษะทางเทคนิคให้ได้ผลตามที่ต้องการ ประเมินผลงานของตนเอง และอธิบายให้ผู้อื่นรับรู้ได้
- วิเคราะห์เทคนิคการจัดทัศนธาตุ องค์ประกอบดนตรี องค์ประกอบนาฏศิลป์ ที่มีผลต่อการสื่อความคิด ความรู้สึกและผลกระทบต่องานศิลปะสาขาต่างๆ อธิบายหลักและความงามของศิลปะในการสร้างงานศิลปะได้
- วิเคราะห์งานศิลปะสาขาต่างๆ โดยวิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะจากกาลเวลา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อธิบายเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่องานศิลปะได้
- นำความรู้ทางศิลปะที่ตนถนัดและสนใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้กลุ่มสาระอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์งานศิลปะ รับผิดชอบ และมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานศิลปะร่วมกับผู้อื่น
- เห็นคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รัก ห่วงแหน ภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล การสืบทอดงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

สาระ

สาระที่ 1 : ทัศนศิลป์

สาระที่ 2 : ดนตรี

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

สาระการเรียนรู้และองค์ความรู้

1. ความรู้ ขอบข่าย สัญลักษณ์ แนวคิดทางศิลปะ
2. การสร้างสรรค์ และการแสดงออก
3. การวิเคราะห์ วิจารณ์งานศิลปะ และสุนทรียภาพ
4. การประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ
5. ศิลปะกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ไทยและสากล ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาระดับพื้นฐาน

สาระที่ 1 : ทัศนศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกัน ศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 2 : ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 : เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าถ่ายทอดความรู้สึกความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 2 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและสากล

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ในการวิจัยนี้ได้ศึกษาข้อมูลต่างๆจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังต่อไปนี้

อังกุล สมคะเนย์ (2535) วิจัยเรื่อง “ สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี “ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง และศึกษาจากเอกสาร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการโรงเรียน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพท้องถิ่น โดยนำมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริม โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านให้มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

2. ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เชิญมาส่วนใหญ่ จะเป็นช่างฝีมือและช่างเทคนิคชาวบ้าน

3. สภาพการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีดังต่อไปนี้

3.1) เรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องความเชื่อแบบพิธีพุทธในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.2) เรื่องศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องวัฒนธรรมต่างๆของท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.3) เรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่นที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องการจักสานไม้ไผ่ในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4) เรื่องเทคโนโลยีที่นำมาใช้มากที่สุดคือ เรื่องการปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

4. การที่โรงเรียนไม่นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านบางคนมีความรู้และทักษะในการถ่ายทอดความรู้ค่อนข้างน้อย นอกจากนั้นยัง

มี ภารกิจส่วนตัวไม่มีเวลามากพอในการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน สำหรับทางโรงเรียนเองก็ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณ ส่วนด้านครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านค่อนข้างน้อย และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

กรมวิชาการ (2538) วิจัยเรื่อง “ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับกระบวนการเรียนการสอนใน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ” โดยการสำรวจความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั่วประเทศ เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่าศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้รวบรวมความรู้และประสบการณ์ ของชาวบ้านเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนโรงเรียนที่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ จัดการเรียนการสอน จะดำเนินการโดยนำนักเรียนไปศึกษาและเรียนรู้จากแหล่งความรู้ใน ท้องถิ่นการนำเนื้อหาและกิจกรรมที่เกี่ยวกับ ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านมาจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและการเชิญชาวบ้านมาเป็นวิทยากร ซึ่งในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่จะ ดำเนินการในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงาน พื้นฐานอาชีพ ส่วนในมัธยมศึกษาจะดำเนินการในวิชาสังคมศึกษา ภาษาไทย และวิชาการงาน และอาชีพ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดการ สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ ครูผู้สอนมีภารกิจมากและมีความรู้ ในการนำความรู้ และประสบการณ์ของชาวบ้านไปใช้น้อย อีกทั้งวิทยากรท้องถิ่นมีความรู้น้อยในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน

มณฑลพิษณุโลก (2539) ได้ทำการวิจัยโดยศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญา ชาวบ้าน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา ประชากรคือ โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 18 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้รับผิดชอบโครงการของโรงเรียน ครูผู้สอนและปราชญ์ ชาวบ้าน จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบ ศึกษาเอกสารวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการสร้างหลักสูตร หลักการและแนวคิดโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้านของโรงเรียนส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้การประกอบอาชีพ โดยใช้ทรัพยากรในชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูผู้สอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5-6 และในวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการ

สอนหรือกิจกรรมเสริม เป็นการปฏิบัติ การสาธิต และลักษณะการบรรยายละเอียดเนื้อหา โดยประชาชนชาวบ้านมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาและเป็นผู้กำหนดเนื้อหา ในด้านการนำหลักสูตรไปใช้พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่เชิญประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ด้านเกษตรกรรม มาเป็นวิทยากรในบางเนื้อหาโดยใช้วิธีสอนแบบสาธิต และใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นของจริงที่ได้จากแหล่งทรัพยากรในชุมชน วัดผลด้วยการสังเกต และประเมินผลโดยใช้เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์ ครูผู้สอนประชาสัมพันธ์หลักสูตรอย่างไม่เป็นทางการ ผู้บริหารนิเทศก์โดยการให้คำปรึกษาและสังเกตการสอน ในด้านการประเมินผลหลักสูตร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินผลหลักสูตรโดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติและผลงานของผู้เรียน และในด้านการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ประกอบ ใจมั่น (2539) วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง “ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอน 30 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. การเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้คำนึงถึงผู้เรียน หลักสูตร เนื้อหาวิชาและคุณสมบัติภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การเตรียมการ มีการเตรียมครูผู้สอน ผู้เรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สื่อการเรียนการสอน และการเตรียมการสอนล่วงหน้าก่อนการเรียนการสอน
3. มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชั้นดำเนินการสอนโดยมีการสาธิต แบ่งกลุ่มฝึกปฏิบัติงาน
4. การประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการประเมินผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสังเกตระหว่างการเรียนการสอน
5. ปัญหาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบคือ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน งบประมาณไม่เพียงพอ การเบิกจ่ายค่าตอบแทนยุ่งยากล่าช้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ค่อยมีเวลาว่าง และภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดทักษะและประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้
6. ครูผู้สอนมีความต้องการงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่สอนและต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

ปถุณัต แสงสว่าง (2541) วิจัยเรื่อง “ การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทย ในด้านศิลปกรรม ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ด้านภูมิปัญญาของช่างปั้นปูน ด้านศิลปวัฒนธรรม และด้านคติความเชื่อ และขนบนิยมตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น และนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ทัศนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้น จำนวน 13 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละและวิเคราะห์เนื้อหาสำรวจความคิดเห็นนักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ จำนวน 223 คน จาก 10 สถาบัน โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่าและแบบปลายเปิด และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่ามัธยฐานเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดที่น่าสนใจของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นว่า ศิลปะปูนปั้นเป็นศิลปะแบบประเพณีไทย ใช้ประดับสถาปัตยกรรมและประติมากรรม ศิลปะปูนปั้นไทยมีคุณค่ามากที่สุดในด้านความงาม (รูปแบบ การจัดองค์ประกอบ และการถ่ายทอดความรู้สึก) ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ในด้านภูมิปัญญาของช่างปูนปั้นได้สะท้อนความคิดสร้างสรรค์ และคุณค่าในมรดกทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับคติความเชื่อ และแนวคิดตามพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและนักศึกษาวิชาศิลปศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิลปะปูนปั้นไทยเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ โดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และเน้นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าศิลปกรรมของชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา
- 2) ศึกษาเชิงวิเคราะห์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชนของชาวบ้านที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา
- 3) สร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชนคือ

- 1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม
- 2) ด้านสุนทรียภาพและจริยธรรม
- 3) ด้านบุคลิกภาพและอารมณ์
- 4) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม
- 5) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมสังคม

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อ

ตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่า ชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยการเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน และเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ภายนอกชุมชน ส่วนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) วิจัยเรื่อง “ การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น “หนังตะลุง” ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา “ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาแนวความคิดของครูผู้สอนและประชาชนชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการในภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาต้องการให้ครูกับประชาชนชาวบ้านร่วมกันนำเนื้อหาสาระ ความรู้ มาจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเจตคติการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังตะลุงให้นักเรียน โดยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น นำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนศึกษาการแสดงหนังตะลุงจากประชาชนชาวบ้าน และวัดประเมินผลจากการที่ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะท้องถิ่นภาคได้ และจัดการสอนซ่อมเสริมโดยการจัดตั้งชมรมหนังตะลุงเด็กในโรงเรียน และประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่เห็นด้วยหากมีการนำหนังตะลุงเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เพราะนอกจากเป็นการอนุรักษ์แล้วยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของหนังตะลุง ควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณค่า และเกิดความหวงแหนศิลปะพื้นบ้านมากกว่าการปฏิบัติได้แต่ไม่เห็นคุณค่าของหนังตะลุง

วศิษฐ์ นาสารีย์ (2544) วิจัยเรื่อง “ การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี “ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอนศิลปศึกษาจำนวน 61 คน และแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดกับประชาชนท้องถิ่นจำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย

การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาเห็นด้วยมากเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา ในทุกด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายการสอน ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน และด้านการประเมินผล

แนวคิดของปราชญ์ท้องถิ่นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา มีดังนี้คือ

1. ด้านจุดมุ่งหมายในการสอน ควรเน้นเรื่องความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่น และการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น
2. ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ควรเน้นเรื่องของการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนากับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต
3. ด้านกิจกรรมและประสบการณ์ในการเรียนรู้ ควรเน้นในเรื่องความซาบซึ้งในศิลปะท้องถิ่น และการมีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ศิลปะท้องถิ่น
4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนและการสอน ควรเน้นเรื่องการใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น
5. ด้านการประเมินผล ควรใช้วิธีการสังเกตและการมอบหมายการสร้างสรรค์งานศิลปะท้องถิ่น

สน วัฒนสิน (2544) วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 16 คน ครูศิลปะศึกษา จำนวน 36 คน และปราชญ์ท้องถิ่นจำนวน 7 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ปราชญ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่มีปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนเพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี และปราชญ์ท้องถิ่น พบว่า ไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะปราชญ์ไม่ใช่ผู้ประเมินผลงานนักเรียนด้วยตนเอง

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศได้ผู้ทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

โคล่า และวอลเตอร์ (Kolar and Walter, 1979 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง “ Bulgarians : Arts and Crafts” โดยเป็นการสำรวจงานหัตถกรรมพื้นบ้านของบัลกาเรียอันเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนวิชามรดกทางชาติพันธุ์ ในวัฒนธรรมบัลกาเรีย โดยโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้นักเรียนอเมริกันในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เข้าใจและซาบซึ้งในชาวบัลกาเรียและวัฒนธรรมของชาวบัลกาเรีย งานศิลปะและงานหัตถกรรมที่ได้กล่าวถึง ได้แก่ หน้ากาก, เครื่องปั้นดินเผา, เซรามิค, ภาชนะโลหะ, ไม้แกะสลัก, เครื่องเย็บปักถักร้อย, งานสถาปัตยกรรม, พรม, เครื่องประดับ, เสื้อผ้า, รูปเคารพ, การตกแต่งขนมปังและการประดับตกแต่งไข่อีสเตอร์ งานหัตถกรรมแต่ละอย่างจะมีข้อมูลที่น่าสนใจในลักษณะภูมิหลัง รูปร่างและสีสันทัน เรื่องราว การออกแบบและลวดลาย การใช้งาน การก่อสร้าง ความหลากหลายตามภาคต่างๆ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศาสนา หรือการเฉลิมฉลองที่เป็นพิธีกรรมต่างๆ และการถ่ายทอดเทคนิคงานฝีมือจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต

บูคเอาท์และทิมมี่ (Bookout and Timmy , 1987 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาในเรื่อง ผู้สานตะกร้าแบบดั้งเดิม ในภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคกลางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาโดยมีการสัมภาษณ์ผู้สานตะกร้าแบบดั้งเดิมในจำนวน 8 รัฐทางภาคตะวันตกเฉียงใต้และภาคกลางตอนใต้ซึ่งได้แก่ รัฐนอร์ธ แคโรไลนา, เซาท์ แคโรไลนา, เทนเนสซี, จอร์เจีย, ฟลอริดา, อลาบามา, มิซซิสซิปปีและหลุยเซียน่า และมีการบันทึกภาพขณะกำลังสานตะกร้าไปด้วยกลุ่มประชากรได้รับการจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มภายในแต่ละภาค คือ ซนอเมริกาพื้นเมือง ซนัฟโรอเมริกัน และยุโรปอเมริกัน ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตประวัติของผู้สานตะกร้าจำนวน 174 คน นอกจากนี้ยังมีการถ่ายภาพของผู้สานตะกร้าจำนวน 26 คน และมีภาพตะกร้าแบบต่างๆ จำนวน 198 ภาพด้วย การศึกษาค้นคว้าวิจัยได้กล่าวถึงการสานตะกร้าว่าเป็นมรดกทางชาติพันธุ์และทางครอบครัว และได้สังเกตเห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างของผู้ผลิตจากภาคใต้ได้มีการอภิปรายถึงวัสดุ เทคนิค สีส้มผ้าและรายละเอียดของลวดลายซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของประชากรที่สานตะกร้าแบบดั้งเดิม การศึกษาได้ตั้งเป็นทฤษฎีความสัมพันธ์สามด้านของความต่อเนื่องในการสานตะกร้าแบบดั้งเดิมได้แก่ (ก) พื้นดิน (ข) ร่างกาย และ (ค) ชุมชน หรือครอบครัว

สเตอร์ แอล พาทริเซีย (Stuhr ,1988 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม มุมมองผ่านศิลปะในชุมชนอินเดียแดงร่วมสมัยวิสคอนซิน” โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาชุมชนอินเดียแดงในวิสคอนซิน เน้นแนวคิดและลักษณะการทำงานศิลปะที่แตกต่างกัน พบชุมชนแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม 1) กลุ่มดั้งเดิม 2) กลุ่มประยุกต์ดัดแปลง 3) กลุ่มสมัยใหม่ การศึกษาใช้วิธีการชาติพันธุ์วรรณา ด้วยการสัมภาษณ์ศิลปิน 71 คน พบว่า ระบบการให้คุณค่าในงานศิลปะที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มดั้งเดิม และกลุ่มประยุกต์รับหลักการทำงานศิลปะบนความเชื่อพื้นฐานด้านคุณค่าที่สืบทอดมาแต่ดั้งเดิม และยังเชื่อในชาวอินเดียแดงร่วมสมัยในวิสคอนซิน เป้าหมายเรื่องศิลปะของสองกลุ่มนี้มีความมั่นใจในคุณค่าศิลปะที่ดำเนินต่อไป และมั่นใจในความเป็นชุมชนอินเดียแดงของตน ส่วนกลุ่มสมัยใหม่ได้มีการประยุกต์คุณค่าของวัฒนธรรมเองไกล (Anglo Culture) ด้วยการทำให้มีคุณค่า มั่งคั่ง ประสบความสำเร็จ และสูงส่งขึ้น เป้าหมายหลักของกลุ่มสมัยใหม่คือ การได้รับชื่อเสียงเฉพาะตน และผลประโยชน์ทางการเงินซึ่งเป้าหมายนี้เป็นเงื่อนไขความขัดแย้งโดยตรงกับศิลปินกลุ่มดั้งเดิม และกลุ่มประยุกต์

เบเกอร์ เจ แอนเจลา (Baker , 1991 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้การสร้างวัตถุศิลปะของชุมชนขยาย ในนิวฟันแลนด์ตะวันตก” โดยศึกษาวัฒนธรรมทางวัตถุ โดยสอบสวนสุนทรียภาพ การสร้างวัตถุ และคุณค่าของผู้ที่อาศัยอยู่นิวฟันแลนด์ตะวันตก วิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 63 คน การวิจัยค้นพบ ความสำคัญของลักษณะเฉพาะของงานศิลปะ สถาบัน St.john Memorial University(MUN)กล่าวว่า มือสมัครเล่นที่มีคุณค่ายิ่งหรือที่เรียกว่าศิลปินวันหยุดที่มีความสามารถในฐานะที่เป็นศิลปินพื้นบ้าน (folk artist) ชนกลุ่มน้อยยังคงความเป็นจริงที่ไม่ใช่เรื่องของทฤษฎีศิลปะพื้นบ้านเป็นกระบวนการพัฒนาของศิลปะทั้งหมด แม่วิจิตรศิลป์จะเป็นศิลปะเมืองที่อยู่เหนือชั้นกว่าศิลปะพื้นบ้านแต่ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าวิตก การศึกษาสุนทรียภาพจากวิถีชีวิตพื้นฐานจะมีคุณค่าความงามที่น่าสนใจยิ่งกว่า

เลพเทก เจ ลินท์ (Leptak , 1991 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาชาติพันธุ์วรรณาที่สำคัญของคุณค่าสุนทรียภาพของชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงความเข้าใจในคุณค่าสุนทรียภาพในชนบท ชุมชนอิตาลี ในโคลัมบัส รัฐโอไฮโอ ในฐานะที่เป็นรากฐานของการพัฒนาการศึกษาทางวัฒนธรรม วิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณา ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะเฉพาะ 28 คน พบว่า ชุมชนชาวอิตาลี ให้ความสนใจเรื่องทัศนศิลป์ในส่วนที่เป็นผลงานศิลปกรรม คุณค่าทางสุนทรียภาพที่ครอบงำอยู่มีลักษณะเป็นงาน

ช่าง ที่มีลักษณะเฉพาะในด้านทักษะ และการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับให้เข้ากับปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ ในการรับรู้ทางสุนทรียภาพของชาวอิตาลี ชุมชนมีลักษณะความเป็นผู้นำทางวัฒนธรรม ด้วยการ พัฒนาประสบการณ์ทางสุนทรียะ แสดงออกมาในรูปของสถาปัตยกรรม การจัดบริเวณ และศิลปะ ชุมชน รวมทั้งการสนใจความขัดแย้ง ของสังคมภายนอกที่อยู่เหนือบริบทท้องถิ่น การพูดคุย เกี่ยวกับข้อขัดแย้งทางวัฒนธรรมสากล หรือการแบ่งสุนทรียภาพออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การ ยอมรับคุณค่าสุนทรียภาพที่สถาบันทางวิจิตรศิลป์ยกย่อง และ 2) การรักษาระบบคุณค่า สุนทรียภาพเฉพาะตนโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานโลกศิลปะของตนเช่นเดิม จึงทำให้ชุมชนมีความเป็น ผู้นำทางวัฒนธรรม

อะวีรี แอน จูเลีย (Avery And Julie ,1992: Abstract.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การสำรวจการออกร้านของชุมชนมิชิแกนยุคแรก ในฐานะองค์กรชุมชนทางศิลปะ ในปีทศวรรษ 1850 1860 และ 1870 “ การศึกษาใช้กรณีศึกษา 4 ชุมชน ในเรื่องของสังคมเกษตรกรรม การออกร้าน และชีวิตวัฒนธรรม ของชุมชนที่อยู่ห่างไกล ได้แก่ เซนต์ โจเซฟ (St.Joseph) ไอโอเนีย (Ionia) ภูมิภาคแกรนด์ทราเวอร์ซ (The Grand Traverse) และชุมชนออนโทนาคอน (Ontonagon) ใน ประเด็นของชีวิตวัฒนธรรม พบว่า การออกร้านในชนบทยุคต้น (ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19) ไม่ได้ คำนึงถึงบทบาทชุมชนศิลปกรรม งานออกร้านเป็นเพียงสถานที่สะสมงานสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ ต่อมาจึงยอมรับคุณภาพของงานศิลปะว่าสำคัญมากกว่าการออกร้านค้าขาย ผลงานที่นำมาออก ร้านเป็นการสะท้อนการทำงานและความอุทิศตนของชุมชนให้แก่ศิลปกรรม และสุนทรียภาพที่ สะท้อนคุณค่าชีวิตในชุมชนกิจกรรมการออกร้าน เป็นผลกระทบที่สำคัญยิ่งของวิถีชีวิตทาง วัฒนธรรม

คาลวีนีน มิรจา (Kalviainen , 1997 : Abstract.) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลิตภัณฑ์ ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยที่มีสุนทรียภาพ และงานศิลปะที่ประกอบด้วยวัสดุทางจิตวิญญาณ : การ นิยามของปี 1990 ของผลิตภัณฑ์ที่ดีทางด้านงานช่างแบบอาชีพในประเทศฟินแลนด์” เป้าหมาย การวิจัย คือ การนิยามและการพิสูจน์คุณค่าของงานช่างที่เป็นศิลปะ และแนวคิดของนักสังคม วิทยา Pierre Bourdieu การวิจัยใช้หลักพื้นฐานการประเมินผลิตภัณฑ์ที่ดี ภายใต้การศึกษา ปฏิสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงหลายมิติ

การวิจัยพบลักษณะ 3 ประการของงานช่างเชิงอาชีพ คือ

- 1) เป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่มุ่งประโยชน์ใช้สอย แต่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ
- 2) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ให้จินตภาพได้

3) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

สรุปการวิจัยได้ว่า ผลิตภัณฑ์งานช่างที่ดีจะต้องได้รับความสนใจจากสังคมด้วย มิใช่มีค่าทางสุนทรียะเท่านั้น แต่อยู่บนพื้นฐานของความคิดทางศีลธรรมและอุดมคติ การประเมินคุณค่างานศิลปะตั้งอยู่บนเงื่อนไขของสังคมวิทยา อันเป็นการตรวจสอบคุณค่าภายในของสิ่งที่มีคุณค่าสูงในอุดมคติ

เฟซุง (Fay Chung อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง , 2542) ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น กับประเทศแอฟริกาไว้อย่างน่าสนใจยิ่งในหนังสือรายงานของยูเนสโกเรื่อง “ การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในตน “ (Learning : The Treasure Within) ซึ่งเฟซุงกล่าวว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของญี่ปุ่นในช่วงศตวรรษที่ 19 ที่ญี่ปุ่นเริ่มเปิดประเทศนั้น ผู้นำญี่ปุ่นตระหนักดีว่าการที่จะให้ญี่ปุ่นสามารถยืนหยัดเป็นชาติอยู่ได้นั้น ญี่ปุ่นจำเป็นต้องเรียนคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตก แต่ในขณะเดียวกันระบบการศึกษาของญี่ปุ่นเน้นและให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนเรื่องวัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่น ซึ่งได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น วรรณกรรมญี่ปุ่น ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น อันเป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของญี่ปุ่น ซึ่งทำให้การพัฒนาประเทศญี่ปุ่นสามารถรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีตะวันตกกับวิถีชีวิตของชาวญี่ปุ่นไว้ได้อย่างดี เป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์พิเศษที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมไปมากเพียงใด แต่ก็ยังทำให้คนต่างชาติที่ได้ไปเยือนมีความซาบซึ้งในความเป็นญี่ปุ่นแท้ ซึ่งแสดงออกในเรื่องมารยาท ภาษา ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงวิถีชีวิตต่างๆ ประเพณีเทศกาลต่างๆ แม้กระทั่งหลักสูตรในโรงเรียนก็ยังคงมีการเรียนการสอนวิชาลูกคิด ศิลปะป้องกันตัวแบบญี่ปุ่น ตรงกันข้ามกับประเทศในทวีปแอฟริกา ซึ่งขณะที่เริ่มพัฒนาประเทศเช่นเดียวกันนั้น หมอสอนศาสนาคริสต์ได้นำรูปแบบการจัดการศึกษาตะวันตกทั้งหมดเข้าไปในประเทศแอฟริกา วิชาที่สอนส่วนใหญ่จะเน้นด้านศาสนาคริสต์ วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมตะวันตก ละเลยการสอน 2 เรื่องที่สำคัญ คือ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กับภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยชาติตะวันตกมองเห็นว่า ถ้าสอนภาษาท้องถิ่นในโรงเรียนแล้วจะเกิดความรู้สึกที่จะแบ่งแยกหรือความรู้สึกที่จะรักษาเอกลักษณ์ของชาติเหล่านั้น เฟซุงวิเคราะห์ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศญี่ปุ่นแล้ว การศึกษาของประเทศในแอฟริกา เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่ไม่เน้นให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและรากดั้งเดิม การพัฒนาจึงด้อยกว่าญี่ปุ่นอย่างมาก

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญต่อการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของไทย การส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยเป็นขั้นตอนสำคัญยิ่งต่อวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตต่างๆที่ไม่สามารถกำเนิดขึ้นมาในชุมชนนั้นๆได้ หากไม่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ดังนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 จึงได้ให้ความสำคัญกับการนำเอาภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สำหรับแนวคิดและหลักการในการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น พบว่า โรงเรียนจำเป็นต้องมีนโยบายที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย โดยควรปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความต้องการใหม่ๆของผู้เรียนและความก้าวหน้าของวิชาการอยู่เสมอ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดความพร้อมต่อสภาพบรรยากาศการเรียนการสอนตามอัตภาพ และ ความจำเป็นที่ได้รับการเกื้อหนุนและส่งเสริม โดยต้องอยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียนเกี่ยวกับด้านความเหมาะสมทั้งกิจกรรม เนื้อหาสาระ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นว่ามีความพยายามที่จะนำภูมิปัญญาไทยมาสู่การศึกษา แต่ปรากฏว่าประสบปัญหาในด้านต่างๆมากมาย เช่น ขาดนโยบายรองรับที่ชัดเจน ขาดการยอมรับต่อผู้ทรงภูมิปัญญา การจัดการเรียนการสอนไม่นำประเด็นท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร การเรียนการสอนตามหลักสูตรไม่คำนึงสัดส่วนระหว่างภูมิปัญญาไทยและสากลเท่าที่ควร ขาดผู้สนับสนุนรับผิดชอบ เป็นต้นส่วนการดำเนินการของโรงเรียน ได้แก่ การเชิญปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน , การให้นักเรียนออกไปศึกษาและฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการของปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ , การเชิญปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้มาร่วมสอน , การทำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน , การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดการเรียนการสอน และการจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรืออุทยานการศึกษา โดยจำเป็นต้องมีการเตรียมการ การจัดกิจกรรมที่ตีระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ปราชญ์ท้องถิ่น กรรมการศึกษา และผู้ปกครอง

จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะออกเป็น 3 สาระ โดยมีทัศนศิลป์เป็นสาระหนึ่งร่วมอยู่ด้วย ซึ่งมีประเด็นสำคัญของหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Child Center) และมุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น และเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางวิชาการในกลุ่มสาระต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาไทยและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น มีชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ

เช่นเดียวกับแหล่งอื่น ซึ่งมีคุณค่าความสำคัญเฉพาะของแต่ละพื้นที่ หรือท้องถิ่นนั้นๆ อันเกิดขึ้นจากภูมิรัฐที่แสดงถึงความมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นตนเอง เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสมควรจะช่วยกันอนุรักษ์สืบสาน และพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการนำภูมิปัญญาไทยกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ มาส่งเสริมบทบาทในการสร้างสรรค์การสอนศิลปะศึกษาตามองค์ประกอบพื้นฐาน คือ ครู หรือผู้สอน , นักเรียน หรือผู้เรียน และหลักสูตร องค์ประกอบหลัก คือการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน , การกำหนดเนื้อหา / สาระ , การดำเนินการ (การเตรียมการสอน , เทคนิควิธีสอน, การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) และการวัดและประเมินผล ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 มาสร้างเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งภูมิปัญญาไทยกับทัศนศิลป์มีบทบาทที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการสร้างสรรค์รูปลักษณะทางศิลปะต่างๆกัน จึงควรสืบสานพัฒนาหลักสูตรการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 4 แนวคิดการเรียนรู้การสอนทัศนศิลป์โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

มีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเบื้องต้นจากเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหลายเรื่องทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในระดับประถมศึกษา ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ทฤษฎีแนวคิดในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเลือกใช้แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ได้กำหนดสำหรับเป็นขอบเขตของการวิจัย วิธีการและเครื่องมือในการวิจัย

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ

2.1 กลุ่มครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษาได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ตามรายละเอียดดังนี้

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งหมด 433 โรงเรียน ตั้งอยู่ในเขตต่างๆ ทั้งหมด 50 เขตของกรุงเทพมหานคร จะใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ของโรงเรียนทั้งหมดซึ่งใช้วิธีจับฉลาก กลุ่มครูศิลปศึกษา เป็นครูผู้สอนศิลปศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จากโรงเรียนที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งสิ้นจำนวน 346 คน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 324 คนหรือร้อยละ 93.64 ของกลุ่มตัวอย่าง

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ในข้อใดข้อหนึ่งดังนี้

2.2.1 เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน ที่เผยแพร่ในวงวิชาการอย่างต่อเนื่อง

2.2.2 เป็นปราชญ์ท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้าน ที่มีประสบการณ์และมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3.1.1 แบบสอบถาม สำหรับครูศิลปศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check – list)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีลักษณะ

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยได้กำหนดความหมายไว้ ดังนี้

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

โดยค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50 - 5.00	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการให้ภูมิปัญญาไทยเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended)

3.1.2 แบบสัมภาษณ์ สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการให้ภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการให้ภูมิปัญญาไทย

3.2 วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ รายงาน หรือ เอกสารประกอบการสัมมนาทางด้านภูมิปัญญาไทย และการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย และดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

2. นำโครงร่างเครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ ตรวจสอบแก้ไขเพิ่มเติม ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจแก้ไข ด้านเนื้อหา และภาษาที่ใช้ให้ชัดเจน ถูกต้องและเข้าใจยิ่งขึ้น

3. ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบพิจารณาความตรง และความครอบคลุมเนื้อหาการใช้ภาษา จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 3 ข้อ ดังนี้

3.1 เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีผลงานทางวิชาการ หนังสือ ตำรา หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ศิลปะพื้นบ้าน ที่เผยแพร่ในวงวิชาการอย่างต่อเนื่อง

3.2 เป็นครู อาจารย์ ผู้สอนในหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 5 ปี

3.3 เป็นนักวิชาการทางศิลปศึกษาที่มีความรู้เข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องเผยแพร่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ

4. นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพิจารณาแล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

5. นำแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลอง (Try - out) กับประชากรลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรที่ศึกษา หาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาช (Cronbach) คำนวณจาก

สูตร

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 k = จำนวนข้อ
 Si^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ
 S_x^2 = ความแปรปรวน

(ประคอง กรรณสูตร , 2538 : 47)

การทดลองใช้เครื่องมือครั้งนี้ ส่วนแบบสอบถาม เลือกกลุ่มครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 10 คน ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.964

6. นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างประชากร รวบรวมข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ผลต่อไป

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำหนังสือขอความร่วมมือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับกลุ่มครูผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ครูศิลปศึกษา จำนวน 346 คน และเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์โดยการส่งแบบสอบถามเจ้าหน้าที่ผู้วิจัย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งกลับคืนได้สะดวกส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งผู้วิจัยเดินทางเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทาง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จำนวน 10 คน ด้วยตนเอง โดยนัดวัน เวลา สถานที่ที่จะสัมภาษณ์ ล่วงหน้า

5.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติโดยแบ่งการวิเคราะห์ตามเครื่องมือ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบรายการ (Check – list) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผลข้อมูลเป็นหมวดหมู่ นำมา แยกแยะความถี่และหาค่าร้อยละ ด้วยสูตร

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนผู้ตอบ}}{\text{จำนวนผู้ตอบทั้งหมด}} \times 100$$

(ประคอง กรรณสูต, 2542)

นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการ เรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ซึ่งมีลักษณะ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยหรือค่า มัชฌิมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) โดย กำหนดค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคอร์ท์ (Likert Scale) โดยได้กำหนด ความหมายไว้ ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	
เห็นด้วยมากที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 5
เห็นด้วยมาก	ค่าคะแนนเท่ากับ 4
เห็นด้วยปานกลาง	ค่าคะแนนเท่ากับ 3
เห็นด้วยน้อย	ค่าคะแนนเท่ากับ 2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ค่าคะแนนเท่ากับ 1

นำมาหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

$$\bar{X} = \text{ค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของคะแนนของแบบสอบถามทั้งหมด}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม}$$

(ประคอง กรวรรณสูตร, 2542)

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) จากสูตร

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N} \right]^2}$$

$$\sigma = \text{ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มประชากร}$$

$$\sum fx = \text{ผลรวมของคะแนนคุณความดี}$$

$$\sum fx^2 = \text{ผลรวมกำลังสองของคะแนนคุณด้วยความดี}$$

$$N = \text{จำนวนข้อมูลทั้งหมด}$$

(ประคอง กรวรรณสูตร, 2542)

หลังจากนั้น นำค่าเฉลี่ยหรือค่ามัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}) ที่ได้มาแปลความหมายและวิเคราะห์ โดยแปลความหมายโดยถือเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง

4.50 - 5.00	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

นำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย เป็นคำถามปลายเปิด (Open ended) ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และอภิปรายผลในรูปแบบความเรียงตามลำดับความถี่จากมากไปหาน้อย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ นำมาแจกแจงความถี่ นำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย นำมาแจกแจงความถี่ นำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 ข้อมูลการเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย นำมาแจกแจงความถี่ นำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

6.สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และเสนอข้อเสนอนี้ต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาโดยการใช้แบบสอบถามผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (SPSS / PC + Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยในด้าน

องค์ประกอบพื้นฐาน

1.2.1 ครู หรือผู้สอน

1.2.2 นักเรียน หรือผู้เรียน

1.2.3 หลักสูตร

องค์ประกอบหลัก

1.2.4 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

1.2.5 การกำหนดเนื้อหา / สาระ

1.2.6 การดำเนินการ

1.2.6.1 การเตรียมการสอน

1.2.6.2 เทคนิควิธีสอน

1.2.6.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2.6.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

1.2.7 การวัดและประเมินผล

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้าน

- 1.3.1 ครู หรือผู้สอน
- 1.3.2 นักเรียน หรือผู้เรียน
- 1.3.3 หลักสูตร
- 1.3.4 จุดประสงค์การเรียนการสอน
- 1.3.5 เนื้อหา / สาระ
- 1.3.6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.3.7 การวัดและประเมินผล

2. การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอตารางประกอบความเรียง ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้าน

- 2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.2.2 การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
- 2.2.3 ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

1. ข้อมูลจากครุศิลปศึกษา โดยการตอบแบบสอบถาม

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 3 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	211	65.1
หญิง	113	34.9
2. อายุ		
20 - 25 ปี	3	0.9
26 - 30 ปี	51	15.7
31 - 40 ปี	84	25.9
41 - 50 ปี	109	33.6
51 - 60 ปี	77	23.8
60 ปี ขึ้นไป	-	-
3. วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	13	4.0
ปริญญาตรี	278	85.8
ปริญญาโท	33	10.2
อื่นๆ	-	-
4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา		
ศิลปศึกษา	221	68.2
อื่นๆ	103	31.8
5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา		
1 - 5 ปี	95	29.3
6 - 10 ปี	45	13.9
11 - 15 ปี	36	11.1
16 - 20 ปี	32	9.9
21 - 25 ปี	32	9.9
25 - 30 ปีขึ้นไป	84	25.9
6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้น *		
ประถมศึกษาปีที่ 4	251	77.5
ประถมศึกษาปีที่ 5	259	79.9
ประถมศึกษาปีที่ 6	261	80.6
อื่นๆ	146	45.1

* ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ

จากตารางที่ 3 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

เพศ จากกลุ่มตัวอย่างประชากร 324 คน เป็นครูศิลปศึกษาชายมากกว่าครูศิลปศึกษาหญิง คือ ครูศิลปศึกษาชาย คิดเป็นร้อยละ 65.1 และครูศิลปศึกษาหญิง คิดเป็นร้อยละ 34.9

อายุ ครูศิลปศึกษาโดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.6 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.9 อายุระหว่าง 51 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 อายุระหว่าง 26 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.7 และอายุระหว่าง 20 - 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.9

วุฒิการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 85.8 รองลงมาคือ ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 10.2 และในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 4.0

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาด้านศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 68.2 รองลงมาคือ สาขาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 31.8

ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนศิลปศึกษา ระหว่าง 1-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.3 รองลงมาคือ 26 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.9 ระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.9 ระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.1 และระหว่าง 16-20 ปี กับ 21-25 ปี คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 9.9

ภาระงานสอนปัจจุบัน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 80.6 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 79.9 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 77.5 และระดับชั้นอื่นๆ เป็นการสอนคณะชั้นในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 คิดเป็นร้อยละ 45.1

1.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้
ภูมิปัญญาไทย

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
1.ด้านครู			
1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงาน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน	4.22	0.683	เห็นด้วยมาก
1.2 ครูศิลปะควรศึกษาแบบอย่างการทำงานศิลปะของ ปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถานศึกษา	4.16	0.754	เห็นด้วยมาก
1.3 ครูศิลปะควรเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เป็นที่ไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่น	4.24	0.716	เห็นด้วยมาก
1.4 ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และ เผยแพร่ความรู้ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น	4.34	0.719	เห็นด้วยมาก
1.5 ครูศิลปะควรศึกษาศิลปะสากลในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าในศิลปะภูมิปัญญาไทย	4.30	0.754	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.25		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 4 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน
ครูรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.25$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียง
ตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ชุมชน
และศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.34$)รองลงมาคือ ครูศิลปะควรศึกษาศิลปะสากลในวัฒนธรรมที่แตกต่าง

เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าในศิลปะภูมิปัญญาไทย ($\bar{X} = 4.30$) ครูศิลปะควรเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้เป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.24$) ครูศิลปะควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน ($\bar{X} = 4.22$) และ ครูศิลปะควรศึกษาแบบอย่างการทำงานศิลปะของปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.16$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
2.ด้านนักเรียน			
2.1 นักเรียนควรเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้และจริงจัง	4.16	0.758	เห็นด้วยมาก
2.2 นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ และทักษะเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.37	0.685	เห็นด้วยมาก
2.3 นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.63	0.603	เห็นด้วยมากที่สุด
2.4 นักเรียนควรประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน	4.53	2.353	เห็นด้วยมากที่สุด
2.5 นักเรียนควรรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตนและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด	4.47	0.636	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.43		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.43$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.63$) รองลงมาคือ นักเรียนควรประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน ($\bar{X} = 4.53$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ นักเรียนควรรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตน และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ และทักษะเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.37$) และนักเรียนควรเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้และจริงจัง ($\bar{X} = 4.16$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบพื้นฐาน			
3.ด้านหลักสูตร			
3.1 หลักสูตรศิลปศึกษาคควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจมรดกทางวัฒนธรรม	4.50	0.612	เห็นด้วยมากที่สุด
3.2 หลักสูตรศิลปศึกษาคควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการท้องถิ่น	4.60	3.182	เห็นด้วยมากที่สุด
3.3 หลักสูตรศิลปศึกษาคควรนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะท้องถิ่น	4.19	0.767	เห็นด้วยมาก
3.4 หลักสูตรศิลปศึกษาคควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนที่สัมพันธ์กับศิลปะ	4.35	0.673	เห็นด้วยมาก
3.5 หลักสูตรศิลปศึกษาคควรจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ และการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์	4.50	0.637	เห็นด้วยมากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.43		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 6 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตรรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.43$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ หลักสูตรศิลปศึกษาคควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.60$)

รองลงมาคือ หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจมรดกทางวัฒนธรรม และหลักสูตรศิลปศึกษาควรจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆและการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ($\bar{X}=4.50$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนที่สัมพันธ์กับศิลปะ ($\bar{X}=4.35$) รองลงมาคือ หลักสูตรศิลปศึกษาควรนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากล กับศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X}=4.19$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
1.ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน			
1.1 ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะ ทักษะ กระบวนการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรม	4.27	0.743	เห็นด้วยมาก
1.2 ให้นักเรียนสามารถ อธิบาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่บุคคลอื่นได้	4.19	0.769	เห็นด้วยมาก
1.3 ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความ ห่วงใยในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุ บำรุงรักษา	4.59	0.616	เห็นด้วยมาก ที่สุด
1.4 ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์รูปแบบผลงานที่สะท้อน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.44	1.835	เห็นด้วยมาก
1.5 ให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของผลงานภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ	4.52	0.622	เห็นด้วยมาก ที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.40		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 7 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์
การเรียนการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.40$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุดเรียง
ตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความห่วงใยในมรดกภูมิ
ปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือ ให้นักเรียนตระหนักในคุณค่า
ของผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.52$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย
มากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์รูปแบบผลงานที่สะท้อนภูมิปัญญา

ไทยด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=4.44$) รองลงมาคือ ให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ลักษณะ ทักษะกระบวนการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นใน ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรม ($\bar{X}=4.27$) และให้นักเรียนสามารถ อธิบาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่บุคคลอื่นได้ ($\bar{X}=4.19$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหา / สาร

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
2.ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาร			
2.1 ควรให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน	4.34	2.367	เห็นด้วยมาก
2.2 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา	4.42	0.706	เห็นด้วยมาก
2.3 ควรคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเนื้อหาสาระ	4.03	0.804	เห็นด้วยมาก
2.4 ควรสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น	4.29	0.680	เห็นด้วยมาก
2.5 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ผลงาน และคุณค่าความสำคัญของศิลปแห่งชาติ ศิลปินท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น	4.31	0.689	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.28		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 8 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหา / สารรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาคือ ควรให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.34$) ควรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ผลงาน และคุณค่าความสำคัญของศิลปแห่งชาติ ศิลปินท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.31$) ควรสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น

($\bar{X} = 4.29$) และควรคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.03$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การเตรียมการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3.ด้านการดำเนินการ			
3.1 การเตรียมการสอน			
3.1.1 ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน	4.27	0.707	เห็นด้วยมาก
3.1.2 ครูศิลปะควรศึกษาเอกสารวารสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.26	0.723	เห็นด้วยมาก
3.1.3 ครูศิลปะควรศึกษาหาความรู้จากครูต้นแบบหรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.23	0.696	เห็นด้วยมาก
3.1.4 ครูศิลปะและปราชญ์ท้องถิ่นควรร่วมกันเตรียมเนื้อหาสาระความรู้ มาจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น	4.15	0.773	เห็นด้วยมาก
3.1.5 ครูศิลปะควรจัดทำทำเนียบรายชื่อปราชญ์ท้องถิ่นและผลงานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาไทยไว้อย่างเป็นระบบ	3.96	0.908	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.17		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การเตรียมการสอนรวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.17$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจนนำสิ่งที่อยู่

รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.27$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรรศึกษาเอกสารวารสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.26$) ครูศิลปะควรรศึกษาหาความรู้จากครูต้นแบบ หรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.23$) ครูศิลปะและปราชญ์ท้องถิ่นควรร่วมกันเตรียมเนื้อหาสาระความรู้ มาจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.15$) และครูศิลปะควรรจัดทำทำเนียบรายชื่อปราชญ์ท้องถิ่นและผลงานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาไทยไว้อย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.96$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / เทคนิควิธีสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3.ด้านการดำเนินการ			
3.2 เทคนิควิธีสอน			
3.2.1 ครูศิลปะนำปราชญ์ท้องถิ่น ผู้รู้ศิลปะในท้องถิ่นมาสู่ ชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการ ปฏิบัติงานจากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง	4.14	0.839	เห็นด้วยมาก
3.2.2 ครูศิลปะ ควบคุมจัดให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยนำนักเรียน ไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	4.12	0.789	เห็นด้วยมาก
3.2.3 ครูศิลปะ ควรให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอน ในชั้นเรียนและการปฏิบัติงาน	4.45	2.791	เห็นด้วยมาก
3.2.4 ครูศิลปะ ควรหาวิธีวิธีการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะวิธีการอย่างแท้จริง	4.35	2.381	เห็นด้วยมาก
3.2.5 ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีปฏิบัติงานศิลปะ โดยรู้เทคนิควิธีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น	4.35	0.663	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.28		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 10 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการ
ดำเนินการ / เทคนิควิธีสอน รวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก
($\bar{X} = 4.28$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียง
ตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้าน

ศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียนและการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ครูศิลปะ
 ควรหาวิธีการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะวิธีการอย่างแท้จริง และครู
 ศิลปะควรให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีการปฏิบัติงานศิลปะ โดยรู้เทคนิควิธีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพ
 ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$) ครูศิลปะนำปราชญ์ท้องถิ่นผู้รู้ศิลปะในท้องถิ่นมาสู่ชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียน
 ได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการปฏิบัติงานจากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง ($\bar{X} = 4.14$) และ ครูศิลปะ
 ควรจัดให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษา
 จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ($\bar{X} = 4.12$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดการเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3.ด้านการดำเนินการ			
3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน			
3.3.1 ครูศิลปะ ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ	4.34	0.696	เห็นด้วยมาก
3.3.2 ครูศิลปะ ควรนำนักเรียนไปศึกษาความรู้เพิ่มเติมนอกสถานศึกษา หรือในชุมชนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น	4.39	0.706	เห็นด้วยมาก
3.3.3 ครูศิลปะ ควรนำนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน	4.35	1.850	เห็นด้วยมาก
3.3.4 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น	4.45	0.704	เห็นด้วยมาก
3.3.5 การจัดการเรียนการสอน ควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น	4.37	0.746	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.38		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 11 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / การจัดการเรียนการสอน รวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.38$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น

กิจกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ครูศิลปะควรรำนักเรียนไปศึกษา
ความรู้เพิ่มเติมนอกสถานศึกษา หรือในชุมชนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.39$) การจัดการเรียน
การสอนควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ
ของนักเรียนและท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.37$) ครูศิลปะควรรำนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นโดยนำ
ข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.35$) และครูศิลปะควร
จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งภาคทฤษฎีและ
ภาคปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.34$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
3.ด้านการดำเนินการ			
3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน			
3.4.1 ควรมีความน่าสนใจ สื่อความหมายได้ชัดเจน และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว	4.41	0.673	เห็นด้วยมาก
3.4.2 ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรียภาพ	4.60	3.651	เห็นด้วยมากที่สุด
3.4.3 ควรทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น	4.20	0.751	เห็นด้วยมาก
3.4.4 ควรประกอบด้วย เอกสารอ้างอิง หนังสือ ตำรา เครื่องมือ อุปกรณ์ ของจริงที่ทำจากวัสดุท้องถิ่น	4.12	0.776	เห็นด้วยมาก
3.4.5 ควรจัดทำโดย ครู และปราชญ์ท้องถิ่นร่วมกันระดมความคิดและมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง	4.02	0.854	เห็นด้วยมาก
รวมเฉลี่ย	4.27		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 12 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ / อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.27$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรียภาพ ($\bar{X} = 4.60$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ควรมีความน่าสนใจ สื่อความหมายได้ชัดเจน และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ ควรทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.20$) ควรประกอบด้วย เอกสารอ้างอิง หนังสือ ตำรา เครื่องมือ อุปกรณ์ ของจริงที่ทำ

จากวัสดุท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.12$) และควรจัดทำโดย ครู และปราชญ์ท้องถิ่นร่วมกันระดมความคิด
และมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.02$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของระดับความคิดเห็นของ
ครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล

รายการ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบหลัก			
4.ด้านการวัดและประเมินผล			
4.1 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถอธิบายเอกลักษณ์ ของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ที่เป็นภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	4.33	0.712	เห็นด้วยมาก
4.2 นักเรียน สามารถออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นให้ เหมาะสมกับยุคสมัยและคงคุณค่าความงามที่เป็นแบบเฉพาะ ตัวมิให้สูญหายไป	4.29	0.697	เห็นด้วยมาก
4.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด ความ สนใจ โดยประยุกต์จากวัสดุอุปกรณ์ของท้องถิ่น	4.35	0.682	เห็นด้วยมาก
4.4 นักเรียนมีความชื่นชมภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิปัญญา ไทยด้านศิลปะ	4.48	0.688	เห็นด้วยมาก
4.5 นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน	4.53	0.655	เห็นด้วยมาก ที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.40		เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 13 แสดงความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา องค์ประกอบหลักในด้านการวัด
และประเมินผล รวมทุกข้อ ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 4.40$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ
นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่น
ของตน ($\bar{X} = 4.53$) ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย
ดังนี้ นักเรียนมีความชื่นชมภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.48$)
รองลงมาคือ นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด ความสนใจ โดยประยุกต์จาก
วัสดุอุปกรณ์ของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถอธิบาย

เอกลักษณ์ของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ที่เป็นภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.33$) และนักเรียนสามารถออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย และคงคุณค่าความงามที่เป็นแบบเฉพาะตัวมิให้สูญหายไป ($\bar{X} = 4.29$) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านครู		
1.1 ครูควรมีความรู้ความเข้าใจทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยในแขนงต่างๆเป็นอย่างดี มีความซาบซึ้งในคุณค่าภูมิปัญญาไทยอย่างลึกซึ้ง	68	21.0
1.2 ครูควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ และเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นในท้องถิ่นของตน เพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้อง เพื่อนักเรียนได้เห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาไทย	64	19.8
1.3 ครูควรถ่ายทอดความรู้ทางภาคทฤษฎีและทักษะในภาคปฏิบัติงานของภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตนเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์และความชำนาญด้วยตนเอง	50	15.4
1.4 ครูควรได้รับการอบรมพัฒนาครูให้ความรู้ และแนวทางปฏิบัติงานด้านภูมิปัญญาไทย เช่น จัดการสัมมนาในกลุ่มครูศิลปะร่วมกันปรับปรุงพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอน, ศึกษาดูงานศิลปะนอกสถานที่จากปราชญ์ท้องถิ่นของแต่ละชุมชน เป็นต้น	48	14.8
1.5 ครูควรจบสาขาศิลปศึกษาโดยตรงมีความรู้ความสามารถภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะและมีประสบการณ์การสอนทัศนศิลป์	42	13.0
1.6 ครูควรศึกษาแหล่งที่มีศิลปะท้องถิ่นที่ควรแก่การเผยแพร่ความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	37	11.4
1.7 ครูควรจัดหาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่น โดยประสานงานกับผู้นำชุมชนอย่างเป็นระบบ และสร้างความร่วมมือจากปราชญ์ท้องถิ่นในชุมชนมาเป็นวิทยากรเข้าร่วมกับโรงเรียนถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน และติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การส่งเสริมเผยแพร่	35	10.8

ตารางที่ 14 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้าน
ครู (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านครู		
1.8 ครูควรรักษาห่วงใยมีความภาคภูมิใจเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะพร้อมสืบทอดเอกลักษณ์ไทย ก่อนที่จะสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าของความเป็นไทยและร่วมกันรักษาอนุรักษ์สืบทอดต่อไป	28	8.6
1.9 ครูควรเตรียมความพร้อมด้านเทคนิควิธีสอน สื่อการสอน แผนการสอน และสถานที่สอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	25	7.7
1.10 ครูควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชื่นชมความงาม สุนทรีย์ภาพของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	22	6.8
1.11 ครูควรมีส่วนร่วม และสนับสนุนเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่ชุมชน	20	6.2
1.12 ครูสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยเชื่อมโยงสู่ศิลปะสากลได้	19	5.9
1.13 ครูควรวิเคราะห์หลักสูตรจัดทำกำหนดการสอนและวางแผนการจัดการเรียนรู้อุณหภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ	16	4.9
1.14 ครูควรมีเวลาเพียงพอในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	11	3.4
1.15 ครูควรประยุกต์ใช้นวัตกรรมต่างๆที่หลากหลายในการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	8	2.5
1.16 ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยครูคอยชี้แนะและสรุปผล	7	2.2
1.17 ครูควรมีพื้นฐานทางจิตใจที่มีศานาเป็นตัวยึดถือเป็นแนวทางการสอน และมีวิสัยทัศน์ในการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันในชุมชน	6	1.9

จากตารางที่ 14 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ครูควรมีความรู้ความเข้าใจทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทย ในแขนงต่างๆเป็นอย่างดี มีความซาบซึ้งในคุณค่าภูมิปัญญาไทยอย่างลึกซึ้ง ร้อยละ 21.0 ลำดับที่สอง ครูควรมีพื้นฐานความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ และเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นในท้องถิ่นของตน เพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ร้อยละ 19.8 ลำดับที่สาม ครูควรถ่ายทอดความรู้ทางภาคทฤษฎีและทักษะในภาคปฏิบัติงาน ของภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตนเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์และความชำนาญด้วยตนเอง ร้อยละ 15.4 ลำดับที่สี่ ครูควรได้รับการอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ และแนวทางปฏิบัติงานด้านภูมิปัญญาไทย เช่น จัดการสัมมนา กลุ่มครู ศิลปะร่วมกันปรับปรุงพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอน , ศึกษาดูงานศิลปะนอกสถานที่จากปราชญ์ท้องถิ่นของแต่ละชุมชน เป็นต้น ร้อยละ 14.8 ลำดับที่ห้า ครูควรจบสาขาศิลปศึกษาโดยตรงมีความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะและมีประสบการณ์การสอนทัศนศิลป์ ร้อยละ 13.0

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานใน
ด้านนักเรียน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านนักเรียน		
2.1 นักเรียนต้องมีความตระหนัก กระตือรือร้น อยากเรียนรู้ มีความเข้าใจ โดยปลูกฝังให้เห็น ความสำคัญคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย	69	21.2
2.2 นักเรียนควรมีความสนใจใฝ่รู้และรักงานศิลปะเป็นพื้นฐานมีความพร้อมด้านจิตใจที่จะรับรู้ อยากเรียนรู้จริงการใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงประสบผลสำเร็จ	66	20.4
2.3 นักเรียนควรได้สัมผัสกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน เกิดความภาคภูมิใจ นำความรู้และผลงานศิลปะท้องถิ่นออกเผยแพร่อนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเป็นมรดกสืบทอดต่อไป	56	17.3
2.4 นักเรียนต้องมีความรักหวงแหนความผูกพันกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นก่อน และเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ การเรียนการสอนจะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง	45	13.9
2.5 นักเรียนควรรู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสมมาประยุกต์ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด	33	10.2
2.6 นักเรียนควรเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน และควรฝึกปฏิบัติทำกิจกรรมที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง	29	9.0
2.7 นักเรียนควรมีโอกาสได้รับประสบการณ์ตรงแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการสอนของปราชญ์ท้องถิ่น	25	7.7
2.8 นักเรียนควรมีวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้	20	6.2
2.9 นักเรียนควรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบของศิลปะท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น	19	5.9
2.10 นักเรียนควรได้รับความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแล้วนำมาประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต	18	5.6

ตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานใน
ด้านนักเรียน (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านนักเรียน		
2.11 นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนด้านทักษะปฏิบัติบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถถ่ายทอดผลงานออกมาได้ดี	14	4.3
2.12 นักเรียนควรมีความคุ้นเคยใกล้ชิดครูแหล่งเรียนรู้อุภูมิภาคไทย ด้านศิลปะในชุมชน และมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน	13	4.0
2.13 นักเรียนควรเรียนภูมิภาคไทยด้านศิลปะควบคู่ไปกับ ศิลปวัฒนธรรมตะวันตก เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ให้เห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นของตนเอง	9	2.8
2.14 นักเรียนควรมีสุนทรียภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ	6	1.9
2.15 นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้มีคุณธรรม และจริยธรรม	6	1.9
2.16 นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้ปกครอง	5	1.5
2.17 นักเรียนควรมีทัศนคติที่ดีต่อภูมิภาคไทยด้านศิลปะ งานศิลปะของชาติและศิลปะในท้องถิ่น	4	1.2

จากตารางที่ 15 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบ
พื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับ
ที่หนึ่ง นักเรียนต้องมีความตระหนัก กระตือรือร้น อยากรู้ มีความเข้าใจ โดยปลูกฝังให้เห็น
ความสำคัญรู้คุณค่าของภูมิภาคไทยด้านศิลปะ และร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็น
เอกลักษณ์ของไทย ร้อยละ 21.2 ลำดับที่สอง นักเรียนควรมีความสนใจใฝ่รู้ และรักงานศิลปะเป็น
พื้นฐานมีความพร้อม ด้านจิตใจที่จะรับรู้ อยากรู้จริงการใช้ภูมิภาคไทยด้านศิลปะมาจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนจึงประสบผลสำเร็จ ร้อยละ 20.4 ลำดับที่สาม นักเรียนควรได้สัมผัส
กับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน เกิดความภาคภูมิใจนำความรู้ และผลงานศิลปะท้องถิ่นออกเผยแพร่
อนุรักษ์ภูมิภาคไทยด้านศิลปะเป็นมรดกสืบทอดต่อไป ร้อยละ 17.3 ลำดับที่สี่ นักเรียนต้องมี

ความรักห่วงหา คความผูกพันกับภูมิปัญญาในท้องถิ่นก่อน และเข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญา
ไทยด้านศิลปะการเรียนการสอนจะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 13.9 ลำดับที่ห้า นักเรียน
ควรรู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสมมาประยุกต์ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่น
ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ร้อยละ 10.2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
3. ด้านหลักสูตร		
3.1 ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร โดยครูร่วมปรับให้เข้ากับหลักสูตรและชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น	72	22.2
3.2 ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้มีประโยชน์เกิดคุณค่าเอกลักษณ์ในผลงานศิลปะ	53	16.4
3.3 ควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการศึกษาภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ กับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ไว้ในเนื้อหาการเรียนการสอน	40	12.3
3.4 ควรมีความยืดหยุ่นเพื่ออำนวยความสะดวกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้มากที่สุด	38	11.7
3.5 ควรบรรจุองค์ความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไว้ในหลักสูตรให้เห็นความสำคัญอนุรักษ์สืบทอดต่อไป	38	11.7
3.6 ควรเน้นเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดย เน้นพัฒนาด้านปฏิบัติให้เกิดทักษะตามระดับชั้นของนักเรียน	32	9.9
3.7 ควรเน้นให้นักเรียนมีความรู้เรื่องท้องถิ่นของตนทั้งประวัติความเป็นมาและประเพณีในท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	29	9.0
3.8 ควรส่งเสริมปลูกฝังนักเรียนเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่น กระตุ้นให้รักหวงแหน เกิดความภาคภูมิใจ อนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	26	8.0
3.9 ควรนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาโดยผสมผสานประยุกต์ระหว่างศิลปะท้องถิ่นและศิลปะสากล	26	8.0
3.10 ควรจัดกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน มีสาระแกนกลางและเพิ่มเติมลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น	16	5.0

ตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
3. ด้านหลักสูตร		
3.11 ควรจัดให้มีการบูรณาการทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร	14	4.3
3.12 ควรให้อำนาจให้การจัดสรรเวลาเรียนนอกสถานที่ให้เพียงพอ	12	3.7
3.13 ประชาชนท้องถิ่นควรมาร่วมจัดทำหลักสูตรกับทางโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่มีอยู่ในชุมชน	10	3.1
3.14 ควรกำหนดสัดส่วนเนื้อหาให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเรียงตามระดับชั้น	8	2.5

จากตารางที่ 16 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร โดยครูร่วมปรับให้ เข้ากับหลักสูตรและชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ร้อยละ 22.2 ลำดับที่สอง ควรจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น และทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นของตน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้มีประโยชน์เกิดคุณค่าเอกลักษณ์ในผลงานศิลปะ ร้อยละ 16.4 ลำดับที่สาม ควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการศึกษา ภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ไว้ในเนื้อหาการเรียนการสอน ร้อยละ 12.3 ลำดับที่สี่ ควรมีความยืดหยุ่นให้อำนาจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้มากที่สุด ร้อยละ 11.7 และควรบรรจุองค์ความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไว้ในหลักสูตรให้เห็นความสำคัญอนุรักษ์สืบทอดต่อไป ร้อยละ 11.7 ลำดับที่ห้า ควรเน้นเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นพัฒนา ด้านปฏิบัติให้เกิดทักษะตามระดับชั้นของนักเรียน ร้อยละ 9.9

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
1. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน		
1.1 นักเรียนมีความตระหนักเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ภูมิใจปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน	144	44.4
1.2 นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สามารถนำวัสดุที่มีในท้องถิ่น มาสร้างผลงานที่สะท้อนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อตนเองและสังคม	105	32.4
1.3 นักเรียนเกิดความชื่นชมสามารถเผยแพร่นำไปพัฒนาให้สอดคล้องตามยุคสมัย และอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาไทยต่อไปในอนาคต	95	29.3
1.4 นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจทักษะกระบวนการปฏิบัติงาน ศิลปะท้องถิ่น และรับรู้สุนทรียภาพด้านทัศนศิลป์	90	28.0
1.5 นักเรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมา และแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตนได้	78	24.1
1.6 นักเรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริง คิดเป็น ทำเป็นสนุกในการเรียนรู้	66	20.4
1.7 ควรกำหนดตามเนื้อหาวิชาและครูควรกำหนดจุดประสงค์ตามความสนใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน	35	11.0
1.8 จุดประสงค์ควรวัดได้จริงตรงตามหลักสูตรและเนื้อหาที่สอน	30	9.3
1.9 นักเรียนสามารถนำเสนอผลงานได้ถูกต้องตามหลักการ และพัฒนารูปแบบผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะต่อไป	24	7.4
1.10 นักเรียนสามารถเปรียบเทียบศิลปะสากลกับศิลปะท้องถิ่นในด้านต่างๆได้ เช่น รูปแบบ ลักษณะของงาน การใช้วัสดุแต่ละท้องถิ่น เป็นต้น	15	4.6
1.11 ควรนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ บูรณาการให้เข้ากับทุกวิชา	10	3.1

ตารางที่ 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
1. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน		
1.12 ควรมีประสิทธิภาพตรวจสอบได้เป็นนามธรรม	8	2.5
1.13 ควรสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา	5	1.5

จากตารางที่ 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับ ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง นักเรียนมีความตระหนักเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน ร้อยละ 44.4 ลำดับที่สอง นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาสร้างผลงานที่สะท้อนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันต่อตนเองและสังคม ร้อยละ 32.4 ลำดับที่สาม นักเรียนเกิดความชื่นชมสามารถเผยแพร่ นำไปพัฒนาให้สอดคล้องตามยุคสมัย และอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาไทยต่อไปในอนาคต ร้อยละ 29.3 ลำดับที่สี่ นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจทักษะกระบวนการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น และรับรู้สุนทรียภาพด้านทัศนศิลป์ ร้อยละ 28.0 ลำดับที่ห้า นักเรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมา และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตนได้ ร้อยละ 24.1

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
2. ด้านเนื้อหา		
2.1 ควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน	83	26.0
2.2 ควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่น และความต้องการของชุมชนของตนมากที่สุด เพื่อนำไปใช้และพัฒนาต่อไป	71	22.0
2.3 ควรเน้นคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น และอนุรักษ์สืบต่อไป	63	19.4
2.4 ควรสร้างความสัมพันธ์ส่งเสริมความร่วมมือประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาที่สมบูรณ์ เพื่อสืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	57	18.0
2.5 ควรแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนๆ ให้ครอบคลุมลักษณะผลงานที่เกี่ยวข้องอย่างลงตัว เช่น สถาปัตยกรรมบ้านทรงไทยกับวิถีชีวิตของคนไทย เป็นต้น	52	16.0
2.6 ควรมีทฤษฎีและเทคนิคการปฏิบัติอธิบายอย่างชัดเจน ทั้งประวัติความเป็นมาและขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติงานจริง	49	15.1
2.7 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรมและศาสนา	46	14.2
2.8 ควรเน้นความรู้ความเข้าใจ ลักษณะ ทักษะกระบวนการขั้นตอนปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น	35	10.8
2.9 ควรนำเนื้อหาข้อมูลภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นมาประกอบดำเนินการสอนอย่างถูกต้องสมบูรณ์	28	8.6
2.10 ควรส่งเสริมภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เน้นความเป็นเอกลักษณ์สอดแทรกในเนื้อหาการเรียนการสอนมากกว่าศิลปะแบบสากล	23	7.1
2.11 ควรเน้นเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยตามท้องถิ่นต่างๆ	22	6.8
2.12 ควรเน้นเนื้อหาในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	15	4.6

ตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
2. ด้านเนื้อหา		
2.13 ความมีหลักสูตรที่ร่างมาจากผู้รู้จริง และทำการวิจัยสรุปผลแล้ว มาร่างหลักสูตรเพื่อผลเลิศแก่นักเรียน และความเป็นเอกภาพของ หลักสูตรที่ดี	7	2.2
2.14 ควรมุ่งให้นักเรียนเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นอย่างมีความสุขสนุกสนาน	4	1.2

จากตารางที่ 18 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน ร้อยละ 26.0 ลำดับที่สอง ควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นและความต้องการของชุมชนของตนมากที่สุด เพื่อนำไปใช้และพัฒนาต่อไป ร้อยละ 22.0 ลำดับที่สาม ควรเน้นคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นและอนุรักษ์สืบต่อไป ร้อยละ 19.4 ลำดับที่สี่ ควรสร้างความสัมพันธ์ส่งเสริมความร่วมมือประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาที่สมบูรณ์ เพื่อสืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ร้อยละ 18.0 ลำดับที่ห้า ควรแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนๆให้ครอบคลุมลักษณะผลงานที่เกี่ยวข้องอย่างลงตัว เช่น สถาปัตยกรรมบ้านทรงไทยกับวิถีชีวิตของคนไทย เป็นต้น ร้อยละ 16.0

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักใน
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
3.1 ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง คิดค้นคว้าสร้างสรรค์ ทดลองทำจริงได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง	87	27.0
3.2 ควรจัดกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกสถานที่ต่างๆของชุมชน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร จิตรกรรมฝาผนัง พาไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมผลงาน นิทรรศการในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในห้องถิ่น เป็นต้น	70	22.0
3.3 ควรจัดให้ผู้มีความชำนาญในภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยตรงหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาธิตให้ความรู้ในเรื่องเฉพาะด้านเพื่อนักเรียนได้เรียนรู้จริงอย่างถูกต้อง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง	58	18.0
3.4 ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครูกับชุมชนโดยมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในห้องถิ่นของตน	49	15.1
3.5 ควรวางแผนการสอนล่วงหน้า จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในห้องถิ่น ตัวอย่างผลงานและกำหนดระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติ งานที่เหมาะสมในแต่ละคาบให้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์	30	9.3
3.6 ควรมีกิจกรรมหลากหลายสัมผัสกับสภาพจริงในห้องถิ่นสอดคล้องกับความต้องการเหมาะสมกับนักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนสนุกอยากเรียนรู้	27	8.3

ตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักใน
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
3.7 ควรมีการนำเสนอผลงาน และจัดแสดงผลงานนิทรรศการผลงาน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะของนักเรียนในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้ นักเรียนเกิดความชื่นชมและภาคภูมิใจผลงานตนเอง	25	7.7
3.8 ควรจัดโครงการเข้าค่ายอบรมโดยรวบรวมปราชญ์ท้องถิ่นใน แต่ละท้องถิ่นมาร่วมจัดกิจกรรม	23	7.1
3.9 ควรจัดนักเรียนเป็นกลุ่มสนใจโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	18	5.6
3.10 ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์ เป้าหมาย ของหลักสูตร	16	5.0
3.11 ควรใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการทำงาน ปรับปรุง พัฒนา แก้ไข ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน	14	4.3
3.12 ควรจัดกิจกรรมเน้นการใช้จินตนาการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการนำวัสดุในท้องถิ่นมาพัฒนา ผลงานภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะใหม่ๆภายในชุมชน	14	4.3
3.13 ควรศึกษารวบรวมข้อมูลในชุมชนและนำมาบูรณาการจัดกิจกรรม ให้ศิลปะท้องถิ่นเข้ากับศิลปะสากล เพื่อเป็นข้อมูลในการจัด การเรียนการสอนในชั้นเรียน	13	4.0
3.14 ควรมีห้องปฏิบัติงานศิลปะโดยเฉพาะ มีสื่อการเรียนการสอน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่สมบูรณ์	11	3.4
3.15 ควรจัดกิจกรรมร่วมกันอภิปรายถึง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แต่ละท้องถิ่นเน้นแนวทางการทำงานที่ก่อให้เกิดการระดมสมอง	8	2.5

จากตารางที่ 19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง คิดค้นคว้าสร้างสรรค์ ทดลองทำจริงได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง ร้อยละ 27.0 ลำดับที่สอง ควรจัดกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกสถานที่ต่างๆของชุมชน เช่น วัด โบสถ์ วิหาร จิตรกรรมฝาผนัง พาไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมผลงาน นิทรรศการในแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น เป็นต้น ร้อยละ 22.0 ลำดับที่สาม ควรจัดให้ผู้มีความชำนาญในภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยตรง หรือปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาธิตให้ความรู้ในเรื่องเฉพาะด้าน เพื่อนักเรียนได้เรียนรู้จริงอย่างถูกต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 18.0 ลำดับที่สี่ ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครูกับชุมชนโดยมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือส่งเสริม และสนับสนุนอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน ร้อยละ 15.1 ลำดับที่ห้า ควรวางแผนการสอนล่วงหน้าจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่น ตัวอย่างผลงานและกำหนดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมปฏิบัติงานที่เหมาะสม ในแต่ละคาบให้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์ ร้อยละ 9.3

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักใน
ด้านการวัดและประเมินผล

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
4. ด้านการวัดและประเมินผล		
4.1 ควรวัดประเมินผลจากผลงานเสร็จสมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ของงาน	76	23.5
4.2 ควรวัดประเมินผลครอบคลุมทุกด้านคือ จิตพิสัย ทักษะพิสัยและ พุทธิพิสัย	37	11.4
4.3 ควรวัดประเมินผลการทำงานและสังเกตพฤติกรรมความสนใจ ขณะปฏิบัติงานของนักเรียน	36	11.1
4.4 ควรมีโอกาสการวัดประเมินผลที่ได้มาตรฐานและวัดตามสภาพจริง	36	11.1
4.5 ควรวัดประเมินผลการทำงานระหว่างที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน โดยการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การวัดความรู้ความสามารถ โครงการ การรายงาน และแฟ้มผลงาน โดยเน้นพัฒนาการและ ประเมินตนเองของนักเรียน	34	10.5
4.6 ควรวัดประเมินผลจากความสามารถของแต่ละบุคคล	29	9.0
4.7 ควรวัดประเมินผลด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติงานจริง กระบวนการ ทำงาน เน้นด้านปฏิบัติงานมากกว่าด้านทฤษฎี โดยเน้นทางด้าน รูปแบบผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	29	9.0
4.8 ควรวัดประเมินผลจากความรู้ความเข้าใจอธิบายถึงคุณค่าเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและ สืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน	26	8.0
4.9 ควรวัดประเมินผลจากการนำความรู้ความสามารถภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ มาใช้ในชีวิตประจำวัน	24	7.4
4.10 ควรวัดประเมินผลจากนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และชื่นชม ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ แล้วนำประสบการณ์มาสร้างสรรค์ ผลงานได้ตามถนัด	21	6.5

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักใน
ด้านการวัดและประเมินผล (ต่อ)

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	ความถี่	ร้อยละ
4. ด้านการวัดและประเมินผล		
4.11 ควรวัดประเมินผลจากการสร้างสรรค์ผลงานภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะได้ตามถนัด ความสนใจ โดยประยุกต์จากวัสดุอุปกรณ์ ในท้องถิ่น	20	6.2
4.12 ควรวัดประเมินผลการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลัง เพื่อนำผลที่ได้ พัฒนาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องการจัดการเรียนการสอน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้ดีขึ้นต่อไป	19	5.9
4.13 ควรวัดประเมินผลจากทักษะ ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม	14	4.3
4.14 ควรวัดประเมินผลตามหลักสูตร และวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นำมาออกเป็นข้อสอบวัดผลนักเรียน	10	3.1
4.15 ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของผู้อื่น	6	1.9
4.16 ควรมีวิธีวัดประเมินผลที่หลากหลาย แล้วนำมาปรับปรุงให้ เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด	5	1.5
4.17 ควรมีเกณฑ์การวัดผลที่เป็นรูปธรรมชัดเจน	4	1.2

จากตารางที่ 20 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูศิลปศึกษา จากองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาโดยรวมมีความคิดเห็นมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง ควรวัดประเมินผลจากผลงานเสร็จสมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ของงาน ร้อยละ 23.5 ลำดับที่สอง ควรวัดประเมินผลครอบคลุมทุกด้านคือ จิตพิสัย ทักษะพิสัย และ พุทธิพิสัย ร้อยละ 11.4 ลำดับที่สาม ควรวัดประเมินผลการทำงานและสังเกตพฤติกรรมความสนใจ ขณะปฏิบัติงานของนักเรียน ร้อยละ 11.1 และ ควรมีเกณฑ์การวัดประเมินผลที่ได้มาตรฐาน และวัดตามสภาพจริง ร้อยละ 11.1 ลำดับที่สี่ ควรวัดประเมินผลการทำงานระหว่างที่บ้าน โรงเรียน และชุมชนโดยการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การวัด

ความรู้ความสามารถ โครงการ การรายงาน และเพิ่มผลงาน โดยเน้นพัฒนาการและประเมินตนเองของนักเรียน ร้อยละ 10.5 ลำดับที่ห้า ควรวัดประเมินผลจากความสามารถของแต่ละบุคคล ร้อยละ 9.0 และ ควรวัดประเมินผลด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติงานจริง กระบวนการทำงาน เน้นด้านปฏิบัติงานมากกว่าด้านทฤษฎี โดยเน้นทางด้านรูปแบบผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ร้อยละ 9.0

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยการสัมภาษณ์

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 21 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	7	70
หญิง	3	30
2. อายุ		
20 - 25 ปี	-	-
26 - 30 ปี	-	-
31 - 40 ปี	2	20
41 - 50 ปี	4	40
51 - 60 ปี	-	-
60 ปี ขึ้นไป	4	40
3. วุฒิการศึกษา		
ระดับประถมศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ 3	2	20
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	10
ระดับ		
ปวช.	3	3
ปวส.	1	10
ระดับอุดมศึกษา		
ปริญญาบัณฑิต	2	20
ปริญญามหาบัณฑิต	1	10
4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา		
ศิลปศึกษา	2	20
พลศึกษา	1	10
บัญชี	3	30
สถาปัตยกรรม	1	10

ตารางที่ 21 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
5. อาชีพ *		
ครูสอนศิลปะไทย	5	50
กลุ่มชุมชนสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ	9	90
6. ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด *		
ด้านจิตรกรรม	2	20
ด้านสถาปัตยกรรม	2	20
ด้านประติมากรรม	3	30
ด้านหัตถกรรม	6	60
7. ประสบการณ์การทำงาน		
5 ปี	1	10
20 ปีขึ้นไป	3	30
30 ปีขึ้นไป	2	20
40 ปีขึ้นไป	4	40
8. ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นจาก		
ศึกษาด้วยตนเอง	3	30
ศึกษาจากโรงเรียน / วิทยาลัย	3	30
ศึกษาจากครอบครัวในชุมชน	4	40
9. ประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่น *		
ถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไป	4	40
ถ่ายทอดให้นักเรียน นักศึกษา	6	60
ถ่ายทอดให้คนในชุมชน	2	20
ถ่ายทอดให้คนในครอบครัว	2	20
10. ประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน		
เคย	7	70
ไม่เคย	3	30

* ผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ

จากตารางที่ 21 แสดงข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 1 เพศ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (จำนวน 7 คน) และเป็นเพศหญิง (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 อายุ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่อายุ 41 - 50 ปี (จำนวน 4 คน) 60 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) และ 31 - 40 ปี (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 วุฒิการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นสูงสุดในระดับ ปวช. (จำนวน 3 คน) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (จำนวน 2 คน) ระดับปริญญาบัณฑิต (จำนวน 2 คน) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (จำนวน 1 คน) ระดับ ปวส. (จำนวน 1 คน) และระดับปริญญาโท (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 4 สาขาที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากสาขาบัญชี (จำนวน 3 คน) ศิลปศึกษา (จำนวน 2 คน) สถาปัตยกรรม (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 5 อาชีพ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นกลุ่มชุมชนสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (จำนวน 9 คน) และครูสอนศิลปะไทย (จำนวน 5 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 6 ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ถนัดศิลปะท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (จำนวน 6 คน) ด้านประติมากรรม (จำนวน 3 คน) ด้านจิตรกรรม (จำนวน 2 คน) และด้านสถาปัตยกรรม (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 7 ประสบการณ์การทำงาน ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 40 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) 20 ปีขึ้นไป (จำนวน 3 คน) 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 2 คน) และ 5 ปี (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 8 ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นจากใคร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นโดยศึกษาจากครอบครัวในชุมชน (จำนวน 4 คน) ศึกษาด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) และ ศึกษาจากโรงเรียน / วิทยาลัย (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 9 ประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้นักเรียน นักศึกษา (จำนวน 6 คน) ถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไป (จำนวน 4 คน) ถ่ายทอดให้คนในชุมชน (จำนวน 2 คน) และถ่ายทอดให้คนในครอบครัว (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 10 ประสพการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทาง
ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน (จำนวน
7 คน) และไม่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ตารางที่ 22, 23, 24)

2.2.1 การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้น ควรีแนวทางอย่างไร		
1.1 ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงขั้นพื้นฐาน	7	70
1.2 ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนศึกษาประวัติ ลักษณะของผลงานศิลปะท้องถิ่น เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีไทย	5	50
1.3 ควรเน้นหลักสูตรด้านทฤษฎี กรรมวิธีขั้นตอนการปฏิบัติงานวัสดุที่ใช้ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น	5	50
1.4 ควรให้ชุมชนกับโรงเรียนร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตร	4	40
1.5 ควรจัดทำหลักสูตรศิลปะท้องถิ่น โดยแฝงความรู้ด้านภูมิปัญญาไทย		
ในกิจกรรมการเรียนการสอน	4	40
1.6 ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้จริง	4	40
1.7 ควรสำรวจหาแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทยในชุมชนมาใช้		
ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา	3	30
1.8 ควรสังเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาไทยมาสอดแทรกในหลักสูตร		
วิชาศิลปะศึกษา	2	20
1.9 ควรนำความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมาจัดหลักสูตรถ่ายทอดแก่นักเรียน		
อย่างถูกต้อง	2	20
1.10 ควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรบรรยายในโรงเรียน	1	10
1.11 ควรจัดหลักสูตรกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจภูมิปัญญาไทย		
ในชุมชนของตนเอง	1	10

ตอนที่ 2 ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2. ท่านคิดว่า การนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างไร		
ด้านเนื้อหา		
2.1 ควรให้นักเรียนรู้จักศิลปะท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง	6	60
2.2 ควรให้นักเรียนเข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศิลปะท้องถิ่น	6	60
2.3 ควรให้นักเรียนรู้ลักษณะความงามของผลงานศิลปะท้องถิ่น	5	50
2.4 ควรให้นักเรียนสามารถนำความรู้ศิลปะท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	3	30
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน		
2.5 ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริง รู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง	7	70
2.6 ควรให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมศิลปะในท้องถิ่น	6	60
2.7 ควรให้นักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน	6	60
2.8 ควรให้นักเรียนไปทัศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม รู้จักภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม เช่น พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น เป็นต้น	3	30
2.9 ควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายแสดงถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย	3	30
3. ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนอย่างไร		
3.1 ปราชญ์ท้องถิ่นกับครูศิลปศึกษาร่วมกันร่างหลักสูตรโดยสอดคล้องภูมิปัญญาไทยเข้าไปในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา	9	90
3.2 โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมครูศิลปศึกษาให้สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรศิลปศึกษา	6	60

ตอนที่ 2 ตารางที่ 22 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
3.3 โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการสังเคราะห์หลักสูตรจากท้องถิ่น	5	50
3.4 จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนศิลปะท้องถิ่นเผยแพร่	4	40
3.5 โรงเรียนควรกระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น	2	20

จากตารางที่ 22 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษานั้น ควรมีแนวทางอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงขั้นพื้นฐาน (จำนวน 7 คน) ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนศึกษาประวัติ ลักษณะของผลงานศิลปะท้องถิ่น เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีไทย(จำนวน 5 คน) ควรเน้นหลักสูตรด้านทฤษฎี กรรมวิธีขั้นตอนการปฏิบัติงาน วัสดุที่ใช้ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 5 คน) ควรให้ชุมชนกับโรงเรียนร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตร (จำนวน 4 คน) ควรจัดทำหลักสูตรศิลปะท้องถิ่นโดยแฝงความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยในกิจกรรมการเรียนการสอน (จำนวน 4 คน) ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้จริง (จำนวน 4 คน) ควรสำรวจหาแหล่งเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาไทยในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 3 คน) ควรสังเคราะห์เนื้อหาภูมิปัญญาไทยมาสอดแทรกในหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 2 คน) ควรนำความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยมาจัดหลักสูตรถ่ายทอดแก่นักเรียนอย่างถูกต้อง (จำนวน 2 คน) ควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรบรรยายในโรงเรียน (จำนวน 1 คน) และควรจัดหลักสูตรกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจภูมิปัญญาไทยในชุมชนของตนเอง (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 การนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียนได้อย่างไร ด้านเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรให้นักเรียนรู้จักศิลปะท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง (จำนวน 6 คน) ควรให้นักเรียนรู้เข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญของศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 6 คน) ควรให้นักเรียนรู้ลักษณะความงามของผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 5 คน) ควรให้นักเรียนสามารถนำความรู้ศิลปะท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริง รู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง (จำนวน 7 คน) ควรนำนักเรียนไปร่วมกิจกรรมศิลปะในท้องถิ่น (จำนวน 6 คน) ควรนำนักเรียนศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน (จำนวน 6 คน) ควรนำนักเรียนไปทัศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม รู้จักภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม เช่น พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น เป็นต้น (จำนวน 3 คน) และควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายแสดงถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย (จำนวน 3 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ปราชญ์ท้องถิ่นกับครูศิลปศึกษาร่วมกันร่างหลักสูตรโดยสอดแทรกภูมิปัญญาไทยเข้าไปในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา (จำนวน 9 คน) โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมครูศิลปศึกษาให้สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยแล้ว นำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรศิลปศึกษา (จำนวน 6 คน) โรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการสังเคราะห์หลักสูตรจากท้องถิ่น (จำนวน 5 คน) จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนศิลปะท้องถิ่นเผยแพร่ (จำนวน 4 คน) และโรงเรียนควรกระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่ามีวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอย่างไร		
1.1 นำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆในชุมชน	9	90
1.2 ถ่ายทอดประวัติความเป็นมา ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย	7	70
1.3 ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะท้องถิ่นทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย	6	60
1.4 ให้นักเรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงาน ขั้นตอนเครื่องมืออุปกรณ์ในการสร้างผลงานที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน เป็นมรดกของไทย	6	60
1.5 ปลุกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยโดยให้เห็นผลงานจริง	5	50
1.6 ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผลงานด้วยตนเอง	4	40
1.7 ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่นที่มีคุณค่าได้	3	30
1.8 ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ใช้สอยของผลงานศิลปะท้องถิ่น	2	20
1.9 ครูศิลปศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความสนใจเห็นความสำคัญของศิลปะท้องถิ่น	2	20
1.10 จัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น นิทรรศการแสดงผลงานด้านภูมิปัญญาไทย เป็นต้น	1	10

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2.การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ท่านคิดว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร		
2.1 นักเรียนได้เห็นสถานที่ปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง	9	90
2.2 นักเรียนมีความตื่นตัว กระตือรือร้นมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน	8	80
2.3 นักเรียนเกิดความสนใจเพราะได้เห็นการสาธิต ขั้นตอนปฏิบัติงานอย่างแท้จริง	7	70
2.4 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะท้องถิ่นมากขึ้น	5	50
2.5 นักเรียนได้รู้จักกับปราชญ์ท้องถิ่นเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4	40
2.4 นักเรียนได้รู้แนวความคิดของปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ	3	30
2.5 เป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนมีแนวคิด มุมมองซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นต่อไป	2	20
2.6 นักเรียนได้ลองปฏิบัติงานด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้โดยตรง	2	20

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
3. ท่านคิดว่า การนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรมีวิธีการหรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้อย่างไร ควรสอนอะไร สอนที่ไหน สอนอย่างไร		
3.1 ให้นักเรียนมาแหล่งเรียนรู้จริง เพื่อศึกษาขั้นตอน กรรมวิธีการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างถูกต้อง	10	100
3.2 ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นของตนเอง ที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น	8	80
3.3 ให้นักเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นในชุมชน	5	50
3.4 ผู้ปกครองมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดสถานที่ในบ้านให้นักเรียนปฏิบัติงานจริงที่บ้านได้	4	40
3.5 การสอนที่โรงเรียนควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรบรรยายและสาธิตการปฏิบัติงานในโรงเรียน	4	40
3.6 การถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน	3	30
3.7 ควรมีเอกสารประกอบการสอนศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน	2	20

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 ตารางที่ 23 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
4. ท่านคิดว่าจากประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าและการถ่ายทอดผลงานศิลปะท้องถิ่น ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นคืออะไรและต้องการให้มีการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นอย่างไร		
ประโยชน์ที่ได้รับ		
4.1 เกิดความภาคภูมิใจเอกลักษณ์ไทย ในผลงานศิลปะท้องถิ่น	10	100
4.2 เป็นผู้สืบทอดผลงานศิลปะท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย	9	90
4.3 นำความรู้จากศิลปะท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ	9	90
4.4 ได้เผยแพร่ความรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศ	6	60
4.5 ได้รู้จักวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของไทย	4	40
4.6 เกิดความหวงแหนในผลงานศิลปะท้องถิ่น	3	30
4.7 ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบ	2	20
การอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่น		
4.8 ควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่น เอกลักษณ์ของไทยแก่นักเรียนบุคคลทั่วไป	10	100
4.9 ควรมีผู้สืบทอดศิลปะท้องถิ่น โดยรู้ประวัติความเป็นมา ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง รู้จริง	8	80
4.10 ควรปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าผลงานศิลปะท้องถิ่น	6	60
4.11 ควรให้การสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นของไทย	4	40
4.12 ควรสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น	4	40
4.13 ควรจัดทำหนังสือแนะนำศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน	2	20
4.14 ควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ	1	10

จากตารางที่ 23 ข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 การถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมีวิธีอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน (จำนวน 9 คน) ถ่ายทอดประวัติความเป็นมา ความสำคัญของภูมิปัญญาไทย (จำนวน 7 คน) ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะท้องถิ่นทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย (จำนวน 6 คน) ให้นักเรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงาน ขั้นตอนเครื่องมืออุปกรณ์ในการสร้างผลงานที่มีความประณีต ละเอียดอ่อน เป็นมรดกของไทย (จำนวน 6 คน) ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยโดยให้ชมผลงานจริง (จำนวน 5 คน) ให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผลงานด้วยตนเอง (จำนวน 4 คน) ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่นที่มีคุณค่าได้ (จำนวน 3 คน) ให้นักเรียนรู้ถึงประโยชน์ใช้สอยของผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 2 คน) ครูศิลปศึกษาควรสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความสนใจเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 2 คน) และจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เช่น นิทรรศการแสดงผลงานด้านภูมิปัญญาไทย เป็นต้น (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 การสอนโดยนำนักเรียนไปปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า นักเรียนได้เห็นสถานที่ปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง (จำนวน 9 คน) นักเรียนมีความตื่นตัวกระตือรือร้นมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน (จำนวน 8 คน) นักเรียนเกิดความสนใจเพราะได้เห็นการสาธิต ขั้นตอนปฏิบัติงานอย่างแท้จริง (จำนวน 7 คน) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะท้องถิ่นมากขึ้น (จำนวน 5 คน) นักเรียนได้รู้จักกับปราชญ์ท้องถิ่นเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (จำนวน 4 คน) นักเรียนได้รู้แนวความคิดของปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ (จำนวน 3 คน) เป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนมีแนวคิด มุมมองซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นต่อไป (จำนวน 2 คน) และนักเรียนได้ลองปฏิบัติงานด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้โดยตรง (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 การนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการหรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างไร ควรสอนอะไร สอนที่ไหน สอนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ให้นักเรียนมาแหล่งเรียนรู้จริง เพื่อศึกษาขั้นตอน กรรมวิธี การปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างถูกต้อง (จำนวน 10 คน) ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นของตนเองที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 8 คน) ให้นักเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของศิลปะท้องถิ่นในชุมชน (จำนวน 5 คน) ผู้ปกครองมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดสถานที่ในบ้านให้นักเรียนปฏิบัติงานจริงที่บ้านได้ (จำนวน 4 คน) การสอนที่โรงเรียนควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรบรรยาย และสาธิตการปฏิบัติงานในโรงเรียน (จำนวน 4 คน) การถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน (จำนวน 3 คน) และควรมีเอกสารประกอบการสอนศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 4 จากประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าและการถ่ายทอดผลงานศิลปะท้องถิ่น ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นคืออะไร และต้องการให้มีการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นอย่างไร ประโยชน์ที่ได้รับ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เกิดความภาคภูมิใจเอกลักษณ์ไทย ในผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 10 คน) เป็นผู้สืบทอดผลงานศิลปะท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย (จำนวน 9 คน) นำความรู้จากศิลปะท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ (จำนวน 9 คน) ได้เผยแพร่ความรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศ (จำนวน 6 คน) ได้รู้จักวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของไทย (จำนวน 4 คน) เกิดความหวงแหนในผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 3 คน) และช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความสงบ (จำนวน 2 คน) ตามลำดับ ส่วนการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่น เอกลักษณ์ของไทยแก่นักเรียนบุคคลทั่วไป (จำนวน 10 คน) ควรมีผู้สืบทอดศิลปะท้องถิ่นโดยรู้ประวัติความเป็นมา ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง จริงจัง (จำนวน 8 คน) ควรปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าผลงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 6 คน) ควรให้การสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นของไทย (จำนวน 4 คน) ควรสร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (จำนวน 4 คน) ควรจัดทำหนังสือแนะนำศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน (จำนวน 2 คน) และควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

2.2.3 ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียน

การสอน

ตอนที่ 2 ตารางที่ 24 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1.ท่านประสบปัญหาการสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างไร		
1.1 วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือมีไม่ครบ	9	90
1.2 ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มาก ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในห้องเรียนได้	7	70
1.3 ปราชญ์ท้องถิ่นไม่มีความรู้ความชำนาญในด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างครุศิลปศึกษา	7	70
1.4 ระยะเวลาสั้นเกินไป ถ่ายทอดความรู้ได้ไม่เต็มที่	6	60
1.5 สถานที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน	5	50
1.6 ปราชญ์ท้องถิ่นสอนตามประสบการณ์ โดยเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ทำให้นักเรียนขาดความรู้ทางด้านทฤษฎี	4	40
1.7 เนื้อหายากซับซ้อน ยากต่อการถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ	1	10
1.8 นักเรียนไม่สนใจเท่าที่ควร	1	10
2.ท่านประสบปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่นอย่างไร		
2.1 ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น	8	80
2.2 ครูศิลปศึกษามีความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นน้อย ต้องอาศัยการเรียนรู้อจากปราชญ์ท้องถิ่นไปพร้อมกับนักเรียน	6	60
2.3 ครูศิลปศึกษาได้รับการถ่ายทอดแล้วนำไปสอนผิดจากความจริง ทำให้นักเรียนไม่รู้จริง	5	50
2.4 ครูศิลปศึกษาที่ยึดติดกับความรู้เดิมโดยไม่เปิดรับความรู้ใหม่จากปราชญ์ท้องถิ่น	3	30

ตอนที่ 2 ตารางที่ 24 ตารางแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
2.5 ครูศิลปศึกษาไม่ลองปฏิบัติงานจริง เพราะมีกรรมวิธีซับซ้อนหลายขั้นตอน	1	10
2.6 ครูศิลปศึกษาไม่นำผลงานจริงไปให้นักเรียนดูในห้องเรียน	1	10
2.7 ครูศิลปศึกษาไม่ให้ความสนใจในการศึกษาศิลปะท้องถิ่น	1	10
3. ท่านประสบปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของท่านอย่างไร		
3.1 นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมืออาจเป็นอันตรายได้	8	80
3.2 จำนวนนักเรียนมากเกินไป สถานที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้ประชาชนท้องถิ่นสอนไม่สะดวก	7	70
3.3 นักเรียนไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควร	5	50
3.4 นักเรียนไม่ได้เตรียมพร้อมด้านเนื้อหาความรู้ และคำถามก่อนมาแหล่งเรียนรู้จริง	4	40
3.5 ครูที่นำนักเรียนมาไม่ใช่ครูศิลปศึกษาจึงไม่มีการเชื่อมโยงความรู้แก่นักเรียน	1	10
3.6 ผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุนนักเรียนในการศึกษานอกสถานที่	1	10

จากตารางที่ 24 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ในรายละเอียดตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ประสบปัญหาการสอนโดยเชิญประชาชนท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือมีไม่ครบ (จำนวน 9 คน) ประชาชนท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มาก ไม่สามารถหาเวลา

ว่างมาสอนในห้องเรียนได้ (จำนวน 7 คน) ประชาชนท้องถิ่นไม่มีความรู้ความชำนาญในด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างครูศิลปศึกษา (จำนวน 7 คน) ระยะเวลาสั้นเกินไป ถ่ายทอดความรู้ได้ไม่เต็มที่ (จำนวน 6 คน) สถานที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (จำนวน 5 คน) ประชาชนท้องถิ่นสอนตามประสบการณ์ โดยเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ทำให้นักเรียนขาดความรู้ทางด้านทฤษฎี (จำนวน 4 คน) เนื้อหายากซับซ้อน ยากต่อการถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ (จำนวน 1 คน) นักเรียนไม่สนใจเท่าที่ควร (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 2 ประสบปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากประชาชนท้องถิ่นอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากประชาชนท้องถิ่น (จำนวน 8 คน) ครูศิลปศึกษามีความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นน้อย ต้องอาศัยการเรียนรู้จากประชาชนท้องถิ่นไปพร้อมกับนักเรียน (จำนวน 6 คน) ครูศิลปศึกษาได้รับการถ่ายทอดแล้วนำไปสอนผิดจากความจริงทำให้นักเรียนไม่รู้จริง (จำนวน 5 คน) ครูศิลปศึกษายังยึดติดกับความรู้เดิมโดยไม่เปิดรับความรู้ใหม่จากประชาชนท้องถิ่น (จำนวน 3 คน) ครูศิลปศึกษาไม่ลองปฏิบัติงานจริง เพราะมีกรรมวิธีซับซ้อนหลายขั้นตอน (จำนวน 1 คน) ครูศิลปศึกษาไม่นำผลงานจริงไปให้นักเรียนดูในห้องเรียน (จำนวน 1 คน) และครูศิลปศึกษาไม่ให้ความสนใจในการศึกษาศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

ข้อที่ 3 ประสบปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของท่านอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมืออาจเป็นอันตรายได้ (จำนวน 8 คน) จำนวนนักเรียนมากเกินไป สถานที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้ประชาชนท้องถิ่นสอนไม่สะดวก (จำนวน 7 คน) นักเรียนไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควร (จำนวน 5 คน) นักเรียนไม่ได้เตรียมพร้อมด้านเนื้อหาความรู้ และคำถามก่อนมาแหล่งเรียนรู้จริง (จำนวน 4 คน) ครูที่นำนักเรียนมาไม่ใช่ครูศิลปศึกษาจึงไม่มีการเชื่อมโยงความรู้แก่นักเรียน (จำนวน 1 คน) และผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุนนักเรียนในการศึกษานอกสถานที่ (จำนวน 1 คน) ตามลำดับ

2.3 ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ของผู้เชี่ยวชาญทาง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ตารางที่ 25 ตารางแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1.ท่านมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นอื่นๆเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะเข้าไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างไร และต้องการ ให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนท่านด้านใด ด้านการจัดการเรียนการสอน		
1.1 ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรและตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำและร่วมวางแผนการสอน	8	80
1.2 จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและเชิญปราชญ์ท้องถิ่น มาสอนโดยตรง	6	60
1.3 โรงเรียนควรจัดให้ปราชญ์ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของตน	5	50
1.4 ควรปลูกฝังให้นักเรียนภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็นคุณค่า ความเป็นไทย	4	40
1.5 ควรเน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	2	20
1.6 จัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้อย่างถูกต้อง	2	20
1.7 ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง	1	10
1.8 จัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดความรู้อย่างถูกต้อง	1	10
1.9 จัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะกับระดับของนักเรียน	1	10
1.10 จัดนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ภายในโรงเรียน	1	10
1.11 เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีเนื้อหาถูกต้อง จากแหล่งเรียนรู้จริง	1	10

ตอนที่ 3 ตารางที่ 25 ตารางแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนด้านใด		
1.12 ด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือ ในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น	9	90
1.13 ด้านการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน	7	70
1.14 ด้านงบประมาณ	6	60
1.15 ด้านสื่อการเรียนการสอน	4	40
1.16 ด้านการวางแผนจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน	2	20
1.17 ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่เหมาะสม	1	10
1.18 ด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอน	1	10
1.19 ด้านยานพาหนะนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้	1	10
1.20 ด้านแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	1	10

จากตารางที่ 25 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในรายละเอียดตามประเด็น
ต่างๆ ดังนี้

ข้อที่ 1 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นอื่นๆเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไป
จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนอย่างไร และต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนท่านด้านใด
ด้านจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็น
ว่าครูศิลปะศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตร และตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็น
ผู้ให้คำแนะนำ และร่วมวางแผนการสอน (จำนวน 8 คน) จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่าง
ต่อเนื่องและเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาสอนโดยตรง (จำนวน 6 คน) โรงเรียนควรจัดให้ปราชญ์ท้องถิ่น
มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ถ่ายทอดความรู้
ตามความถนัดของตน (จำนวน 5 คน) ควรปลูกฝังให้นักเรียนภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น เห็น
คุณค่าความเป็นไทย (จำนวน 4 คน) ควรเน้นให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ได้ (จำนวน 2 คน) จัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอด ความรู้อย่างถูกต้อง (จำนวน 2 คน) ควรส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของ ตนเอง (จำนวน 1 คน) จัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอด ความรู้อย่างถูกต้อง (จำนวน 1 คน) จัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะกับระดับของ นักเรียน (จำนวน 1 คน) จัดนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียนรู้ภายในโรงเรียน (จำนวน 1 คน) และเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีเนื้อหาถูกต้องจากแหล่งเรียนรู้ จริง (จำนวน 1 คน)

ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุนด้านใด ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น (จำนวน 9 คน) ด้านการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน (จำนวน 7 คน) ด้านงบประมาณ (จำนวน 6 คน) ด้านสื่อการเรียนการสอน (จำนวน 4 คน) ด้านการวางแผน จัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน (จำนวน 2 คน) ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่เหมาะสม (จำนวน 1 คน) ด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอน (จำนวน 1 คน) ด้านยานพาหนะนำนักเรียนไป แหล่งเรียนรู้ (จำนวน 1 คน) และด้านแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (จำนวน 1 คน)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในบทนี้จะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

1.2 สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

2. อภิปรายผลการวิจัย

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3. ข้อเสนอแนะทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

ขอบเขตของการวิจัย คือ การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูศิลปศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครรวมทั้งสิ้นจำนวน 346 โรงเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มครูศิลปศึกษา และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยมีกลุ่มตัวอย่างประชากร คือ กลุ่มครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 346 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา และแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ได้ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในส่วนของแบบสอบถามทดลองใช้และหาค่าความเที่ยงจากสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เท่ากับ 0.964

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การคำนวณด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS / PC+ Statistical Package for the Social Sciences / Personal Computer) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ (alpha coefficient) ค่าร้อยละ (percent) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation , S.D.) ดังที่นำเสนอผลการวิเคราะห์และสรุปผลได้ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1.1 ผลจากการสอบถามครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้าน

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ครู หรือผู้สอน
2. นักเรียน หรือผู้เรียน
3. หลักสูตร

องค์ประกอบหลัก

1. การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. การกำหนดเนื้อหา / สาระ
3. การดำเนินการ
 - 3.1 การเตรียมการสอน
 - 3.2 เทคนิควิธีสอน
 - 3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้าน

1. ครู หรือผู้สอน
2. นักเรียน หรือผู้เรียน
3. หลักสูตร
4. จุดประสงค์การเรียนการสอน
5. เนื้อหา / สาระ
6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. การวัดและประเมินผล

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้าน

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

3.ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

1.1 ผลจากการสอบถามครูศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสอบถามครูศิลปศึกษา จำนวน 324 คน ส่วนใหญ่เป็นครูศิลปศึกษาชาย ร้อยละ 65.1 และครูศิลปศึกษาหญิง ร้อยละ 34.9 และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.6 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.9 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 85.8 รองลงมาคือ ในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 10.2 และในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 4.0

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาศาสาศิลปศึกษา คิดเป็นร้อยละ 68.2 รองลงมาคือ สาขาอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 31.8

ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา ส่วนใหญ่ระหว่าง 1 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.3 รองลงมาคือ 26 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 25.9 ระหว่าง 6 -10 ปี คิดเป็นร้อยละ 13.9 ระหว่าง 11 -15 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.1 และระหว่าง 16 – 20 ปี กับ 21 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละเท่ากันคือ 9.9

ภาระงานสอนปัจจุบันส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 80.6 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 79.9 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 77.5 และระดับชั้นอื่นๆ เป็นการสอนคละชั้นในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 คิดเป็นร้อยละ 45.1

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ด้าน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) ด้านการวัดและประเมินผล สรุปได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.4 ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.34$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1.5 ครูศิลปะควรศึกษาศิลปะสากลในวัฒนธรรมที่แตกต่างเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าในศิลปะภูมิปัญญาไทย ($\bar{X} = 4.30$) ข้อที่ 1.3 ครูศิลปะควรเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.24$) ข้อที่ 1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน ($\bar{X} = 4.22$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.2 ครูศิลปะควรศึกษาแบบอย่างการทำงานศิลปะของปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.16$)

2. ด้านนักเรียน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.3 นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.63$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2.4 นักเรียนควรประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน ($\bar{X} = 4.53$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 2.5 นักเรียนควรรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตน และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2.2 นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ และทักษะเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.37$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.1 นักเรียนควรเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้และจริงจัง ($\bar{X} = 4.16$)

3. ด้านหลักสูตร

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.2 หลักสูตรศิลปศึกษาควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.1 หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจมรดกทางวัฒนธรรม และ ข้อที่ 3.5 หลักสูตรศิลปศึกษาควรจัดเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือ

การจัดกิจกรรมต่างๆและการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.50$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.4 หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนที่สัมพันธ์กับศิลปะ ($\bar{X} = 4.35$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.3 หลักสูตรศิลปศึกษาควรนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐาน ในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.19$)

องค์ประกอบหลัก

1.ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 1.3 ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความหวงแหนในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา ($\bar{X} = 4.59$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1.5 ให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.5$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 1.4 ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์รูปแบบผลงานที่สะท้อนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมาคือ ข้อที่ 1.1 ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะ ทักษะกระบวนการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น ใน ด้านจิตธรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรม ($\bar{X} = 4.27$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 1.2 ให้นักเรียนสามารถ อธิบาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่บุคคลอื่นได้ ($\bar{X} = 4.19$)

2.ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 2.2 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาคือ ข้อที่ 2.1 ควรให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.34$) ข้อที่ 2.5 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ผลงาน และคุณค่าความสำคัญของศิลปินแห่งชาติ ศิลปินท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.31$) ข้อที่ 2.4 ควรสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.29$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 2.3 ควรคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้อง

กับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.03$)

3.ด้านการดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.1.1 ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.27$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.1.2 ครูศิลปะศึกษาเอกสารวารสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ 3.1.3 ครูศิลปะควรศึกษาหาความรู้จากครูต้นแบบ หรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.23$) ข้อที่ 3.1.4 ครูศิลปะและปราชญ์ท้องถิ่นควรร่วมกันเตรียมเนื้อหาสาระความรู้ มาจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.15$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.1.5 ครูศิลปะควรจัดทำทำเนียบรายชื่อปราชญ์ท้องถิ่นและผลงานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาไทยไว้อย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 3.96$)

3.2 เทคนิควิธีสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.2.3 ครูศิลปะ ควรให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียนและการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.2.4 ครูศิลปะ ควรสาธิตวิธีการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะวิธีการอย่างแท้จริง และ ข้อที่ 3.2.5 ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีการปฏิบัติงานศิลปะโดยรู้เทคนิควิธีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น โดยทั้ง 2 ข้อมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 3.2.1 ครูศิลปะนำปราชญ์ท้องถิ่น ผู้รู้ศิลปะในท้องถิ่นมาสู่ชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะการปฏิบัติงานจากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง ($\bar{X} = 4.14$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 3.2.2 ครูศิลปะ ควรจัดให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ($\bar{X} = 4.12$)

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.3.4 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น ($\bar{X} = 4.45$) รองลงมาคือ ข้อที่ 3.3.2 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปศึกษาความรู้เพิ่มเติมนอกสถานศึกษา หรือในชุมชนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.39$) ข้อที่ 3.3.5 การจัดการเรียนการสอน ควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.37$) ข้อที่ 3.3.3 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นโดยนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.35$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.3.1 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.34$)

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 3.4.2 ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรียภาพ ($\bar{X} = 4.60$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 3.4.1 ควรมีความน่าสนใจ สื่อความหมายได้ชัดเจน และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว ($\bar{X} = 4.41$) รองลงมาคือ ข้อ 3.4.3 ควรทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.20$) ข้อที่ 3.4.4 ควรประกอบด้วยเอกสารอ้างอิง หนังสือ ตำรา เครื่องมือ อุปกรณ์ ของจริงที่ทำจากวัสดุท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.12$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 3.4.5 ควรจัดทำโดย ครู และปราชญ์ท้องถิ่น ร่วมกันระดมความคิดและมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.02$)

4. ด้านการวัดและประเมินผล

ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ ข้อที่ 4.5 นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน ($\bar{X} = 4.53$) แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก คือ ข้อที่ 4.4 นักเรียนมีความชื่นชมภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ ข้อที่ 4.3 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด ความสนใจ โดยประยุกต์จากวัสดุอุปกรณ์ของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่ 4.1 นักเรียน

มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถอธิบายเอกลักษณ์ของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ($\bar{X} = 4.33$) ส่วนระดับความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 4.2 นักเรียนสามารถออกแบบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัย และคงคุณค่าความงามที่เป็นแบบเฉพาะตัวมิให้สูญหายไป ($\bar{X} = 4.29$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

ในเรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณครูมีความรู้ความเข้าใจทางภาคทฤษฎี และทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยในแขนงต่างๆเป็นอย่างดี มีความซาบซึ้งคุณค่าภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นของตนเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้อง คุณครูได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ และแนวทางปฏิบัติงานด้านภูมิปัญญาไทย เช่น จัดการสัมมนากลุ่มครูศิลปะร่วมกัน ปรับพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอน, ศึกษางานศิลปะนอกสถานที่จากปราชญ์ท้องถิ่นของแต่ละชุมชน เป็นต้น และคุณครูจบสาขาศิลปะศึกษาโดยตรงมีความรู้ความสามารถภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะและมีประสบการณ์การสอนทัศนศิลป์

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนต้องมีความสนใจใฝ่รู้ ตระหนัก กระตือรือร้น อยากเรียนรู้ โดยปลูกฝังให้เห็นความสำคัญ มีความรักหวงแหนผูกพันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน เกิดความภาคภูมิใจ รู้เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ รู้จักนำทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองอย่างเหมาะสมมาประยุกต์ สร้างสรรค์ผลงานศิลปะท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด และร่วมอนุรักษ์เผยแพร่ผลงานศิลปะในท้องถิ่นเอกลักษณ์ของไทยเป็นมรดกสืบทอดต่อไป

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าคุณครูมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร โดยครูร่วมปรับให้เข้ากับหลักสูตรและชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงความต้องการของชุมชนและทรัพยากรวิสดูอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการการศึกษาภูมิปัญญา

ไทย ด้านศิลปะกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆไว้ในเนื้อหาการเรียนการสอน พัฒนาด้านปฏิบัติให้เกิดทักษะตามระดับชั้นของนักเรียนมีความยืดหยุ่นเพื่ออำนวยความสะดวกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะให้มากที่สุด และควรบรรจุองค์ความรู้ของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไว้ในหลักสูตรให้เห็นความสำคัญอนุรักษ์สืบทอดต่อไป

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเห็นว่า นักเรียนมีความตระหนักเห็นคุณค่า และเกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชม ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน มีความคิดสร้างสรรค์เกิดทักษะกระบวนการปฏิบัติงานสามารถนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาสร้างผลงานสะท้อนภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาไทยต่อไปในอนาคต

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเห็นว่า เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ส่วนๆให้ครอบคลุมลักษณะผลงานที่เกี่ยวข้องอย่างลงตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในท้องถิ่นและความต้องการของชุมชนของตนมากที่สุดสร้างความสัมพันธ์ส่งเสริมความร่วมมือประสานงานระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้และพัฒนาคุณค่าภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นสืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ต่อไป

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเห็นว่ากิจกรรมควรจัดให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง คิดค้นสร้างสรรค์ ทดลองทำจริงโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง มีกิจกรรมการเรียนทั้งในและนอกสถานที่ต่างๆเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครูกับชุมชน โดยให้ผู้มีความชำนาญในภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะโดยตรงหรือปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาธิตให้ความรู้ในเรื่องเฉพาะด้าน เพื่อนักเรียนได้เรียนรู้จริงอย่างถูกต้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง และควรวางแผนการสอนกำหนดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมปฏิบัติงานที่เหมาะสมในแต่ละคาบให้เพิ่มขึ้นเพื่อให้ได้ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวัดประเมินผลจากผลงานเสร็จสมบูรณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ของงาน สังเกตพฤติกรรมความสนใจ มีเกณฑ์การวัดประเมินผลที่ได้มาตรฐาน และวัดตามสภาพจริงครอบคลุมทุกด้านคือ จิตพิสัย ทักษะพิสัย และ พุทธิพิสัย เน้นพัฒนาการและประเมินผลจากความสามารถของแต่ละบุคคล

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จำนวน 10 คน ส่วนใหญ่เป็นครูศิลปศึกษายาย (จำนวน 7 คน) และครูศิลปศึกษาหญิง (จำนวน 3 คน) และส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี และ 60 ปี ขึ้นไป (จำนวน 4 คน) รองลงมาคืออายุระหว่าง 31 - 40 ปี (จำนวน 2 คน) ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปวช. (จำนวน 3 คน) รองลงมาคือในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 และในระดับปริญญาตรี (จำนวน 2 คน) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (จำนวน 1 คน) ระดับ ปวส. (จำนวน 1 คน) และระดับปริญญาโท (จำนวน 1 คน)

สาขาที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาสาขาบัญชี (จำนวน 3 คน) รองลงมาคือ สาขาศิลปศึกษา (จำนวน 2 คน) สถาปัตยกรรม (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน)

ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีอาชีพเป็น กลุ่มชุมชนสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (จำนวน 9 คน) และครูสอนศิลปะไทย (จำนวน 5 คน) ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด ส่วนใหญ่ถนัดศิลปะท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (จำนวน 6 คน) ด้านประติมากรรม (จำนวน 3 คน) ด้านจิตรกรรม (จำนวน 2 คน) และ ด้านสถาปัตยกรรม (จำนวน 2 คน) ประสบการณ์การทำงานส่วนใหญ่ทำงาน 40 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) 20 ปีขึ้นไป (จำนวน 3 คน) 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 2 คน) และ 5 ปี (จำนวน 1 คน)

ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นโดยศึกษาจากครอบครัวในชุมชน (จำนวน 4 คน) ศึกษาด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) และศึกษาจากโรงเรียน / วิทยาลัย (จำนวน 3 คน) มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้นักเรียน นักศึกษา (จำนวน 6 คน) ถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไป (จำนวน 4 คน) ถ่ายทอดให้คนในชุมชน (จำนวน 2 คน) และถ่ายทอดให้คนในครอบครัว (จำนวน 2 คน)

ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะ
ท้องถิ่นในโรงเรียน (จำนวน 7 คน) และไม่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน
(จำนวน 3 คน)

**ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอน
สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้านต่อไปนี้**

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
วิชาศิลปะศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรเน้นหลักสูตร
ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านทฤษฎี กรรมวิธีขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงขั้นพื้นฐาน วัสดุที่ใช้ อุปกรณ์
เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น ศึกษาประวัติ ลักษณะของผลงานศิลปะท้องถิ่น
เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีไทยควรให้ชุมชนกับโรงเรียนร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตรศิลปะ
ท้องถิ่นโดยแฝงความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยในกิจกรรมการเรียนการสอนโดยนักเรียนศึกษาค้นคว้า
จากแหล่งเรียนรู้จริงและเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรบรรยายในโรงเรียน กระตุ้นให้เกิดความ
สนใจภูมิปัญญาไทยในชุมชนของตนเอง

การนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆ มาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร
เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ด้านเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทย
ด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรให้นักเรียนรู้จักเข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญ
ลักษณะความงามของผลงานของศิลปะท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง และนำความรู้ไป
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงรู้
ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงร่วมกิจกรรมในชุมชน ทัศนศึกษา
เชิงวัฒนธรรม รู้จักภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม และควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายแสดงถึง
วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

การจัดทำหลักสูตรปราชญ์ท้องถิ่นกับครูศิลปะศึกษา ควรร่วมกันร่างหลักสูตรโดยสอดแทรก
ภูมิปัญญาไทยเข้าไปในเนื้อหาวิชาศิลปะศึกษา โรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมครูศิลปะศึกษาให้
สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรศิลปะศึกษา จัดทำเอกสาร

ประกอบการเรียนการสอนศิลปะท้องถิ่นเผยแพร่และโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการสังเคราะห์หลักสูตรจากท้องถิ่นกระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น

2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆในชุมชน ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงาน ขั้นตอนเครื่องมืออุปกรณ์ รู้จักวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างผลงานที่มีความประณีตละเอียดอ่อน ประโยชน์ใช้สอยของผลงานศิลปะท้องถิ่น ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของผลงานศิลปะท้องถิ่นทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีความสนใจเห็นความสำคัญของศิลปะท้องถิ่นและจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะได้เห็นสถานที่ปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง เกิดความตื่นตัว กระตือรือร้นสนใจมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน เพราะได้เห็นการสาธิต ขั้นตอนปฏิบัติ งานอย่างแท้จริงมีความรู้ความเข้าใจในศิลปะท้องถิ่นมากขึ้น และได้ลงปฏิบัติงานด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้โดยตรง นักเรียนได้รู้จักกับปราชญ์ท้องถิ่นเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้แนวความคิดของปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนมีแนวคิด มุมมองซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นต่อไป

การนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการ หรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้โดยให้นักเรียนมาแหล่งเรียนรู้จริง เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาขั้นตอน กรรมวิธี วัสดุ การปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างถูกต้อง ผู้ปกครองมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดสถานที่ในบ้านให้นักเรียนปฏิบัติงานจริงที่บ้านได้ ส่วนการสอนที่โรงเรียนควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรบรรยายและสาธิตการปฏิบัติงานในโรงเรียน การถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน และควรมีเอกสารประกอบการสอนศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น คือ รู้จักวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของไทย เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหนเอกลักษณ์ไทย สืบทอดผลงานศิลปะท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย นำความรู้จากศิลปะท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ เผยแพร่ ความรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศ

การอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่น เอกลักษณ์ของไทยแก่นักเรียน บุคคลทั่วไป มีผู้สืบทอดศิลปะท้องถิ่นโดยรู้ประวัติความเป็นมา ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง รู้จริง ปลุกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าผลงานศิลปะท้องถิ่นและสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นของไทย สร้างพิพิธภัณฑสถานภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดทำหนังสือแนะนำศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน และควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ

3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน

ปัญหาการสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน คือ วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือมีไม่ครบ ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มาก ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในห้องเรียนได้ และไม่มีความรู้ความชำนาญในด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างครุศิลปศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่นสอนตามประสบการณ์ โดยเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีทำให้นักเรียนขาดความรู้ทางด้านทฤษฎีซึ่งมีเนื้อหายากซับซ้อน ยากต่อการถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ ระยะเวลาสั้นเกินไป ถ่ายทอดความรู้ได้ไม่เต็มที่ สถานที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่สนใจเท่าที่ควร

ปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น คือ ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น มีความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นน้อยและยังยึดติดกับความรู้เดิมโดยไม่เปิดรับความรู้ใหม่จากปราชญ์ท้องถิ่น ต้องอาศัยการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นไปพร้อมกับนักเรียน บางครั้งครูศิลปศึกษาได้รับการถ่ายทอดแล้วนำไปสอนผิดจากความจริงทำให้นักเรียนไม่รู้จักจริง เพราะครูศิลปศึกษาไม่ลองปฏิบัติงานจริงเนื่องจากมีกรรมวิธีซับซ้อนหลายขั้นตอน ไม่นำผลงานจริงไปให้นักเรียนดูในห้องเรียน และครูศิลปศึกษาไม่ให้ความสนใจในการศึกษาศิลปะท้องถิ่นเท่าที่ควร

ปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จาก แหล่งเรียนรู้ ในท้องถิ่น คือ นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความชำนาญในการใช้ เครื่องมืออาจเป็นอันตรายได้ จำนวนนักเรียนมากเกินไป สถานที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้ปราชญ์ ท้องถิ่นสอนไม่สะดวกทำให้นักเรียนไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควร และนักเรียนไม่ได้เตรียมพร้อม ด้านเนื้อหาความรู้ คำถามก่อนมาแหล่งเรียนรู้จริง ครูที่นำนักเรียนมาไม่ใช่ครูศิลปศึกษาจึงไม่มี การเชื่อมโยงความรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครองไม่ให้การสนับสนุนนักเรียนในการศึกษานอกสถานที่

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการจัดการเรียน การสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

การนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทาง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรและตั้ง จุดประสงค์การเรียนรู้โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำ และร่วมวางแผนการสอนจัดทำ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาสอนโดยตรงมีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนการสอนในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของ ตน ปลุกฝังให้นักเรียนภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเห็นคุณค่าความเป็นไทย รู้จักภูมิปัญญา ท้องถิ่นในชุมชนของตนเองสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และควรจัดอบรมครู ศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่นต้องมีเนื้อหาถูกต้องจากแหล่งเรียนรู้จริง และจัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ เหมาะกับระดับของนักเรียน

ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือ สนับสนุน ในด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น ด้านการเชิญปราชญ์ ท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ด้านงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้าน การวางแผนจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่เหมาะสม ด้านเอกสาร ประกอบการเรียนการสอน ด้านยานพาหนะนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้ และด้านแหล่งเรียนรู้ ภายในโรงเรียน

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าการศึกษานวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีประเด็นที่น่าสนใจ ควรนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

2.1 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษานวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา

2.1.1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากสรุปผลการวิจัยในส่วนของสภาพทั่วไปของครูศิลปศึกษา จำนวน 324 คน ปรากฏว่ามีจำนวนครูศิลปศึกษาชาย ร้อยละ 65.1 และครูศิลปศึกษาหญิง ร้อยละ 34.9 มีอายุช่วง 41 - 50 ปี ร้อยละ 33.6 รองลงมาคืออายุช่วง 31 - 40 ปี ร้อยละ 25.9 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 85.8 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท ร้อยละ 10.2 และระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 4.0 สาขาที่สำเร็จการศึกษาคือสาขาศิลปศึกษา ร้อยละ 68.2 รองลงมาคือสาขาอื่นๆ ร้อยละ 31.8 ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษาระหว่าง 1 - 5 ปี ร้อยละ 29.3 รองลงมาคือ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 25.9 ระหว่าง 6 -10 ปี ร้อยละ 13.9 ระหว่าง 11 -15 ปี ร้อยละ 11.1 และระหว่าง 16 - 20 ปี กับ 21 - 25 ปี ร้อยละเท่ากันคือ 9.9 ภาระงานสอนปัจจุบันส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 80.6 รองลงมาคือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 79.9 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 77.5 และระดับชั้นอื่นๆ เป็นการสอนคณะชั้นในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ร้อยละ 45.1

จะเห็นได้ว่าครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างถูกต้องจากแหล่งเรียนรู้จริง และมีประสบการณ์การสอนในทุกระดับชั้น คือระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ได้เห็นพัฒนาการทางด้านความคิด ความสามารถ ความแตกต่างของพัฒนาการแต่ละวัยของนักเรียน จัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะกับระดับของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 41-50 ปี เป็นวัยมีประสบการณ์ในการสอนมากพอสมควร จึงน่าจะมีความรู้ความเข้าใจทางภาคทฤษฎีและทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยในแขนงต่างๆ และมีประสบการณ์การสอนทัศนศิลป์สามารถนำความรู้มาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้เป็นอย่างดี

สรุปว่า ครูศิลปศึกษาในโรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาไทยไปจัดการเรียนการสอน โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (อังกุล สมคะเนย์และคณะ, 2534) และครูศิลปศึกษาควรเห็นความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาไทย (สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) การจัดการเรียนการสอนครูศิลปศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษา ครูต้องช่วยชี้แนะนักเรียนให้แสวงหาความรู้ (รุ่ง แก้วแดง, 2542)

2.1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ด้าน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านการกำหนดเนื้อหา/สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) ด้านการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 1.4 ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น ดังที่ กรมวิชาการ (2540) ได้กำหนดให้ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยศึกษา สืบค้น และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยเชิญบุคคลในชุมชนที่สามารถชักจูงชาวบ้านได้ และชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความสำคัญร่วมในการวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับครู ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้และประสบการณ์จากปราชญ์ท้องถิ่นมาจัด

กิจกรรมการเรียนการสอน หรือให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทน ครูผู้สอน ส่วนสถานที่เรียนอาจจะเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปศึกษาที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนะ บัวสนธิ (2533) กล่าวว่า ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ซึ่งได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว รวมทั้ง ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) ได้กล่าวสนับสนุนว่า ครูควรประสานงานกับสถาบันองค์กร และหน่วยงานต่างๆในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการร่วมมือจัดทำสื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาไทยให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตน และคนต่างท้องถิ่นด้วยการใช้สื่อที่หลากหลายรูปแบบเพื่อเป็นการจรรโลงคุณค่าของภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่ประจักษ์

2. ด้านนักเรียน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 2.3 นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ดังที่ ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวว่า การศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ และทะนุบำรุงภูมิปัญญาไทยในแต่ละท้องถิ่นอย่างจริงจังในทุกระดับการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อให้ทุกคนในท้องถิ่นตั้งแต่วัยเด็กถึงผู้ใหญ่ได้สามารถรู้จักคุณค่าของภูมิปัญญาไทยได้อย่างถูกต้องชัดเจน เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์ กฤตากร สดประเสริฐ (สัมภาษณ์ , 12 กันยายน 2548) ได้กล่าวว่า ควรมีการกำหนดหลักสูตรภูมิปัญญาไทยอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งส่งเสริม ปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ผู้เรียนเกิดความรัก ห่วงเห่น ตระหนักและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ด้านหลักสูตร

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.2 หลักสูตรศิลปศึกษาควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการท้องถิ่น ดังที่ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2534) กล่าวถึง การนำภูมิปัญญามาใช้ต้องคำนึงถึงสภาพท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อ

ปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 27 โดยมีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้กำหนดหลักสูตรแกนกลางขั้นต้น ที่มีสาระการเรียนรู้หลักและมาตรฐานเป็นข้อกำหนดและเป็นแนวทางให้สถานศึกษาจัดทำสาระหรือรายละเอียดของหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ดังที่ ช่อ สันธนนพิพัฒน์ (2546) กล่าวว่า การนำภูมิปัญญาไทยมาสู่การจัดการเรียนการสอน โดยการปรับเนื้อหาสาระกระบวนการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ยังต้องมีการประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนนำผลการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และ อังกุล สมคะเนย์ (2535) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาไทยไปจัดการเรียนการสอน โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึง การปรับปรุงเนื้อหาและหลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่นและความเป็นไทย โดยส่งเสริมให้มีรายละเอียดของเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยให้ได้ศึกษาเรียนรู้อย่างเท่าทัน และประสานสอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล

องค์ประกอบหลัก

1.ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 1.3 ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความหวงแหนในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา ดังที่ ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) ได้กล่าวว่า การนำเอาองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรแล้ว เชื่อมโยงองค์ความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าและหวงแหนภูมิปัญญาไทย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ที่พบว่า การนำศิลปะท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน นอกจากเป็นการอนุรักษ์แล้วยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของศิลปะท้องถิ่น ควรเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คุณค่า และเกิดความหวง

แทนศิลปะท้องถิ่นของตนเอง เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์เมตตา เสดานนท์ (สัมภาษณ์ , 9 กันยายน 2548) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทย ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ หวังเห็นในมรดกเอกลักษณ์ไทย ซึ่งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาไทยแก่คนรุ่นหลังต่อไป

2. ด้านการกำหนดเนื้อหา / สาระ

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการกำหนดเนื้อหา/สาระ พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 2.2 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา ดังที่ กรมวิชาการ (2539 : 35-36) กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปสู่การเรียนการสอน เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีส่วนของคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกอยู่ด้วย ได้แก่ ความรู้สำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการให้เกิดพลังในความรู้สำนึกที่ถูกต้อง และความรู้ในเรื่องเทคนิค วิธีการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาไทยที่จะนำไปจัดการเรียนการสอน ควรเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ที่มีคุณธรรม เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้เรียนและสังคม รวมทั้ง สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2541 : 36) ได้กล่าวสนับสนุนว่า การจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นการยึดปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมมีเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสมทั้งทางสังคมวัฒนธรรมการเมือง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวชิษฐี นาสารีย์ (2544) พบว่า ด้านเนื้อหาวิชาที่สอน ควรเน้นเรื่องของการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนากับคุณค่าของศิลปะท้องถิ่นที่มีต่อการดำรงชีวิต

3. ด้านการดำเนินการ

3.1 การเตรียมการสอน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการเตรียมการสอนพบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 3.1.1 ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอแนะแนวทางในการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอนว่า ควรสำรวจ ค้นคว้าและศึกษาแหล่งภูมิปัญญา

ไทยในท้องถิ่นนั้นๆให้ทราบว่า ในท้องถิ่นนี้มีใครบ้าง ที่มีอาชีพการงาน ความรู้ ความสามารถ เหมาะสมที่จะเชิญมาช่วยสอน จากนั้นครูจัดทำแบบสำรวจจดชื่อ ที่อยู่ เพื่อที่จะได้นำมาเก็บไว้เป็น ข้อมูลในการวางแผนเชิญบุคคลในท้องถิ่นเป็นวิทยากร ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2542) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูผู้สอนในการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่ระบบโรงเรียน ครูจะต้องศึกษาชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชนทั้งจากการสังเกตและสอบถามปราชญ์ชาวบ้าน และผู้รู้ในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ อังกุล สมคะเนย์และคณะ(2534) กล่าวว่า ครูต้องศึกษาชุมชนพร้อม ทั้งเก็บข้อมูลจากชุมชน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียนและสิ่งที่เป็นปัญหาของชุมชน มาสู่ การจัดการเรียนการสอน รวมทั้ง บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544: 48) ได้กล่าวสนับสนุนว่า ครูควร สสำรวจภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ตลอดจนสถานที่ แหล่งเรียนรู้ แหล่งวิทยากรในชุมชนท้องถิ่นแล้ว จัดทำเป็นทำเนียบไว้ โดยจำแนกเป็นเนื้อหาขององค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยมาจัดกิจกรรมการเรียน การสอน

3.2 เทคนิควิธีสอน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการเทคนิคการสอนพบว่า ครู ศิลปะศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 3.2.3 ครูศิลปะควรให้นักเรียน ได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียน และการ ปฏิบัติงาน ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวถึง การจั ดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาไทยมีทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียน และหรือ ส่งนักเรียนไปฝึกปฏิบัติงานกับเจ้าของภูมิปัญญา และหรือโดยการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าของ ภูมิปัญญาผ่านครูผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า โรงเรียนที่ได้นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะดำเนินการโดยนำนักเรียนไปศึกษา และ เรียนรู้จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นการนำเนื้อหา และกิจกรรมที่เกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ ของชาวบ้านมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเชิญชาวบ้านมาเป็นวิทยากร และสำนัก คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจให้ครู เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยนำความรู้ และประสบการณ์จากปราชญ์ท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียน การสอน หรือให้ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอน ส่วนสถานที่ เรียนอาจจะเป็นโรงเรียน หรือให้นักเรียนไปศึกษาที่บ้านของปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของปฤถัต แสงสว่าง (2541) ได้กล่าวว่า ศิลปะท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยควรมีการนำเข้าสู่

กระบวนการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆโดยให้มีการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ

3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในข้อที่ 3.3.4 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ อนันต์ชัย ชุนนิตินันท์ (สัมภาษณ์ , 10 กันยายน 2548) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นให้นักเรียนได้ไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้จริง โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทัศนศึกษาแล้วอธิบายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม เป็นการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดรับรู้ได้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับ บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544 : 48) กล่าวถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำได้หลากหลายวิธี เช่น การเชิญวิทยากร ภูมิปัญญาไทยมาให้ความรู้ในโรงเรียน การศึกษานอกสถานที่ โดยเน้นให้นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์ในการเรียนให้มากที่สุด ให้ผู้เรียนสร้างความตระหนัก และเกิดความภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาไทย รู้จักคิดวิเคราะห์ ตลอดจนการนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี ดังที่ กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า ควรเน้นการศึกษามุ่งให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติความเป็นมาของชุมชน ซึ่งในการที่ความเข้าใจภูมิปัญญาไทยให้มากขึ้นนั้น ต้องมีการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่หรือศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ระบุถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีแนวทางและมาตรการให้หน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา และองค์กรชุมชนสนับสนุนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของประชาชนชาวบ้าน ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สิ่งแวดล้อม และสังคม ประสานการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนเต็มที่

3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการดำเนินการ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 3.4.2 ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรียภาพ ดังที่ กรม

วิชาการ (2545) กล่าวว่า ผู้เรียนต้องมีสภาพจิตใจที่งดงาม มีสุนทรียภาพ มีรสนิยม รักความสวยงาม รักความเป็นระเบียบ มีการรับรู้อย่างพินิจพิเคราะห์ เห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ ภูวสวัสดิ์ (สัมภาษณ์ , 10 กันยายน 2548) กล่าวว่า สื่อวัสดุอุปกรณ์ในการสอน ควรจัดทำด้วยความปราณีต สวยงาม มีความละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทยให้นักเรียนรู้ลักษณะ กรรมวิธี วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2541) ได้กล่าวถึง สื่อการสอนเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเร็วขึ้น ตลอดจนช่วยสร้างความสนใจได้ดี

4.ด้านการวัดและประเมินผล

จากสรุปผลการวิจัยองค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก แต่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ในข้อที่ 4.5 นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน ดังที่ กรมวิชาการ (2545) กล่าวถึง นักเรียนให้ตระหนัก ชื่นชมในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฤถต์ แสงสว่าง (2541) พบว่า ควรเน้นการสอนให้เห็นคุณค่าศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ไพศาล เนตตสุต (สัมภาษณ์ ,4 กันยายน 2548) กล่าวว่า คุณค่าของผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอยู่ในตัวผลงาน ซึ่งเป็นมรดกของชาติ บรรพบุรุษมีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ควรสอนให้นักเรียนเห็นคุณค่าด้วยตัวเอง และสอดคล้องกับแนวความคิดของ แชปแมน (Chapman,1978) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปศึกษา ควรมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ สนับสนุนให้เรียนบรรลุความพึงพอใจในแบบอย่างเฉพาะตัว ปลูกฝังความรักชาติซึ่ง เห็นคุณค่าในมรดกทางศิลปะ และพัฒนาความตระหนักถึงบทบาทของศิลปะในสังคม

จากการวิจัยพบว่า การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ในองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ด้าน คือ ด้านครู ด้านนักเรียน และด้านหลักสูตร ในองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน

สอน ด้านการกำหนดเนื้อหา/สาระ ด้านการดำเนินการ (การเตรียมการสอน เทคนิควิธีสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน) ด้านการวัดและประเมินผล โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครู คือ ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น
2. ด้านนักเรียน คือ นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้าน ศิลปะ
3. ด้านหลักสูตร คือ หลักสูตรศิลปศึกษาควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการท้องถิ่น

องค์ประกอบหลัก

- 1.ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน คือ ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิด ความหวงแหนในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา
2. ด้านการกำหนดเนื้อหา สาระ คือ ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับ คุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา
- 3.ด้านการดำเนินการ
 - 3.1 การเตรียมการสอน คือ ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจน นำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
 - 3.2 เทคนิควิธีสอน คือ ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียนและการปฏิบัติงาน
 - 3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่ สำคัญในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น
 - 3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน คือควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มี สุนทรียภาพ
- 4.ด้านการวัดและประเมินผล คือ นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน

สรุปว่า การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา ต้องการให้ครูศิลปะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น ส่วนนักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยหลักสูตรศิลปศึกษาควรบรรจุเนื้อหาทางด้านภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการท้องถิ่น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความหวงแหนในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา ส่วนเนื้อหาสาระควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา ครูศิลปะเตรียมการสอนโดยศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชนตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียน และการปฏิบัติงาน โดยนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรีย์ภาพ และการวัดและประเมินผล จากการทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน

2.1.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

จากสรุปผลการวิจัยของครูศิลปศึกษา โดยรวมมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดประเด็นต่างๆ ดังนี้

ในเรื่องแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย จากองค์ประกอบพื้นฐานในด้านครู ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ครูควรมีความรู้ความเข้าใจทางภาคทฤษฎี และทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยในแขนงต่างๆเป็นอย่างดี มีความซาบซึ้งคุณค่าภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นของตนเองอย่างลึกซึ้ง ดังที่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม

ในท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2539 : 35-36) ได้เสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยครูควรตระหนัก เห็นความสำคัญ และคุณค่าของการนำภูมิปัญญาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านนักเรียน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนต้องมีความสนใจใฝ่รู้ ตระหนัก กระตือรือร้น อยากรเรียนรู้ โดยปลูกฝังให้เห็นความสำคัญ มีความรักหวงแหนผูกพันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน เกิดความภาคภูมิใจ รู้เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะและร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย ดังที่ บรรเทิง ทานะพันธ์ (2544: 48) กล่าวว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรม เพื่อยกย่องครูภูมิปัญญาไทย ในโอกาสที่สำคัญโดยแสดงต่อสาธารณชน เพื่อให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ เจริญ กิจราษฎร์ (สัมภาษณ์ ,12 กันยายน 2548) กล่าวว่า การถ่ายทอดประวัติความเป็นมา ผลงานในท้องถิ่น ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ให้นักเรียนได้รู้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นการปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์มรดกของไทย

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานในด้านหลักสูตร ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร โดยครูร่วมปรับให้เข้ากับหลักสูตรและชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงความต้องการของชุมชนและทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น สังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ดังที่ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)สถานศึกษาและครูต้องให้คำแนะนำ และวิธีการให้ครอบครัว ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรของโรงเรียน และการเสริมหลักสูตรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ จันทร์สุรย์ และ ประทีป อินแสง (2541) กล่าวถึง การปรับปรุงเนื้อหาและหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่นและความเป็นไทย โดยส่งเสริมให้มีรายละเอียดของเนื้อหาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตขนบธรรมเนียมประเพณีไทย และภูมิปัญญาไทยให้ได้ศึกษาเรียนรู้อย่างเท่าทัน และประสานสอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล สอดคล้องกับ ไพพรรณน เกียรติโชติชัย (2541 : 144-146) กล่าวถึง การนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดการศึกษาทุกรูปแบบให้แก่ชุมชนท้องถิ่นและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้ง พรชัย ภาพันธ์ (2545 : 10) ได้กล่าวสนับสนุนว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ควรนำบุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้กับผู้เรียน

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีความตระหนักเห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจ ชื่นชม ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน ดังที่ มณีนภา ชุตินบุตร , กรมวิชาการ (2539) กล่าวว่า นักเรียนควรมีความรัก ความภาคภูมิใจ และเข้าใจในบทบาทของตนที่มีต่อชุมชน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ กฤดากร สดประเสริฐ (สัมภาษณ์ , 12 กันยายน 2548) กล่าวว่า ควรปลูกฝังให้นักเรียนภาคภูมิใจในภูมิปัญญาไทยของตนเอง เห็นคุณค่าของความเป็นไทย ภูมิปัญญาไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) กล่าวว่า ศิลปะท้องถิ่นเป็นการสอนให้เห็นคุณค่า ศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ชื่นชม และมีความตระหนักในคุณค่าอันนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านเนื้อหา ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน ดังที่ อังกุล สมคะเนย์ (2535) กล่าวว่า ควรสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และจะได้จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และระดับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2547) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีระบบการศึกษาภูมิปัญญาไทยทุกระดับ เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครู และมหาวิทยาลัย ทำการศึกษาวิจัย ค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย จะทำให้เกิดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยอย่างหลากหลาย และทำให้การรับรู้ของระบบการศึกษาสมบูรณ์ขึ้น และ สุพิน บุญชูวงศ์ (2532)กล่าวว่าครูจะต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กันน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆของการเรียนการสอน รวมทั้ง สามารถ จันทรสุรีย์ และประทีป อินแสง (2541) ได้กล่าวสนับสนุนว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปไม่มีความสนใจในช่วงเวลาสั้นในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า กิจกรรมควรจัดให้นักเรียนเรียนรู้ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง คิดค้นคว้าสร้างสรรค์ ทดลองทำจริงโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง เรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง ดังที่ หลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับ มณีนภา ชุตินบุตร , กรมวิชาการ (2539) แนวทางการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และ สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ (2541 : 36) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนการสอนต้องเน้นการยึดปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542)การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทย คือ การนำเอาเนื้อหา และวิธีการสอนของภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน หัวใจสำคัญ คือ การปรับสภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผล สร้างสมดุลยภาพกับสรรพสิ่งเพื่อความสันติสุขและยั่งยืน สำหรับวิธีการสอนภูมิปัญญาไทยมีหลายรูปแบบ โดยจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ควบคู่กับกระบวนการผลิตซ้ำในด้านคุณค่าให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้ง ด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการบวนการเรียนรู้จะต้องยึดหลักความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ต้องสอนด้วยความรัก สอนโดยการปฏิบัติ โดยประยุกต์กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ให้เหมาะสม

ส่วนในเรื่ององค์ประกอบหลักในด้านการวัดและประเมินผล ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรวัดประเมินผลจากผลงานเสร็จสมบูรณ์ความคิดสร้างสรรค์ ผลสัมฤทธิ์ของงาน และวัดตามสภาพจริงครอบคลุมทุกด้านคือ จิตพิสัย ทักษะพิสัย และพุทธิพิสัย ดังที่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการติดตามประเมินผลตามมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ซึ่งใช้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และใช้วิธีการประเมินจากสภาพจริง ด้วยวิธีการประเมินผลที่หลากหลาย มีการบันทึกผลการประเมินอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง ในการวัดและผลประเมินผลการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องวัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ / ทักษะกระบวนการ / คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

สรุปว่า ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทยตามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา ต้องการให้ครูมีความรู้ความเข้าใจทางภาคทฤษฎีและทักษะในการปฏิบัติงานภูมิปัญญาไทยในแขนงต่างๆเป็นอย่างดี มีความซาบซึ้งคุณค่าภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นของตนเองอย่างลึกซึ้ง ส่วนนักเรียนต้องมีความสนใจใฝ่รู้

ตระหนัก กระจือหรือรัน อยากรู้ โดยปลูกฝังให้เห็นความสำคัญ มีความรักหวงแหนผูกพันสัมผัส กับวิถีชีวิตในท้องถิ่นของตน เกิดความภาคภูมิใจ รู้เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ และร่วมอนุรักษ์งานศิลปะในท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย โดยชุมชนควรมีส่วนร่วมในการ กำหนดหลักสูตร โดยครูร่วมปรับให้เข้ากับหลักสูตรและชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ความต้องการของชุมชนและทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่นสังคม เศรษฐกิจ ในแต่ละชุมชน ท้องถิ่น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน ให้นักเรียนมีความตระหนักเห็นคุณค่าและเกิด ความภาคภูมิใจ ชื่นชม ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน และเนื้อหาควรเหมาะสมกับ วัยและความสามารถตามระดับชั้นของนักเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนจัดให้นักเรียนเรียนรู้ ทฤษฎีและลงมือปฏิบัติสร้างผลงานจริง คิดค้นคว้าสร้างสรรค์ ทดลองทำจริงโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ใน ท้องถิ่นได้ด้วยตนเองเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะได้อย่างลึกซึ้งและการวัดประเมินผล จาก ผลงานเสร็จสมบูรณ์ความคิดสร้างสรรค์ ผลสัมฤทธิ์ของงาน และวัดตามสภาพจริงครอบคลุมทุก ด้านคือ จิตพิสัย ทักษะพิสัย และพุทธิพิสัย

2.2 อภิปรายผลการวิจัยจากการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

2.2.1 สภาพทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

จากสรุปผลการวิจัย ในส่วนของสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ จำนวน 10 คน ปรากฏว่ามีผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะชาย (จำนวน 7 คน) และผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะหญิง (จำนวน 3 คน) มีอายุช่วง 41 - 50 ปี และ 60 ปี ขึ้นไป (จำนวน 4 คน) รองลงมาคืออายุช่วง 31 - 40 ปี (จำนวน 2 คน) วุฒิกวาระศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปวช. (จำนวน 3 คน) รองลงมาคือ ในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 และในระดับปริญญาตรี (จำนวน 2 คน) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (จำนวน 1 คน) ระดับ ปวส. (จำนวน 1 คน) และระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต (จำนวน 1 คน) สาขาที่สำเร็จการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (จำนวน 3 คน) รองลงมาคือ สาขา ศิลปศึกษา (จำนวน 2 คน) สถาปัตยกรรม (จำนวน 1 คน) และพลศึกษา (จำนวน 1 คน) มีอาชีพเป็นกลุ่มชุมชนสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ (จำนวน 9 คน) และครูสอนศิลปะไทย (จำนวน 5 คน) ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด ส่วนใหญ่ถนัดศิลปะท้องถิ่นด้านหัตถกรรม (จำนวน 6 คน) ด้านประติมากรรม (จำนวน 3 คน) ด้านจิตรกรรม (จำนวน 2 คน) และ ด้าน

สถาปัตยกรรม (จำนวน 2 คน) ประสบการณ์การทำงานส่วนใหญ่ทำงาน 40 ปีขึ้นไป (จำนวน 4 คน) 20 ปีขึ้นไป (จำนวน 3 คน) 30 ปีขึ้นไป (จำนวน 2 คน) และ 5 ปี (จำนวน 1 คน) ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นโดยศึกษาจากครอบครัวในชุมชน (จำนวน 4 คน) ศึกษาด้วยตนเอง (จำนวน 3 คน) และ ศึกษาจากโรงเรียน / วิทยาลัย (จำนวน 3 คน) มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้นักเรียน นักศึกษา (จำนวน 6 คน) ถ่ายทอดให้บุคคลทั่วไป (จำนวน 4 คน) ถ่ายทอดให้คนในชุมชน (จำนวน 2 คน) และถ่ายทอดให้คนในครอบครัว (จำนวน 2 คน) และมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน (จำนวน 7 คน) และไม่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน (จำนวน 3 คน)

จากการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ สามารถสรุปสาระสำคัญคือ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ พบว่า เป็นชายมากกว่าหญิง อายุช่วง 41 - 50 ปี และ 60 ปี ขึ้นไป วุฒิการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับปวช. สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพเป็นกลุ่มชุมชนสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มีความถนัดศิลปะท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ประสบการณ์การทำงานส่วนใหญ่ทำงาน 40 ปีขึ้นไป ได้รับการถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นโดยศึกษาจากครอบครัวในชุมชน มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้นักเรียน และนักศึกษาในโรงเรียน ดังที่ กรมวิชาการ (2538) กล่าวถึงผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ว่าเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญ เพราะได้เรียนรู้และฝึกฝนอยู่อย่างสม่ำเสมอ

2.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในด้านต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านทฤษฎี กรรมวิธีขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงขั้นพื้นฐาน ศึกษาประวัติ ลักษณะของผลงานศิลปะท้องถิ่นเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีไทย ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2546) กล่าวว่า การให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพอใจของการปฏิบัติ รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนได้รับความสามารถของตน และเรียนรู้วิธีการด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) กล่าวว่าศิลปะท้องถิ่น เป็นศิลปะที่ควร

อนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน อย่างต่อเนื่อง โดยมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

การนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ด้านเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรให้นักเรียนรู้จักเข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ลักษณะความงามของผลงานของศิลปะท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และของท้องถิ่นในด้านต่างๆ เพื่อจะได้เกิดความภาคภูมิใจ ความรักและผูกพันในท้องถิ่น สอดคล้องกับ กรมศิลปากร (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานการดำรงชีพเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านกลั่นกรองความเหมาะสมจากบรรพบุรุษแล้วว่าเหมาะสมกับคนไทย จึงเป็นแนวทางการใช้ชีวิตที่คนไทยปัจจุบันพึงตระหนักในคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ อนันต์ชัย ชุนนิตินันท์ (สัมภาษณ์ ,10 กันยายน 2548) กล่าวว่า หลักสูตรควรเน้นให้นักเรียนศึกษาประวัติ เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ประเพณีไทย ศึกษาประเภท ลักษณะวัสดุอุปกรณ์ของผลงานศิลปะท้องถิ่น ให้นักเรียนมีทักษะการสร้างผลงานมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงร่วมกิจกรรมในชุมชน ทัศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม รู้จักภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม และควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายแสดงถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีไทยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ อนันต์ชัย ชุนนิตินันท์ (สัมภาษณ์ ,10 กันยายน 2548) กล่าวว่า การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งทำให้นักเรียนเกิดการกระตือรือร้น ได้เห็นการสร้างงานจริง เป็นจุดเริ่มต้นให้มีแนวคิด มุมมอง เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ กิตติศักดิ์ ภูวสวัสดิ์ (สัมภาษณ์ ,10 กันยายน 2548) กล่าวว่า ควรให้นักเรียนมาเรียนรู้ที่แหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ได้เห็นสถานที่จริง สะดวกในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ นักเรียนได้รู้จริง โดยการปฏิบัติงานจริงด้วยตนเอง จากการบรรยายและสาธิตขั้นตอนการปฏิบัติงานจากปราชญ์ท้องถิ่น

การจัดทำหลักสูตรปราชญ์ท้องถิ่นกับครูศิลปศึกษา ควรร่วมกันร่างหลักสูตรโดยสอดแทรกภูมิปัญญาไทยเข้าไปในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ดังที่ กรมวิชาการ (2539) ในการนำภูมิปัญญาไทย

ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นหรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนสังเคราะห์ วิเคราะห์ประสบการณ์ร่วมกันเพื่อ พัฒนาองค์ความรู้ และถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ให้ผู้เรียน ซึ่งการดำเนินการตามหลักสูตรผู้รู้ ท้องถิ่น หรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ 3 ประการ คือ พัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ร่วมกับโรงเรียนหรือหน่วยงานในท้องถิ่น วางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนและ ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ในการดำรงชีวิตให้กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับการสัมมนา วิชาการ เนตตะสูต (สัมมนา 4 กันยายน 2548) กล่าวว่า ชุมชนกับโรงเรียนควรร่วมมือในการ จัดทำหลักสูตร เพื่อสามารถนำความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะไปถ่ายทอดนักเรียนอย่างถูกต้อง

ส่วนโรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมครูศิลปศึกษาให้สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยแล้ว นำมา ประยุกต์ใช้ในหลักสูตรศิลปศึกษา สอดคล้องกับการสัมมนา กฤตากร สดประเสริฐ (สัมมนา ,12 กันยายน 2548) กล่าวว่า ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่ครูศิลปศึกษาให้รู้จริง มีความรู้ความ เข้าใจในภูมิปัญญาไทยอย่างถ่องแท้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียน เรียนรู้อย่างถูกต้อง

ส่วนการจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนศิลปะท้องถิ่นเผยแพร่ และโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการสังเคราะห์หลักสูตรจากท้องถิ่น กระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ ประเวศ วะสี (2547) ได้เสนอแนวคิดส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการ พิมพ์หนังสือและสื่อในรูปแบบอื่นที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยให้มีจำนวนมาก และมีคุณภาพเหมาะสม เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาทุกระดับ และให้มีการสร้างตำราท้องถิ่น ควรเปิดโอกาสให้ครูที่อยู่ใน ท้องถิ่นสร้างตำราจากความรู้ท้องถิ่นและใช้ในท้องถิ่นของตนเอง จะเป็นการเปิดศักยภาพของครู ในท้องถิ่นทำให้การศึกษาสอดคล้องกับท้องถิ่นมากขึ้น และทำให้ชาติมีพลังความรู้จากของจริง เกิดขึ้นทั่วประเทศ

2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า ควรนำนักเรียนไปชมผลงาน ศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆในชุมชน ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาความสำคัญของภูมิ ปัญญาไทย ให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงาน ขั้นตอนเครื่องมืออุปกรณ์ รู้จักวัสดุใน ท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างผลงานที่มีความประณีตละเอียดอ่อน ประโยชน์ใช้สอยของผลงาน

ศิลปะท้องถิ่น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ เมตตา เสลานนท์ (สัมภาษณ์ , 9 กันยายน 2548) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้โดยให้นักเรียนมาดูแลแหล่งเรียนรู้ ชมขั้นตอน วัสดุ กรรมวิธีการปฏิบัติงานจริง ได้เห็นผลิตภัณฑ์จริง นักเรียนจะซาบซึ้งถึงผลงานภูมิปัญญาไทยที่มีความละเอียดอ่อน ประณีต และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ วิรัตน์ คุ่มคำ (สัมภาษณ์ ,29 สิงหาคม 2548) กล่าวว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยแบ่งเป็น 2 แนวทาง คือ ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในท้องถิ่น เชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร และด้านเนื้อหา ถ่ายทอดประวัติความเป็นมา ความสำคัญ วัสดุอุปกรณ์เทคนิควิธีการสร้างผลงานภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะได้เห็นสถานที่ปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง เกิดความตื่นตัว กระตือรือร้นสนใจมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน เพราะได้เห็นการสาธิต ขั้นตอนปฏิบัติ งานอย่างแท้จริง มีความรู้ความเข้าใจในศิลปะท้องถิ่นมากขึ้น และได้ลองปฏิบัติงานด้วยตนเองเกิดการเรียนรู้โดยตรง นักเรียนได้รู้จักกับปราชญ์ท้องถิ่นเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้แนวความคิดของปราชญ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นให้นักเรียนมีแนวคิด มุมมองซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นต่อไป ดังที่ กรมวิชาการ (2542) กล่าวถึง การทำกิจกรรมนอกห้องเรียน ทำให้การเรียนตื่นตัว มีชีวิตชีวา การเรียนดำเนินไปอย่างสนุกสนาน และผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน ซึ่งจะส่งผลให้มีความมองอกงามทางปัญญาและความคิด คือรู้จักคิด รู้จักหาเหตุผล และรู้จักวิธีการแก้ปัญหา

การนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการ หรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้โดยให้นักเรียนมาแหล่งเรียนรู้จริงเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาขั้นตอนกรรมวิธี วัสดุ การปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างถูกต้อง ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นของตนเองที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ เจริญ กิจราษฎร์ (สัมภาษณ์ ,8 กันยายน 2548) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทย ควรเน้นประวัติความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของไทย สอนโดยเรียนทฤษฎีในโรงเรียน แล้วปฏิบัติงานยังแหล่งเรียนรู้จริงจากปราชญ์ท้องถิ่นได้รู้แนวความคิดสำคัญในขั้นตอนการปฏิบัติงาน วัสดุเครื่องมือ โดยฝึกพื้นฐานให้คล่องเกิดความชำนาญ มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผู้ปกครองมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยจัดสถานที่ในบ้านให้นักเรียนปฏิบัติงานจริงที่บ้านได้

ส่วนการสอนที่โรงเรียนควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรบรรยายและสาธิตการปฏิบัติงานในโรงเรียน การถ่ายทอดความรู้ศิลปะท้องถิ่นควรมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน และควรมีเอกสารประกอบการสอนศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน สอดคล้องกับการสัมมนา พิธีพรหมสวัสดิ์ (สัมมนา, 6 กันยายน 2548) กล่าวว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะควรปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการส่งเสริมนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเน้นให้ฝึกปฏิบัติงาน ตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น คือ รู้จักวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของไทย เกิดความภาคภูมิใจ หวงแหนเอกลักษณ์ไทย สืบทอดผลงานศิลปะท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย นำความรู้จากศิลปะท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ เผยแพร่ความรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศ ดังที่ กรมศิลปากร (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยในงานศิลปวัฒนธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วทุกภูมิภาคทั้งโบราณ โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณีงานศิลปะ หัตถกรรม ก็ล้วนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดคุณค่าในด้านเอกลักษณ์ความงามการใช้ประโยชน์ ตลอดจนการประกอบอาชีพที่ตรงกับความต้องการในสังคมและวัฒนธรรมไทย สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอธิปไตยหรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับการสัมมนา เมตตา เสลานนท์ (สัมมนา, 9 กันยายน 2548) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ หวงแหนในมรดกเอกลักษณ์ไทย ควรสืบทอดภูมิปัญญาไทยแก่คนรุ่นหลัง

การอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่น เอกลักษณ์ของไทยแก่นักเรียน บุคคลทั่วไป มีผู้สืบทอดศิลปะท้องถิ่นโดยรู้ประวัติความเป็นมา ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง รู้จริง ปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าผลงานศิลปะท้องถิ่นและสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นของไทย สร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดทำหนังสือแนะนำศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน และควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ ดังที่ กรมศิลปากร (2543) กล่าวว่า ภูมิปัญญาไทยทุกแขนงเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสืบทอด พัฒนา และปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์คุณค่าในประเด็นที่มีความเหมาะสมกับสังคมไทย สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ฤดูกาลตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติในประเทศ สอดคล้องกับ สามารถ จันทร์

สุรย์ และ ประทีป อินแสง (2541) ส่งเสริม สนับสนุนและบำรุงให้สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาของตน อีกทั้งภูมิปัญญาของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทยไปสู่ประชาชนและเยาวชนอย่างต่อเนื่องรวมทั้ง ไพพรรณ เกียรติโชติชัย (2541) กล่าวถึง การส่งเสริมให้มีการจัดทำตำราเรียนของท้องถิ่นโดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้รู้ ผู้อาวุโสในท้องถิ่นระดมความคิดและรวบรวมศักยภาพ ในการจัดทำตำราของท้องถิ่นที่จะให้ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เรียนรู้องค์ความรู้ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับท้องถิ่น องค์ความรู้ที่เหมาะสมเหล่านี้จะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ของท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์ และนั่นคือการสร้างสังคมที่เข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่น

3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน

ปัญหาการสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน คือ วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือมีไม่ครบ ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มาก ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในห้องเรียนได้ ดังที่ อังกุล สมคะเนย์ (2535) กล่าวว่า ควรจัดเวลาสำหรับวิทยากร ที่จะมาให้ความรู้ และเวลาของโรงเรียน เพื่อให้มีเวลาสอดคล้องกัน ปัญหาต่อมาคือ ปราชญ์ท้องถิ่นสอนตามประสบการณ์ โดยเน้นทักษะปฏิบัติมากกว่าทฤษฎีทำให้นักเรียนขาดความรู้ทางด้านทฤษฎีซึ่งมีเนื้อหายากซับซ้อน ยากต่อการถ่ายทอดให้นักเรียนเข้าใจ ระยะเวลาสั้นเกินไป ถ่ายทอดความรู้ได้ไม่เต็มที่ สถานที่ไม่เหมาะสมและไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนทำให้นักเรียนไม่สนใจเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ นิตยา บุญศรี (2542) กล่าวว่า ปัญหาในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ผู้รู้ที่โรงเรียนเชิญมาถ่ายทอดความรู้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนให้เข้าใจง่าย เนื่องจากไม่มีความรู้ด้านวิธีการสอน

ปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น คือ ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น มีความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นน้อยและยังยึดติดกับความรู้เดิมโดยไม่เปิดรับความรู้ใหม่จากปราชญ์ท้องถิ่น ต้องอาศัยการเรียนรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นไปพร้อมกับนักเรียน บางครั้งครูศิลปศึกษาได้รับการถ่ายทอดแล้วนำไปสอนผิดจากความจริงทำให้นักเรียนไม่รู้จักจริง เพราะครูศิลปศึกษาไม่ลองปฏิบัติงานจริงเนื่องจากมีกรรมวิธีซับซ้อนหลายขั้นตอน ไม่นำผลงานจริงไปให้นักเรียนดูในห้องเรียน และครูศิลปศึกษาไม่ให้ความสนใจในการศึกษาศิลปะท้องถิ่นเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สน วัฒนสิน (2544) พบว่า ครูศิลปศึกษาขาดการมีส่วนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นการตั้งจุดประสงค์การเรียนการสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล โดยครู

ศิลปศึกษาขาดการประสานงานกับปราชญ์ท้องถิ่น ต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบกระทำในส่วนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ไพศาล เนตตะสุต(สัมภาษณ์ ,4 กันยายน 2548) กล่าวว่า ปัญหาอยู่ที่ตัวครูศิลปศึกษาในการเรียนรู้ให้รู้จริง ครูศิลปศึกษาต้องอดทนใช้เวลามากในการศึกษาขั้นตอน กรรมวิธี การปฏิบัติงานต่างๆ เพราะมีหลายขั้นตอนรายละเอียดมาก ซึ่งต้องถ่ายทอดนักเรียนให้ถูกต้อง รู้จริง

ปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จาก แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมืออาจเป็นอันตรายได้ จำนวนนักเรียนมากเกินไป สถานที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้ปราชญ์ท้องถิ่นสอนไม่สะดวก ทำให้นักเรียนไม่สนใจในการศึกษาเท่าที่ควร และนักเรียนไม่ได้เตรียมพร้อมด้านเนื้อหาความรู้ คำถามก่อนมาแหล่งเรียนรู้จริง ครูที่นำนักเรียนมาไม่ใช่ครูศิลปศึกษาจึงไม่มีการเชื่อมโยงความรู้แก่นักเรียน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พีร์ พรหมสวัสดิ์ (สัมภาษณ์ ,6 กันยายน 2548) กล่าวว่า นักเรียนควรศึกษาประวัติ ลักษณะผลงาน พร้อมเตรียมคำถามในห้องเรียนก่อนมายังแหล่งเรียนรู้จริง ครูควรมีการเตรียมความพร้อม และควรมีครูศิลปศึกษาที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยโดยตรง

สรุปว่า การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ โดยการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

1.การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

การพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเน้นหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านทฤษฎี กรรมวิธีขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงขั้นพื้นฐาน ศึกษาประวัติ ลักษณะของผลงานศิลปะท้องถิ่นเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีไทย

การนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตรเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ด้านเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรให้นักเรียนรู้จักเข้าใจประวัติความเป็นมา ความสำคัญ

ลักษณะความงามของผลงานของศิลปะท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชนของตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนด้านกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติงานจริงรู้ขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง นักเรียนได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้จริงร่วมกิจกรรมในชุมชน ทศนศึกษาเชิงวัฒนธรรม รู้จักภูมิปัญญาไทยดั้งเดิม และควรเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาบรรยายแสดงถึงวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียมประเพณีไทย

การจัดทำหลักสูตรปราชญ์ท้องถิ่นกับครูศิลปศึกษา ควรร่วมกันร่างหลักสูตรโดยสอดแทรกภูมิปัญญาไทยเข้าไปในเนื้อหาวิชาศิลปศึกษา ส่วนโรงเรียนควรจัดการฝึกอบรมครูศิลปศึกษาให้สามารถเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรศิลปศึกษา และจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนศิลปะท้องถิ่นเผยแพร่และโรงเรียนควรร่วมมือกับชุมชนในการสังเคราะห์หลักสูตรจากท้องถิ่นกระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น

2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ เนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน ถ่ายทอดประวัติความเป็นมาความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ให้นักเรียนเรียนรู้เทคนิควิธีการปฏิบัติงานขั้นตอนเครื่องมืออุปกรณ์ รู้จักวัสดุในท้องถิ่นที่สามารถนำมาสร้างผลงานที่มีความประณีตละเอียดอ่อน ประโยชน์ใช้สอยของผลงานศิลปะท้องถิ่น

การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะได้เห็นสถานที่ปฏิบัติงานจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง เกิดความตื่นตัว กระตือรือร้นสนใจมากกว่าการศึกษาในห้องเรียน เพราะได้เห็นการสาธิต ขั้นตอนปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

การนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการ หรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้โดยให้นักเรียนมาแหล่งเรียนรู้จริงเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาขั้นตอนกรรมวิธี วัสดุ การปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นอย่างถูกต้อง ให้นักเรียนรู้จักวัสดุในท้องถิ่นของตนเองที่สามารถนำมาสร้างผลงานศิลปะท้องถิ่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น คือ รู้จักวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของไทย เกิดความภาคภูมิใจ ห่วงแหนเอกลักษณ์ไทย สืบทอดผลงานศิลปะท้องถิ่นซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทย นำความรู้จากศิลปะท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ เผยแพร่ ความรู้คุณค่าของศิลปะท้องถิ่นทั้งในและต่างประเทศ

การอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่น เอกลักษณ์ของไทยแก่นักเรียน บุคคลทั่วไป มีผู้สืบทอดศิลปะท้องถิ่นโดยรู้ประวัติความเป็นมา ถ่ายทอดอย่างถูกต้อง รู้จริง ปฏิบัติให้นักเรียนเห็นคุณค่าผลงานศิลปะท้องถิ่นและสนับสนุนสินค้าผลิตภัณฑ์ศิลปะท้องถิ่นของไทย สร้างพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาไทยเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดทำหนังสือแนะนำศิลปะท้องถิ่นของแต่ละชุมชน และควรเผยแพร่ความรู้ศิลปะท้องถิ่นผ่านสื่อต่างๆ

3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้จัดการเรียนการสอน มีดังนี้
ปัญหาการสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน คือ วัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือมีไม่ครบ ปราชญ์ท้องถิ่นมีภาระหน้าที่มาก ไม่สามารถหาเวลาว่างมาสอนในห้องเรียน

ปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่น คือ ครูศิลปศึกษาไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่น มีความรู้ด้านศิลปะท้องถิ่นน้อยและยังยึดติดกับความรู้เดิมโดยไม่เปิดรับความรู้ใหม่จากปราชญ์ท้องถิ่น

ปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จาก แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น คือ นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ เนื่องจากนักเรียนขาดความชำนาญในการใช้เครื่องมืออาจเป็นอันตรายได้

2.2.3 ความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

การนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไปจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทาง ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตรและตั้ง จุดประสงค์การเรียนรู้โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้คำแนะนำ และร่วมวางแผนการสอน จัดทำ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและเชิญปราชญ์ท้องถิ่นมาสอนโดยตรงมีส่วนร่วมในการ

จัดการเรียนการสอนในวิชาที่ปราชญ์ท้องถิ่นมีความชำนาญ ถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของตน ดังที่ กรมวิชาการ (2542) กล่าวว่า โรงเรียนควรสร้างเจตคติให้ชาวบ้านในชุมชนรับรู้ว่าเป็นของชุมชน และควรวางวิธีการกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและการจัดการเรียนการสอนกับโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ วิรัตน์ คุ่มคำ (สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม 2548) กล่าวว่า ครูศิลปศึกษาและสถานศึกษาควรร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สังเคราะห์หลักสูตรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ และกำหนดสาระท้องถิ่นในหลักสูตรสถานศึกษา ความคิดเห็นอีกประการ คือ ควรจัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีเนื้อหาถูกต้องจากแหล่งเรียนรู้จริง และจัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะกับระดับของนักเรียน สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 289 กล่าวถึง การจัดอบรมภายในท้องถิ่น ตามวรรคสอง องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2542) กล่าวว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญโดยตรงต่อนักเรียนคือ ผู้บริหารการศึกษาและครูผู้สอนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักและเห็นความสำคัญและคุณค่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยที่ครูผู้สอนเข้าใจบทบาทการศึกษาว่าไม่มีใครรู้หมดทุกอย่าง ครูเป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนการสอนและเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้แก่นักเรียนสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาวางแผนและจัดกิจกรรมร่วมกับครู ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น อันนำมาสู่ความร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือสนับสนุน ในด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น ด้านการเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ด้านงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวางแผนจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่เหมาะสม ด้านเอกสารประกอบการเรียนการสอน ด้านยานพาหนะนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้และด้านแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ดังที่ กรมวิชาการ (2542) กล่าวถึง กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุน ทั้งในด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ ในการนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ไพศาล เนตตะสูต (สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2548) กล่าวว่า โรงเรียนควรสนับสนุนทางด้านอุปกรณ์เครื่องมือ ห้องปฏิบัติงาน เชิญวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนและด้านงบประมาณ และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ศิริชัย พันธุ์สีดา

(สัมภาษณ์ ,6 กันยายน 2548) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมแสดงผลงานภูมิปัญญาไทย เพื่อให้ นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยนั้น โรงเรียนควรให้การสนับสนุน ทางด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ ด้านงบประมาณ และผลงานภูมิปัญญาไทยในชุมชนนั้นด้วย

สรุปว่า ความคิดเห็นข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะเข้าไปจัดการ เรียนการสอนในโรงเรียน ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่มีความคิดเห็น ว่า ครูศิลปศึกษาควรเป็นผู้วิเคราะห์หลักสูตร และตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้โดยปราศรัยท้องถิ่นเป็น ผู้ให้คำแนะนำ และร่วมวางแผนการสอน จัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และ เชิญปราศรัยท้องถิ่นมาสอนโดยตรงมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในวิชาที่ปราศรัยท้องถิ่น มีความชำนาญ ถ่ายทอดความรู้ตามความถนัดของตนและควรจัดอบรมครูศิลปศึกษาให้มีความรู้ จริงในภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องมีเนื้อหา ถูกต้องจากแหล่งเรียนรู้จริง และจัดเนื้อหาสาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะกับระดับของ นักเรียน ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะส่วนใหญ่ ต้องการให้ทางโรงเรียนช่วยเหลือ สนับสนุน ในด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือในการสร้างงานศิลปะท้องถิ่น ด้านการเชิญปราศรัยท้องถิ่น เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน ด้านงบประมาณ ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการ วางแผนจัดทำหลักสูตรร่วมกับชุมชน ด้านสถานที่ ห้องปฏิบัติงานที่เหมาะสม ด้านเอกสาร ประกอบการเรียนการสอน ด้านยานพาหนะนำนักเรียนไปแหล่งเรียนรู้และด้านแหล่งเรียนรู้ภายใน โรงเรียน

3. ข้อเสนอแนะทั่วไป

3.1 ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยใช้ภูมิปัญญาไทย

1. การจัดการเรียนการสอนควรสอดคล้องกับธรรมชาติ ความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็นของ นักเรียน และควรมีกิจกรรมให้ได้ทำด้วย อันเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนไปพร้อมกับ การปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการตื่นตัวอยู่เสมอสำหรับการเรียนรู้ และส่งผลให้เกิดความรักที่จะเรียนรู้ อย่างยั่งยืน
2. การจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการเรียนการสอนแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาไทย ควรนำปราชญ์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในแต่ละด้าน เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนโดยตรง

4. การจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัว เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย ชนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นผลให้นักเรียนเกิดการเรียนที่เร็ว ง่ายต่อการเข้าใจ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับครูศิลปศึกษา และปราชญ์ท้องถิ่น

ครูศิลปศึกษา

1. ครูศิลปศึกษาควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และค้นหาแหล่งวิทยากร หรือผู้รู้จริง ที่จะแนะนำนักเรียนให้ไปศึกษาหาความรู้ หรือเชิญมาถ่ายทอดประสบการณ์ให้นักเรียน โดยเชิญมาร่วมตั้งแต่ขั้นการจัดหลักสูตร จนถึงการประเมินผล

2. ครูศิลปศึกษาควรศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่นของตน ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นำไปสู่การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ครูศิลปศึกษาควรมีส่วนร่วม บทบาทในการส่งเสริมปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนให้มากขึ้น

4. ครูศิลปศึกษาควรได้รับการฝึกอบรม เรื่องการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจากปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้รู้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ปราชญ์ท้องถิ่น

1. ปราชญ์ท้องถิ่นควรปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาไทย โดยสอดแทรกแนวคิด ประสบการณ์ในท้องถิ่นให้กับนักเรียน เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อภูมิปัญญาไทย อันนำไปสู่ความรักหวงแหนและอนุรักษ์มรดกของไทย

2. ปราชญ์ท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอน ในการถ่ายทอดความรู้โดยตรงต่อครูผู้สอน และนักเรียน

3. ปราชญ์ท้องถิ่นควรผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนแทนครูผู้สอน และทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนด้วย โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน ส่วนสถานที่สอนอาจจะเป็นที่โรงเรียน หรือให้นักเรียนไปเรียนรู้กับผู้รู้ในท้องถิ่น

4. ปราชญ์ท้องถิ่นควรจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในท้องถิ่นของตน

3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ในสาขาอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป
2. ควรมีการศึกษาลักษณะของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ ในสาขาต่างๆ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดต่อไป
3. ควรมีการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นต่อไป
4. ควรมีการศึกษา สภาพและปัญหาการจัดการจัดเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยการใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในโรงเรียนและสถานศึกษาระดับต่างๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรณิการ์ สัจกุล. ความหมายของภูมิปัญญาไทย. เอกสารประกอบการเรียนรายวิชา 411729
ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา, 2536.

กฤษณา วงษาสันต์. วิถีไทย. กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, 2542.

กลม เวียงสุวรรณ และนิตยา เวียงสุวรรณ. ศิลปะนิยม. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนดิลิฟเพรส
จำกัด, 2540.

กุลวิตรา ภักดานนท์. นานาทัศนะเกี่ยวกับ "ภูมิปัญญาท้องถิ่น". วารสารการศึกษาแห่งชาติ. ปีที่ 24
(สิงหาคม-กันยายน). 2531.

เกษร อิตะจारी. ศิลปะชั้นนำ. ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. "ปฏิรูปการเรียนรู้ : ภูมิปัญญาไทย". รายงานปฏิรูป
การศึกษาไทย. ปีที่ 1 ฉบับที่ 16 (5 พฤศจิกายน). 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิคการพิมพ์, 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัด
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี จำกัด, 2541.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 1 ภาคกลางและภาค
ตะวันออก. กรุงเทพมหานคร, 2544.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล, 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การศึกษากับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย.
กรุงเทพมหานคร, 2541.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ศูนย์วิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้านกับการ
พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. 2534.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. นโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัด
การศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทำปกเจริญผล, 2542.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544).กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.

เครือจิต ศรีบุญนาถ. สุนทรียภาพของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.

จำเนียร ศิลปวานิช . หลักและวิธีการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์ , 2538.

จิรพันธ์ สมประสงค์. ศิลปะประจำชาติ ศป.231. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตน, 2532.

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. การศึกษาศิลปกรรมแบบประเพณี ในจังหวัดเพชรบุรีส่วนประติมากรรม. ม.ป.ท., 2537. (อัตสำเนา)

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. ช่างสิบหมู่. กรุงเทพฯ : การทำอากาศยานแห่งประเทศไทย, 2540.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันไทยศึกษา. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลิ้นเพลส, 2539.

จวีวรรณ แจ่มหมวก. กระบวนการคิดสู่ความสำเร็จจากประสบการณ์จริงของ ครูภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : ส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม, 2545.

ชลธิรา สัตยาวัดณา. ความรู้กับภูมิปัญญา : มิติที่เหลื่อมซ้อนกัน "ชาวพิเศษ" ฉบับที่ 735 , 2534.

ช่อ สันธนิพัฒน์. ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. วารสารวิชาการ, ปีที่ 6 ฉบับที่ 7 ก.ค.2546 : 42-47.

โชคชัย ตักโพธิ์. การสร้างสรรคศิลปะด้วยภูมิปัญญาไทย. วารสารหอศิลปะวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (ธันวาคม 2544) : 7 -11.

ทมลลา วัฒนสิน. " ภูมิปัญญาท้องถิ่น : จินตนาการแห่งการเรียนรู้". วารสารวิทยบริการ ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (พ.ศ.-ส.ศ. , 2544) : 77-83.

ณัฐยา ทิพรัตน์. การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น "หนังตะลุง" ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2543.

ทศนา แชมมณี. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2527.

ทศนา แชมมณี. การพัฒนาการคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เสริมสิน พรี่เพรส ซิสเต็ม , 2546.

ธวัช ปุณโณทก. ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานที่คณะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง. ในเสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ).ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2531.

- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2532.
- นโยบายและแผน, สำนัก. เอกสารแนวปฏิบัติการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2539 –
2550. สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2538.
- นันทสาร สีสลับและคณะ. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทพิมพ์ดี, 2541.
- นันทสาร สีสลับและคณะ. ภูมิปัญญาไทย. วารสารมศว.ศิลปวัฒนธรรม 2,2 (มกราคม-มิถุนายน
2542) : 17-19.
- นิตยา บุญศรี. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบ
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด อุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
2542.
- นิสิตภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารสัมมนาเรื่อง
ภูมิปัญญาชาวบ้านมีดีจริงส่งต่อการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา. (ม.ป.ท.) ,
2534.
- บรรเทิง ทานะพันธ์. ภูมิปัญญาไทย เข้าสู่ระบบการศึกษาได้จริงหรือ. วารสารวิชาการ. ปีที่ 4 ฉบับที่
10 ต.ค. 2544 : 43-48.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น ,2537.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. สถิติวิจัย 1. กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก.พี.เอ็น.การพิมพ์, 2542.
- ประกอบ ไจมัน. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ
เรียนการสอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการ
ประถมศึกษาจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ประคอง กรรณสุด. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (ฉบับปรับปรุงแก้ไข). พิมพ์ครั้งที่ 3.
ปทุมธานี: ศูนย์หนังสือ ดร.ศรีลง่า จำกัด, 2528.
- ประลพ ลีเหมือดภัย. ศิลปนิยม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2543.
- ประเวศ วะสี. การสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. ชุมชนพัฒนาปีที่ 1 ฉบับที่ 5, 2530.
- ประเวศ วะสี. ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา. วารสารราชบัณฑิตยสถาน. ปีที่ 29
ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2547) : 275 -280.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. สุนทรีย์ทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2542.

- ปฤถัต แสงสว่าง. การศึกษาคุณค่าศิลปะปูนปั้นไทยตามทัศนนะของผู้เชี่ยวชาญงานปูนปั้นและ
นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตในสถาบันราชภัฏ. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- พรชัย ภาพันธ์. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา.วารสารวิทยาจารย์.
ปีที่ 101 ฉบับที่ 4 ม.ค. -มี.ค. 2546 : 31-36.
- พัชรา อุตระกุล. "ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นฐาน และแหล่งวิทยากรในชุมชน" ในลทิตย์
เยี่ยมล้ำองค์ และสิศนี ศิลตระกูล. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาและการใช้แหล่ง
วิทยากรในชุมชน หน่วยที่ 1-8. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.สีฟวิง จำกัด,
2545.
- เพชร ฐปวิเชตร. การจัดภูมิปัญญาไทยสู่ระบบการศึกษา. วารสารวิชาการ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 มี.ค.
2545 : 18-21.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ . จำเป็นต้องปฏิรูประบบการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- มณฑิชา ชนะสิทธิ์. การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดสงขลา.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- มณนิภา ชุตินบุตร. การนำเสนอผลการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร. ในสรุปผล
การประชุมสัมมนาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนจาก
ภูมิปัญญาท้องถิ่น. เอกสารเผยแพร่โดยกรมวิชาการ, (30 มิถุนายน- 2 กรกฎาคม 2540)
:15-19.
- มณนิภา ชุตินบุตร. รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการ
เรียนการสอน. เอกสารเผยแพร่โดยกรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2542.
- มณนิภา ชุตินบุตร. สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์.
เอกสารเผยแพร่โดยกรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- มณนิภา ชุตินบุตร. รายงานการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. เอกสารเผยแพร่โดยกรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2540.

- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. พจนานุกรมศัพท์และเทคนิคทางศิลปะ. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. ศิลปศึกษา:ความเป็นมา ปรัชญาหลักการ วิวัฒนาการด้านหลักสูตร ทฤษฎี การเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษาสำหรับครูยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2545.
- มโน พิสุทธิรัตนานนท์. คุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน. เอกสารประกอบการสอน วิชา ศิลปะพื้นบ้าน ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1 , 2539.
- รัตนะ บัวสนธิ. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร , 2535.
- รัตนะ บัวสนธิ. บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสาร การศึกษาแห่งชาติ. 24,4 (เมษายน - พฤษภาคม 2533) : 68-74.
- รุ่ง แก้วแดง. ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.
- รุ่ง แก้วแดง. รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542.
- วศิษฎ์ นาสารีย์. การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปะศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544.
- วัฒน์ จุฑะวิภาค. ศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2545.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตาม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2546.

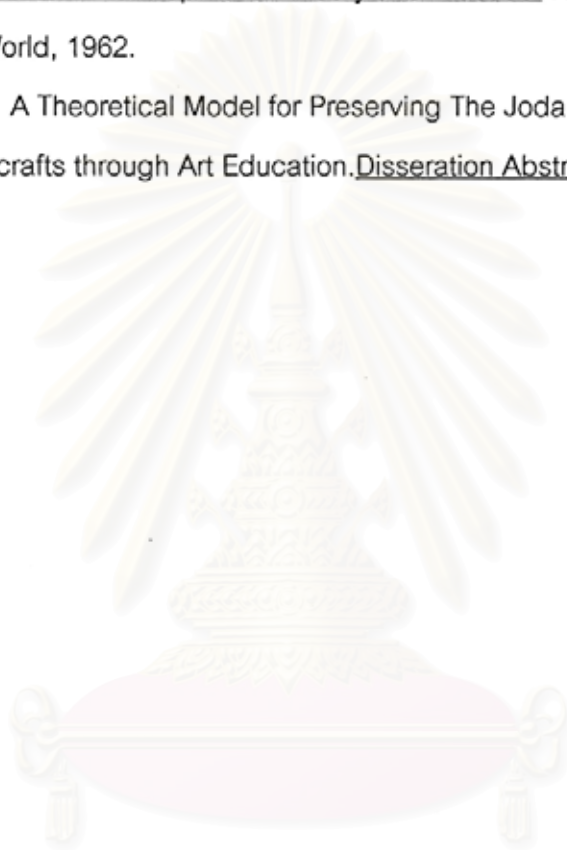
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, 2544.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. สาระและมาตรฐานในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. เอกสารขัณฑ์สำเนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2544.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.), 2544.
- วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- วิทย์ พิณคันเงิน. ภูมิปัญญาไทยในศิลปกรรม. วารสารราชบัณฑิตยสถาน 3 : (มิถุนายน-กันยายน 2543) : 218-220.
- วิทย์ พิณคันเงิน. สืบสานศิลปกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, 2547.
- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ศิลปกรรม. งานช่างศิลปกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประชาชน จำกัด, 2542.
- ศิลปกรรม. ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ถิ่นเมืองกรุง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2543.
- สงวน รอดบุญ. ศิลปกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2529.
- สน วัฒนสิน. การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดกรมสามัญศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สวนศรี ศรีแพงพงษ์. สุนทรีย์ทางทัศนศิลป์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ภูมิปัญญาไทย. วารสารพัฒนาชุมชน. ปีที่ 31 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2535) : 74-87.
- สามารถ จันทร์สุวีย์ และประทีป อินแสง. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541.
- สาร สารทัศน์นันท์. การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน. วารสารวัฒนธรรมไทย. ปีที่ 38 (ธันวาคม 2543 – มกราคม 2544) : 15-18.

- สำนักเสริมศึกษาและการบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การสัมมนาทางวิชาการ
โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย " ภูมิไทย นิยมไทย ". กรุงเทพมหานคร : สำนักเสริม
 ศึกษาและการบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.
- สุจริต บัวพิมพ์. "ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน". เกษมบัณฑิตปริทัศน์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1
 (มกราคม – มิถุนายน 2539).
- สุชา จันทร์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ,2541.
- สุพิน บุญชูวงศ์. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต , 2535.
- สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3
 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2538.
- สุลักษณ์ ศรีบุรี. คุณค่าของศิลปะจากทัศนะของบุคคลต่างๆ. วารสารครุศาสตร์. ปีที่ 22 ฉบับที่
 1(กรกฎาคม – กันยายน 2536) : 51-63.
- เสน่ห์ จามริก.การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. ชุมชนพัฒนา1 (กันยายน-ตุลาคม 2539)
 : 6-7.
- เสรี พงศ์พิศ. คืนสู่รากเหง้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529.
- อังกูล สมคะเนย์ และคณะ. เอกสารการสัมมนาเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านมิติจรลแสดงต่อการ
 จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา. (ม.ป.ท.), ภาควิชาบริหารการศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- อังกูล สมคะเนย์. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์, 2540.
- อารี สุทธิพันธ์. ประสบการณ์ทางสุนทรีย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ่อน ,2533.
- อารี สุทธิพันธ์. 60 ปี อารี สุทธิพันธ์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์ ,2535.
- เอกวิทย์ ณ กลาง. " การศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ". วารสารครุศาสตร์ ปีที่ 27
 ฉบับที่ 2 (พ.ย.41-ก.พ.42).
- เอกวิทย์ ณ กลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
 พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2540.
- เอนก นาคะบุตร. ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชน
 กับท้องถิ่นชนบท, 2536.

ภาษาอังกฤษ

- Avery, J. A. An exploration of Several Early Michigan Country Fairs as Community is organizations of the 1850s,1860s,and 1870s [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9223170, 1992.
- Barkan, M. Transition in Art Education : Changing Conceptions of Curriculum Content and Teaching. Art Education 15 (7) : 12-18.
- Baker, A. J. Perceptions of Object Marketing as Art in Extended Community in Western Newfoundland [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9211093, 1992.
- Bookout, T. J . Traditional Basketmakers in the Southeastern and South Central United States. Dissertation Abstracts International.22 (August 1987).
- Chapman, L. H. Approaches to Art in Education. U.S.A. Harcourt Brace Jovanovich, 1978.
- Kalviainen, M. Aesthetic Functional Products and Spiritual Works of Art : The 1980 ' S Definition of A Good Keenan Ruth Geraldine. Wildlife Art and Nature History – Linked Through Community and Classroom : A Curriculum Plan [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : Not available from UMI, 1990.
- Katter, E. Multi – Cultural Connections : Craft and Community. Art Education 48 (1) : 10-11.
- Kolar and Walter. "Bulgarians : Arts and Crafts". (Online). Abstract from : Dialog File1 : ERIC-69-92 / NOV 1991,1979.
- Leesuwan, V. Thai Art : Past and Present. (n.p.) : American Press, 1985.
- Leptak ,J. L. A Critical Ethnographic Study of a Community's Aesthetic Values (Community Aesthetics) [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 9201698, 1991.
- Lowenfeld, V., and Brittian ,W.L. Creative and Mental Growth. New York : Macnillan Publishing, 1982.
- McFee,J. K. Preparation for Art. San Francisco : Wadsworth Publishing, 1961.

- Stout, C. J. Multicultural Reasoning and The Appreciation of Art. Studies In Art Education. 38 (2) 1997 : 96-111.
- Stuhr ,P. L. Cultural Conflict : Viewed Through the Art of the Contemporary Wisconsin Indians [CD-ROM]. Abstract from : ProQuest File : Dissertation Abstracts Item : 8723361, 1988.
- Taba, H. Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Harcourt Brace and World, 1962.
- Tahaza, K. N. A Theoretical Model for Preserving The Jodanian Traditional Folk Handicrafts through Art Education.Dissertation Abstracts International.A49/08Feb.

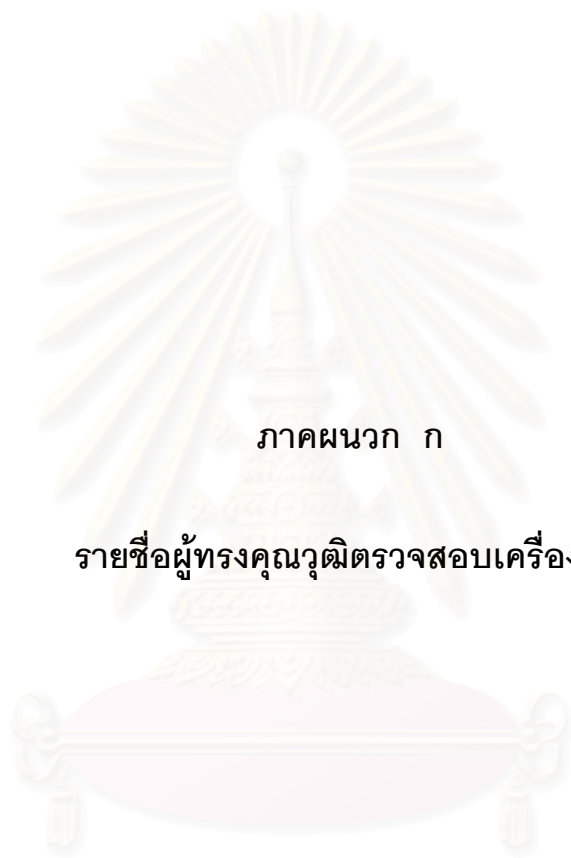

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

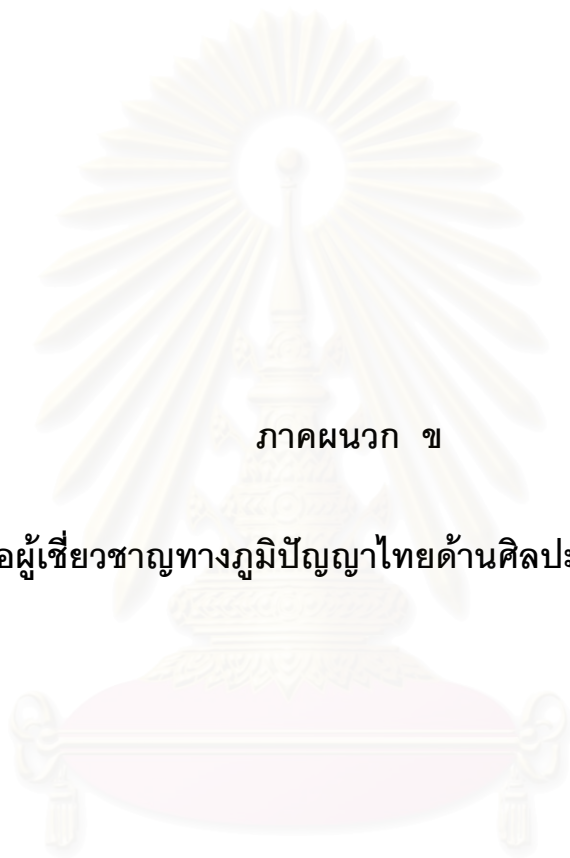
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ สัญญา วงศ์อร่าม
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ วชิรินทร์ ฐิติอดิศัย
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์ ปถุณต์ แสงสว่าง
อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
4. อาจารย์ นิยม ออไอศุรีย์
อาจารย์วิชาศิลปศึกษา โรงเรียนบ้านลาดวิทยา จังหวัดเพชรบุรี
อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
5. อาจารย์ จิรพันธ์ สมประสงค์
อาจารย์หัวหน้าแผนกวิชาศิลปศึกษา โรงเรียนคณะราษฎรบำรุง จังหวัดปทุมธานี
ครูต้นแบบ ผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่ให้สัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะที่ให้สัมภาษณ์

1. นายไพศาล เนตตสุด อายุ 67 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 159 ถนนสุขโขทัย ตำบลดุสิต อำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
โทร. 0 -2668 -8420

จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยพลศึกษา

ประกอบอาชีพ งานหัตถกรรมเรือสุพรรณหงส์จำลอง

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด งานหัตถกรรมเรือสุพรรณหงส์จำลอง

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 40 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากการศึกษาด้วยตนเอง มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ นักเรียนและบุคคลทั่วไป มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมภาษณ์ : 4 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 12.00 - 13.00 น.

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

2. นายพีร์ พรหมสวัสดิ์ อายุ 65 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 250/5 ซอย 22-17 หมู่บ้านเศรษฐกิจ ตำบลบางแค อำเภอบางแค กรุงเทพมหานคร 10160 โทร. 0 -2421 - 0176

จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ประกอบอาชีพ ประติมากรรมทองเหลือง

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด ประติมากรรม

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 40 กว่าปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากการทำงานที่บ้านช่างหล่อ สนใจศึกษาด้วยตนเอง

มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับครอบครัวและบุคคลทั่วไป ได้รับเชิญเป็นวิทยากร มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมภาษณ์ : 6 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 11.00 - 11.45 น.

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

3. นายศิริชัย พันธุ์สีดา อายุ 41 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 12/10 ซอยอัสสัมชัญ 14 ตำบลบางไผ่ อำเภอบางแค
กรุงเทพมหานคร 10160 โทร. 0 -2421 -0081

จบการศึกษา ระดับปวส. การบัญชี

ประกอบอาชีพ อาจารย์วิทยากรแกะสลักเขาควาง และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด งานแกะสลักเขาควาง

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 27 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากครอบครัว เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ นักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้รับเชิญเป็นวิทยากร มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมมนา : 6 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 13.00 - 14.00 น.

สถานที่สัมมนา : บ้าน สถานที่ทำงาน

4. นางเจริญ กิจราษฎร์ อายุ 69 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 539/1 หลังสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จฯ ซอยอิสรภาพ 15

ตำบลหิรัญบุรี อำเภอธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทร. 0 -2465 -0420

จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 3

ประกอบอาชีพ เจ้าของบ้านศิลป์ไทย

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด ประดิษฐ์หัวโขนและเครื่องละคร

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 20 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากการศึกษาด้วยตนเอง มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ นักเรียน นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ได้รับเชิญเป็นวิทยากร มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน

เกียรติคุณที่ได้รับ - ประกาศเกียรติคุณ จากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

- บุคคลมีผลงานดีเด่น ด้านวัฒนธรรมภาคกลาง สาขาศิลปะการช่างและการช่างฝีมือ ประจำปี 2535

- ประกาศเกียรติคุณ เป็นผู้อนุรักษ์ศิลปะไทย ประจำปี 2539

วันที่สัมมนา : 8 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 11.00 - 11.45 น.

สถานที่สัมมนา : บ้านศิลป์ไทย

5. นางดาริส บัวมาศ อายุ 49 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 71 ซอยบ้านบาตร ถนนบริพัตร ตำบลบ้านบาตร อำเภอ

ป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร โทร. 0 -2223 -7970 , 0 -2621 -1317

จบการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 3

ประกอบอาชีพ ทำบาตรพระ

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด การตีบาตรพระ

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 36 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากชุมชน มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ คนในชุมชน ไม่มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่มาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมมนา : 8 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 14.00 - 15.00 น.

สถานที่สัมมนา : ชุมชนบ้านบาตร

6. นางเมตตา เสลานนท์ อายุ 62 ปี

ที่อยู่ ชุมชนบ้านบุ ซอยจรัลสนิทวงศ์ 32 ตำบลศิริราช อำเภอบางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร โทร. 0 -2424 -1689 , 0 -2424 -7493

จบการศึกษา ระดับอนุปริญญาตรี

ประกอบอาชีพ เจ้าของกิจการเครื่องทองลงหิน (ชั้นลงหิน)

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด เครื่องทองลงหิน (ชั้นลงหิน)

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 40 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากครอบครัวในชุมชน มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับคนในชุมชนมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่มาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมมนา : 9 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 14.20 - 15.20 น.

สถานที่สัมมนา : ชุมชนบ้านบุ

7. นายกิตติศักดิ์ ภูวสวัสดิ์ อายุ 39 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 377 ซอยเจริญนคร 46 ตำบลบางลำภูล่าง อำเภอคลองสาน
กรุงเทพมหานคร โทร. 0 - 2437 - 6248

จบการศึกษา ระดับปวช. สาขาบริหาร

ประกอบอาชีพ เจ้าของกิจการศาลพระภูมิเรือนไทย

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด การแกะสลัก , ออกแบบบ้านเรือนไทย

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 20 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากครอบครัว มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับนักเรียน และบุคคลทั่วไป มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่มาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้

เกียรติคุณที่ได้รับ - ลินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

สาขาประเภทศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก ปี 2546

วันที่สัมมนา : 10 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 13.00 - 14.00 น.

สถานที่สัมมนา : ชมรมอนุรักษ์เรือนไทยพัฒนา

8. นายอนันต์ชัย ชุนนิตินันท์ อายุ 38 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 24/45 หมู่ 2 หมู่บ้านสุชา ถนนเพชรเกษม ซอย 112

ตำบลหนองค้างพลู อำเภอหนองแขม กรุงเทพมหานคร โทร. 0 - 2421 - 6118

จบการศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประกอบอาชีพ ประกอบเรือจำลองไทยโบราณ

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด การแกะสลัก , ชุดเรือ

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 5 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากวิทยาลัยการต่อเรืออยุธยา มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ นักเรียน และบุคคลทั่วไป เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่มาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้

เกียรติคุณที่ได้รับ - ลินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

สาขาประเภทผลิตภัณฑ์ศิลปะประดิษฐ์และของที่ระลึก ปี 2546

วันที่สัมมนา : 10 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 15.00 - 15.45 น.

สถานที่สัมมนา : บ้าน สถานที่ทำงาน

9. นายกฤษฎากร สดประเสริฐ อายุ 48 ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 38 ถนนสุขุมวิท ซอย 63 ตำบลคลองเตยเหนือ
อำเภอวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110 โทร. 0 - 2391 - 3807

จบการศึกษา ระดับปวช. วิทยาลัยช่างศิลป์

ประกอบอาชีพ เจ้าของบ้านช่างไทย ทำงานช่างทุกด้าน

ศิลปะท้องถิ่นที่ถนัด เขียนโบสถ์จิตรกรรมฝาผนัง , ประติมากรรมหัตถ์

ประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น จำนวน 27 ปี ได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากการทำงานร่วมกับอาจารย์ มีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับ นักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป มีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียน เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่มาทัศนศึกษาในแหล่งเรียนรู้

เกียรติคุณที่ได้รับ - สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

วันที่สัมมนา : 12 กันยายน พ.ศ. 2548 เวลา : 13.00 - 13.55 น.

สถานที่สัมมนา : บ้านช่างไทย

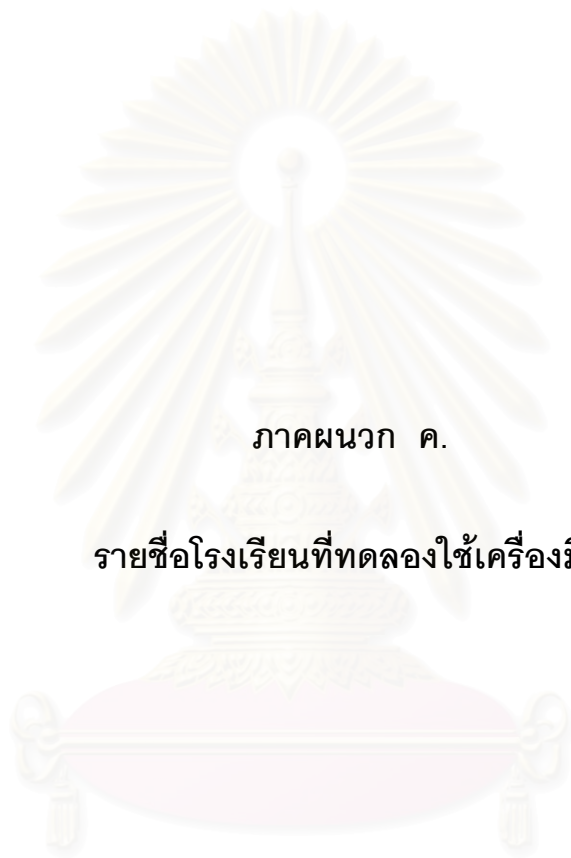
10. นายวิรัตน์ คุ่มคำ อายุ 40 ปี

อาจารย์วิชาศิลปศึกษา โรงเรียนวัดสี่สุก เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

วันที่สัมมนา : 29 สิงหาคม พ.ศ. 2548 เวลา : 17.30 - 19.00 น.

สถานที่สัมมนา : โรงเรียนวัดสี่สุก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

รายชื่อโรงเรียนที่ทดลองใช้เครื่องมือ

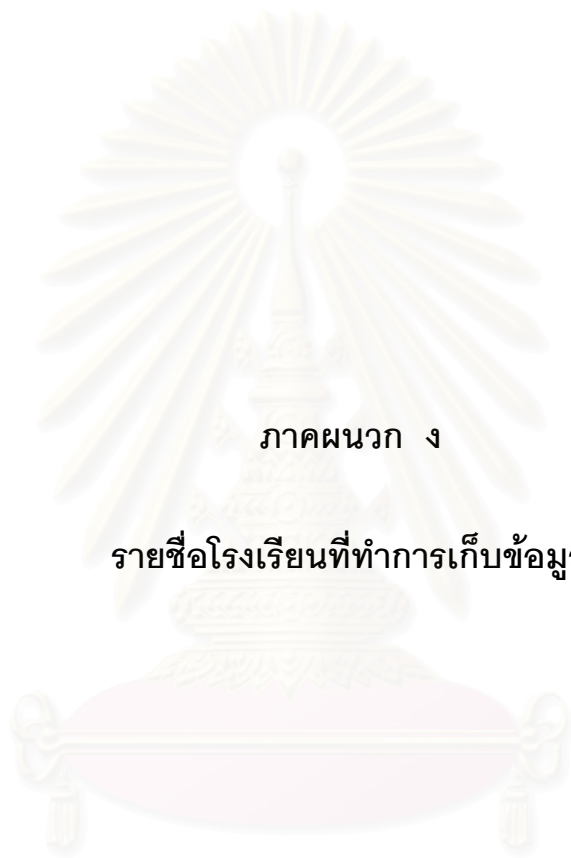
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทดลองใช้เครื่องมือในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลาย สังกัด กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ครูศิลปศึกษา โดยประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนวัดนาคนิมิตร
2. โรงเรียนวัดสี่สุก
3. โรงเรียนวัดเลา
4. โรงเรียนวัดกก
5. โรงเรียนวัดกำแพง
6. โรงเรียนวัดโพธิ์ทอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

รายชื่อโรงเรียนที่ทำการเก็บข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้เก็บข้อมูลในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ครูศิลปศึกษา โดยประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 346 โรงเรียน จาก 50 เขต ดังนี้

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
1. เขตคลองเตย	1. โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 2. โรงเรียนวัดคลองเตย 3. โรงเรียนวัดสะพาน 4. โรงเรียนศูนย์รวมน้ำใจ	6. เขตจอมทอง	29. โรงเรียนวัดบางประทุนนอก 30. โรงเรียนวัดมงคลวราราม 31. โรงเรียนวัดยายร่ม 32. โรงเรียนวัดศาลาศรีน
2. เขตคลองสาน	5. โรงเรียนวัดเศวตฉัตร 6. โรงเรียนวัดทองเพลิง 7. โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ 8. โรงเรียนวัดทองนพคุณ 9. โรงเรียนวัดพิชัยญาติ 10. โรงเรียนวัดสุทธาราม 11. โรงเรียนวัดสุวรรณ	7. เขตดอนเมือง	33. โรงเรียนเปรมประชา 34. โรงเรียนบำรุงวิวรรณ์วิทยา (ทุ่งสีกันฯ) 35. โรงเรียนประชาอุทิศ 36. โรงเรียนพหลโยธิน 37. โรงเรียนวัดเวฬุวนาราม 38. โรงเรียนวัดดอนเมือง
3.เขตคลองสามวา	12. โรงเรียนวัดบ้านทอง 13. โรงเรียนวัดคูบัว 14. โรงเรียนวัดบัวแก้ว 15. โรงเรียนวัดพระยาสุเรนทร์ 16. โรงเรียนวัดสุขใจ	8. เขตดินแดง	39. โรงเรียนวิชาวกร 40. โรงเรียนวิสุทธิ 41. โรงเรียนสามเสนนอก
4. เขตคันนายาว	17. โรงเรียนคันนายาว 18. โรงเรียนจินดาบำรุง	9. เขตดุสิต	42. โรงเรียนเบญจมปิตร 43. โรงเรียนวัดเทวราชกุญชร 44. โรงเรียนวัดจันทรสโมสร 45. โรงเรียนวัดธรรมมาภิตาราม 46.โรงเรียนวัดประหาระบือธรรม 47. โรงเรียนวัดราชผาติการาม 48. โรงเรียนสุโขทัย
5. เขตจตุจักร	19. โรงเรียนเสนานิคม 20. โรงเรียนบ้านลาดพร้าว 21. โรงเรียนประชานิเวศน์ 22.โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช 23. โรงเรียนวัดเทวสุนทร 24. โรงเรียนเสมียนนารี	10. เขตตลิ่งชัน	49. โรงเรียนฉิมพลี 50. โรงเรียนวัดเกาะ 51. โรงเรียนวัดโพธิ์ (ราษฎร์มุดงผล) 52. โรงเรียนวัดตลิ่งชัน 53. โรงเรียนวัดกระโจิมทอง 54. โรงเรียนวัดชัยพฤกษ์มาลา 55. โรงเรียนวัดช่างเหล็ก
6. เขตจอมทอง	25. โรงเรียนวัดโพธิ์แก้ว 26.โรงเรียนวัดไทร (ถาวรพรหมานุกูล) 27. โรงเรียนวัดนางนอง 28.โรงเรียนวัดบางขุนเทียนนอก		

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
10. เขตตลิ่งชัน	56. โรงเรียนวัดทอง (อุดมศิลปวิทยาถาวร) 57. โรงเรียนวัดประสาธ 58. โรงเรียนวัดปากน้ำฝั่งเหนือ 59. โรงเรียนวัดพิบูล 60. โรงเรียนวัดมะกอก 61. โรงเรียนวัดรัชฎาธิฐาน 62. โรงเรียนวัดอินทราวาส	13. เขตธนบุรี	84. โรงเรียนวัดขุนจันทร์ 85. โรงเรียนวัดดาวคนอง 86. โรงเรียนวัดบางน้ำชน 87. โรงเรียนวัดบางสะแกใน 88. โรงเรียนวัดบางสะแกนอก 89. โรงเรียนวัดบุคคโล 90. โรงเรียนวัดประดิษฐาราม 91. โรงเรียนวัดประยูรวงศ์ 92. โรงเรียนวัดราชคฤห์ 93. โรงเรียนวัดราชวรินทร์ 94. โรงเรียนไทยนิยมสงเคราะห์ 95. โรงเรียนบ้านคลองบัว 96. โรงเรียนประชาภิบาล
11. เขตทวีวัฒนา	63. โรงเรียนคลองตันไทร (สุขล้อมอุทิศ) 64. โรงเรียนคลองทวีวัฒนา 65. โรงเรียนคลองบางพรหม 66. โรงเรียนคลองมหาสวัสดิ์ 67. โรงเรียนตั้งพิรุฬธรรม 68. โรงเรียนวัดปุณณาวาส	14. เขตบางเขน	97. โรงเรียนเพชรเกษม (จตุรงค์สงครามอนุสรณ์) 98. โรงเรียนคลองหนองใหญ่
12. เขตทุ่งครุ	69. โรงเรียนคลองรางจาก 70. โรงเรียนชูสินทองประดิษฐ์ อนุสรณ์ 71. โรงเรียนนาหลวง 72. โรงเรียนบางมด 73. โรงเรียนรางราชพฤกษ์อนุชมี อุทิศ 74. โรงเรียนราษฎร์บูรณะ (มุขำหมัดอุทิศ) 75. โรงเรียนวัดทุ่งครุ 76. โรงเรียนสามัคคีบำรุง	15. เขตบางแค	99. โรงเรียนบางเชือกหนัง 100. โรงเรียนบางแค (เนื่องสังวาลอนุสรณ์) 101. โรงเรียนบางแคเหนือ 102. โรงเรียนบางไผ่ (บ้านนายพันแก้วขาว) 103. โรงเรียนวัดบุญยประดิษฐ์ 104. โรงเรียนวัดพรหมสุวรรณ สามัคคี 105. โรงเรียนวัดม่วง 106. โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง 107. โรงเรียนวัดศาลาแดง 108. โรงเรียนหมู่บ้านเศรษฐกิจ
13. เขตธนบุรี	77. โรงเรียนกัณฑ์ทาราราม 78. โรงเรียนวัดเวฬุราชิน 79. โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร 80. โรงเรียนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ 81. โรงเรียนวัดใหม่ยายนุ้ย 82. โรงเรียนวัดกระจัดพินิจ 83. โรงเรียนวัดกัลยาณมิตร	16. เขตบางกอก ใหญ่	109. โรงเรียนวัดใหม่พิเรนทร์ 110. โรงเรียนดีดวง 111. โรงเรียนวัดท่าพระ 112. โรงเรียนวัดนาคกลาง

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
16. เขตบางกอกใหญ่	113. โรงเรียนวัดประดู่ฉิมพลี 114. โรงเรียนวัดราชสิทธิาราม	19.เขตบางขุนเทียน	142. โรงเรียนวัดเสม็ดดำ 143. โรงเรียนวัดท่าข้าม 144. โรงเรียนวัดบัวผัน 145. โรงเรียนวัดบางกระดี 146. โรงเรียนวัดประชาบำรุง 147. โรงเรียนวัดสะแกงาม 148. โรงเรียนวัดห้วยกระบือ 149. โรงเรียนศาลเจ้า (หัวนนุกุลวิทยา)
17. เขตบางกอกน้อย	115. โรงเรียนวัดเจ้าอาวม 116. โรงเรียนวัดโพธิ์เรียง 117. โรงเรียนวัดดงมูลเหล็ก 118. โรงเรียนวัดดุสิตาราม 119. โรงเรียนวัดบางเสาธง 120. โรงเรียนวัดบางขุนนนท์ 121.โรงเรียนวัดปฐมบุตริศรา ราม 122. โรงเรียนวัดพระยาท่า 123. โรงเรียนวัดมะลิ 124. โรงเรียนวัดยางสุทธาราม 125. โรงเรียนวัดวิเศษการ 126. โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม 127. โรงเรียนวัดสุวรรณคีรี 128. โรงเรียนวัดสุวรรณาราม 129. โรงเรียนวัดอัมพวา	20.เขตบางคอแหลม	150. โรงเรียนหมู่บ้านเกาะโพธิ์ 151. โรงเรียนวัดไท 152.โรงเรียนวัดไผ่เงินโชตนา ราม 153. โรงเรียนวัดจันทรีใน 154. โรงเรียนวัดจันทร์นอก 155. โรงเรียนบางโคล่นอก 156. โรงเรียนวัดราชสิงขร
18. เขตบางกะปิ	130.โรงเรียนไขศรีปจโมช อนุสรณ์ 131. โรงเรียนคลองกะจะ 132. โรงเรียนบ้านบางกะปิ 133. โรงเรียนลำสาดี (ราษฎร์บำรุง) 134. โรงเรียนวัดบึงทองกลาง 135. โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง 136. โรงเรียนสุเหร่าคลองจั่น 137. โรงเรียนสุเหร่าวังใหญ่	21. เขตบางซื่อ	157. โรงเรียนวัดลาดบัวขาว 158. โรงเรียนวัดเลียบราษฎร์ บำรุง 159. โรงเรียนวัดทองสุทธาราม 160.โรงเรียนวัดบางโพโสมवास 161. โรงเรียนวัดประชาศรัทธา ธรรม 162. โรงเรียนวัดประดู่ ธรรมาภิปัตย์ 163. โรงเรียนวัดมัชฌันติการาม
19. เขตบางขุนเทียน	138.โรงเรียนแก้วข้าท้บอุปถัมภ์ 139.โรงเรียนคลองพิทยาลง กรณ์ 140.โรงเรียนคลองห้วยทราย 141.โรงเรียนบางขุนเทียนศึกษา	22. เขตบางนา	164. โรงเรียนวัดสรั้อยทอง 165. โรงเรียนเพ็ญพินอนุสรณ์ 166. โรงเรียนผ่องพลอยอนุสรณ์ 167. โรงเรียนอนุสรณ์รุ่งเรือง อุปถัมภ์ 168. โรงเรียนวัดบางนาใน

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
22. เขตบางนา	169. โรงเรียนวัดบางนานอก 170. โรงเรียนศรีเยี่ยมอนุสรณ์ 171. โรงเรียนอำนวยการกษัตริย์ อนุสรณ์	27. เขตปทุมวัน	196. โรงเรียนปทุมวัน 197. โรงเรียนปลุกจิต 198. โรงเรียนวัดชัยมงคล 199. โรงเรียนวัดดวงแข 200. โรงเรียนวัดบรมนิวาส 201. โรงเรียนวัดปทุมวนาราม 202. โรงเรียนวัดสระบัว 203. โรงเรียนสวนลุมพินี 204. โรงเรียนสวนหลวง
23. เขตบางบอน	172. โรงเรียนบ้านนายเหรียญ 173. โรงเรียนบ้านนายผล 174. โรงเรียนบ้านนายสี 175. โรงเรียนพรหมราษฎร์ รังสรรค์ 176. โรงเรียนพระยามนธาตุราช ศรีพิจิตร 177. โรงเรียนวัดนินสุขาราม 178. โรงเรียนวัดบางบอน	28. เขตประเวศ	205. โรงเรียนแก่นทองอุปถัมภ์ 206. โรงเรียนคชเผือกอนุสรณ์ 207. โรงเรียนคลองมะขามเทศ 208. โรงเรียนงามมานะ 209. โรงเรียนวัดกระทุ่มเสือปลา 210. โรงเรียนวัดตะกล้า 211. โรงเรียนสุวิทย์เสรีอนุสรณ์
24. เขตบางพลัด	179. โรงเรียนบางยี่ขันวิทยาคม 180. โรงเรียนวัดเทพากร 181. โรงเรียนวัดเปาโรหิตย์ 182. โรงเรียนวัดคฤหบดี 183. โรงเรียนวัดจักรแก้ว จنگลณี 184. โรงเรียนวัดบางพลัด 185. โรงเรียนวัดรวก 186. โรงเรียนวัดวิมุตยาราม 187. โรงเรียนวัดศิริไอยสรวรค์ 188. โรงเรียนวัดสามัคคี สุทธาวาส 189. โรงเรียนวัดอาวุธวิกสิตา ราม	29. เขตป้อมปราบ ศัตรูพ่าย	212. โรงเรียนวัดคณิกาผล 213. โรงเรียนวัดดิสาธุการาม 214. โรงเรียนวัดพระพิเรนทร์ 215. โรงเรียนวัดสีตาราม
		30. เขตพญาไท	216. โรงเรียนวัดไผ่ตัน
		31. เขตพระโขนง	217. โรงเรียนบางจาก (ภาคเหนืออุปถัมภ์) 218. โรงเรียนพูนสิน 219. โรงเรียนวัดธรรมมงคล 220. โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา ธรรม
25. เขตบางรัก	190. โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม 191. โรงเรียนวัดสวนพลู	32. เขตพระนคร	221. โรงเรียนวัดใหม่อมตรส 222. โรงเรียนวัดพระเชตุพน 223. โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยา ราม 224. โรงเรียนวัดมหรณพ์
26. เขตบึงกุ่ม	192. โรงเรียนคลองกุ่ม 193. โรงเรียนวัดนวลจันทร์ 194. โรงเรียนวัดบางเตย 195. โรงเรียนวัดพิชัย		

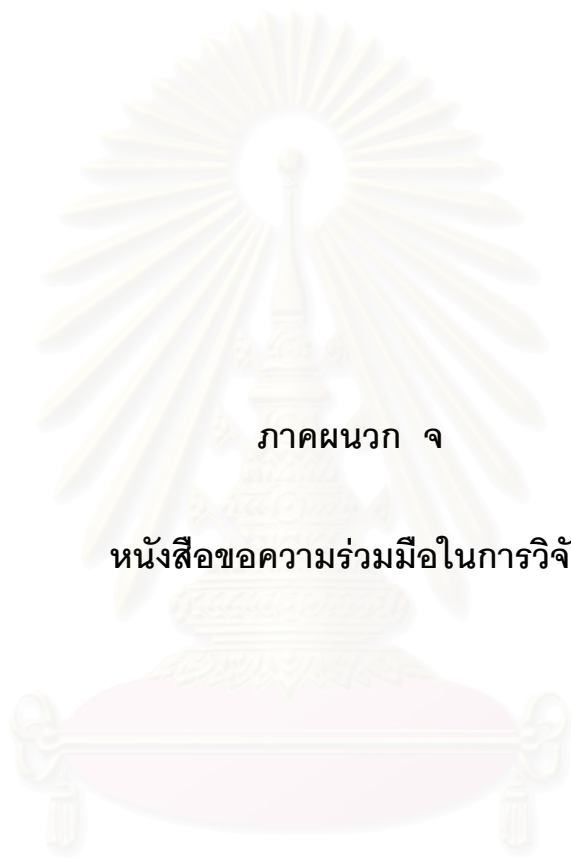
สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
32. เขตพระนคร	225. โรงเรียนวัดมหาธาตุ 226. โรงเรียนวัดราชนันทดา 227. โรงเรียนวัดราชบูรณะ 228. โรงเรียนวัดอินทวิหาร	36. เขตราชเทวี	257. โรงเรียนกิงเพชร 258. โรงเรียนวัดดิศหงสาราม 259. โรงเรียนวัดทัศนารุณ สุนทรภาราม 260. โรงเรียนวัดพระยาไย
33. เขตภาษีเจริญ	229. โรงเรียนบางจาก 230. โรงเรียนวัดโคกนอน 231. โรงเรียนวัดโตนด 232. โรงเรียนวัดกำแพง 233. โรงเรียนวัดจันทร์ ประดิษฐาราม 234. โรงเรียนวัดชัยฉิมพลี 235. โรงเรียนวัดตะล่อม 236. โรงเรียนวัดทองศาลางาม 237. โรงเรียนวัดนิมมานรดี 238. โรงเรียนวัดประดู่ 239. โรงเรียนวัดมะพร้าวเตี้ย 240. โรงเรียนวัดวิจิตรการนิมิตร 241. โรงเรียนวัดอ่าแก้ว	37. เขตราชบุรี บูรณะ	261. โรงเรียนรัตนจีนะอุทิศ 262. โรงเรียนวัดแจรงร้อน 263. โรงเรียนวัดบางปะกอก 264. โรงเรียนวัดประเสริฐ สุททาวาส 265. โรงเรียนวัดสน 266. โรงเรียนวัดสารอด
		38. เขตลาดกระบัง	267. โรงเรียนวัดขุนทอง 268. โรงเรียนวัดบำรุงรื่น 269. โรงเรียนวัดปลูกศรัทธา 270. โรงเรียนวัดลาดกระบัง 271. โรงเรียนวัดลานบุญ 272. โรงเรียนวัดสังฆราชา 273. โรงเรียนวัดสุทธาโกชน์
		39. เขตลาดพร้าว	274. โรงเรียนเทพวิทยา 275. โรงเรียนเพชรถนนอม (คลองเสื่อน้อย) 276. โรงเรียนคลองทรงกระเทียม 277. โรงเรียนลอยสายอนุสรณ์ 278. โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า 279. โรงเรียนวัดลาดพร้าว
34. เขตมีนบุรี	242. โรงเรียนคลองสองต้นนุ่น 243. โรงเรียนคลองสาม 244. โรงเรียนบ้านเกาะ 245. โรงเรียนบึงขวาง 246. โรงเรียนมีนบุรี 247. โรงเรียนวัดแสนสุข 248. โรงเรียนวัดใหม่ลำนากแหวก 249. โรงเรียนวัดทองสัมฤทธิ์ 250. โรงเรียนวัดป่าเพ็ญเหนือ	40. เขตวัง ทองกลาง	280. โรงเรียนวัดสามัคคีธรรม 281. โรงเรียนสุเหร่าดอนสะแก 282. โรงเรียนสุเหร่าลาดพร้าว
35. เขตยานนาวา	251. โรงเรียนวัดคลองใหม่ 252. โรงเรียนวัดคลองภูมิ 253. โรงเรียนวัดช่องนนทรี 254. โรงเรียนวัดช่องลม 255. โรงเรียนวัดดอกไม้ 256. โรงเรียนวัดปริวาส	41. เขตวัฒนา	283. โรงเรียนแจ่มจันทร์ 284. โรงเรียนวัดธาตุทอง 285. โรงเรียนวัดภาษี 286. โรงเรียนวิจิตรวิทยา

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
41. เขตวัฒนา	287. โรงเรียนสวัสดีวิทยา 288. โรงเรียนสุเหร่าบางมะเขือ 289. โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน 290. โรงเรียนสุเหร่าสามอิน	46. เขตสายไหม	313. โรงเรียนวัดราชฎาภิเษม ธรรม 314. โรงเรียนวัดหนองใหญ่ 315. โรงเรียนสายไหม
42. เขตสวนหลวง	291. โรงเรียนคลองก้านตัน 292. โรงเรียนนาคนาวาอุปถัมภ์ 293. โรงเรียนวัดใต้ 294. โรงเรียนวัดทองใน 295. โรงเรียนวัดปากบ่อ 296. โรงเรียนสุเหร่าใหม่ 297. โรงเรียนหัวหมาก	47. เขตหนองแขม	316. โรงเรียนคลองบางแกก (มนต์ จรัสสิงห์) 317. โรงเรียนบ้านขุนประเทศ 318. โรงเรียนประชาบำรุง 319. โรงเรียนวัดศรีนวลธรรม วิมล 320. โรงเรียนวัดหนองแขม (สหราษฎร์บูรณะ) 321. โรงเรียนวัดอุดมรังสี
43. เขตสะพานสูง	298. โรงเรียนวัดลาดบัวขาว 299. โรงเรียนสมโภชกรุงอนุสรณ์ (200ปี) 300. โรงเรียนสามแยกคลอง หล่อแหล 301. โรงเรียนสุเหร่าชีรอ 302. โรงเรียนสุเหร่าทับข้าง คลองบน 303. โรงเรียนสุเหร่าลาดบัวขาว	48. เขตหนองจอก	322. โรงเรียนคลองสอง 323. โรงเรียนคาริอุปถัมภ์ 324. โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย 325. โรงเรียนผลลิ่งรุ่งเรือง 326. โรงเรียนลำเจ็ย 327. โรงเรียนลำผักชี 328. โรงเรียนวัดแสนเกษม 329. โรงเรียนวัดทรัพย์สโมสร 330. โรงเรียนวัดพระยาปลา 331. โรงเรียนวัดราชฎาภิเษมบำรุง 332. โรงเรียนวัดลำต้อยติ่ง 333. โรงเรียนวัดสี่ชมพู 334. โรงเรียนวัดหนองจอก (ภักดีนครเศรษฐี) 335. โรงเรียนวัดคู่ตะเภา 336. โรงเรียนศิริวังวิทยาการ 337. โรงเรียนสังฆประชาอนุสรณ์
44. เขตสัมพันธวงศ์	304. โรงเรียนวัดจักรวรรดิ 305. โรงเรียนวัดปทุมคงคา 306. โรงเรียนวัดสัมพันธวงศ์		
45. เขตสาทร	307. โรงเรียนวัดดอน 308. โรงเรียนวัดยานนาวา		
46. เขตสายไหม	309. โรงเรียนประชานุกูล (ข้าสนิทอนุเคราะห์) 310. โรงเรียนพรพระร่วง ประสิทธิ์ 311. โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย 312. โรงเรียนวัดเกาะสุวรรณ ราม		

สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน	สำนักงานเขต	รายชื่อโรงเรียน
49. เขตหลักสี่	338. โรงเรียนเคหะทุ่งสองห้อง วิทยา 1 339. โรงเรียนเคหะทุ่งสองห้อง วิทยา 2 340. โรงเรียนการเคหะท่าทราย 341. โรงเรียนทุ่งสองห้อง (คุปต์หิรัญรอุทิศ) 342. โรงเรียนบางเขน 343. โรงเรียนวัดหลักสี่	50. เขตห้วยขวาง	344. โรงเรียนประชาราษฎร์ บำเพ็ญ 345. โรงเรียนพระราม 9 (กาญจนานิกเชก 1) 346. โรงเรียนวัดไก่เตี้ย (สวัสดีประชานุกูล)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 0512.6(2700.0603)/0535

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

4 สิงหาคม 2548

เรื่อง ขอความร่วมมือในทดลองใช้เครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสี่สุก

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ นิสิตชั้นปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทย" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องทดลองใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม กับครูศิลปศึกษา ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ ได้ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรุตม์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680

ที่ ศธ 0512.6(2700.0603)/0545

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

4 สิงหาคม 2548

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. รายชื่อโรงเรียน 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทย" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กับครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680

บันทึกข้อความ

253

ส่วนราชการ สำนักงานการศึกษา (กองวิชาการ โทร 0 2437 2047 หรือ โทร 3419 โทรสาร 0 24372047)

ที่ กท 0806/ 7003

วันที่ 19 สิงหาคม 2548

เรื่อง ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขต

ด้วยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีหนังสือที่ ศธ 0512.6 (2700.0603)/0545 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2548 ขออนุญาตให้ นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชา ศิลปศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาแนวทางการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทย” โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 346 โรงเรียน จาก 50 สำนักงานเขต ตามรายชื่อที่แนบ ซึ่งรายละเอียด ผู้วิจัยจะประสานกับทางโรงเรียน โดยตรงต่อไป

สำนักงานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่า การวิจัยนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการ พัฒนาการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทยของนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร สมควรอนุญาต

จึงเรียนประสานมาเพื่อโปรดอนุญาต และแจ้งผู้บริหารโรงเรียนดังกล่าวให้ความร่วมมือ ค่อไปด้วย จักขอบคุณยิ่ง

(นางสาวประนอม เอี่ยมประบุร)

รองผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา

ที่ ศธ 0512.6(2700.0603)/0546

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร 10330

4 สิงหาคม 2548

เรื่อง ขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ นิสิตชั้นปริญญาโท ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาแนวทางการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้คุณค่าภูมิปัญญาไทย" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม กับครูศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ ได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัยดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.นรุตม์ สุทจิจิตต์)

รองคณบดี

ปฏิบัติราชการแทนคณบดี

สำนักงานหลักสูตรและการสอน

โทร. 0-2218-2680

ภาคผนวก จ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)

เรื่อง

“ การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ”

วิทยานิพนธ์ภาควิชา ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี
ผู้วิจัย นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์

หมายเลขโทรศัพท์ 0 - 1457 - 5171

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
(สำหรับครูศิลปศึกษา)

เรื่อง “ การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ”

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะรวบรวมความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย โดยการทำวิจัยครั้งนี้ ไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินบุคคล หรือสถาบันใด และไม่มี การตัดสินคำตอบที่ถูกหรือผิด คำตอบทุกคำตอบจะเป็นไปตามความคิดเห็นของแต่ละบุคคล โปรด ประเมินความคิดเห็นของท่านทุกข้อตามที่ เป็นจริง คำตอบที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยถือเป็นความลับ และนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่ประการใด โปรดกรุณาตอบแบบสอบถามฉบับนี้ให้ครบทุกข้อคำถามเนื่องจากการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จะไม่สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัย

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน

- ตอนที่ 1** ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2** ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย
ในด้านองค์ประกอบการเรียนการสอน ดังนี้
1. องค์ประกอบพื้นฐาน
 - 1.1 ครู หรือผู้สอน
 - 1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน
 - 1.3 หลักสูตร
 2. องค์ประกอบหลัก
 - 2.1 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอน
 - 2.2 การกำหนดเนื้อหา / สาระ
 - 2.3 การดำเนินการ
 - 2.3.1 การเตรียมการสอน
 - 2.3.2 เทคนิควิธีสอน
 - 2.3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน
 - 2.4 การวัดและประเมินผล
- ตอนที่ 3** ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์โดย
ใช้ภูมิปัญญาไทย

คำจำกัดความในการวิจัย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งมีการเชื่อมโยงทุกส่วนของสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนไทย ความรอบรู้ ประสบการณ์ที่ได้ประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตมาอย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี จนกลายมาเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตมาถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานด้านศิลปะ เพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรีย์ภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบและรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม ในด้านศิลปกรรม คือ ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนศิลป์ เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เฉพาะสาระการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การวิจัยครั้งนี้มีได้ศึกษาสาระการเรียนรู้ด้านดนตรีและนาฏศิลป์

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1	สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
----------	------------------------------

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรง กับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- 20 - 25 ปี 26-30 ปี
 31 - 40 ปี 41-50 ปี
 51 - 60 ปี 60 ปี ขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี
 ปริญญาโท อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา

- ศิลปศึกษา อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. ประสบการณ์ในการสอนศิลปศึกษา

- 1 -5 ปี 6 -10 ปี
 11 -15 ปี 16 - 20 ปี
 21 - 25 ปี 25 - 30 ปีขึ้นไป

6. ปัจจุบันท่านรับผิดชอบการสอนวิชาในกลุ่มศิลปศึกษาในระดับชั้น (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5
 ประถมศึกษาปีที่ 6 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
ด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วประเมินว่าท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใด โดย
เขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านประเมิน
โดยกำหนดค่าของคะแนนจากแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ คือ

- ระดับความคิดเห็น
- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตัวอย่าง

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	ครูควรเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญา ไทยไปจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา	✓				
2	ครูควรนำศักยภาพของปราชญ์ท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น บุคคลากรจากองค์กรท้องถิ่น มาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็น ที่ปรึกษา			✓		

คำอธิบาย

จากตัวอย่างข้อ 1 ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางตัวเลข 5 หมายความว่า
ท่านมีความคิดเห็นว่าคุณครูในโรงเรียนควรเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาไทยไป
จัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาในระดับมากที่สุด

จากตัวอย่างข้อ 2 ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางตัวเลข 3 หมายความว่า
ท่านมีความคิดเห็นว่าคุณครูดึงศักยภาพของปราชญ์ท้องถิ่น วิทยากรท้องถิ่น บุคคลากรจาก
องค์กรท้องถิ่น มาร่วมเป็นวิทยากร หรือเป็นที่ปรึกษาในระดับปานกลาง

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
องค์ประกอบพื้นฐาน						
1	ครู 1.1 ครูศิลปะควรมีความรู้หรือทักษะในการปฏิบัติงาน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่นของตน					
	1.2 ครูศิลปะควรศึกษาแบบอย่างการทำงานศิลปะของ ปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในสถานศึกษา					
	1.3 ครูศิลปะควรเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ เป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร ระดับท้องถิ่น					
	1.4 ครูศิลปะควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุน และ เผยแพร่ความรู้ชุมชนและศิลปะท้องถิ่น					
	1.5 ครูศิลปะควรศึกษาศิลปะสากลในวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้คุณค่าในศิลปะ ภูมิปัญญาไทย					
2	นักเรียน 2.1 นักเรียนควรเรียนรู้ศิลปะท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ และจริงจัง					
	2.2 นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ และทักษะ เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
	2.3 นักเรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
	2.4 นักเรียนควรประยุกต์สร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้ เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน					
	2.5 นักเรียนควรรู้จักชุมชนท้องถิ่นของตนและใช้ทรัพยากร ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้เกิดประโยชน์สูงสุด					

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
3	หลักสูตร 3.1หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่า เอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจมรดก ทางวัฒนธรรม					
	3.2หลักสูตรศิลปศึกษาควรบรรจุเนื้อหาทางด้าน ภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการท้องถิ่น					
	3.3หลักสูตรศิลปศึกษาควรนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญา ของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหาสาระที่ ผสมผสานระหว่างศิลปะสากลกับศิลปะท้องถิ่น					
	3.4หลักสูตรศิลปศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมทั้ง ในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียนที่สัมพันธ์กับศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีไทยและศิลปะท้องถิ่น					
	3.5หลักสูตรศิลปศึกษาควรจัดเนื้อหาสาระและกระบวน การเรียนการสอนโดยเน้นการฝึกปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรม ต่างๆและการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์					
องค์ประกอบหลัก						
1	จุดประสงค์การเรียนการสอน ควรกำหนดดังนี้ 1.1 ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะ ทักษะ กระบวนกรปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่นในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และหัตถกรรม					
	1.2 ให้นักเรียนสามารถ อธิบาย ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะแก่บุคคลอื่นได้					
	1.3 ให้นักเรียนมีความชื่นชม ภาคภูมิใจ และเกิดความหวง แหนในมรดกภูมิปัญญาไทยอันนำไปสู่การทะนุบำรุงรักษา					
	1.4 ให้นักเรียนสามารถสร้างสรรค์รูปแบบผลงานที่สะท้อน ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน					
	1.5 ให้นักเรียนตระหนักในคุณค่าของผลงานภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปะ					

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2	การกำหนดเนื้อหา / สาระ					
	2.1 ควรให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน					
	2.2 ควรบูรณาการเนื้อหาสาระของศิลปะท้องถิ่นกับคุณค่าด้านจริยธรรม คุณธรรม และศาสนา					
	2.3 ควรคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการคัดเลือกเนื้อหาสาระ					
	2.4 ควรสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนในการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะในท้องถิ่น					
	2.5 ควรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ผลงาน และคุณค่าความสำคัญของศิลปินแห่งชาติ ศิลปินท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่น					
3	การดำเนินการ					
	3.1 การเตรียมการสอน					
	3.1.1 ครูศิลปะควรศึกษารวบรวมข้อมูลศิลปะในชุมชน ตลอดจนนำสิ่งที่อยู่รอบๆตัวนักเรียนมาสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน					
	3.1.2 ครูศิลปะควรศึกษาเอกสารวารสาร หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
	3.1.3 ครูศิลปะควรศึกษาหาความรู้จากครูต้นแบบหรือบุคคลที่เคยมีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ					
	3.1.4 ครูศิลปะและปราชญ์ท้องถิ่นควรร่วมกันเตรียมเนื้อหาสาระ ความรู้ มาจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน และจัดเตรียมแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น					
	3.1.5 ครูศิลปะควรจัดทำทำเนียบรายชื่อปราชญ์ท้องถิ่น และผลงานศิลปะที่เป็นภูมิปัญญาไทยไว้อย่างเป็นระบบ					

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.2 เทคนิควิธีสอน					
	3.2.1 ครูศิลปะนำปราชญ์ท้องถิ่น ผู้รู้ศิลปะในท้องถิ่นมาสู่ ชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะ การปฏิบัติงานจากปราชญ์ท้องถิ่นโดยตรง					
	3.2.2 ครูศิลปะควรจัดให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียน โดยนำนักเรียนไปศึกษา จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน					
	3.2.3 ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้รับการถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งในรูปแบบของการสอนในชั้นเรียน และการปฏิบัติงาน					
	3.2.4 ครูศิลปะควรสาธิตวิธีการปฏิบัติงานศิลปะท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะวิธีการอย่างแท้จริง					
	3.2.5 ครูศิลปะควรให้นักเรียนได้ศึกษาวิธีปฏิบัติงานศิลปะ โดยรู้เทคนิควิธีการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น					
	3.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
	3.3.1 ครูศิลปะควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้รับ ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ					
	3.3.2 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปศึกษาความรู้เพิ่มเติมนอก สถานศึกษา หรือในชุมชนร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น					
	3.3.3 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปรายและสรุป ร่วมกันในชั้นเรียน					
	3.3.4 ครูศิลปะควรนำนักเรียนไปชมผลงานศิลปะที่สำคัญ ในท้องถิ่น เช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์ เป็นต้น					
	3.3.5 การจัดการเรียนการสอนควรได้รับการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ของนักเรียนและท้องถิ่น					

ลำดับ ที่	แนวทางการสอน	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	3.4 อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน					
	3.4.1ควรมีความน่าสนใจ สื่อความหมายได้ชัดเจน และ คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะตัว					
	3.4.2ควรจัดทำด้วยความปราณีต เรียบร้อย มีสุนทรียภาพ					
	3.4.3ควรทำจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น					
	3.4.4ควรประกอบด้วย เอกสารอ้างอิง หนังสือ ตำรา เครื่องมือ อุปกรณ์ ของจริงที่ทำจากวัสดุท้องถิ่น					
	3.4.5ควรจัดทำโดยครูและปราชญ์ท้องถิ่นร่วมกันระดม ความคิด และมีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง					
4	การวัดและประเมินผล					
	4.1นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบาย เอกลักษณ์ของศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ที่เป็นภูมิปัญญา ไทยด้านศิลปะ					
	4.2นักเรียนสามารถออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะท้องถิ่นให้เหมาะสมกับยุคสมัยและคงคุณค่าความ งามที่เป็นแบบเฉพาะตัวมิให้สูญหายไป					
	4.3นักเรียนสามารถสร้างสรรค์งานศิลปะได้ตามความถนัด ความสนใจ โดยประยุกต์จากวัสดุอุปกรณ์ของท้องถิ่น					
	4.4นักเรียนมีความชื่นชมภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของภูมิ ปัญญาไทยด้านศิลปะ					
	4.5นักเรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะและมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะในท้องถิ่นของตน					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนทัศนศิลป์
โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

องค์ประกอบพื้นฐาน

1. ด้านครูหรือผู้สอน

.....

.....

2. ด้านนักเรียน หรือผู้เรียน

.....

.....

3. ด้านหลักสูตร

.....

.....

องค์ประกอบหลัก

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน

.....

.....

2. ด้านเนื้อหา

.....

.....

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

.....

.....

4. ด้านการวัดและประเมินผล

.....

.....

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในการให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ)

เรื่อง

“ การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ”

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุลักษณ์ ศรีบุรี
ผู้วิจัย นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์
หมายเลขโทรศัพท์ 0 - 1457 - 5171

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ)

เรื่อง “ การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ”

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปะศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1** ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
- ตอนที่ 2** ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น คือ
1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน
 2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ
 3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- ตอนที่ 3** ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

คำจำกัดความในการวิจัย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งมีการเชื่อมโยงทุกส่วนของสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของคนไทย ความรอบรู้ ประสบการณ์ที่ได้ประพฤติปฏิบัติดำเนินชีวิตมาอย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ อดี จนกลายมาเป็นแบบอย่างแห่งการดำเนินชีวิตมาถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานด้านศิลปะ เพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบและรูปทรงต่างๆ ภาพเขียน ภาพวาด จิตรกรรม ประติมากรรม แสดงให้เห็นถึงฝีมือ ความคิด ความเชื่อที่ถ่ายทอดไว้เป็นมรดกแก่สังคม ในด้านศิลปกรรม คือ ความสามารถในการ สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนศิลป์ เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เฉพาะสาระการเรียนรู้ด้านทัศนศิลป์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การ วิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาสาระการเรียนรู้ด้านดนตรีและนาฏศิลป์

ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความหรือกรอกข้อความในช่องว่างที่ตรง กับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

ชื่อ.....นามสกุล.....

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ..... จังหวัด..... โทร.....

สถานที่สัมภาษณ์

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน..... พ.ศ.

เวลาเริ่มต้นน. ถึงเวลาน.

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

20 - 25 ปี ระบุ.....ปี

26-30 ปี ระบุ.....ปี

31 - 40 ปี ระบุ.....ปี

41-50 ปี ระบุ.....ปี

51 - 60 ปี ระบุ.....ปี

60 ปี ขึ้นไป ระบุ.....ปี

3. วุฒิการศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. สาขาที่ท่านสำเร็จการศึกษา.....

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ท่านประกอบอาชีพอะไร.....

2. ศิลปะท้องถิ่นที่ท่านถนัด คือด้านใด.....

3. ท่านประสบการณ์ด้านการทำงานศิลปะท้องถิ่น ปี

4. ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านศิลปะท้องถิ่นจากที่ใด.....

5. ท่านมีประสบการณ์การถ่ายทอดศิลปะท้องถิ่นให้กับบุคคลใดบ้าง.....

6. ท่านมีประสบการณ์ด้านการสอนศิลปะท้องถิ่นในโรงเรียนหรือไม่.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์
โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นที่มีต่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะด้านทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษาปีที่4-6 โดยการใช้ภูมิปัญญาไทย

1. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

1.1 ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษานั้น ควรมีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้ของภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นๆมาเป็นฐานของการกำหนดหลักสูตร เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 ท่านคิดว่าสามารถมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรร่วมกับโรงเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะ

2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอันประกอบด้วย จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ศิลปะไทยโบราณ ศิลปะประยุกต์ ศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น ท่านคิดว่ามีวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.2 การสอนโดยนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน ท่านคิดว่ามีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.3 ท่านคิดว่าการนำศิลปะในท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนควรมีวิธีการหรือกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้อย่างไร ควรสอนอะไร สอนที่ไหน สอนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่าจากประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าและการถ่ายทอดผลงานศิลปะท้องถิ่น ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการศึกษาเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นคืออะไรและต้องการให้มีการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

3. ปัญหาอุปสรรคในการนำภูมิปัญญาไทยด้านศิลปะมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาโดยการใช้ภูมิปัญญาไทย ท่านประสบปัญหาในด้านต่างๆดังนี้

3.1 ท่านประสบปัญหาการสอนโดยเชิญปราชญ์ท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.2 ท่านประสบปัญหาการสอนโดยให้ครูไปรับการถ่ายทอดจากปราชญ์ท้องถิ่นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 ท่านประสบปัญหาการสอนโดยการที่นักเรียนไปรับการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของท่านอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ช

ภาพประกอบ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายไพศาล เนตตสุต
งานหัตถกรรมเรือสุพรรณหงส์จำลอง

ผลงานบุษบก

ผลงานเรือสุพรรณหงส์จำลอง

วันที่สัมภาษณ์ : 4 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายพีร์ พรหมสวัสดิ์
งานประติมากรรมทองเหลือง

นายพีร์ พรหมสวัสดิ์ กับผลงานประติมากรรมทองเหลือง

วันที่สัมภาษณ์ : 6 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายศิริชัย พันธุ์สีดา
งานแกะสลักเขาควาย

กรรมวิธีการแกะสลักเขาควาย

เขาควายลวดลายต่างๆ

วันที่สัมภาษณ์ : 6 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นางเจริญ กิจราษฎร์
บ้านศิลปไทย

กรรมวิธีการทำหัวโขน

หัวโขนเสร็จสมบูรณ์

วันที่สัมภาษณ์ : 8 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้านศิลปไทย

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นางดาริส บัวมาศ
ชุมชนบ้านบาตร

กรรมวิธีการตีบาตร

บาตรพระเสร็จสมบูรณ์

วันที่สัมภาษณ์ : 8 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : ชุมชนบ้านบาตร

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นางเมตตา เสลานนท์
ชุมชนบ้านบุญ

ผลงานชั้นลงหิน

กรรมวิธีการผลิตผลงาน

วันที่สัมภาษณ์ : 9 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : ชุมชนบ้านบุญ

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายกิตติศักดิ์ ภูวสวัสดิ์
ศาลพระภูมิเรือนไทย

ผลงานศาลพระภูมิเรือนไทย

กรรมวิธีการผลิตงาน

วันที่สัมภาษณ์ : 10 กันยายน พ.ศ. 2548
สถานที่สัมภาษณ์ : ชมรมอนุรักษ์เรือนไทยพัฒนา

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายอนันต์ชัย ชุนนิตินันท์
เรือจำลองไทยโบราณ

กรรมวิธีการผลิตงาน

ผลงานเรือจำลองไทยโบราณ

วันที่สัมภาษณ์ : 10 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้าน สถานที่ทำงาน

ภาพระหว่างสัมภาษณ์ นายกฤษฏากร สดประเสริฐ
บ้านช่างไทย

ผลงานหัวโขน และหุ่นกระบอก

วันที่สัมภาษณ์ : 12 กันยายน พ.ศ. 2548

สถานที่สัมภาษณ์ : บ้านช่างไทย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเบญจพร เกียรติกำจรวงศ์ เกิดวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2521 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจาก สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2542 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา เมื่อปีการศึกษา 2546

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย